

BRUCE
 1844

Ex Legatione Equitum et Antonii
 Francisci de Chacoma

2.3.110

2.3.110

2 K.3

PH 23441

9
3
110

A-I

PRINCIPIA MORALIA,
ET OPUSCULA

DE FIDE, SPE, ET CHARITATE,

Juramento, Blasphemiâ, Voto,
& Famâ.

All' Illustr.^{mo} Sig.^{ro} Anton.^o Francesco Marmi

Giuseppe Maria Brocchi

State of New York, County of Westchester, ss. I, the undersigned, Clerk of the County, do hereby certify that the within and foregoing is a true and correct copy of the original of the same, as the same appears from the records of the County.

Witness my hand and seal of office, this 1st day of January, 1901.

THEOLOGIÆ MORALIS
GENERALIA PRINCIPIA,

Quibus adnectuntur

• O P U S C U L A

DE FIDE, SPE, ET CHARITATE,
JURAMENTO, BLASPHEMIA, VOTO,
ET FAMA,

Ex Doctrina celebris jam Doctoris .

FRIDERICI GIANNETTI

Ad publicam utilitatem eruta, ordinata,
& aucta

AB JOSEPHO MARIA BROCCHI
SACERDOTE FLORENTINO,

In Alma ejusdem Urbis Universitate
Sacrz Theologiæ Doctore.

Illustrissimo, & Reverendissimo Domino

D. H O R A T I O
P A N C I A T I C H I

FESULARUM ANTISTITI VIGILANTISSIMO,
ET TURICHI COMITI.

L U C Æ MDCCXIV

Typis Peregrini Frediani.
SUPERIORUM PERMISSU.

ILLME , AC REV.^{ME} DOMINE

Oralia hæc Principia ,
 & Opuscula ex Doctrina eruditissimi
 quondam Viri Friderici Giannetti à
 me eruta , ordinata , & aucta , cui
 nuncupentur omni jure Te expetunt ,
 Illu-

Illustrissime, ac Reverendissime Præful. Hoc scilicet exigit Beneficentia singularis, qua me Tibi jampridem arctissimè devinxisti: hoc Liberalitas munificentissima postulat, qua Meos cumulatissimè semper ornasti. Quòd si sacrari ea Tibi nolim, ut in illis testimonium, aut vectigal qualecumque grati, quem profiteor erga Te, animi deferam; at inscribi certè à me Nomini Tuo debent, ut publicum aliquando sistam Tibi inæ erga Virtutes Tuas venerationis, & observantiæ documentum. Cui enim vel invito obsequium non extorqueat illarum, omnium exemplar, atque compendium undequaque absolutissimum, quod in Te nemo non suspicit, nemo non admiratur? Hoc præcipuè Titulo debentur Tibi, hoc potissimum Namine ea Tui juris effecisti. Patere igitur, ut Tuum Tibi reddam, ac si quid est in illo etiam meum, quod sentio
quàm

quàm sit exiguum , eatenus meum esse velim , ac prædicem , ut indè venerationem erga Te meam , obsequium , & reverentiam omnes ediscant , ac deprehendant.

Jam verò vale, Præsul Amplissime, & diu vive , ut ad Majora evectus ; Doctrinæ Tuæ Præstantiâ , Consiliorum Prudentiâ , Morum Suavitate, Vitæque integerrimæ Exemplo ; universæ prodesse possis Ecclesiæ , ut prodes Tuæ. Hoc tibi ominatur , & apprecatur ex Corde

Domin. Tuæ Illustr.^{mæ}, ac Rev.^{mæ}

Humill., Addictiss., & Obsequentiss.
Joseph Maria Brocchi.

EX mandato Illustrissimi, & Reverendissimi D. Octavii Archidiaconi Sardi Vicarii Generalis Capitularis Diœcesis Lucensis vidi librum, cui titulus : *Theologiæ Moralis Generalia Principia, &c.* eruta ex Doctrina celeberrimi Doctoris Friderici Giannetti ab admodum Reverendo D. Sacræ Theologiæ Doctore Josepho Maria Brocchi, & Fidei sinceritati, ac Morum honestati coherentem, atque Confessariis per utilem, tum ob Doctrinæ claritatem, tum ob Casuum varietatem reperi, & ob id in lucem equi posse arbitror. Hac die 30° Januarii 1714.

Ex Aedibus Canonicalibus S. Thomæ Apostoli.

Lucas Paoli Rector S. Thomæ.

Imprimatur.

OCTAVIUS ARCHID. SARDI VIC. GEN. CAP.

HORATIUS DONATUS DE MANDATO EXCEL-
LENTISSIMORUM DD.

LE-

LECTORI BENEVOLO

JOSEPH MARIA BROCCHI.

CUM mihi præcipuâ quâdam animi mei propensione studio Moralis Facultatis addicto, ex eâque non finè præcipuo jucunditatis, utinam & eruditionis! fructu, aliquid quotidie lætanti novi semper Authores occurrerent, qui eandem, editis fermè ubique Gentium lucubrationibus, illustraverint; inceserat animum cupido conscribendi ad juvandam privatorum Studiorum meorum rationem Catalogi, in quo ejus generis Scriptorum omnium, si fieri posset, ad minus quamplurimorum objiceretur investiganti notitia, non modo nomina ordine quopiam certo digererem, verùm etiam conditiones, statumque referrem, opera recensferem; præcipuè verò de aliquorum Authoritate, Doctrinâque, pensatis cùm rationum momentis, tum Scriptorum suffragiis, disputarem. Jamque operi,

✻ †

non

non animum modo , sed & manum admoveram . Cum conatus hujusce mei imaginem qualemcumque intuitus , qui fortè Florentiæ agebat id temporis , Illusterrimus Pater D. Emmanuel Cajetanus de Sousa Ulyssiponenfis Clericus Regularis Theatinus , non modo eam , etsi informem , ac rudiori manu adumbratam probavit , verùm etiam suadere mihi iterum , ac tertio contendit , ut quam privatæ vel utilitatis , vel delectationis causâ curam susceperam , in commune bonum converterem ; Catalogumque eo , quem ante retulimus ordine , numeris suis absolutum publicâ luce donarem . Ego verò detrectare onus , quod valentissimo cuique multum facessat negotii , comminisci causas , & quidem non fuitiles , aut leves , ut curam ejusmodi à me omninò amolirer . Quis enim homo ego vix tenui , exiguâque doctrinâ , opus Literariæ Reipublicæ ultrò debere velim ingens , arduum , laboriosum , quod non modo contentione magnâ , sed quod pluris faciendum est , periculo etiam maximo deduci ad exitum necesse sit ? Illud enim est Sæculi hujusce , ne dicam hominum vitium , ut quibus inter Scriptores vel voluntatum , vel patriæ , vel virtutis conjunctione , concordiaquæ copulantur , iis non modo primas plurimi deferant ; sed vel omnino invidiant cæteris , vel primis è subselliis turpiter deturbatos ultimo , sin nullo habendos loco palam denunciant : quantam proinde subire , ac sustinere molem invidiæ paratus sit oportet , qui sententiam contra Sæculi genium liberè interdum laturus sit , utque veritatem propugnet , alienæ vel voluntati , vel etiam libidini repugnaturus ? Sed frustrâ laboris molestias , frustrâ

peri-

periculi præsentiā excusabam. Genus utrumque causæ diluit Vir Illustrissimus. Et quidem contumeliosis Sectariorum vocibus veritatis assertorem, ac vindicem minimè deterrendum: minas timeri potius, quàm intentari, pericula fingi veriùs, quàm imminere: Laborem verò, & si honesto, studioſoque viro turpissimum semper sit fugere, at levare maximè posse, dicebat, Bibliothecarum, & Universalium (sic enim inscribuntur) & particularium ope, præterea Catalogorum, qui & Romæ, & Venetiis, & Tarvotii, alibique à doctissimis Viris continuò typis excusi, singulari Literariz Reipublicæ Bono prodeunt in lucem, quorum usus vix est credibile quantum instituto operi facilitatis sit allaturus! Accedit Virorum illustrium, & à doctrina paratissimorum, quos sin convenire, & adire, at consulere epistolâ quisque possit, lux tanta, ac frequentia incredibilis; in quâ qui principem tenere locum, & eruditionis apparatu longè amplissimo, præterea rerum abditissimarum non tantùm notitiâ, sed ærario, sed penu quodam locupletissimo omnibus excellere videri jure possit, ac debeat Antonius Magliabechius, non ex remotissimis Regionibus, (quod transmarini quamplurimi famâ viri permoti, quâ literis honorificentissimis, quâ longis susceptis itineribus faciunt) invisendus sit, sed in eâdem, ac ego, urbe vivat: mirum proinde ex viri tanti non epistolis, sed alloquio, & quodam quasi contubernio quantum præſito sit opis, comparatumque præsidii, ut non modo laborem illius operis averſari mihi nefas esse confirmaret, sed præclarè etiam actum mecum putare debere, mihiq; sortem longè faustissimam gratulari.

✱ † 2

Quid

Quid plura ? Dum ista longiùs persequitur disputatque laudatus Pater, non securitate aliquà, non fiducia fretus, sed Viri amplissimi Authoritate commotus, adduci me passus sum, ut illi auscultarem, & ad illius voluntatem animo si non repugnante, certè illibenti tandem accederem. Provincià itaque illà susceptà, eo spectare cæpi, ut opus, quàm pro mea tenuitate possem, absolutissimum darem. Ratus proinde me nec operæ pretium facturum, nec publicæ utilitati serviturum, si purum, ac putum Catalogum texerem, satiùs duxi ordinis, structuræque rationem, quam antè retuli, ad hanc Methodum, propositumque revocare. Juvat itaque de vera in Morali Theologià opinionum Probabilitate disserere: quia vero de ratione ejusdem cognoscendæ disputanti, & Probabilitatis genera dividendi, de ea agendum necessariò est, quam Doctorem, Scriptorumque Authoritas parit, cadere opportunum videri potest, si eo loco eorumdem Catalogum attexam, de aliquorum Doctrinà, & Authoritate disseram, ad extremum si post additum in fine materiarum, de quibus disputant Theologi Morales, alphabeticum indicem, post relatas seorsum cujusque rei definitiones, post expostas, sicubi occurrant, Propositiones usque in hanc diem ab Apostolicà Sede proscriptas, Elenchum celebriorum Authorum apponam, qui peculiari, vel tractatu, vel libro materiam quampiam ex descriptis cæteris luculentiùs illustrarunt. Habes, amice Lector, diagraphicam velut imaginem operis lineis primoribus informatam. Opus ipsum, quia plùs negotiù requirit, ac temporis, patere, ut tantùm in præsentiarum tibi promittam. Dabo interim operam,

ut

ut quæ polliceor , Deo bene volente , exitu , quàm potero citatiore , præitem , atque confirmem .

Libellum nunc excipe de Principiis Moralibus inscriptum , quem cur publici Juris facerem , hoc fuit in causa . Cum ad exarandum Catalogum , quem modo sponendi , me compararem , oblata mihi sunt ab altero Amicorum meorum eximii Doctoris , ac Præceptoris in Morali Facultate quondam mei Friderici Giannetti auditore , quæ , cum materiam morum universam explicaret , scribentibus ille dictarat . Ea cum Authore suo , Viro nempe gravissimo , ac eruditissimo digna essem reveritus , facturus è re mea mihi visus sum , Doctorique optimè de me merito gratiam aliquam redditurus , si effecissem , ut ejusdem placita , ac sententia in re morali , labore , atque industriâ meâ aliquâ ad Posteriores quoque pervaderent . Itaque Principia hæc Moralia , Opuscula item de Fide , Spe , & Charitate , Juramento , Blasphemiâ , Voto , & Famâ ex Autographis ipsius universis , ditissimâ velut è fodinâ erui , in hunc , quem vides ordinem , redegi , Disputationibus , quæ desiderabantur quampluribus auxi . Tantùm venustatem , elegantiam , cultumque , quo suus illa Author , nisi præmaturâ morte præreptus nobis fuisset , expoliturus erat , impertiri pro mea ipse imperitiâ non valui . Sed habet illud culpa hæc nostra solatium , quod etsi partum optimi Patris , cum in voluntariam , ut itâ dicam , tutelam sponte suscepi , singulari ad captandam benevolentiam venustatis , & gratæ lenocinio fraudavi ; at succum , quem Authori debeat suo , at vigorem , at robur , at medullam violare planè non potui , quæ cordatus quisque non

pro-

probet modò , vel amet , sed cupidissimè amplexetur ,
exosculetur . Eâ proinde lege , ac conditione Libellum
hunc tibi trado , Lector Benevole , ut quidquid ex eo
capias , aut utilitatis , aut delectationis , Authori eidem
referre debeas acceptum : si quid autem oculos , aut
animum durius , inconditumque perstringet , culpam
in me omnem derives , libentique animo ignoscas .
Vale .

S E R I E S

OPUSCULORUM MORALIUM ,

QUÆ IN HOC LIBRO CONTINENTUR .

Theologiæ moralis Generalia Principia, in quibus de Conscientia Recta, Erronea, Probabili, seu Opinativa, Dubia, & Scrupulosa, de Humanis Actionibus, & earum Circumstantiis in ordine ad Confessionem, ac deniquè de Legibus, & Peccatis differitur. pag. 1.

Opusculum primum. De Fide, & ejus Præceptis; ubi etiam de Vitiis oppositis, Superstitione scilicet, Divinatione, Maleficio, Hæresi, & Infidelitate. pag. 133.

Opusculum secundum. De Spe, & Vitiis oppositis, Desperatione scilicet, & Præsumptione. pag. 180.

Opu-

Opusculum tertium. De Charitate Dei, & Proximi; ubi de Dilectione Inimicorum, Correctione fraterna, Elemosyna, & peccato scandalii. pag. 190.

Opusculum quartum. De Juramento; ubi, ejus definitione, ac divisione tradita, variis que jurandi formulis relatis, & pluribus casibus resolutis, agitur de Restrictione mentali, Equivocationibus, & Amphibologiis, ac de Reorum Juramento in Judiciis: addito etiam in fine brevi Capitulo de Irritatione, Remissionē, Relaxatione, & Commutatione Juramenti. pag. 233.

Opusculum quintum. De Blasphemia; ubi variis divisionibus Blasphemix traditis, agitur de hujus peccati Consuetudine in ordine ad Reservationem: de obligatione denunciandi Blasphemos, ac deniquē de Pœnis tam quoad forum internum, quàm quoad externum pro Blasphemix crimine imponendis.

pag. 255.

Opu-

Opusculum sextum . De Voto; ubi de
ejus Natura, & Obligatione; ac de ipsius
Cessatione, Interpretatione, Irritatione,
Dispensatione, & Commutatione.

pag. 269.

Opusculum septimum . De Fama, ejus-
que Restitutione ; ubi agitur etiam de
Judicio Temerario, Suspicionem, Contu-
melia , Libellis famosissimis , & Detractione.

pag. 286.

* † †

IN-

I N D E X

CAPITUM OPUSCULORUM HUIUS LIBRI

* * ————— * *

De Principiis Generalibus Theologiae Moralis .

C AP. I. De Nomine, Definitione, ac Divisione Theologiae.	pag. 1.
CAP. II. De Conscientia, & ejus divisione .	pag. 6.
CAP. III. De Regulis Conscientiae rectae .	pag. 7.
CAP. IV. De Regulis Conscientiae erroneae .	pag. 8.
CAP. V. De Regulis Conscientiae opinativae, seu probabilis .	pag. 9.
CAP. VI. De Regulis dirigendi Conscientiam dubiam p. 27.	
CAP. VII. De Regulis dirigendi Conscientiam Scrupulosam, ubi multa ad praxim utilia traduntur .	pag. 54.
CAP. VIII. De Examine Conscientiae in ordine ad Confessionem, ubi etiam de Circumstantiis in genere .	pag. 61.
CAP. IX. De Circumstantia Quis .	pag. 71.
CAP. X. De Circumstantia Quid .	pag. 77.
CAP. XI. De Circumstantia Ubi .	pag. 90.
CAP. XII. De Circumstantia Quibus auxiliis .	pag. 98.
CAP. XIII. De Circumstantia Cur .	pag. 101.
CAP. XIV. De Circumstantia Quomodo .	pag. 103.
CAP. XV. De Circumstantia Quando .	pag. 107.
CAP. XVI. Varia Corollaria deducuntur ex dictis .	p. 108.
CAP. XVII. De Legibus, & Praeceptis in genere .	p. 111.
CAP. XVIII. De Personis, quae Legibus, & Praeceptis obligantur .	pag. 114.
CAP. XIX. De variis rebus ad observantiam Praeceptorum spectantibus .	pag. 118.
CAP. XX. De Peccatis in genere, eorumque divisione, ac distinctione specifica, & numerica .	pag. 122.
	OPU-

OPUSCULUM PRIMUM

Dz Fide , & Vitiis oppositis .

- C**AP. I. *Quid sit Fides , & quomodo necessaria ad Salutem .* pag. 133.
- CAP. II. *Quandm Myſteria Fidei actualiter , & ex plicitè credenda ſint de neceſſitate mediis .* pag. 136.
- CAP. III. *Quandm Myſteria Fidei neceſſariò explicite credenda ſint ex Præcepto .* pag. 138.
- CAP. IV. *Quandò nam Fideles prædicta Myſteria teneantur addiſcere : & quid agendum ſit à Confeſſario cùm Pœnitente ignorante Myſteria Fidei .* pag. 142.
- CAP. V. *Quo tempore urgeat Præceptum eliciendi actum Fidei .* pag. 143.
- CAP. VI. *Utrum Eccleſiaſtici teneantur ad majorem , & magis explicitum cognitionem Myſteriorum Fidei .* pag. 146.
- CAP. VII. *An , & quando Confeſſarius teneatur interrogare Pœnitentem de Myſteriis Fidei , & Parochus ſuas Oves docere Doctrinam Chriſtianam .* pag. 148.
- CAP. VIII. *An , & quando Fideles interrogati de ſua Fide teneantur eam exterioriùs confiteri .* pag. 150.
- CAP. IX. *An liceat Fidelibus Tempia Hæreticorum , & Synagogas Judæorum adire , iſtorumque Azyimis uſci , eiſque famulatum præſtare .* pag. 152.
- CAP. X. *An Laiciſ licita ſit Diſputatio de rebus Fidei cum Hæreticis .* pag. 154.
- CAP. XI. *De peculiari Fidei Præcepto adorandi , & colendi Deum .* pag. 155.
- CAP. XII. *De Superſtitione , ejuſque ſpeciebus , ſcilicet Idololatria , Magia , Divinatione , Vana Obſervantia , & Maleficio .* pag. 158.
- CAP. XIII. *Variis caſus , in quibus dubium eſt , an repellantur Superſtitiones , reſolvuntur .* pag. 165.
- CAP. XIV. *De Hæreſi .* pag. 168.
- CAP. XV. *De Pœnis , Hæreticis debitis .* pag. 169.
- * † ‡ CAP.

- CAP. XVI. *De Absolutione ab Hæresi.* pag. 171.
 CAP. XVII. *De Jurisdictione Dominorum Inquisitorum, & de
 Causis, & Criminibus, quorum cognitio ad illos perti-
 net.* pag. 175.

OPUSCULUM SECUNDUM

De Spe, & Vitiis oppositis.

- CAP. I. *Quid sit Spes, prout est Virtus Theologica.* p. 180.
 CAP. II. *An detur Præceptum speciale eliciendi actum
 Spei.* pag. 182.
 CAP. III. *Quando nam obliget Præceptum affirmativum
 de eliciendo actu Spei.* pag. 183.
 CAP. IV. *De peccatis Virtutis Spei oppositis, Desperatione
 scilicet, & Præsumptione.* pag. 185.

OPUSCULUM TERTIUM

De Charitate Dei, & Proximi.

- CAP. I. *Quid sit Charitas, & quando nam obliget Ho-
 minem ad eliciendum actum Amoris Dei.* pag. 190.
 CAP. II. *Quomodo Charitas obliget nos ad amandum Pro-
 ximum propter Deum: ubi varia resoluntur de dilectione
 Inimicorum.* pag. 192.
 CAP. III. *Quis nam sit ordo Charitatis.* pag. 195.
 CAP. IV. *De Primo Effectu Caritatis erga Proximum,
 scilicet de Correctione fraterna.* pag. 197.
 CAP. V. *De Secundo effectu Charitatis erga Proximum,
 Eleemosyna scilicet corporali.* pag. 203.
 CAP. VI. *Quando nam, & quos obliget Præceptum fa-
 ciendi Eleemosynam.* pag. 204.
 CAP. VII. *Qui nam possint facere Eleemosynas, & de quibus*

*bus Bonis possint hæ fieri ; ubi an Uxor de Bonis Mari-
tis , Religiosus de Bonis Monasterii , &c. pag. 210*

CAP. VIII. *De peculiari obligatione , quam habent Cleri-
ci Seculares Beneficiati faciendo Eleemosynas de super-
fluis Beneficiorum . pag. 216.*

CAP. IX. *De præcipuo peccato Charitati Proximi oppo-
sito , scilicet de Scandalo ; ubi breviter , ac dilucidè tota
hæc materia pertractata , omnes ferè difficultates , quæ
in praxi solent circa illam occurrere , resolvuntur . p. 222.*

OPUSCULUM QUARTUM

De Juramento .

CAP. I. *Quid sit Juramentum , & quot conditiones re-
quirantur ad illius licitum usum . pag. 233.*

CAP. II. *De Divisionibus Juramenti , & variis Jurandi
formulis . pag. 235.*

CAP. III. *An liceat exigere Juramentum ab eo , qui cre-
ditur pejeraturus . pag. 237.*

CAP. IV. *Variis Casus in materia Juramenti resolvuntur .
pag. 239.*

CAP. V. *An in Juramento licitum sit Amphibologus , &
Æquivocationibus uti . pag. 244.*

CAP. VI. *An Reus juridicè interrogatus respondere possit
cum Æquivocatione , quando agitur de periculo pro-
pria vitæ . pag. 250.*

CAP. VII. *De Irritatione , Remissione , Relaxatione , &
Commutatione Juramenti . pag. 252.*

OPUSCULUM QUINTUM

De Blasphemia.

- C**AP. I. *Quid sit Blasphemia, & quomodo dividatur?* pag. 255.
CAP. II. *Quanam sit dicenda Consuetudo Blasphemandi in ordine ad Reservationem; & de obligatione talis consuetudinem extirpandi.* pag. 257.
CAP. III. *De variis Generibus Blasphemiarum, & ad quos pertineat Blasphemorum punitio?* pag. 260.
CAP. IV. *De obligatione denunciandi Blasphemos.* pag. 262.
CAP. V. *De Pœnis pro delicto Blasphemiae, tam quoad forum externum, quàm quoad internum imponendis.* pag. 264.

OPUSCULUM SEXTUM

De Voto.

- C**AP. I. *Quid sit Votum, & quot conditiones ad illius valorem requirantur.* pag. 269.
CAP. II. *De vi, & obligatione Voti tam absolute, quàm conditionati.* pag. 271.
CAP. III. *Variis Casus particulares in materia Voti resolvuntur.* pag. 274.
CAP. IV. *Quot modis tollatur Obligatio Voti, ubi de Cessatione materia, de Interpretatione, ac de Irritatione Votorum.* pag. 276.
CAP. V. *De Dispensatione in Votis.* pag. 280.
CAP. VI. *De Votorum Commutatione.* pag. 282.

OPUSCULUM SEPTIMUM

De Fama.

- C**AP. I. *Quid sit Fama, & quanti facienda.* pag. 286.
- CAP. II. *Quid sit Dubitatio, Suspicio, & Judicium temerarium.* pag. 290.
- CAP. III. *Utrum sit Mortale Dubitare de gravi peccato Proximi.* pag. 292.
- CAP. IV. *Utrum Suspicio temeraria de gravi peccato Proximi sit per se mortaliter peccaminosa.* pag. 293.
- CAP. V. *Utrum necessitas, vel utilitas propria sint motiva sufficientia ad licitè Suspiciendum malum de Proximo.* pag. 297.
- CAP. VI. *An qualibet mora in Suspicionem temeraria de gravi malo Proximi sit peccatum mortale?* pag. 299.
- CAP. VII. *An Judicium Temerarium sit peccatum mortale?* pag. 300.
- CAP. VIII. *An Judicium Temerarium distinguatur Specie à Detractione, ita ut sit tamquam quid diversum in Confessione explicandum?* pag. 302.
- CAP. IX. *Utrum temerè Judicans aliquem esse Spursum, Filium Judæi, aut habere finales defectus inculpabiles, peccet mortaliter?* pag. 303.
- CAP. X. *Quid sit Contumelia?* pag. 304.
- CAP. XI. *Utrum peccet mortaliter, qui alium Contumelia afficit ob exercitium alicujus Virtutis?* pag. 305.
- CAP. XII. *An ille, qui Libello Famoso Contumeliam fecit, debeat in Confessione explicare, in quo genere Proximum infamavit; sicuti etiam an peccet, qui alicujus hominis Cadaveri, Imagini, Statuæ, &c. Contumeliam facit?* pag. 306.
- CAP. XIII. *Utrum sit peccatum mortale infamare se ipsum?* pag. 308.
- CAP. XIV. *Utrum ad vitanda gravia tormenta possit quis finè mortali sibi falsum crimen imponere; & an ob eandem*

- dem causam possit quis alterius delictum occultum , aut
aliquod secretum aperire ? pag. 309.
- CAP. XV. Quid sit , & quot modis committatur Detra-
ctionis peccatum ? pag. 316.
- CAP. XVI. Utrum Audiens , vel Referens se audivisse De-
tractionem , graviter peccet ? pag. 318.
- CAP. XVII. Utrum aliquando licitum sit crimen alterius
occultum manifestare ? pag. 321.
- CAP. XVIII. An liceat aliquem , qui in uno loco diffu-
matus est , in alio etiam , ubi Famam non amisit , Infama-
re ? pag. 324.
- CAP. XIX. De obligatione restituendi Famam . pag. 325.
- CAP. XX. In quibus nam casibus vel differri , vel omit-
ti possit Restitutio Famæ . pag. 328.

THEOLOGIÆ

MORALIS

GENERALIA PRINCIPIA.

C A P. I.

De Nomine, Definitione, ac Divisione Theologiæ.

I. **T**heologia sic dicta à nominibus græcis *Theos*, & *Logos*, quorum primum significat Deum, alterum verò significat rationem, seu discursum, si spectetur Etymologia est Sermo de Deo: si verò propriè, & genericè sumatur, est Dei, rerumque Divinarum Scientia. Dicitur Dei, quia Deus ipse est principale objectum Theologiæ, in ordine ad quod reliqua omnia considerantur. Dicitur rerum Divinarum, scilicet de iis, quæ sunt Divinæ denominationi extrinseca, quia de ipsis tractatur in Theologia, non ratione sui, sed ratione Dei; ideoque Angeli, Sacramenta, Actus humani, Gratia, Meritum, & similia non sunt objectum primum Theologiæ, sed secundarium: Divinæ verò res, quæ Deo sunt intrinseca, ut Bonitas, Sapientia, Omnipotentia, Intellectus, & Voluntas, cum sint ipse Deus, sunt objectum primum. Dicitur denique Scientia, quia est cognitio certa, & firma.

II. Dividitur Theologia in eam, quæ est Patriæ, & in
A in

Theologiæ Moralis

In eam, quæ est Viæ. Theologia Patriæ est rerum Divinarum clara, & intuitiva cognitio : hanc habent Beati per lumen Gloriæ. Theologia Viæ est Dei, rerumque Divinarum obscura cognitio. Hæc, si habeatur per lumen Naturæ, est naturalis, qualis est Metaphysica : si habeatur per lumen Fidei Divinæ, est supernaturalis, & definiri solet Scientia de Deo, & rebus Divinis per revelationem mediâtè accepta. Dicitur Scientia, in sensu, quo Sapientiæ 10. dicit Spiritus Sanctus : *Dedit illi Scientiam Sanctorum* : Lucæ primo : *Ad dandam Scientiam salutis plebi ejus* : & prima Corinthiorum. 12. *Alii per Spiritum datur sermo Scientiæ*. Ratio est, quia, ut habetur ex Aristotele primo Topicorum, & secundo Posteriorum, Demonstratio, seu cognitio ex primo-veris est Scientia, sed cognitio Theologica est demonstratio ex primo-veris, nempe ex articulis Fidei à prima Veritate revelatis, ergo est Scientia : unde dicit Apostolus ad Hebræos primo : *Fides est argumentum*, idest elenchus, ostensio, seu demonstratio, *non apparentium*, scilicet eorum, quæ nec sensu, nec naturali ratione comprehenduntur : nec refert, quòd Theologica cognitio non sit evidens, quia ad Scientiam sufficit, quòd cognitio sit certa, & firma ; tunc enim requiritur evidentia, quando ex alio capite haberi nequit certitudo, & firmitas assensus. Cum ergo in Theologia id habeatur ex Divina revelatione, cui impossibile est subesse falsum, hoc satis est, ut dicatur Scientia. Dicitur denique per revelationem mediâtè accepta, quia Theologia habetur mediantibus articulis Fidei, qui immediâtè, & expressè fuerunt à Deo revelati.

III. Hæc Theologia Viæ quadrifariam dividitur, nempe in Mysticam, Positivam, Scholasticam, & Moralem.

IV. Mystica est Dei, rerumque Divinarum cognitio infusa, mentem sapidè afficiens, eamque intimè Deo conjungens. Dicitur sapidè afficiens mentem, quia per cognitionem Dei, & Divinorum excitat in Voluntate gustum, & dulcem affectum, & tali pacto mentem ab omni inordinatione puram intimè Deo conjungit : de hac videri

deri potest S. Dionysius Areopagita in lib. ad Timotheum Episcopum Ephesinum.

V. Positiva est cognitio Sacrae Scripturae, & explicatio rerum Divinarum sine argumentatione operosa, qua nimirum aperitur sensus Sacrae Scripturae, & theses, conclusionesque Theologicae, sine argumentis convincentibus statuuntur.

VI. Scholastica est Scientia ex principiis Fidei deducens demonstrativè conclusiones de Deo, rebusque Divinis: quia per bonam argumentationem colligit posteriores propositiones ex anterioribus.

VII. Theologia Moralis est cognitio rerum Divinarum concernentium mores; idest actus humanos, prout sunt conformes, aut diffformes rectae Rationi, & Legi Divinae: quare Theologus Moralis non debet in subtilitatibus Metaphysicis, & novitatibus discursum suum fundare, sed eatenus decernere, & sentire, quatenus mores hominum conformet Legi Divinae, & hominem à proximo periculo difformitatis avertat: & hoc est valde notandum, ne in opinionibus sectandis, aut firmandis nimia laxitas, vel nimius rigor obrepat.

VIII. Conscientiae rectè formandae duo extrema plurimum obstant: primum est nimia laxitas, secundum est nimius rigor in statuendis, vel applicandis regulis morum.

IX. Nimia laxitas est recessus ab obligatione, quam Patres, aut Theologi probati, & Christi Fideles communiter admittunt, quod faciunt illi, qui in casu particulari propter leves ratiunculas eximunt hominem ab obligatione alicujus praecepti, cui eum subjecit probatorum virorum autoritas, & usus communiter receptus. Hanc laxitatem indicat Divina Scriptura nomine Viæ latae, & Proverb. 22. versu 28. de illa dicitur: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.* Hæc etenim enervat Divinas Leges, & ab eis aberrandi proximum periculum generat. Scioli namque illi, qui audacter magis, quàm prudenter Legum obligationes in levioribus pro nullis ducunt, paulatim etiam in gravi-

ribus eas immodicè laxant, aut contemnunt, quibus optimè quadrat illud : qui spernit modica, paulatim decidet.

X. Hinc ortum habuere laxæ illæ opiniones : *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur* : quæ est 34 inter damnatas ab Innocentio XI. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quin imò directè, & ex proposito quarit, aut ei se ingerit* : quæ est 61 inter damnatas ab eodem : *Copula cum Conjuncta consentiente Marito non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum* : quæ est 30 inter damnatas ab eodem. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis : quæ est 40 ex damnatis ab Alexandro VII., & aliæ multæ similes, quæ idè damnatæ fuere, quia hominem in peccatum conjicerent : ac de ipsis dixit Augustinus sermone 22 de verbis Apostoli ; *Melior est fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia*.

XI. Videndum tamen est, ne cum nomine laxitatis confundatur benignitas illa opinandi, atque animas dirigendi, quam semper sectati sunt viri apprimè docti, qui quoties opinionem ratione valida, & Sapientum auctoritate suffultam habuerunt, quæ Pœnitenti faveret, ipsam libenter sunt amplexati : Unde P. Matthæus Stoz Societatis Jesu, vir eximia pietate, & insigni literatura celeberrimus lib. 1., parte prima quæst. 1. art. 7. num. 86. inquit : *In iis enim, quæ ad Animarum salutem, pacem, & tranquillitatem faciunt, eamque foveant, benigniora sunt amplectenda ; & horror, qui aliqui in patefaciendis peccatis cernitur, quantum fieri potest, mitigandus est, ne plurimi à salutaris Confessionis usu retrahantur*.

XII. Nimius rigor dicitur ille, quo quis obligationes indebitas hominibus imponit, passim determinando esse peccatum, quod verè peccatum non est, vel esse mortale, quod non est nisi veniale : cum etenim juxtà Augustinum

pec-

Generalia Principia Cap. I. 5

peccatum sit dictum, vel factum, vel concupitum contra Legem æternam, cui conformis est definitio Ambrosii: peccatum est prævaricatio Legis Divinæ, & Cælestium inobedientia præceptorum; ibi solum statuendum est esse peccatum, ubi datur Legis prævaricatio; quare alliganda non sunt onera gravia, & importabilia conscientiis aliorum, sine solido, & certo fundamento.

XIII. Unde in Constitutionibus Sancti Dominici in glossa prologi ad litteram I habetur: *Declaramus, quod tria sunt precipue, qua salutem Animarum impediunt, &c. Tertium est nimia austeritas in consiliis, & opinionibus; terrentur enim homines in tantum, ut salutem propriam negligant: quapropter relaxanda est quantum fieri potest rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benignè tractandi sunt.* Et profectò rigor hujusmodi multiplicans peccata repugnat Legi Christi, quia aggravat onus illud, de quo Christus ipse pronunciat Matthæi 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve: & prima Joannis quinto: Mandata ejus gravia non sunt: quæ profectò vera non essent, si passim in peccatum mortale nimia austeritas præceptorum homines traheret; quare meritò scribit Pater Arfdekin è Societate Jesu semper sæcunda virorum insignium tomo 2. parte 2. tract. 1. cap. 1.: Si hoc onus sequens rigidiora passim extaret, multum superares vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata formalia multiplicarentur innumera; & ibidem versu quin imò: rectè notat ex indiscreto rigore plurimas hæreses, & errores in Ecclesiam fuisse inductos, quales fuerunt Luciferianorum, qui dicebant relapsos non esse recipiendos ad pœnitentiam: Petri de Olma, confitentes absolvi non debere, nisi peracta pœnitentia: Lutheri, quòd quilibet timor gehennæ facit hominem hypocritam, & magis peccatorem: Calvini, quòd motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt verè peccata: VViclephi, non licere Ecclesiasticis habere possessiones: Lutheri, fidem amitti quovis peccato mortali: VValdensium, illicitum omninò esse Christianis jurare: Michaelis Baji, nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum mereri pœnam*

pœnam æternam, & omne, quod agit peccator, vel servus peccati peccatum esse; & alia hujusmodi, quæ ex nimio, & indiscreto rigore processerunt.

XIV. Quoties igitur Moralis Theologus benignam opinionem certò probabilem pœnitenti faventem invenit eam practicè sequatur, licet fortasse ipse oppositam judicet probabiliorem; nec rigidus nimis damnet quemquam de peccato mortali, quando illi assit opinio certò probabilis, quæ eundem à peccato mortali saltem formali liberat.

C A P. II.

De Conscientia, & ejus Divisione.

I. **C**UM humana voluntas cæca sit, non potest quidquam amare, vel odire, nisi intellectus ipsi proponat esse honestum, vel inhonestum, amplectendum, vel respuendum. Talis actus intellectus id proponentis, si proponat in genere, v.g. honestas est amanda, inhonestas fugienda, appellatur Synderesis, seu moralis Sapientia; si verò proponat specialiter in his, vel illis circumstantiis rem hanc amplectendam, vel fugiendam esse, dicitur Conscientia, quæ definitur: judicium practicum, quo hic, & nunc judicamus aliquid esse agendum, vel non agendum idest esse bonum, vel malum, licitum, vel illicitum.

II. Dividitur primò Conscientia in veram, seu rectam, & in falsam, seu erroneam: recta est, quæ dicat licere, quod verè licet; erronea est, quæ dicat licere, quod non licet: porro error alius est invincibilis, seu inculpabilis, idest cui nulla causa datur; ut cum quis judicat nunc esse licitum mentiri ad vitandum scandalum, vel damnum Proximi, & hic error liberat operantem à peccato; alius est vincibilis, seu culpabilis, nempe cum quis

Generalia Principia Cap. II. 7

quis obligatus scire an hoc, vel illud liceat, negligit, aut non vult scire: & operari cum tali errore peccatum est.

III. Secundo dividitur Conscientia in opinativam, seu probabilem, dubiam, & scrupulosam: opinativa est, cum quis ratione opinionis certò probabilis practicè judicat hic, & nunc, idest in iis circumstantiis esse licitum sic agere; dubia est, cum quis aliquid agit cum dubio, quod illud sit illicitum; scrupulosa est vana apprehensio peccati, ubi peccatum non est; exempli gratia; cum quis timet, se non fuisse benè baptizatum, quia fortasse Sacerdos, qui illum baptizavit, non habuerit intentionem baptizandi.

C A P. III.

De Regulis Conscientiæ Rectæ.

I. **J**udicium illud practicum, quod de honestate objecti formamus, dupliciter contingit; primò per modum consilii, verbi gratia, cum judicamus esse bonum vovere castitatem, ingredi Religionem, &c. Secundò per modum præcepti, vel prohibitionis, ut cum judicamus hodie bonum esse audire Missam, quia urget præceptum diei Festi; non esse pejerandum, quia est contra secundum Decalogi præceptum, &c. his positis.

II. Prima regula sit: Conscientia recta purè consulens non obligat, ut eam sequamur, quare nemo obligatur vovere castitatem, aut ingredi Religionem, & similia, quia de his nullum extat præceptum.

III. Ex hoc deducitur quòd resistere, seu non obedire Divinis inspirationibus, v.g. non audire plures Missas, non recitare Rosarium, non amplecti Religionem, licèt in nobis sentiamus internas inspirationes ad hæc, nullum est peccatum, nequidem veniale, quia ibi nequit esse

esse peccatum, ubi non est præceptum, quod violetur; cum ergo ad hæc nullum nos urgeat præceptum, nullum pariter in illis rebus non faciendis potest esse peccatum: quare frustra se fatigant aliqui in perquirendo an Divinis inspirationibus hujuscemodi non obedierint, ut id Confessario manifestent, & si id solum confiteantur, profectò non præbent sufficientem materiam pro recipiendâ absolutione, ut à Societate Jesu docet Matthæus Stoz lib. 1. part. 5. quæst. 2. art. 3. num. 60.: & videndus in hac materia Joannes Sanchez, qui ingeniosè, ut semper solet, hanc rem exprofecto pertractat per integram Disputationem in suis selectis, disputatione 7.

IV. Secunda regula sit: Conscientia recta præcipiens obligat voluntatem, tum ad non resistendum, tum ad faciendum, vel omittendum aliquid juxta tale ipsius dictamen, & quidem, si materia sit gravis, obligat sub mortali, si verò levis, sub veniali.

C A P. IV.

De Regulis Conscientiæ Erroneæ.

I. **P**rima regula est: si Conscientia erronea, quæcumque illa sit, dicat aliquid per modum consilii, non obligat ad obediendum, aut ad resistendum: si tamen fuerit vincibilis, illicitum erit ipsam etiam consulentem sequi, peccatur enim amplectendo tale consilium.

II. Secunda regula est: Conscientia erronea invincibilis obligat eodem modo, ac Conscientia recta, scilicet ad sequendum eam, & non contraveniendum ipsi. Ita docet cum communi sententia Valerius Reginaldus Societatis Jesu lib. 13. cap. 8. num. 69., & 71. suæ praxis fori Pœnitentialis: dummodo tamen Conscientia erronea invincibilis dicat per modum præcepti esse aliquid faciendum, vel omittendum: unde opus factum ex hac con.

Generalia Principia Cap. IV. 9

conscientia dictante illud esse bonum, est opus honestum, & illius virtutis, quæ ipsum dictat, quia exercetur sub formali motivo illius apprehenso ut bono, licet secundum se, & præscindendo à Conscientia erronea, sit malum.

III. Tertia regula est: Conscientia erronea vincibilis dictans per modum præcepti quidpiam esse faciendum, obligat ad non contraveniendum ipsi, quia ex Apostolo ad Romanos 14: *Quod non est ex Fide peccatum est*: scilicet quod sit contra Conscientiam etiam erroneam est peccaminosum, dummodo ea sit vincibilis, quare si hæc dictet non esse spuendum in Templo, peccat spuens cum tali Conscientia: absolute tamen loquendo hæc non obligat ad eam sequendam, sed ad eam deponendam.

C A P. V.

De Regulis Conscientiæ Opinativæ, seu Probabilis.

I. **O**pinio probabilis est, quæ solida ratione, & auctoritate alicujus omni exceptione majoris, vel aliquorum Doctorum in Ecclesia probatorum innitur, nec habet contra se textum clarum, aut Pontificiam definitionem, aut aliud quidpiam convincens, cum aliqua formidine de opposito. Ità è Sacro Ordine Prædicatorum doctissimus Pater Joannes Martinez de Prado tom. 1. quæst. moral. cap. 1. de Conscientia quæst. 1. §. 1. Franciscus Arauxo in Decis. Moral. de statu civili disput. 9. num. 1. Thomas Sanchez in Summa lib. 1. cap. 9. num. 6., Layman lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 2., Angelus M. Verricelli in Quæst. Moralibus tract. 1. quæst. 3., & communiter Theologi.

II. Ad clariorem hujus definitionis intelligentiam notandum est, quòd regulariter triplex est fundamentum,
B quo

quo nititur opinio certò probabilis. Primum est, quod dicitur intrinsecum, ratio scilicet, quæ quamvis non debeat esse convincens, debet tamen esse non levis, sed firma, & gravis, quæ viros etiam doctos movere possit, & soleat ad assensum. Rationis loco sunt Scripturæ Sacræ Testimonia, vel aliquod Ecclesiæ Decretum, quo talis opinio stabiliatur.

III. Secundum fundamentum est exemplum, seu consuetudo doctorum, ac piorum hominum, quando enim videmus homines doctos, & pios passim frequentare aliquam actionem, non contradicentibus Superioribus, licitum est illorum exemplum sequi, quandiu Lex non contradicit.

IV. Tertium fundamentum est gravis autoritas eorum scilicet virorum, qui in materia morali multum studii, & laboris impenderunt, & non ex aliquo inordinato affectu, aut libidine contradicendi aliis ductos fuisse constet, quando enim hujusmodi homines aliquam opinionem docent, aut sequuntur ut probabilem, non est verisimile ipsos sine solido fundamento id facere, ac proinde habemus prudens motivum juxta ipsorum auctoritatem operandi: hæc probabilitas dicitur ab extrinseco, quæ quoad securitatem Conscientiæ eandem vim habet, ac probabilitas ab intrinseco, ut docent Bardi in Tractat. de Conscientia disp. 4. cap. 1. num. 2. Stoz lib. 1. par. 5. quæst. 3. art. 3. num. 100., Moya de Opinione Probabili quæst. 1. num. 6., & alii communiter, quidquid in contrarium absque sufficienti fundamento doceant Tutorismi Sectatores.

V. Ex dictis liquet, quod opinio probabilior est illa, quæ melioribus, ac firmioribus rationibus fulcitur: quia ut modò dixi Authores conciliant probabilitatem opinioni non ratione numeri, sed quia ubi sunt plures, & graves Viri præsumi debeat meliora fundamenta, ut docent Thomas, & Joannes Sanchez, ille in Summa tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 5., iste in Selectis disp. 44. num. 68. cum aliis plurimis.

VI. Controvertunt Doctores, an quælibet opinio speculativa

Generalia Principia Cap. V. II

culativè probabilis, sit etiam probabilis practicè. Joannes Sancius, de Sacramentis disp. 44. num. 65., & disp. 54. num. 11. censet nullam esse opinionem speculativè probabilem, quæ etiam practicè talis non sit. Sequuntur hanc sententiam duo illa ex Clericis Regularibus Theologiæ Moralis splendidissima Lumina, Diana, & Pasqualigus: ille part. 2. tract. 13. resolut. 5., iste decis. 362. num. 3. Joannes Caramuel in Apologemat. Epist. 141. num. 140. Franciscus de Lugo cap. 3. Marcus Serra Prima Secundæ quæst. 19. art. 6. dub. 4. §. *Docent etiam*, & alii. Oppositum docent Granadus Prima Secundæ tract. 12. disp. 4. num. 32. sect. 4. Navarrus in cap. *Si quis* num. 57. Franciscus Suarez lib. 5. de Legibus cap. 18. num. 2. Salas Prima Secundæ tract. 8. disp. 1. sect. 5. num. 58. & 60. Nicolaus Garzias tom. 2. de Beneficiis part. 7. cap. 1. n. 24. Merolla tom. 1. disp. 3. cap. 4. dub. 3. num. 96., & Becanus tract. 1. cap. 4. quæst. 9. num. 7.

VII. Utraque opinio conciliari potest dicendo, quodd, si in consideratione speculativa occurrant omnes circumstantiæ, & inconvenientia, quæ in praxi sequerentur, implicat, opinionem speculativè probabilem non esse etiam probabilem practicè, quia nihil de novo occurrit, quod efficere possit, ut iudicium practicum à speculativo differat: Si verò prædicta omnia non occurrant, vera est Sententia opposita, videlicet quodd opinio speculativè probabilis non semper est practicè talis: non enim implicat quodd Intellectus in communi iudicet, contractum aliquem esse ex natura sua licitum, & tamen attentis postea circumstantiis non posse licitè celebrari, vel propter Legis humanæ prohibitionem, vel propter scandalum, &c.

VIII. Quæres primò: an una opinio probabilis sit tutior altera? Respondeo: ex duabus opinionibus certò probabilibus una non est tutior altera: ita Joannes Sanchez in Selectis disp. 44. num. 66.; Henriquez in Proemio Summæ, Thomas Sanchez lib. 1. in Decalogum cap. 9. num. 14.; Ferdinandus de Castro-Palao part. 1. tract. 1. disput. 2. punct. 2. num. 3.: ratio est, quia esse tutam

opinionem, nihil aliud est, quàm quòd operans secundum ipsam certus sit, quod Deum non offendit; sed id æquè uni, ac alteri opinioni certò probabili convenit, cum non sit magis certus, quòd Deum non offendit qui unam sequitur, ac qui aliam, cum omnes prudenter operentur; ergo neutra est altera tutior.

IX. Quæres secundò, utrum unicus gravis Doctor possit sufficere ad constituendam opinionem probabilem? Respondeo affirmativè, si sit vir doctus, & prudens, ac in Theologia Morali non parum versatus: ità Azorius tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 6., Angelus Verbo *Opinio* num. 1. Sylvester quæst. 1. Navarrus in Summa Latina cap. 27. num. 88. Sanchez in Summa lib. 1. cap. 9. num. 7. Gabriel Vasquez in Prima Secundæ tom. 1. disp. 62. cap. 2. num. 12. Baldellus tom. 1. Theologiæ Moralis lib. 4. disp. 11. num. 7. Turrianus disp. 55. de Fide dub. 3. Valentia disp. 2. quæst. 14. punct. 4. num. 4. Castro-Palaus part. 1. disp. 2. punct. 1. num. 3., alique communiter: Ratio est, quia eorum, quæ ad mores pertinent veritas acquirenda est ratione naturali, ergo si Vir doctus, & prudens movetur ad aliquam opinionem statuendam, supponitur id facere inventa, & excogitata solida ratione, quam alii non excogitarunt, ergo rectè potest contra omnes, qui eum præcesserunt opinionem certò probabilem efficere: sic Divus Thomas, Scotus, Cajetanus, & alii doctissimi Viri plures novas opiniones firmarunt, contra omnes, qui eos præcesserunt, quas tamen temerarium esset dicere non esse certò probabiles, unde Dominicus Bannes Sacri Ordinis Prædicatorum gravissimus Author 2. 2. quæst. 62. art. 5. dub. 4. *Ad argumentum*, inquit, *in rebus moralibus, obscuris, & difficillimis dicendis mirum non est, si alicui Viro docto sese offerat aliqua nova ratio, ut opinetur contra communem Sententiam meritò, & non temerariè, & hoc modo plurimæ opiniones sunt introductæ contrariæ aliis, quæ solebant esse communes.*

X. Quæres tertio utrum auctoritas unius gravis Doctoris sufficiat ad faciendam probabilitatem extrinsecam, quam sequi tutò possumus? Respondeo: conveniunt com-
mu-

Generalia Principia Cap. V. 13

munissimè Doctores, quòd in casu ab aliis non ventilato, qualis non rarò ex variis circumstantiis occurrentibus accidere solet, autoritas unius Viri docti, & in Theologia Morali benè versati sufficiat ad conciliandam suæ opinioni eam probabilitatem, quam in praxi tutò sequi possimus: quia tanti Viri autoritas est fundamentum, non leve, sed magni momenti ad prudenter operandum: nec enim prudenter judicare possumus, Doctorem illum non examinasse accuratè illam opinionem, & non satisfacturum argumentis, quæ contra ipsam afferri possent.

XI. Major difficultas est, & quidem gravissima, an in casu ventilato in re Morali ab aliis opinio unius magni Doctoris contra omnes, qui ipsum præcesserunt fiat ex illius autoritate sufficienter probabilis? Affirmant quatuor supra viginti Doctores, quos citat, & sequitur Angelus Maria Verricelli tom. 1. Quæst. Moral. tract. 2. Singular. quæst. 5. quibus addi possunt Serra 1. 2. quæst. 19. art. 6. Joannes Nider in Consolatorio timoratæ Conscientiæ part. 3. cap. 11. §. 3. *Patet in fine*. Donatus tom. 4. in Addit. ad Practicam variarum resolutionum tract. 12. quæst. 37. Acacius Marchi de Velasco tom. 2. resolut. Moral. Verb. *Opinio* resolut. 316. Thomas Hurtadus in Resol. Moral. cap. 8. resolut. 8. num. 1018., & Bonaccina tom. 2. tract. 2. disp. 2. de Peccatis, quæst. 4. punct. 9., & favet Divus Thomas Quodlibeto 3. art. 10., ubi dicit, posse quemlibet amplecti opinionem, quam à suo Magistro pio, & docto audivit in his, quæ ad mores pertinent. Ratio est, qua prudenter operatur, adeoque est omninò tutus à peccato, qui facit id, quod esse licitum affirmant plures Doctores Classici; sed Doctores nuper citati sunt Classici, & affirmant posse sine peccato adhæreri opinioni unius magni Doctoris contra communem in casu etiam ventilato; ergo id facere licitum est. Huic sententiæ ad stipulatur Gallego tract. de Conscientia probabili dub. 27. ubi advertit, quod Angelicus Doctor multa scripsit, & docuit contra alios, qui eum præcesserunt, & tamen ejus opiniones statim ac ab ipso traditæ sunt fuerunt existimantur probabiles, tum propter ejus magnam autoritatem,

tem, tum quia non levibus motivis inductus est ad sic opinandum : unde rectè notat Villalobos tom. 1. Summæ tract. 1. diff. 4. num. 17. opinionem non esse improbandam, quia ab Antiquioribus tradita non fuit, quod etiam docet ingeniosissimus Caramuel in Apologemate Ep. 4. num. 163., qui variis in locis suorum Operum hoc utitur argumento ad ostendendum Probabilioristis, etiam ex ipsorum Sententia sequendam esse opinionem probabilem, nec opus esse sequi probabiliorem : cum enim ipsi doceant sequendum semper esse quod est probabilius, & probabilius utique sit licitum esse sequi opinionem purè probabilem, nec necessariò sequendam probabiliorem, cum hoc doceant omnes ferè Doctores, ut videre est apud Joannem Angelum Bossium ex Clericis Regularibus Sancti Pauli in Moralibus fortasse nulli secundum, in suo doctissimo tractatu de Conscientia tom. 1. tit. 1. §. 17., & tom. 2. in Appendice contra Candidum Philalethum Probabilioristam, apud Matthæum Homem, Franciscum Bardi, Joannem de Cardenas, Martinum Brefferum, Ludovicum de Scildere, Barnabam Gallego, Honoratum Fabri, & Franciscum Bordonum, qui omnes integros Tomos de probabilitate scripserunt ; evidenter sequitur etiam ex Probabilistarum Sententia licitum esse sequi opinionem probabilem, probabiliori relicta.

XII. Si autem Doctor ille, non sit magnus, idest benè versatus in moralibus, sed sit Junior, & Modernus, non sufficit ejus autoritas ad faciendum, ut singularis ejus opinio censeatur probabilis, ut expresse declaravit Alexander VII. in 27. ex propositionibus ab ipso damnatis, die 24. Septembris Anni 1665., & novissimè ostendit è Societate Jesu P. Dominicus Viva in erudito suo opere de propositionibus damnatis, ad prædictam propositionem 27., quæ dicebat : *Si liber sit alicujus Junioris, & Moderni debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem* : quam propositionem non pauci antea docuerant cum Magistro Acacio de Velasco Episcopo Oriolensi in Resol. Moral. resolutione 316. apud Verricelli tom. 2. quæst. 5.

Hinc

Generalia Principia Cap. V. 15

XIII. Hinc fit, quod ex Doctrina superius tradita, licitum est cuicumque Viro etiam docto consulere plures Doctos donec inveniat unum, qui sibi faveat: ita Thomas Sanchez lib. 1. in Decalogum cap. 9. num. 24., Petrus de Tapia Hispalensis Episcopus in sua Catena Morali lib. 1. quæst. 8. art. 14. num. 5. & 6. alique plures, quos citatos sequitur Zaccharias Pasqualigus decis. 33. num. 4., cui subscribunt prædictus Verricelli tom. 1. Quæst. Moral. tract. 2. quæst. 39., & Machado tom. 1. Discursus practici art. 7. num. 9. Ratio est, quia consulere varios Doctores, & varia volumina voluere ad favorem opinionem inveniendam, est medium licitum, & honestum, ergo licitum est unicuique tali medio uti.

XIV. Advertit verò supradictus Verricelli loco citato quæst. 39. §. *Dico tertio*, quod ut quis tuto acquiescat opinioni ejus, quem consulit, ille debet esse Theologus doctus in Theologia Morali: nam non raro accidit, ut magni Nominis Concionator, magnæ Doctrinæ reputetur, & ad ipsum tanquam ad Doctissimum Confessarium recurratur, cum tamen in Re Morali, & Casibus Conscientiæ sit minimùm versatus, & revera indoctus.

XV. Immò addit Brefferus lib. 3. de Conscientia cap. 3. non sufficere Virum doctum in Theologia Scholastica: constat enim multos insigni ingenio, & Doctrina in Theologia Scholastica, parum in Morali, & Casibus Conscientiæ esse versatos, ut tradunt Bardi de Conscientia discept. 4. cap. 4., & Franciscus Bonæ Spei Carmelita in Apologemate retorto dub. 7. resolut. 2.

XVI. Hinc doctissimus Tapia Dominicanus loco supra citato quæst. 8. art. 21. n. 7. monet Principes, ut si velint tuto Conscientia procedere hæc observent in Doctoribus eligendis. Primò, ut quærant Doctores benè callentes materias tractandas: secundò, eligant Viros timorati Conscientiæ, qui velint placere potius Deo, quam hominibus: tertio, caveant ab hominibus ambitiosis, & avaris, qui vel honores, & Dignitates, vel pecuniam aucupantur: periculum enim est, ne interrogati, potius quod placet Principi, quàm quod prodest ejus Conscientiæ

tiæ respondeant: & Pater Moya Soc. Jesu Theologus in suis Selectis tract. 1. quæst. 4. §. 5., refert ex revelationibus Sanctæ Birgittæ cap. 48. Regem quemdam damnatum fuisse in Divino Tribunali, quia in his particularitatibus defecerat.

XVII. Quæres quartò, quænam opinio sit censenda propria illius Doctoris, qui refert plures opiniones, & non explicat quam sequatur? Respondeo: regulariter judicandus est docere illam, quam ultimo loco refert: ita Glossa in Lege Qui filium §. *Sabinus ff. ad Trebellian.* Decius in cap. 1. num. 32. & sequent. Alexander consil. 67. circa finem lib. 5. Farinacc. in Repert. Judic. quæst. 14. num. 39. Corarius lib. 1. de Commun. opinion. tit. 6. num. 99. Arzoguid. lib. 3. de Commun. opinion. cap. 13. num. 1. quos citat, & sequitur Pasqualigus dec. 6. per totam. Ratio est, quia consueverunt regulariter Doctores id præstare, ut quam opinionem referunt ultimo loco, illam præ cæteris approbent. Si verò aliquam referant, subjungendo, *Tu cogita*, non censentur ipsam probare, sed velle, ut eam sequamur, quæ melioribus fundamentis innititur, ita Farinac. in Repertorio Judiciali quæst. 14. num. 40.

XVIII. Quæres quinto, an opinio Decisionum Rotæ sit reliquis præferenda? Respondeo: nulla est obligatio eam præferendi reliquis: quia cum Auditores Rotæ non habeant auctoritatem condendi leges, ipsorum Decisiones sunt mera placita Doctorum, & ita non faciunt nisi opinionem probabilem: nituntur enim rationibus dumtaxat probabilibus: & sanè ipsamet Rota plurimas suas opiniones retractavit recedendo ab olim decisis: ita Suarez de Legibus lib. 7. cap. 11. circa finem. Vasquez in Primam Secundæ disp. 177. cap. ultimo num. 75. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 2. num. 10. circa finem, Palaus part. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 2. §. 3. num. 7., quos citat, & sequitur Pasqualigus decis. 8.

XIX. Quæres sexto, quænam opinio sit præferenda si concurrant duæ, altera rigida, altera benigna? Respondeo: Communis Sententia Theologorum est, benigno-

Generalia Principia Cap. V. 17

gnioresse esse præferendam rigidæ, dummodo benignior sit certò probabilis: ita Navarrus in Manuali cap. 17. num. 187. Villalobos tom. 1. tract. 1. difficult. 7. num. 1., & Pasqualigus decis. 9., ubi plurimos citat. Ratio est, quia opinio benignior est secundum Charitatem, & non lædit Justitiam; rigida verò est secundum rigorem Justitiæ, qui lædit Charitatem: cum ergo Charitas sit Virtus, in qua fundatur Justitia, hæc potius debet mensurari ab illa, atque adeò debet præferri opinio benignior rigidiori.

XX. Confirmatur hoc ipsum, quia quilibet obligatur diligere Proximum, sicut se ipsum, & alteri non facere, quod sibi fieri nolle; ergo sicuti nolle secum procedi opinione rigida, si benigniori tractari posset, ita ex præcepto Charitatis tenetur facere cum suo Proximo.

XXI. Nec valet dicere, unam Virtutem esse non posse contra aliam, ac proinde non apparere, quomodo id, quod sit secundum rigorem Justitiæ, possit lædere Charitatem: nam licet hoc verum sit, si accipiantur Virtutes præcisè, non est verum, si accipiantur conjunctim cum circumstantiis: sicuti jejunium secundum se est secundum Virtutem Abstinentiæ, at si servetur in circumstantiis, quibus graviter lædat ipsum jejunantem, vel impediatur opera Justitiæ, aut Charitatis, est contra Charitatem, aut contra Justitiam.

XXII. Ex hoc deducitur, quodd Confessarius cognoscens esse certò probabilem opinionem benigniorem faventem Pœnitenti, obligatur hanc præferre suæ rigidæ, & illum absolvere juxta benigniorem. Ita Authores communiter cum celeberrimo Doctore Basilio Pontio Augustiniano in lib. 4. de Matrim. cap. 25. num. 8., & docent Salas in 2. part. quæst. 21. tract. 8. sect. 9. num. 82. Montesinos 2. part. quæst. 5. disp. 29. num. 198. Azorius tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 10. Villalobos in Sum. tom. 1. tract. 1. dub. 12. num. 1. Suarez in 3. Partem Divi Thomæ tom. 4. disp. 32. sect. 5. num. 4. Coninck de Sacramentis disp. 8. dub. 17. num. 135. Diana parte 2. tract. de Opinione Probabili resol. 11. plurimos citans, ubi cum utroque San-

C

chez,

18 Theologiæ Moralis

chez, & aliis, damnat talem Confessarium peccati mortalis, si de mortalibus facta fuerit Confessio, quia nisi Pœnitentem absolveret, inponeret ipsi absque legitima causa grave onus, quale est denuò confiteri alteri eadem peccata, quæ illi manifestavit: & hæc vera esse meritò dicit, non solum quando Confessarius est proprius v. g. Parochus, sed etiam si sit non proprius, ut Regularis, vel alius, qui ex Justitia Confessiones audire non tenetur.

XXIII. Deducitur etiam ex dictis, eligendam esse à Confessario potius opinionem favorabilem suscipienti, quàm Sacramento, dummodo de ejusdem valore non agatur, si illa sit certò probabilis. Ratio est, quia Sacramenta instituta sunt in favorem Fidelium; ergo in eorum administratione potius favor Fidelium, quàm Sacramentorum est attendendus: quare, cum sit certò probabilis opinio, quòd possit sub conditione absolvi moribundus, qui, licet non dederit signa Contritionis, solitus tamen fuit Christianè vivere, debet in casu occurrenti Sacerdos ipsum absolvere: ita Molfesius, Henjobonus, Litteratus, Præmoltus, Pellizzarius, Delgadillus, Caramuel, Acacius, alique plures apud Moyam in Selectis tractatu 3. disp. 6. sect. 4. §. 1.

XXIV. Quæres septimò, an licitum sit amplecti opinionem minùs probabilem, relicta probabiliori? Respondet esse licitum: ratio est, quia operans secundum opinionem certò probabilem non operatur temerè, nec imprudenter, sed qui non operatur temerè, nec imprudenter non peccat; ergo amplectens opinionem minùs probabilem, relicta probabiliori, non peccat. Adde, quòd si teneretur homo amplecti opiniones probabiliores, semper esset anxius, & angeretur immensis scrupulis in investigando, quæ nam sit opinio probabilior, imò aliquando invenire non posset, quod enim uni probabilius apparet, alteri fortasse improbabilius videtur. Et ita sentiunt Doctores communiter, & cum ipsis Thomas Sanchez in Summa tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 14. Laymann. lib. 1. tract. 2. cap. 5. §. 2. num. 7. Basilus Pontius lib. 10. de Ma-

Generalia Principia Cap. V. 19

Matrimonio cap. 15. num. 4. Fillucius tract. 21. cap. 4. num. 125. Tannerus par. 2. disp. 2. quæst. 4. dub. 3. num. 36. Matthæus de Moya tract. 1. de Opinion. Probabil. quæst. 6. §. 3. versu *imò verò*. Villalobos in Summa tract. 1. dub. 10. Bartholomæus Ledesma tract. de Pœnit. difficult. 14. concl. 5. , & Dominicus Sotus Sacri Ordinis Prædicatorum Author gravissimus lib. 6. de Justitia, & Jure quæst. 1. art. 6. in fine, sic habens. *Quando sunt opiniones probabiles inter graves Doctores, utrumque sequaris, in tuto habes Conscientiam*. Unde nescio quomodo pro contraria opinione citari possit hic Author, prout de facto citatur à Paulo Comitolo in suis Respons. Moral. lib. 5. quæst. 15. num. 1. cum in Quartum etiam Sententiarum distinct. 18. quæst. 2. art. 5. ad 5. §. *Unde ad argumentum*, dicat, Confessarium teneri absolvere Pœnitentem, qui sequitur opinionem probabilem, contra propriam ipsius Confessarii probabiliorem, & subjungat debere absolvi, etiam si velit perseverare in contractu, quem juxtà probabilem opinionem putat licitum contra opinionem probabiliorem aliorum, qui putant illicitum.

XXV. Sed ut in hac materia de licito usu opinionis probabilis in rebus moralibus, probabiliore relicta, quæ, his temporibus, à nonnullis Rigoristis acriter impugnatur, & tanquam Communi Doctorum sententiæ opposita, temerè vocitatur, sensus communis Authorum eluceat, elenchum Doctorum, quos videre licuit, qui benigniorem sententiam sequuntur, hic necessario ponendum esse duxi, ut constet, falsum esse, quod asserunt aliqui Probabilioristæ neotericæ, sententiam scilicet nostram de licito usu opinionis probabilis, probabiliore relicta, esse contra omnes fere Doctores: cum enim hæc sit quæstio facti, non nisi citatione quamplurimorum Doctorum, resolvi potest. Præter Sanchez igitur, & Laymann, Basilium Pontium, Fillucium, Tannerum, Moyam, Villalobos, Ledesmam, & Sotum citatos, docent licere usum opinionis minus probabilis (saltem præscindendo à præjudicio Tertii, articulo mortis; & administratione Sacramentorum, in his enim casibus non omnes admittunt

usum opinionis minus probabilis, imò etiam nos in aliquibus ex his, ut ex dicendis patebit, non admittimus.) Paludanus in Quartum distinct. 17. quæst. 2. art. 1. Divus Antoninus prima parte Summæ Theologicæ tit. 3. cap. 10. §. 10., ubi citat Albertum Magnum, Panormitanus in Cap. Cappellanus de Feriis num. 6. Didacus Alvarez in Primam Secundæ disp. 80. num. 4. & 9. Joseph Angles in Floribus Theologicis quæst. de Confess. Thomas Zerola in Praxi Sacramenti Pœnitentiæ cap. 22. quæst. 3. Malderus Prima Secundæ quæst. 19. disp. 86. Bonaccina tom. 2. disp. 2. quæst. 4. punct. 9. Barbosa tom. 1. Collect. in lib. 2. Decretal. Toletus lib. 3. Summæ cap. 20. Cardinalis de Lugo de Pœnitentia disp. 22. sect. 2. §. 2. Gamacheus Prima Secundæ quæst. 19. cap. 2. Duvallius tract. de Actibus Humanis quæst. 4. art. 12. Yfambertus Prima Secundæ disp. 9. art. 4. & 5. Ludovicus Bail prima parte Examinis quæst. 13. Sylvestre in Summa verb. *Opinio* num. 1. Angelus verb. *Opinio*. Joannes VViguerius cap. 15. Bartholomæus Medina in Prima Secundæ quæst. 19. art. 6. concl. 3. Ludovicus Lopez in prima parte Instructorii Conscientiæ cap. 20. concl. 2. Victoria in Summa de Confessione n. 177. Mercadus de Contract. lib. 2. cap. 5. Nazarius Opuscul. 2. dub. 4. concl. 2. Bannes 1. 2. art. 10. quæst. 1. dub. 3. concl. 4. Cabezudo in Addit. ad 3. Partem quæst. 8. art. 5. dub. 3. Gregorius Martinez tom. 1. in Primam Secundæ ad quæst. 19. art. 6. Petrus Ledesma in Summa par. 2. tract. 8. cap. 22. Candidus tom. 1. Disquis. 3. art. 20. num. 3. Joannes Ildephonsus Baptista in Primam Secundæ disp. 208. dub. 6. fragm. 1. & 4. concl. 5. Paulus de Blanchis in Disceptione, pagina 182. Hacquetus in Primam Secundæ controuv. 14. Salonijs de Justitia controuv. 2. concl. 4. ad articulum 4. quæst. 63. Arragonius in Secundam Secundæ dub. penult. ad articulum 4. quæst. 63. Beja part. 2. cas. 6. Cornejo in Primam Secundæ tract. 8. disp. 3. dub. 6. Lezana tom. 3. de Opinione regulariter tenenda num. 5. Urbanus ab Ascensione in Theologia Morali tract. 1. cap. 11. Lorca in 1. 2. disp. 39. memb. 10. Petrus à S. Joseph in lib. 1. de Legibus cap. 3. Carolus Mallettus tom. 1. Theologiæ Moralis mal-

Generalia Principia Cap. V. 21

malleat. 8. tract. 4. Sayrus in Clavi Regia lib. 7. cap. 4. num. 4. Pelbartus tom. 1. verb. *Opinio* §. 13. Portella in Dub. Regul. verb. *Opinio* num. 3. Joannes Poncius in Cursu Theologico disp. 24. quæst. 3. Petrus Marchantius in suo Tribunali Sacrament. tract. 5. tit. 5. quæst. 6. & 7. Hauzeur tom. 2. epit. ad lib. 1. de Baptism. contra Donat. cap. 4. Bassæus in Floribus tit. de Conscientia, Coriolanus tract. de Casibus Reservatis par. 1. sect. 2. art. 2. n. 2. Caspensis in Cursu Theologico tom. 1. Tract. de Conscient. disp. 3. sect. 2. Gesualdus tom. 1. tract. 24. cap. 5. Jacobus Raggius Cent. 1. part. 3. dub. 46. Leander de SS. Sacramento par. 5. tract. 1. disp. 4. quæst. 10. Hieronymus Garcias in Summa tract. 1. difficult. 5. dub. 2. num. 5. Aversa Prima Secundæ quæst. 28. sect. 18. Diana tom. 1. tract. 13. resol. 1., ubi pro se citat quindecim Doctores, præter citatos à Sanchez, Pasqualigus decis. 5., ubi citat Authores quadraginta quinque, Marcus Vidal in Arca Theolog. Moral. tit. de Opin. Probabil. Inquis. 5. num. 45. Lanfrancus Opusculo primo cap. 4. num. 16. Bossius part. 1. tit. 1. §. 17., & in Appendice ad tit. 1. Homobonus tract. 12. cap. 4. quæst. 17. resolut. 6. Stephanus Spinola in Opusculo de hoc argumento disp. 3. sect. 4. Petrus Morinus lib. 8. de Pœnit. cap. 4. num. 19. Merolla tom. 1. disp. 3. cap. 4. num. 24., ubi pro se citat viginti quinque Doctores, Guazzinus in Tractat. Moral. lib. 2. cap. 26. num. 14. ubi alios triginta Authores enumerat pro hac sententia, Joseph de Januario resol. 61. num. 5. cum aliis septem ab eo citatis, Martinus Navarrus in Manuali cap. 27. n. 288. Petrus Navarra lib. 3. de Restitut. cap. 1. num. 237. Joannes Medina Cod. de Restit. quæst. 22. Montefinos in Primam Secundæ disp. 29. quæst. 5. §. 3. num. 177. Joannes Sanchez disp. 42. num. 12. Nicolaus Gargias de Beneficiis par. 11. cap. 5. num. 361. Hieronymus de la Rua tom. 2. contr. 6. dub. 6. Ochagavia de Sacram. Baptismi quæst. 11. num. 11. Trullench tom. 2. lib. 8. cap. 1. dub. 6. num. 1. Rocafullus in Praxi par. 3. tract. de Conscientia lib. 3. cap. 6. num. 49. Gutierrez lib. 1. Canonic. Quæst. cap. 13. num. 23. Joannes de Solorzano de Jure Indiarum cap. 2. num. 38.

Joan-

Joannes Macado de Perfecto Confessario art. 3., ubi citat quadraginta quinque Authores, Pesantius Prima Secundæ quæst. 19. art. 6. disp. 2. num. 3. Carbo in Summa tom. 1. par. 1. cap. 14. Lælius Zecchius in Summa tom. 1. cap. 4. num. 7. Joannes Vuigers Prima Secundæ quæst. 19. art. 6. dub. 6. Mercerus in Tertiam Partem pagina 382. David à Mauden in Decalog. discursu 2. pag. 1031. Sylvius Prima Secundæ ad quæst. 19. art. 5. quæst. 9. concl. 3. Gaugericus Hispanus in Addit. ad Summam Cajetani verb. *Opintonis usus*. Richardus Hallus tract. de Conscient. lib. 2. cap. 9. Suarez in Primam Secundæ disp. 12. sect. 6. Vasquez Prima Secundæ disp. 62. cap. 4. num. 14. Valentia Prima Secundæ disp. 2. quæst. 14. punct. 4. Granado Prima Secundæ tract. 12. disp. 4. sect. 3. num. 23. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 29. num. 68. Becanus in Summa par. 2. cap. 4. quæst. 9. num. 15. Salas Prima Secundæ tract. 8. disp. unica sect. 6. Coninck tom. 2. de Sacramentis disp. 34. num. 84. Oviedo in Prima Secundæ tract. 3. controvers. 3. punct. 2. Arriaga Prima Secundæ disp. 24. sect. 1. Pallavicinus Prima Secundæ disp. 9. quæst. 4. art. 4. Henriquez lib. 14. cap. 3. num. 3. Azorius lib. 2. cap. 16. quæst. 3. Valerius Reginaldus in Praxi Fori Pœnitentialis. lib. 13. cap. 10. sect. 2. Gordonus lib. 1. quæst. 9. num. 33. Castropalaus part. 1. disp. 2. punct. 2. Baldellus lib. 4. disp. 12. num. 1. Bresserus lib. 3. de Conscientia cap. 8. Joannes Nider in Consolatorio cap. 11. & 12., ubi citat VVilhelmum, Altissiodioremsem, Ulricum, Monaldum, Umbertum, Goffridum, & alios, Joseph ab Augustino in Notitia brevi de Conscientia num. 9. Antonius de Escobar in Summa cap. 3. de Conscientia, Ludovicus Abelly in Medulla Theologica par. 2. de Actibus Humanis sect. 6. Viçtorellus in Notis ad Possevinum de Officio Curati cap. 7. de Pœnitent. num. 52. Jacobus Mancinus in Appendice ad Practicam visitandi Infirmos dub. 6., & ibi Cutillus in Addit. dub. 2. Hieronymus Frezza in suo Templo Morali Tractatu de Conscientia quæst. 15. Franciscus de Lugo de Sacram. lib. 1. cap. 1. quæst. 4. n. 43. Stephanus à S. Gregorio de Confessionis Sacramento cap. 52. num. 5. Marchinus in suo aureo Tractatu de Peste, & obli-

Generalia Principia Cap. V. 23

obligationibus tempore Pestis par. 2. cap. 5. num. 11. & par. 3. cap. 4. Luisius Turrianus in Selectis par. 1. disp. 30. Megala in Consiliis tom. 1. conf. 7. num. 6. Angelus Possentius in Recollect. Quæst. Moral. verb. *Opinio* num. 3. Naldus in Summa verb. *Opinio*, Joannes Franciscus Suarez in Enchirid. seu potius verò nomine Theophilus Alarius Barnabita in Canon. Conscient. num. 3. tract. de Casibus Conscientiæ, Reverendissimus Caramuel in suo tractatu de Probabilitate, Andræas Mendo in suo Epitome disc. de Opinion. probabil., & in Statera Opinionum Benignarum, Emanuel Sa in Aphorism. verb. *Dubium*, Jacobus Coreglia in Explic. proposit. 27. ab Alexandro VII. damnatæ, Ludovicus de Scildere, saltem in aliqua parte, in suo tractatu de Principiis Conscientiæ, Cabrinus in suo erudito Opere de Casibus Reservatis par. 1. resolut. 15. Tamburinus in Decalogum cap. 3. de Conscientia §. 3. Dominicus Viva in sua doctissima expositione damnatarum Thesium ad propositiones primam, secundam, & tertiam Innocentii XI., et 27. Alexandri VII. Ludovicus Nogueira in suis Quæst. Singular. Theologiæ Moralis disp. 4. quæst. 92. num. 4. Doctissimus Mairius in Theol. Morali disp. 1. quæst. 4. art. 1. num. 66. Bultenbaum lib. 1. tract. 1. cap. 2. de Conscientia num. 1. & sequent. Zuccherius in Appendice de Eucharistia, ubi de Opinion. Probabil. n. 2. Stoz lib. 2. quæst. 4. num. 132. Arfdekin tom. 2. par. 2. tract. 1. cap. 2. §. 4. Gabriel Beatus quæst. 5. de Opinion. probabil. in suis Quæst. Moral. selectioribus, Analetus Reiffenstuel in sua Theol. Morali tract. 1. disp. 3. quæst. 4. de Conscientia probabil. Eruditissimus, & amantissimus Joannes Clericatus in Erotemat. cap. 2. num. 5. Zambranus in Decis. Cas. Conscientiæ tempore mortis occurrentium circa Sacramenta cap. 1. dub. 1. num. 3. Tobias Lhoner in Instructione practica de Confess. cap. 3. de Scientia Confessarii, Joseph Rossellus de Scrupulis cap. 41. num. 8. Zambellus in Repertorio Morali verb. *Opinio* num. 1. Amicus disp. 15. sect. 4. quibus addi possunt doctus Joannes Euphrates in sua Cynosura Neoconfessoriorum par. 1. punct. 1. n. 12. Serra, Lao, Verricelli, Orellana, Mol-

Molfesius, Bardi, Ferrer., Lalovera, Gobat, Morettus, Julius Clemens Scotus, Pellizzarius, Balthasar Francolinus, & alii plures, quos citant, & sequuntur in suis doctissimis Opusculis è Societate Jesu Stephanus Dechamps, & Honoratus Fabri, ille in Quæstione facti de sententia Probabilitatis, hic in suo Apologetico Doctrinæ Moralis Jesuitarum in Opusculo Anonymi contra Anonymum cap.2. Quis ergo numeroſo, & nobili huic Authorum manipulo non cedat? Vel potiùs quis opinionem, quam tot ac tanti Authores defendunt, ut practicè probabilem non admittat, imò ut longè probabiliorem opposita, quam cum Sinnichio, Candido Philaleto, Comitolo, Vincentio Baronio, Octavio à S. Joseph, Simeone à S. Cruce, Arauxo, Merenda, & paucis aliis defendunt Fagnanus in Capite *Ne innotatis*, Pater Jacobus à S. Dominico, apud Joannem de Cardenas Soc. Jesu (qui omnium fusillimè, & doctissimè nostram sententiam defendens integrum Tomum in folio de probabilitate conscripsit) ac novissimè Blasius Majoli in suis Literis Apologeticis, meritò quidem statim à Sacra Indicis Congregatione una voce damnatis, prout in tom.9. art.14. Eruditissimi Diarii Litteratorum Italiæ refertur. Hanc igitur sententiam de licito usu opinionis probabilis, in qua omnes fere casuum decisiones fundantur, utpote ab omnibus ferme Doctoribus traditam, in praxi tutissimam esse negari non potest, quidquid in contrarium frustra probare conentur Probabilioristæ neotherici, quos satis superque refellunt in suis operibus citati Cardenas, Dechamps, Faber, ac Bossius.

XXVI. Quæres octavo, an licitum sit sequi sententiam alienam minus probabilem, contra propriam probabiliorem? Respondeo esse licitum, ita Sanchez lib. 1. Moral. cap.9. num.15. Palaus T.1. tract.1. disp.2. punct.2. Stoz lib.1. par.5. quæst.3. art.3. num.112., & alii communiter: quia sic operans sequitur Judicium practicum dictans alienam Opinionem esse certò probabilem, ac propterea non operatur temerè, nec imprudenter illam sequendo. Poterit etiam ex hac eadem ratione Confessarius,

Generalia Principia . Cap. V. 25

rius, vel alius quilibet Doctus contra propriam opinionem probabiliorum respondere aliis, & dare consilium juxta sententiam minus probabilem; ita cum nuper citatis Bonaccina de Peccatis disp.2. quæst.4. punct.9. n.6. Joannes Sanchez disp.44. num.50. Diana part.2. tract.13. resolut. 14., & alii apud istos.

XXVII. Quæres nono, an etiam in administratione Sacramentorum licitum sit sequi Opinionem minus probabilem, relicta probabiliori? Respondeo: In duplici differentia sunt Opiniones circa Sacramenta; aliæ enim versantur circa Sacramenti valorem, aliæ circa ipsius administrationem. Ex: gratia: Opinio, quodd valeat Sacramentum Baptismi collatum sub forma *In nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque versatur* circa valorem Sacramenti: Opinio verò, quæ dicit posse sine mortali dispensari Eucharistiam à Sacerdote existente in mortali, est Opinio circa administrationem Sacramenti, His positis dico.

XXVIII. Quando Opinio versatur circa valorem Sacramenti, non licet amplecti opinionem minus probabilem relicta certa, vel probabiliori: exempli gratia est certum valere Baptismum cum aqua naturali, est tantum probabile valere in aqua rosacea; non est licitum omittere aquam naturalem, & baptizare cum aqua rosacea: quamvis enim probabile sit, Baptismum valere in rosacea, non est probabile posse in illa administrari, si aqua naturalis haberi possit; atque adeo sic administrans mortaliter peccat, & exponit se periculo faciendi invalidum Sacramentum, & subjiciendi sic baptizatum æternæ damnationi: & prudentia exigit, quodd, si Proximo, & Sacramento simul consulere possimus cum materia, & forma certa, vel probabiliori, non consulamus cum incerta, & minus probabili: ita Doctores communissimè, & opposita sententia meritò fuit damnata ab Innocentio XI. in propositione prima, quæ dicebat: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.*

XXIX. Excipe casum necessitatis, in quo deficiente
D
aqua

aqua naturali, esset moriturus sine Baptismo puer, nisi baptizaretur in rosacea : tunc enim posset, imò deberet sub conditione aqua rosacea, vel alio probabili humore baptizari, quia melius est periclitanti de æterna Salute succurrere remedio dubio, quàm nullo : Moya de Opin. Probabil. quæst. 9. tract. 1. num. 13.

XXX. Si verò agatur non de valore Sacramenti, sed de ejus licita, vel illicita administratione, licitum est sequi Opinionem minùs probabilem relicta probabiliori. Ratio à priori est, quia principium universale, quod probat esse licitum sequi opinionem minùs probabilem, idem probat in quacumque materia (exceptis casibus supra positis num. 25.) quia opinio certò probabilis semper constituit operantem conformem rectæ Rationi; nam illam sequens format judicium practicum certum, quod hic, & nunc sibi liceat operari: ergo qui Opinioni practice probabili circa-licitam administrationem Sacramentorum adhæret, prudenter, & juxta Rationem operatur. Unde Cardinalis de Lugo disp. 7. de Pœnitentia sect. 13. num. 273. inquit: regula illa, quòd in operando liceat sequi sententiam probabilem vera est in universum, si sermo sit de ultimo judicio circa licitum, vel illicitum hic, & nunc: neque obstat illa alia regula, quæ dicit circa materiam, & formam Sacramenti Baptismi, & Ordinis saltem Sacerdotalis, non licere sequi sententiam probabilem; nam ibi non est sermo de probabilitate circa licitum, sed circa valorem materiæ, & formæ: & infra subjungit num. 275. In quæstione practica, ubi agitur de Obligatione practica hic & nunc, licitum semper est amplecti sententiam probabilem. Sequuntur hanc opinionem, quæ est communissima, Petrus de Ledesma in Summa tom. 2. tract. 1. de Fide cap. 5. post sextam Conclusionem, Velasco tom. 2. Resol. Moral. verb. *Opinio* Resol. 316. & 320. num. 2. Serra 1. 2. tom. 2. quæst. 19. art. 6. dub. 4. Medina 1. 2. quæst. 19. art. 6. quæst. 5. §. *Ceterum magna est*, Prado tom. 1. Theologiæ Moralis cap. 1. quæst. 6. n. 6. Moya tract. 1. de Opin. Probabil. quæst. 9. num. 3. Stoz lib. 1. part. 5. quæst. 3. art. 3. num. 118. Sanchez lib. 3. de Ma-

Generalia Principia . Cap. V. 27

Matrimon. disp. 20. num. 4. Castro-Palaus tom. 1. tract. 1. disp. 2. punct. 5. num. 5. , & alii apud ipsos.

XXXI. Quæres decimo , an etiam tempore mortis liceat sequi opinionem minùs probabilem ? Respondeo licere : ratio est , quia quod fit sine periculo Deum offendendi , licet facere etiam tempore mortis ; sed sequi Opinionem minùs probabilem fit sine periculo Deum offendendi , quia fit prudenter , ut supra ostendimus ; ergo licet facere etiam tempore mortis . Ita Joannes Sanchez disp. 19. num. 8. Diana par. 2. tract. 13. resol. 9. Pasqualigus Decis. 27. Stoz loco nuper citato num. 120. , & alii plures . Nec valet dicere tempore mortis esse amplectendam Opinionem tutiorem , quia , ut vidimus supra hoc cap. 5. n. 8. , quando Opinionones sunt certò probabiles , omnes sunt æque tutæ , quia omnes liberant à periculo Deum offendendi .

C A P. VI.

De Regulis dirigendi Conscientiam Dubiam .

I. **D**ubium est fluctuatio Intellectus hærentis inter utramque partem contradictionis , quia nescit se determinare , cui præstare debeat assensum : si contingat hæc fluctuatio , quia ex neutra parte occurrunt Intellectui rationes , appellatur dubium negativum , si verò occurrant hinc inde rationes , propter quas Intellectus maneat suspensus , dicitur dubium positivum .

II. Rursus , Dubium aliud est Juris , aliud est facti : Dubium Juris est suspensio Intellectus orta ex ignorantia Legis , verbi gratia , an percussio Clerici sit prohibita sub Censura : Dubium facti est suspensio Intellectus orta ex ignorantia Objecti , verbi gratia , an Clericus ex percussione mortuus sit . His præsuppositis

III. Prima regula sit : quòd quis non sit memor se

D 2

ali-

aliquid fecisse, non est sufficiens causa prudenter dubitandi: Stoz lib.1. par.5. quæst.3. art.4. num.124.

IV. Secunda regula: in dubio melior est conditio possidentis, idest cum oritur dubium circa aliquod, possessio est titulus sufficiens ad practicè judicandum in favorem possidentis: exempli gratia, possideo rem mihi traditam à meis Majoribus, suboritur dubium an mea sit, si factis debitis diligentis non assecutus sim certitudinem veritatis, possessio facit, ut licitè possim ipsam retinere. Et hoc locum habet non solum in materia Justitiæ, sed etiam cujuscumque alterius Virtutis, v.g. Religionis, Obedientiæ, Temperantiæ, & similium: Bonaccina de Peccatis disp.2. quæst.4. punct.7. num.13. Suarez de Relig. tom.2. tract.6. lib.4. cap.5. num.7., & tom.5. in tertiam partem disp.40. sect.5. num.15. Sanchez lib.1. de Matrim. disp.9. num.11. & lib.2. disp.41. num.32. Palaus tract.1. disp.3. punct.6. num.1. Coninch de Sacram. disp.34. dub.10. n.86., & alii quamplurimi.

V. Ille porro possidere dicitur, cui non incumbit onus probandi: ille è contra non possidet, qui habet onus probandi: exempli gratia, feria quinta dubitat quis, an advenerit media nox, & inceperit feria sexta; si adhibitis diligentis adhuc dubitet, potest comedere carnes, quia cum feria quinta sit in possessione comedendi carnes, incumberet, ex modo loquendi, feriæ sextæ onus probandi prohibitionem advenisse. E' contra si die Sabbathi dubitet quis, an transacta sit media nox, non potest comedere carnes, quia dies Sabbathi est in possessione prohibendi carnes, donec dies Dominica probet, se jam incepisse. Quare si priùs sit obligatio præcepti, & dubium adveniat post, possessio stat pro præcepto: si verò priùs sit libertas, & posterius dubium adveniat de obligatione præcepti, possessio stat pro libertate; undè qui facit votum, & postea dubitat, an voluerit se obligare, tenetur ad votum, quia possessio stat pro voto, donec non probetur non adfuisse animum se obligandi: si verò quis dubitet, an votum emisit, non tenetur ad votum, quia possessio stat pro libertate.

Ter-

Generalia Principia. Cap. VI. . 29

VI. Tertia regula sit : ut ex orto dubio formetur judicium practicum circa rem, debet deponi dubium assensu determinato in alterutram partem: Bonaccina loco citato num. 12. & 13. Id autem debet fieri per motivum aliquod rationabile, non verò per arbitrarium affectum voluntatis, quare adhibenda est diligentia, ut Veritas deprehendatur. Si autem adhibita diligentia non deprehendatur Veritas, stabit pro libertate possessio, & titulo hujus possessionis poterit deponi dubium, & contra ipsum operari.

VII. Regula quarta sit : quando agitur de gravitate oneris impositi, in dubio semper pro leviori præsumendum est : quod habet locum præsertim in oneribus, quæ quis sponte sibi imposuit, ut sunt vota : unusquisque enim præsumitur se voluisse gravare minùs, quàm potuit, ut patet ex *L. quidquid adstringendæ ff. de verborum obligation.*, & favet Regula secunda Juris ibi : *Ea facta, quæ dubium est pro animo fiant, in meliorem partem interpretemur*; quod vel maximè locum habet in pœnis per regulam 15. in 6. *Odia restringit, & favores convenit ampliari.*

VIII. Regula quinta sit : non licet operari cum dubio practico de honestate, vel pravitate actus : ratio est, quia operans cum tali dubio non curat, an illud, quod agit, sit peccatum, nec ne, atque adeo amat, & vult malitiam peccati, si fortè hæc insit actui : Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 41., & alii communiter. Porro peccatum in eo casu est illius speciei de qua dubitatur : exempli gratia, si Diaconus cum dubio an sit mortale sacrilegium, nec ne, canere solemniter Evangelium in mortali, illud nihilominus canat, peccat peccato mortali sacrilegii.

IX.. Regula sexta sit : qui peccat cum Conscientia dubia, non est obligatus ad hanc circumstantiam in Confectione explicandam : exempli gratia, qui dubitat, an hodie sit dies festus, & non audit Missam, satis est, si se accuset non audisse Missam die, in quo aderat præceptum illam audiendi. Ratio est, quia dubium illud non addit actui novam malitiam diversam ab illa, quam habet per se

de objectum : Bonaccina de Pecc. disp.2. quæst.4. punct.7. num.3.

X. Regula septima sit : ea, quæ sunt facti, in dubio non præsumuntur : ita communiter Jurisperiti *ex L. in Bello, §. Facta ff. de captivis, & postliminio rewerfis*. Excipe quando constat de facto principali, & dubium est de accessorio, quod debuit, aut consuevit fieri ; tunc enim præsumitur illud accessorium fuisse factum : exempli gratia, quando constat de voto, & dubitatur, an adfuerit animus se obligandi, præsumitur adfuisse, quia præsumitur factum, quod de Jure faciendum erat ; & nemo operans existimandus est omisisse id, quod erat necessarium, ut faceret : alioquin præsumeretur delictum, quod nunquam est præsumendum, ut cum multis probat Menochius in suo doctissimo Opere de Præsumptionibus lib.6. præf.14. num.6., & Maschardus de Probationibus tom.2. concl. 732. num.10.

XI. Ex dictis deducuntur sequentes casus. Primò : qui post diligens examen dubitat, an Votum, Juramentum, aliamve promissionem fecerit, ad ea obligatus non remanet : voluntas enim non est obliganda, nisi constet de obligatione, quia possessio stat pro ejus libertate, Sanchez lib.2. disp.41. num.36. & lib.8. disp.20. num.11. Suarez de Religione tom.2. tract.6. lib.4. de Voto cap.5. num.7. & cap.6. num.2. Layman lib.1. tract.1. cap.5. §.4. num.31. facit ad hoc regula illa *nemo solvere tenetur, antequam monstretur esse debitor* ; & hoc verum est, quamvis magis inclinet, ut judicet se fecisse Votum, Juramentum, &c., quia licet pro Voto, Juramento, &c., fortiores urgeant rationes, ita ut homo possidens libertatem, in eam partem magis inclinet ; si tamen non sint adeò efficaces, ut illius partis assensum generent, sed rem adhuc relinquant dubiam, certa alterius possessio huic inæqualitati præponderat. Et ita, se retractans, hanc sententiam tenet Sanchez tom.1. Summæ lib.1. cap.10. n.36. cui consentit Diana par.4. Inordinat. tract.3. resolut.12., & alii apud ipsum.

XII. Secundò, si constat de Voto, verbi gratia, quia pro-

Generalia Principia. Cap. VI. 31

prolata sunt verba in rigore significantia promissionem factam Deo, & dubium sit an prolata fuerint animo se obligandi, præsumptio stat pro obligatione: alioquin si præsumeretur non habuisse animum se obligandi, præsumeretur delictum, quod non est supponendum: Sanchez lib.1. de Matrim. disp.9. num.13. Covarruvias, Palaus, Sotus, & alii. Similiter si conslet de Voto, dubitetur verò, an sit impletum, est obligatio implendi; nam adimpletio est quid facti, quod in dubio non præsumitur: Layman citat. lib.1. tract.1. cap.5. num.31. Sanchez, & Suarez, Lopez, & alii apud ipsum.

XIII. Tertiò: certus de voto, dubius autem an sufficientem deliberationem habuerit, tenetur ad votum, cum in actu non præsumatur defectus, nisi probetur.

XIV. Quartò: dubitans an sobrius, vel ebrius, vigil, vel somnians voverit, non tenetur ad Votum, quia dubium versatur circa existentiam actus, & ideo possessio stat pro libertate: Suarez loc. cit. num.9., & Palaus n.8. apud Stoz lib.1. part.5. quæst.3. art.5. num.139.

XV. Quintò: certus de Voto, & dubius de qualitate graviore, vel minùs gravi, tenetur tantum ad minùs gravem, quia actus præsumitur gestus ita, ut minùs, quam fieri potest, sit onerosus voventi.

XVI. Propterea qui vovit Religionem, & dubitat, an voverit in communi, vel hanc in particulari, potest ingredi quamlibet laxiorem, itaut si in laxiorem non admittatur, non teneatur ingredi strictionem: Joannes Sanchez disp.43. num.3., cum aliis.

XVII. Similiter: qui vovit, vel juravit non habere copulam cum fœmina, dubitat verò, an intellexerit de copula licita, vel illicita, non tenetur abstinere nisi ab illicita, & sic potest contrahere nuptias: Stoz loco cit. num.140.

XVIII. Item: qui certus est se vovisse Castitatem, & dubius est an temporalem, vel perpetuam, an omnimodam, aut conjugalem, tenetur solum ad temporalem, vel conjugalem: si tamen protulisset verba significantia perpetuam, vel omnimodam, ad eam teneretur, quia pos-

possessio stare pro qualitate expressa per verba.

XIX. Rursus, qui novit se recitaturum Rosarium, & dubitat, an intellexerit de integro, an de tertia parte, tenetur ad solam tertiam partem, quia etiam hæc vulgò dicitur Rosarium.

XX. Denique, qui vovit donare Calicem Ecclesiæ; & dubitat, an majoris pretii, verbi gratia, aureum, vel argenteum, vel minoris pretii, verbi gratia, ex Cupro deaurato, tenetur solum ad minùs pretiosum.

XXI. Eodem modo discurrendum etiam est de Legatis, quando dubium est de majori, vel minori quantitate. Ita Doctores communiter cum Bonaccina, Thoma Sanchez disp. 41. num. 10. & 11. Menochio lib. 4. de Præsumptionibus præf. 106. à num. 1. usque ad 17., & aliis.

XXII. Sextò: dubitans an recitaverit Horas Canonicas, certus tamen se ad illas teneri, obligatur eas recitare, de quibus dubitat, quia possessio stat pro præcepto: Tamburinus lib. 1. cap. 3. verb. *Horæ*, Sanchez, Palaus, & alii. Possessio enim stat pro obligatione, & obligatio certa non eliditur solutione dubia.

XXIII. Septimò: qui certus est se recitasse Horas Canonicas, & dubitat, an cum debita attentione, potest præsumere cum hac illas recitasse, quia delictum non præsumitur.

XXIV. Octavo: qui certus est se vovisse ante septennium, sed dubitat, an tunc haberet perfectum usum Rationis, non tenetur voto, quia possessio stat pro libertate. Si verò est certus se habuisse perfectum Rationis usum, sed dubitat, an explevisset septennium, tenetur ad votum, quia ad valorem voti non attenditur ætas, sed usus Rationis. Excipe tamen votum constitutivum Status Religiosi, ad cujus valorem certa ætas requiritur, ut patet ex Tridentino, quod sess. 25. cap. 15. annum decimum sextum completum exigit.

XXV. Nono: qui certus est se vovisse ante septennium, cum carebat usu Rationis, & dubitat, an votum ratificaverit post septennium, non tenetur voto, quia possidet libertas: Stoz loc. cit. num. 142.

De-

Generalia Principia . Cap. VI. 33

XXVI. Decimò : qui certus est, se comedisse, dubitat tamen, an ante, vel post mediam noctem comederit ; si post diligens examen probabiliter credat, se ante mediam noctem comedisse, licet habeat rationes etiam probabiles, se comedisse post mediam noctem, potest sequenti die communicare, cum sequatur iudicium probabile, & ex alia parte possessio stet pro libertate. Ita Joannes Sanchez in Selectis disp.41., & alii apud ipsum, quamvis non desint Doctores contrarium probabiliter autumantes.

XXVII. Undecimò : si quis noctu expergescens bibat, & postea scire non valeat, an ante, vel post mediam noctem biberit, poterit ne communicare? Respondeo non poterit. Ratio est, quia sine prudenti iudicio de dispositione necessaria ad Communionem accedere illicitum est : sed iste formare nequit prudens iudicium, se esse in tali casu à media nocte jejunum, quod est unum ex requisitis pro licita dispositione ad Communionem recipiendam, extra casum physicæ, aut moralis necessitatis; ergo non potest communicare. Rursus : qui in tali circumstantia dubitat de jejunio ad Communionem prærequisito, jam dubitat de dispositione ad ipsam necessaria; ergo ipsi incumbit onus probandi, se illam habere, & consequenter se esse jejunum post mediam noctem : qualitas enim non præsumitur, nisi probetur, ut docent Menochius consil.1. num.121. & consil.35. num.31. Matthæus Stoz loc. cit. num.144. Thomas Sanchez, Bonaccina, & Palaus locus supra citatis contra Joannem Sanchez, qui disp.42. à num.9. putat posse communicare; cujus sententiam probabilem putant Layman lib.1. tract.1. cap.5. n.36., & Diana Inordinatus part.3. tract.4. resol.29.

XXVIII. Duodecimò : qui rem bona fide possedit, & incipit dubitare, an verè sua sit, si post diligens examen non deprehendat esse alienam, potest illam retinere, quia favet ipsi possessio, imò potest illam alienare, quia præsumitur sua : ita Thomas Sanchez lib.1. Summ. Moral. cap.10. num.76. Bonaccina punct.2. num.6., ubi supra Palaus punct.2. num.12. Diana part. 4. tract.3. resol.25. Matthæus Stoz loco citato num.145., & alii apud ipsos.

E

De-

XXIX. Decimotertiò : qui post matrimonium bona fide contractum incipit dubitare de ejus valore, & post diligens examen non potest dubium depellere; potest uti matrimonio, & petere, ac reddere debitum. Ratio est, quia dubium superveniens non debet nocere possessori bonæ fidei, ut docent Suarez tom.2. de Relig. tract.6. de Voto lib.4. cap.5. num.16. Sanchez lib.2. disp.41. num.47. Bonaccina de Pecc. disp.2. quæst.4. punct.7. n.20., & alii apud Dianam in Operibus Inordinatis part.3. tr.4. resol.295.

XXX. Decimoquartò : si Depositarius, vel Commodatarius, aut custos rei alienæ dubitet, num apud ipsum res sua culpa perierit, non tenetur ad restitutionem, quia cum delictum non præsumatur, ille est in possessione suæ innocentiae ex Sanchez loc. citat. num. 18. Palao punct.4. num.4. Stoz num.147., & aliis.

XXXI. Decimoquintò : si dubitetur, num filius sit legitimus, nec ne, censendus est legitimus : Diana part.4. tract.3. resol.6. Malderus in 1. 2. Divi Thomæ quæst.19. art.5. disp.87., & Stoz loc. cit. num.151.

XXXII. Unde sequitur, quòd Expositi, de quorum Parentibus dubium est, habendi sunt pro legitimis, ac propterea, ut Ordines recipiant, non indigent dispensatione ab Irregularitate, quæ contrahitur ex defectu natalium.

XXXIII. Similiter, si dubitetur, an quis sit Naturalis, vel Spurius, censendus est Naturalis, quia hoc est honestius : Sanctarellus tom.1. Var. Resol. quæst.24. n.20., & alii apud ipsum.

XXXIV. Decimosexto : qui dubitat, utrùm commiserit peccatum, nec ne, non obligatur illud confiteri (excipe tamen, quando quis esset in articulo mortis, & non haberet aliam materiam Confessionis, quàm peccata dubia.) Ita ut probabile defendunt Joannes Præpositus, Paulus de Blanchis, Jesualdus à Bononiis, Scipio Paulatus, Franciscus Amicus, Martinus de S. Joseph, Joannes Caramuel, Joannes Angelus Bossius, & Jacobus Granadus apud Stephanum Moyam in Selectis tract.3. de Sacra-

cra-

Generalia Principia . Cap. VI. 35

eram. Pœnit. disp.1. quæst.5., & multis rationibus confirmat Layman lib.1. tract.1. cap.5. §.4. num.37., licet non audeat aliquid determinare. Ratio est, quia sicuti qui post diligens examen remanet dubius, an emiserit Votum, non tenetur ad Votum, & qui dubitat, an contraxerit debitum, non tenetur solvere debitum, quia possessio stat pro libertate; ita etiam in casu presenti ad præceptum Confessionis minimè tenetur, qui post diligens examen dubius est, an peccaverit, cum etiam hic possessio stet pro libertate, & non pro præcepto confitendi: & idè præter citatos docent hanc sententiam Coninck de Pœnitent. disp.7. dub.8. Franciscus Verde in Apolog. pro Caramuele quæst.12. Joseph de Januario in Resolut. Moral. tom.1. resol.2. per totam, Petrus Marchantius in Sacro Tribunali tract.4. tit.6. Joannes Sanchez in disputatione de hac quæstione apud Mendo in Statera opinionum benignarum differt.10. quæst.1. §.1. num.3. Philibertus Marchinus tract.2. par.3. de Sacramento Ordinis cap.1. n.27. Joseph Martinon, Ferrantinus, & alii, quos citat, & in hac parte sequitur Matthæus Stoz in suo Tribunali Sacram. Pœnitent. lib.1. par.5. quæst.3. art.6. à num.154., quibus nunc adde doctissimum Patrem Dominicum Viva Societatis Jesu in Cursu Theologico nuper edito à D. Ignatio Viva ejus Nepote, par.8. de Sacrament. Pœnit. disp.4. quæst.3. art.2., ubi per extensum nostram sententiam confirmans objectionibus partis oppositæ validissimè respondet.

XXXV. Contrariam tamen sententiam docent quàm plurimi Doctores apud Suarez disp.22. sect.9., & Sanchez in Sum. tom.1. lib.1. cap.10. num.66.: unde ut validiùs hæc Doctoris Friderici Giannetti sententia roboretur, illorum rationibus necessariò respondendum censeo, licet in hac materia, nihil determinare velim: unusquisque enim pro praxi propriam consulat conscientiam, & quod sibi verius videbitur, amplectatur. Primum igitur ipsorum fundamentum est, quia in dubio tutior pars est eligenda. Secundum, quia in tali casu dici potest hominem habere Conscientiam peccati, nam tale peccatum est in

Consentientia saltem dubium, & tenetur homo de illo confiteri, ergo etiam confiteri ut dubium. Tertium, & fortasse validius fundamentum est, quia Christus Dominus potuit Sacramentum Pœnitentiæ ita instituere, ut ad illud non solum peccata certa, sed etiam dubia deferrentur: & ita de facto instituisse colligi potest ex communissima, & usitata praxi Fidelium, qui peccata dubia in Confessione aperire se obligatos existimant, & de facto ea aperiunt: cujus praxis cum non agnoscat initium, credendum est ab ipsis Apostolis promanasse, qui vim, & obligationem inclusam in hujus Sacramenti Institutione melius potuerunt intelligere: & ita argumentatur Cardinalis de Lugo tom. de Pœnitent. disp. 16. sect. 2. §. 3., & Joannes de Cardenas in sua Crisi de Opinionibus dubiæ probabilitatis disp. 74.

XXXVI. Sed ad hæc fundamenta responderi facile potest. Et quod attinet ad primum, dico, quodd quando dubium est omnino practicum, tutior pars est eligenda, quando verò dubium est merè speculativum, & ex illo principio practico, melior est conditio possidentis, homo formare valet judicium practicum, quo concludit, se non teneri subire aliquod onus, tunc non habet locum illud axioma: in dubiis tutior pars est eligenda: quia, ut advertimus supra, in tali casu una opinio non est tutior altera, sed etiam minùs probabilis est omnino tuta: in casu de quo loquimur, dubium est merè speculativum, & ideo ex possessione, quam habet homo suæ libertatis, potest practice judicare, se non teneri præcepto Confessionis; in quo casu nulli periculo damnationis se exponit, posito quodd doleat de peccatis ob motivum universale, & confiteatur solùm peccata mortalia, vel aliqua venialia certa, quia indirectè illi remittentur etiam dubia, quæ ideo non confitentur, quia probabiliter existimat, se non esse obligatum confiteri, unde tutissimus erit in Confessione absque peccatorum dubiorum explicita Confessione: & ita docet Ferrantinus in erudito suo Opere de Scandalo d. r. quæst. 77.

XXXVII. Ad secundum negatur, quodd sic dubitans ha-

Generalia Principia . Cap. VI. 37

habeat Conscientiam peccati mortalis, quia cum Conscientia sit iudicium practicum, ille, qui non habet hoc, sed habet iudicium merè speculativum, dici nequit habere Conscientiam peccati: sicut qui post diligens examen dubitat de Voto, aut de Debito, non potest dici habere Conscientiam Voti, aut Debiti.

XXXVIII. Ad illud, quod dicitur, hominem teneri in tali dubio conteri de illo peccato, & consequenter teneri etiam illud confiteri: Respondeo magnum esse discrimen inter præceptum Contritionis, & inter præceptum Confessionis, quia præceptum Contritionis formalis, vel virtualis de peccato mortali, ità obligat ex natura rei ad actum Contritionis extra Sacramentum, ut nullus sine ipsa consequi possit remissionem peccati, & Vitam Æternam: at Confessio in re non est hoc modo necessaria, sed solum est necessaria ex præcepto positivo Divino, quodd obligat confiteri dumtaxat illa peccata, de quibus homo habet Conscientiam, quam cum dixerimus non habere illum, qui in casu nostro dubitat, an peccatum mortale commiserit, non tenetur ad Confessionem, licèt teneatur ad Contritionem: neque hoc novum videbitur callenti vel leviter moralem Theologiam, quia dantur plurimi casus, in quibus Homo obligatur conteri de peccatis, quæ tamen non tenetur tunc confiteri. Sic ex communi Doctorum sententia, qui habet peccatum mortale, quod prævidet sibi, vel alteri grave damnum allaturum, si in hac Confessione illud explicet, tenetur de eo conteri, non tamen tunc confiteri, & similia.

XXXIX. Nec valet argumentum à Cardenis allatum disp. 74. cap. 3. suæ Cris (in qua disputatione se retractat de iis, quæ antea docuerat disp. 46. circa de obligatione confitendi peccata rationabiliter dubia) scilicet totum illud esse materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ, supra quod ante hujus institutionem debebat cadere actus Contritionis, & consequenter etiam peccata dubia, cùm de his etiam præceptum eliciendi Contritionem adesset: nam respondetur, quodd si hoc verum esset, deberent etiam Fideles se ex præcepto accusare in Con-

Confessione, saltem in genere, de omnibus peccatis transactæ vitæ à se fortasse commissis, & per oblivionem nunquam fortè confessis, cum de his etiam præceptum Contritionis adesset ante institutionem Sacramenti Pœnitentiæ, quod obligabat ad pœnitendum cum de peccatis, quæ in memoria fuissent, tum etiam de iis fortasse commissis, & memoria per oblivionem elapsis: cum autem nullatenus verum sit, Fideles obligari ad se in genere accusandum de peccatis fortè commissis, & postea obligatis, quamquam ad dolendum de illis tenerentur ante institutionem Sacramenti, & teneantur etiam nunc saltem in articulo mortis; sequitur non concludere argumentum de obligatione confitendi peccata dubia, ex eo, quòd ante institutionem Sacramenti Pœnitentiæ adesset obligatio eliciendi de illis actum Contritionis.

XL. Adde, quòd potest etiam absolutè negari, totam illam esse materiam necessariam Confessionis, quæ ante institutionem Sacramenti Pœnitentiæ erat materia necessaria Contritionis: nam Concilium Tridentinum sess.14. cap.5. doctrinam tradens de peccatis, quæ tenentur Fideles confiteri, hoc non dicit, sed solum asserit: *Oportere d Pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiam si occultissima illa sint*: unde cum Concilium Tridentinum hoc onus non ponat, non est, cur nos imponere debeamus: quod etiam notavit Caramuel in Theologia fundamentali num.1905., & Cardenas citata disp.46.

XLI. Ad tertium fundamentum positum supra n.35. respondetur ex Matthæo Stoz lib.1. par.5. quæst.3. art.6., quòd licèt Christus Dominus potuerit Sacramentum Pœnitentiæ ita instituere, ut necesse esset etiam peccata, de quibus dubitatur, an fuerint commissa, confiteri; non est certum, an de facto ita instituerit, cum non desint qui non solum de ea institutione dubitent, sed eandem etiam absolutè negent, ut vidère est apud Joannem de Cardenas citata disp.46., ubi etiam num.220. ostendit Authores antiquos de hac Christi institutione mentionem non

Generalia Principia . Cap. VI. 39

non facere, quod utique signum est illam non adesse, nam certè relata fuisset à Divo Thoma, S. Antonino, Alense, Navarro, & aliis Antiquioribus, qui obligationem hanc confitendi peccata dubia adesse statuerunt in suis scriptis, utpote quod melius, & fortasse unicum argumentum, & ad probandam prædictam obligationem convincens fuisset; nec confugissent ad hanc obligationem statuendam ob vitandum periculum damnationis, cui se exponerent, (ut ipsi ajebant) qui non confiterentur peccata dubia: cum autem hoc periculum non adesse ostensum sit supra num. 36., sequitur etiam nostram sententiam non esse contra Authores antiquos, qui illam ob hoc tantum motivum non admittebant, ut videre est apud citatum Cardenas disp. 46. cap. 4. art. 1., ubi eorundem aliquot antiquorum Doctorum propria verba refert. Unde concluditur fundamentum hoc de institutione Christi nullius roboris esse, cum non solum non sit certum, hanc institutionem adesse, sed valde probabile, imò fere certum sit, eam non adesse ob rationes supra dictas; & in dubio de Lege onus Legis non est imponendum, quia possessio stat pro libertate.

XLII. Notandum est etiam hic, supradicta omnia vera esse, non solum, quando dubium versatur circa substantiam actionis, quando scilicet dubitatur de aliqua actione peccaminosa, an facta fuerit, nec ne; sed etiam quando versatur circa qualitatem, seu, ut loquitur Caramuel loco citato, circa quantitatem actionis, quando scilicet certum est, actionem jam factam de se mortaliter malam fuisse, dubitatur autem de peccato, an fuerit grave, vel leve, verbi gratia, propter inadvertentiam, aut semiplenam deliberationem in illis circumstantiis solum habitam: cujus rei ratio est clara: quia sicuti quis excusatur in primo casu, quatenus in dubio melior est conditio possidentis suam libertatem in ordine ad non confitendum tale peccatum dubium, & quia non debet quis condemnari, aut cogi pati sententiam propter delictum, quod non probatur; excusari ità etiam debet in secundo casu propter easdem rationes, quia quamvis in hoc constet, ibi fuisse peccatum, non tamen constat fuisse mortale, de

de quo solum quæritur, an in dubio sit obligatio illud ex necessitate confitendi: unde semper recurrit argumentum, quod in dubio melior sit conditio possidentis; licet enim in hoc secundo casu non stet possessio pro innocentia à culpa ut sic, stat tamen possessio pro innocentia à culpa gravi, quod sufficit ad eximendum ab obligatione confitendi, saltem ex necessitate: & ideo hanc sententiam sic explicatam merito ut probabilem defendit è Societate Jesu doctissimus Ferrantinus in supracitato Opere de Scandalo, & Correctione Fraternali disp. 1. quæst. 77., & Caramuel in Theologia fundam. à num. 1940. Unde incongruenter loqui videntur Coninck disp. 7. dub. 8. Petrus Marchantius tom. 1. tract. 4. tit. 6. quæst. 5. concl. 5. Tribunalis Sacramentalis, & alii Doctores, qui admittunt non dari obligationem confitendi peccata dubia, quando dubium versatur circa substantiam actionis; dari autem hanc obligationem, quando versatur circa qualitatem, seu quantitatem actionis, quod etiam rectè notavit contra Coninck Eminentissimus Cardinalis de Lugo tom. de Pœnit. disp. 16. sect. 2. Caramuel, & Ferrantinus ubi supra.

XLIII. Illud etiam hic obiter est advertendum, quod licet supracitati Doctores difficilius concedant, non adesse obligationem confitendi peccata dubia negativè, quàm dubia positivè; attamen revera hoc secundum difficilius, facilius verò primum concedendum censeo cum Caramuele num. 1959. Evidens enim est, minùs teneri ad confitendum, qui negativè dubitat, quàm qui positivè; nam si non tenetur confiteri secundum citatos Doctores, qui positivè dubitat, hoc est qui habet rationes, ob quas judicare probabiliter potest, & se peccavisse, & se non peccavisse, cur tenebitur confiteri, qui dubitat negativè, hoc est, qui nullas habet judicandi, nec se peccasse, nec se non peccasse, rationes?

XLIV. Imò addo cum eodem Caramuele num. 1945. in iis, quæ ex nostra voluntate processerunt, dubium negativum esse impossibile; ratio est, quia dubium negativum ex communi sententia est, quando nulla ratio habetur

Generalia Principia . Cap. VI. 41

tur ad inclinandum potius in unam, quàm in alteram partem, ut, verbi gratia, ad judicandum, an stellarum numerus sit par, aut impar: sed in his, quæ à nostra voluntate processerunt, non potest dari casus, in quo nulla habeatur ratio aut pro parte affirmativa, aut pro negativa; ergo in his dubium negativum est impossibile. Minor probatur; nam aut habentur rationes pro aliqua parte, aut non habentur; si habentur, jam dubium non est amplius negativum, sed positivum; si non habentur, ipsa carentia rationum est ratio fortissima pro manutentione in illa parte, pro qua stat possessio; hoc est pro non positione actus à nostra voluntate processu; ergo in iis, quæ à nostra voluntate processerunt, non potest dari casus, in quo nulla habeatur ratio pro alterutra parte. Unde quando quis dubitat, an peccaverit, & non habet rationes judicandi, nec se peccasse, nec se non peccasse, sequitur, quod habeat rationem fortissimam judicandi se non peccasse, quia habet rationem possessionis in innocentia, qua privari non potest, nisi per delictum à se certo commissum.

XLV. Denique adverto cum Joanne de Cardenas citata disp. 46. num. 280. doctrinam hanc de non confitendis ex necessitate peccatis dubiis non esse omnibus communiter tradendam, imò eadem in praxi non nisi Viros doctos uti posse ibidem censet, cum enim hæc materia dubiorum sit valde obscura, & metaphysica, intelligi nequit ab Indoctis hominibus: unde hi tenentur, vel confiteri peccata mortalia dubia, vel saltem Doctos consulere, ut cognoscant, an adstringantur ad Confessionem, nec ne: sæpe enim accideret, quòd Indocti (si crederent peccata dubia non esse ex necessitate confitenda) non confiterentur multa peccata certò mortalia: nam, verbi gratia, Indoctus, qui nescit distinguere inter dubium practicum, & speculativum, operatus est advertenter cum Conscientia practicè dubia (in quo casu certè peccavit mortaliter, si materia erat gravis) sed quia audivit peccata dubia non esse necessariò confitenda, crederet fortasse neque illam actionem regulatam à Conscientia practicè dubia

F

esse

esse confitendam : similiter certus de voto, & dubius de impletionem omisit illius impletionem (certè peccavit) Indoctus autem, quia dubius fuit de impletionem, forte putaret hunc casum esse ex dubiis, qui non sunt confitendi, & sic in similibus; unde propter hanc causam, ut rectè notat Cardenas loco supra citato, hæc sententia non est vulganda coram ignara populi multitudine : quin imò homines indocti instruendi sunt, ut in omnibus dubiis ad Theologos doctos confugiant, & sic omnia inconvenientia, quæ ex usu hujus sententiæ practicè sequi possent, facillimè vitabuntur.

XLVI. Decimoseptimò : Confessarius, qui dubitat, an aliquis casus sit reservatus, exempli gratia, est reservata Blasphemia, & accedit pœnitens, qui dicit se dubitare, an Blasphemiam protulerit, potest, quamvis sit Confessarius simplex, illum absolvere. Ità Suarez de Relig. tom.2. lib.4. cap.5. num.15. Hurtadus de Sacramentis tom.1. difficult.11. de Pœnit. dub.6. Filliucius tom.2. tract.21. cap.4. num.172. Sa Verbo *Casus reservat.* num.5. Homobonus in Consult. Caf. Conscient. volum.2. punct.5. resp.87. & alii. Ratio est, quia cum reservatio sit odiosa, in dubio pro ea non præsumitur : possidet enim libertas Confessarii, qui proinde censendus est habere jurisdictionem non restrictam, ut pluribus contra Sanchez probat Merolla disp.3. cap.3. dub.2. Boroll.23. n.370.

XLVII. Decimò octavò : Milites dubitantes de Justitia Belli possunt licitè bellare, si sint Subditi Principis. Ratio est, quia nisi certò constet de Injustitia Belli, semper præsumitur pro Justitia Principis, cum nemo præsumatur malus, nisi probetur. Ita Sanchez in Sum. tom.2. lib.6. cap.3. num.15., & plurimis citatis, Diana part.4. tract.3. resol.7. in Operibus inordinatis hanc doctrinam extendens etiam ad Milites extraneos mercede conductos.

XLVIII. Decimononò : Subditus dubitans de legitima potestate Superioris non tenetur illi obedire. Ita Vasquez in 1. 2. quæst.19. art.6. disp.62. cap.6. in fine, Salas in 1. 2. quæst.21. tract.8. disp. unica sect.9. num.78.

Diana

Generalia Principia. Cap. VI. 43

Diana part.4. tract.3. resol.8., quia possessio stat pro libertate Subditi, donec probetur inesse Superiori legitimam potestatem. Oppositum docent etiam probabiliter alii cum Sanchez in Sum. tom.2. lib.6. cap.3. num.29., quia cum Superior sit in possessione suæ Superioritatis, tantum incumbere Subdito onus probandi se non obligari.

XLIX. Sed stando in prima sententia non tenetur Subditus obedire Superiori, quando dubitat, an res præcepta sit licita, & quando timet, quod obediendo inferret vel sibi, vel Proximo magnum damnum in rebus, honore, fama, vel corpore; verbi gratia, Superior interrogat Subditum de proprio, vel alterius delicto, & Subditus dubitat, an Superior juridicè interroget; tunc illi obedire non tenetur, quia in dubiis favendum est Reo, pro cuius securitate stat possessio: habet enim Reus jus se, & alios conservandi, donec ipsi certò non constet, se juridicè interrogari, & hoc licitum est Subdito, quamvis Superior præciperet sub poena excommunicationis, Ita Vasquez in 1. 2. disp.66. cap.6. num.51. Arragonius 2.2. quæst.69. art.2. Medina 1. 2. quæst.19. art.6. Henriquez lib.14. cap.3. num.3. in Glossa Lit. X, quos sequitur Diana loco superius citato, resolut.9. di.

L. Vigesimo. Dubitans an materia voti, quod emisit, sit bona, vel mala, non tenetur implere votum. Ratio est, quia quando non constat votum esse verè votum, scilicet esse de meliori bono, possessio stat pro libertate: Sanchez in Summa tom.1. lib.4. cap.6. num.6. Sotus lib.7. part.1. art.3. Palaus tom.1. tract.1. disp.3. punct.12. n.2. contra Bonaccinam de Voto quæst.2. punct.4. §.2. n.5., & Suarez de Religione tom.2. lib.4. cap.6. num.12. qui putat, saltem teneri consulere Pontificem, ut in eo dubio voti vel dispenset, vel interpretetur.

LI. Vigesimo primò: Illum, qui post adhibitam diligentiam dubitat, an sit usu recepta Lex imponens Censuram, vel Irregularitatem, non teneri ad eam servandam sub illis pœnis, quia possessio stat pro Subditis suam libertatem possidentibus, docent, Azorius tom.1. lib.2. cap.19. quæst.12. Castropalaus tom.1. disp.3. punct.7. n.4.

Mour opuscul.1. sect.1. cap.5. num.13. Rebellus part.1. lib.1. de Obligationibus Justitiæ quæst.5. num.7., quamvis contrarium communius censeant Pater Thomas Sanchez, Filliucius, Bonaccina, & alii cum Viva in Explicatione 28. Propositionis ab Alexandro VII. damnatæ num.14.

LII. Vigesimosecundò : In dubio utrum Censura sit lata, vel ferendæ sententiæ, censenda est tantum ferendæ. Ratio est, quia in odiosis possessio semper stat pro minori gravamine, odia enim sunt restringenda : Avila de Censuris cap.2. dub.2. Coninck de Sacram. disp.13. num.22., & Hurtadus tract. de Censuris in communi diff.5. num.22.

LIII. Vigesimo tertio : Si ex diversis horologiis benè regulatis unum sonuerit horam mediæ noctis, & aliud non, potest sequenti die communicare ille, qui comedit, aut bibit antequam sonuerit secundum, quia possessio stat pro libertate, & non pro obligatione præcepti : secundum enim horologium facit veluti opinionem probabilem, quod nondum advenit media nox : Sanchez de Matrimonio tom.1. lib.2. disp.41. num.40. Fagundez de Præceptis Ecclesiæ lib.1. cap.10. præcept. 4. Pharaonius tract. de Sacram. Pœnitentiæ in Appendice sess.3. casu 14. Vega in Summa tom.1. cap.14. casu 12. Joannes Sancius in Selectis disp.53. num.3. Villalobos in Summa tom.1. tract.1. difficult.21. num.7. Unde non est audiendus Merolla, qui tom.1. disp.3. cap.3. corollario 11. num.139. hanc sententiam falsitatis insinuat, levissimo nixus fundamento, videlicet, quod præceptum est in possessione per sonum primi horologii, id enim supponit, sed non probat hic Author.

LIV. Vigesimoquarto : Quidam non obligatus jejunare vovit jejunare in quatuor Anni temporibus; dubitat nunc, an intentionem habuerit abstinendi etiam à lactiniis; non tenetur ab ipsis abstinere, quia possessio stat pro libertate. Ità Bonaccina in Decal. quæst.2. punct.4. num.24. Angles part.1. de Jejunio quæst.9. de Abstinencia à cibo part.1. art.1. dub.2. Salas in 1. 2. tom.2. tract.8. disp.

Generalia Principia . Cap. VI. 45

disp. unica sect. 25. num. 50., quos citatos sequitur Diana ubi supra, resolut. 20. contra Turrianum in Opusculis tom. 1. disp. 1. opuscul. 10. dub. 2.

LV. Vigesimoquintò: Dubitans an habeat ætatem requisitam ad Sacros Ordines suscipiendos, aut ad Beneficia, non potest Ordines suscipere, aut Beneficia obtinere, quia possessio stat pro præcepto; & ideo hoc servandum est, donèc de legitima ætate non constet. Qui verò dubitat, an vigesimum primum annum expleverit, non tenetur jejunare, quia possessio stat pro libertate: Diana part. 4. tract. 3. resolut. 21. Layman lib. 1. tract. 1. cap. 25. §. 4. num. 33. Sanchez de Matrimon. tom. 1. lib. 2. disp. 41. n. 38., & alii.

LVI. Vigesimo sexto: Qui dubius est, an res, quam possidet, sit aliena, & propendet magis esse alienam, non tenetur illam restituere, aut dividere, quia melior est conditio possidentis; & possessio præponderat omnibus rationibus non convincentibus, ut docent Diana part. 4. tract. 3. resolut. 26. §. 3. num. 21. Filliucius tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 158. Palaus tom. 1. disp. 3. punct. 2. num. 11., aliique plurimi contra Coninck, Valentiam, & alios.

LVII. Vigesimo septimò: Qui consilium præbuit ad furandum, vel occidendum, & dubitat, an consilium suum efficaciter influxerit, non tenetur ad restitutionem, quia in dubio de influxu possessio stat pro libertate. Ita Petrus Navarrus lib. 3. de Restitutione, Henriquez lib. 14. cap. 3. num. 4. Sayrus in Clavi Regia lib. 10. tract. 2. cap. 8. num. 1. Rebellus par. 1. lib. 2. quæst. 14. sect. 2. num. 5. & 7. Joannes Medina Codice de Restitut. quæst. 7. Sylvester verbo *Restitutio* num. 3. quæst. 6. dicto secundo, Villalobos in Summa tom. 1. tract. 1. difficultate 20. num. 9. Henricus Streusdorff. in Divum Thomam de Justitia, & Jure quæst. 62. art. 8. disp. 2., & alii. Ex his Henriquez, & Sayrus censent esse motivum sufficiens ad credendum consilium nihil influxisse, si ipse homicida, vel fur asserat se tali consilio non fuisse motum. Hoc tamen non sufficere putant Palaus tom. 1. disp. 3. punct. 4. num. 3., & Sanchez in Summa tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 44. Oppositam sen-

sententiam, videlicet quòd prædictus consulens teneatur ad restitutionem, defendunt Lessius lib.2. cap.27. dub.3. in fine. Sanchez in Selectis disp.42. num.14. Molina, Salas, & Merolla.

LVIII. Vigesimoctavo: Possessor bonæ fidei, qui dubitans rem esse alienam, neglexit investigare verum Dominum, undè effectus est impotens ad illum sciendum, non tenetur ad restitutionem. Ratio est, quia quamvis peccaverit negligendo inquirere veritatem, nihilominus incæpit bona fide possidere; sed melior est conditio possidentis; ergo restituere non tenetur. Rursus non constat, an alteri damnum intulerit, non inquirendo veritatem; sed quando quis dubitat, an sua actione damnum intulerit, non tenetur restituere, ergo &c.: & ita sentiunt Bonaccina disp.1. quæst.2. punct.2. num.8. de Contractibus, Diana part.4. tract.3. resolut.29., & probabile id censet Castropalaus tom.1. disp.3. punct.2. num.9. Quamvis oppositum doceant Sanchez in Summa tom.1. lib.2. cap.23. num.183. Molina tom.1. disp.36. concl.1. Alphonsus de Leone, Salas, & alii.

LIX. Vigesimo nono: Commodatarius, & Depositarius, qui dubitant, an res sua culpa perierit, ad restitutionem non tenentur; quia cum delictum non præsumatur, ambo sunt in possessione suæ innocentie. Ita Sanchez de Matrim. tom.1. lib.2. disp.41. num.18. Lessius lib.2. cap.27. dub.3. in fine, Palaus tom.1. disp.3. punct.4. num.4. Henriquez lib.14. cap.15. in fine, Villalobos in Summa tom.1. tract.1. difficult.20. num.10. Diana loco citato resolut.30., ubi notat, quòd est probabilis opinio eorum, qui existimant generaliter in contractibus, neminem teneri ad restitutionem, nisi de dolo, & culpa lata. Latam autem culpam appellant illam Theologi, quæ est culpa mortalis, undè inferunt, quòd etiam si non adhibeatur diligentia communis, quæ faceret latam culpam juridicam, tamen si hoc proveniat ex naturali oblivione, & inadvertentia, ità ut omittens diligentiam illam excusetur à mortali, illa lata culpa juridica non obligat in foro interiori ad restitutionem; & citari solent

Generalia Principia. Cap. VI. 47

lent pro hac sententia Sotus lib.4. de Justitia quæst.7. art.2. Martinus de Ledesma part.4. quæst.8. art.6. Emanuel Sa verbo *Culpa* num.2., & Henriquez lib.14. cap.3. num.1. in fine.

LX. Trigesimò : Si tam Creditor, quàm Debitor dubii sint de debito, an sit satisfactum, putat Merolla Debitorem obligatum esse ad solutionem, quia certum est debitum fuisse contractum, & per consequens possessio fiat pro Creditore : Tannerus tamen in 1. 2. Divi Thomæ disp.2. quæst.6. dub.4. num.49. Layman lib.1. tract.1. cap.5. §.4. num.42. Diana part.4. tract.3. resolut.32. probabiliter censent, teneri tunc Debitorem non ad integram solutionem, sed ad partem, secundum dubii proportionem, quia æquitas non patitur, ut Debitor sine culpa subjiçiat incommo- bis solvendi integrè debitum, Creditor verò pariter dubius nulli periculo sit expositus.

LXI. Trigesimoprimum : Qui dubitans rem esse furtivam, illam emit pretio justo cum animo restituendi eam vero Domino, si comparuerit, non peccat recipiendo ab ipso pretium, quod solvit, potestque licitè exigere dictum pretium, si alioquin Dominus non erat rem recuperaturus, saltem sine expensis. Ratio est, quia cum utiliter gesserit negotium Domini, æquum non est, ut pretium suum amittat : Sanchez de Matrim. tom.1. lib.2. disp.41. num.29. Palaus tom.1. disp.3. punct.3. num.4. Bannez in 22. quæst.62. art.6. dub.5. concl.2. Saloni- us ibidem contr.4. concl. 2. Salas in 1. 2. tract.8. disp. unica sect.23. num.237., & alii.

LXII. Trigesimosecundò : In dubio sive Facti, sive Juris, utrum quis excommunicationem contraxerit, censendus est non contraxisse. Ratio est, quia unusquisque possidet jus communicandi cum Fidelibus ; ergo per dubium hac possessione privari non debet, cum in dubio melior sit conditio possidentis : Sanchez in Sum. tom.1. lib.1. cap.10. num.55. Diana citata part.4. resolut.35. Tractatus tertii.

LXIII. Trigesimotertiò : Qui certus est, se vovisse

Ca-

Castitatem, dubitat verò, an perpetuam, vel temporalem, tenetur tantùm ad temporalem, qualis est conjugalis. Vovit similiter Religionem, & dubitat, an promiserit ingredi tantùm, vel profiteri; non tenetur ad profitendum, quia in dubio præsumendum est, se voluisse gravare minùs, quàm potest. Ita docet Sanchez in Sum. tom.1. lib.4. cap.16. num.86., & Diana par.4. tract.3. resol.36., quidquid in contrarium doceant Azorius tom.1. lib.1. cap.15. quæst.9. Navarrus, & alii apud eundem Dianam.

LXIV. Trigésimoquartò: Scit aliquis, se votum emisisse personale, & dubitat, an emisit ante, vel post pubertatem: similiter scit, se emisisse votum reale, & dubitat, an ante, vel post vigesimum quintum annum; potest ejus Pater talia vota irritare. Ita Joannes Sanchez in Selectis disp.43. num.9. Suarez de Religion. tom.2. cap.6. num.1., & Thomas Sanchez in Summa tom.1. lib.4. cap.32. num.2. Quorum Ratio est, quia licet possessio non stet pro Vovente, & sic respectu ejus stet obligatio, Pater tamen est in possessione suæ potestatis dominativæ, quam habet ad irritanda vota, donèc sibi non constet, ea vota emissâ fuisse vel post pubertatem, vel post annum vigesimum quintum: quamvis contrarium doceat Joannes Salas in 1. 2. quæst.21. tract.8. disp. unica sect.25. num.261. & 262.

LXV. Trigésimoquintò: In dubio an causa dispensandi sit justa, potest Superior dispensare, quia in tali dubio inclinandum est in partem benigniorem: hoc enim, bonum, & suave regimen exigit; esset namque multis scrupulis exposita Superiorum potestas, si solum ad causas certas extenderetur, vix enim auderent Superiores dispensare. Ita docent Sanchez in Sum. tom.1. lib.4. cap.44. num.10. Sylvester verbo *Dispensatio* quæst.14. Jacobus Granado in 1. 2. Divi Thomæ contr.7. tract.2. disp.6. sect.1. num.2. & alii.

LXVI. Trigésimosextò: Qui dispensationem obtinuit, & incipit dubitare, an valida sit, licitè præsumit fuisse validam: Ratio est, quia in dubio possessio stat pro
va-

Generalia Principia . Cap. VI. 49

valore actus, ut patet ex cap. Abbate *de verbor. significacione*, & ex *L. Quoties ff. de rebus dubiis* : & ita tenent Riminaldus lib.3. consil.275. num.17., & lib.5. consil.572. num.26. Sanctarellus Var. Resol. tom.1. quæst.59. num.1. quos citatos sequitur Diana resolut.45. part.4. tract.3.

LXVII. Trigesimoseptimò : Confessarius dubitans, an puer, qui confitetur, habeat usum rationis, si omnibus consideratis dubius maneat de pueri capacitate, potest illum absolvere sub conditione, saltem mente retenta; imò in articulo mortis debet necessariò eum absolvere. Ratio est, quia in dubiis favendum est Pœnitenti, qui habet jus ratione Confessionis ad Sacramentum, & in dubio inclinandum est in favorem animæ. Ita Layman in Theolog. Moral. lib.5. tract.6. cap.5. num.7. Zambranus de Calibus tempore mortis cap.4. dub.3. num.4. & 9. Villalobos in Sum. tom.1. tract.9. difficult.28. num.3. & alii.

LXVIII. Trigesimooctavò : In dubio de obligatione præcepti per consuetudinem inducti præsumendum est, potiùs consuetudinem esse ex devotione, aut honestate, quàm ex præcepto, quia generalis regula est, quòd in dubio nemo præsumitur velle obligari sub præcepto : neque expedit multiplicare præcepta, ubi moraliter certa non sunt : & ita ex Suarez lib.7. de Legibus cap.15. docet è Societate Jesu Ludovicus Mæratius in Summam Divi Thomæ tom.1. tract. de Legibus disp.15. sect.2. num.3.

LXIX. Trigesimononò : In dubio, an Infans sit baptizatus, sepeliendus est in loco sacro, quia in dubio, quando non agitur de præjudicio Tertii, id, quod est benignius, est amplectendum : ita Homobonus in Consult. Caf. Consc. volum.2. part.7. respons.67.

LXX. Quadagesimò : Quando dubium est, an aliud Beneficium sit Simplex, aut Curatum, Simplex est reputandum, quia tot sunt qualitates ad Beneficium Curatum requisitæ, ut meritò præsumi non debeant, nisi probentur. Ita Horeda de Incompatibilit. Benefic. par.1. quæst.

G

quæst.

quæst. 12. num. 2. Gutierrez allegat. 8. num. 5. & alii.

LXXI. Quadragessimoprimum: Qui dubitat, an alius, cum quo lusit, fuisset lucraturus, si à se fraudes non fuissent adhibitæ, non tenetur aliud restituere, quàm id, quod per fraudem adhibitam verè accepit, non autem ad dandum aliquid de proprio, quod fortassè alter non adhibitis fraudibus lucraturus fuisset: ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis, unde cum non sit certum, quod etiam non adhibitis fraudibus alter lucraturus fuisset, ad aliquid ei solvendum non tenetur. Ita Salas in Tract. de Ludo dub. 7. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 26. dub. 2. de Justitia, & Filliucius tom. 2. tract. 37. cap. 7. num. 103., ubi tamen advertit, quòd si aliquis ludens dubius sit, an ipse ob fraudem acquisierit aliquod lucrum, tenebitur ex dubio perseverante ad restitutionem ejus, quia in dubio non potest acquirere, & melior est conditio alterius possidentis.

LXXII. Quadragesimosecundò: Episcopus dubitans, an res indigeat Apostolica dispensatione, potest ipse licetè dispensare. Ratio est, quia in tali casu præsumptio stat pro libertate, & casus dubius non est censendus Pontifici reservatus; ut rectè notat Viva in Explic. Propositionis 12. ab Alexandro VII. damnatæ num. 1. quidquid in contrarium dixerit Cabrinus. Adde etiam, quòd potestas dispensandi latè est interpretanda. Ità doctissimus Castropalaus tom. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 5. num. 10. Layman lib. 1. tract. 4. cap. 22. num. 4. Emmanuel Sa verb. *Dispensatio* num. 1. Barbosa de Potestate Episcopi part. 2. allegat. 35., & alii communiter.

LXXIII. Quadragesimotertiò: In dubio, an pueri usum Rationis habeant, præsumendi sunt habere, si septennium expleverint; si verò non expleverint, præsumendi sunt non habere. Ratio est, quia præsumptio stat pro communiter contingentibus, sed communiter contingit, ut pueri completo septennio habeant usum Rationis, & non antea; ergo ità præsumendum: Diana loco citato resol. 52., ubi notat, quòd si detur casus, quòd aliquis puer ante septennium habeat usum Rationis, nullo

Generalia Principia . Cap. VI. 51

nullo præcepto positivo obligatur, cum *Leges Juris Positivi* non intendant obligare ante illam ætatem, in qua communiter solitum est oriri lumen *Rationis*: excipe casum *Confessionis*, in quo dubitatur, an puer sit capax *absolutionis*, quia in hoc casu pro ejus capacitate standum est, ut dictum est supra num.67.

LXXIV. *Quadragesimoquartò*: In dubio, an peccator sit publicus, vel occultus, danda est ipsi *Eucharistia*, si publicè petat: possessio enim stat pro ejus libertate accedendi ad *Eucharistiam*. Ità *Ocagavia tract.2. de Eucharistia quæst.10. num.4.*, & cum ipso, *Diana citata part.4. tract.3. resol.54.*

LXXV. *Quadragesimoquintò*: Quidam tulit suffragium pro concludenda re injusta, peccavit profectò: sed si dubius sit, an votum suum efficaciter influxerit, non tenetur ad restitutionem damnorum: cum enim possessio stet pro ipsius libertate, & non pro influxu efficaci, exemptus est ab onere restitutionis: ità *Gordonus in Theol. Moral. tom.1. lib.5. quæst.6. cap.2. §.4. num.13.* apud *Dianam* loco nuper citato *resol.63.*, & alii apud ipsum.

LXXVI. *Quadragesimosextò*: Habens tenue Beneficium dubitat, an teneatur recitare *Officium*, non obligatur recitare: similiter qui dubius est, se esse excommunicatum, non tenetur abstinere ab iis, à quibus abstinere debent excommunicati; quia possessio stat pro libertate. Ità *Cornejo in 1. 2. Divi Thomæ tract.4. quæst. 19. disp.4. dub.2.*, & *Diana* eodem loco *resol.66.*

LXXVII. Idem dicendum est de illo, qui dubitat, an percussor Clerici sit notorius; non tenetur enim illum vitare, propter eandem *Rationem*, quam nuper dixi. Ita *Hurtadus de Excommunicatione disp.11. difficult.3. num.8.*

LXXVIII. *Quadragesimoseptimò*: Qui certò scit, se mortaliter peccasse, & habet rationes probabiles, se jam esse confessum, sed alias etiam fortasse probabiliores, se non esse confessum, non tenetur confiteri, quia sequendo judicium probabile prudenter operatur: & ideo meritò

G 2 hanc

hanc sententiam docent Coninck de Pœnit. disp. 7. dub. 8. num. 68. Matthæus Stoz lib. 1. part. 5. quæst. 3. art. 4. n. 156. sui Tribunalis, & alii apud ipsos: secus si nullas habeat rationes judicandi, se esse confessum, & multum temporis non sit elapsum, juxta ea, quæ tradit Tamburinus in Methodo Confessionis.

LXXIX. Quadragesimooctavò: Mulier, quæ dubitat, an primus Maritus vivat, si facta diligentia, veritatem non reperiat, potest debitum reddere, & petere à secundo, dummodo tamen Matrimonium bona fide contraxerit. Ita è Societate Jesu Joannes de Allosa in suis Floribus Summarum verbo *Dubium* sect. 3. num. 5.

LXXX. Quadragesimonondò: Qui dubitat, an labore impedimento ad Matrimonium, vel Ordines suscipiendos, potest uxorem ducere, vel ordinari; quia post adhibitam diligentiam possessio stat pro libertate: Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 6. num. 18. apud Mendo in Epitome verbo *Dubium*, num. 5., & alii.

LXXXI. Quinquagesimò: Si quis in Testamento legavit Petro centum, & dubitatur, an sint centum, quæ illi debebat, judicandum est esse diversa. Andræas Mendo in citato Epitome Opinionum Moraliū verbo *Conscientia* num. 19.: quia constat de Legato, non constat autem, an per hoc Legatum velit debito satisfacere.

LXXXII. Quinquagesimoprimò: Si ob factum, quod quis patravit, dubitet, an in Jure sit lata Irregularitas, non manet irregularis; nam cum in Jure non sit expressum contrahi Irregularitatem, in dubio Juris illa non contrahitur. Ita ex cap. *Is qui* de sent. Excom. in 6. docet idem Mendo num. 22. in Epitome cit. verbo *Conscientia*.

LXXXIII. Quinquagesimosecundò: Si quis dubitet, an commiserit crimen, propter quod privetur Beneficio, aut fructibus, potest utrumque retinere, quia possidet ejus libertas: Mendo ibidem num. 25.

LXXXIV. Quinquagesimotertio: Si Vidua nubat immediate post mortem Mariti, & post novem menses pariat, & facta diligentia dubium sit, si filius sit primi, vel secundi Mariti, censendus est secundi; quia actualis possessio

Generalia Principia . Cap. VI. 53

sessio Matrimonii, in qua est hic secundus, prævalet : ita Salas tract.8. disp. unica , sect.24. num.245. , & Mendo ubi supra num.33.

LXXXV. Quinquagesimoquartò : In dubio , an factum aliquod sit contra Immunitatem Ecclesiæ, pro hac est judicandum, quia hæc possidet, & in dubio favendum est Ecclesiæ. Ut ex cap. finali de sent. , & re judicat : docet Caspensis tract. de Conscient. d. 4. num.16. , & Mendo ubi supra num.34.

LXXXVI. Quinquagesimoquintò : Habuit quis noctu pollutionem, & dubitat, an in ea plenum habuerit Rationis usum : præsumitur non habuisse, & non peccasse lethalius ob defectum libertatis : ita è Societate Jesu doctissimus Castropalaus tom.1. disp.3. punct.11. num.7.

LXXXVII. Quinquagesimosexto, & ultimò : Qui dubitat, an actio Proximi sit prava, aut bona, non tenetur judicare positivè esse bonam, sic verò negativè non judicando esse malam : ad hoc enim secundum jus habet Proximus ex possessione suæ famæ, non verò ad primum, ut colligitur ex Divo Thoma 2. 2. quæst.60. art.4. ad 3.

LXXXVIII. Advertendum etiam hic obiter ; quòd dubitatio, aut suspicio regulariter loquendo, non sunt peccatum lethale, quia non sunt graves injuriæ Proximi, ut cum aliis docet Filliucius tract.40. cap.1. uum.12. ob cognitionis, & determinationis imperfectionem circa actionem Proximi. Nec est illicitum prudentem habere timorem, quo quis, ut sibi, suisque consulat, interpretatur res dubias in peiorem partem ; suppositivè tamen, & non definitivè, ut rectè notavit D. Thomas 2. 2. quæst. 60. art.4. ad tertium ; non autem ideo est licita averfatio ab eo, à quo timetur. Imò cum ex parte objecti datur opinio de ejus pravitatem, non est illicitum dubitare positivè Proximum amplectentem id objectum esse pravam, esto sit perfectior Charitatis actus facere oppositum, at illud primum cum non sit contra Prudentiam, nec etiam est contra Charitatem : quæ omnia docet supracitatus Andreas Mendo Societat. Jesu in suo doctissimo Epitome num.30. verbo *Conscientia*.

CAP.

C A P. VII.

De Regulis dirigendi Conscientiam
Scrupulosam.

I. **P**Rænotandum est, scrupulos ex variis causis oriri: primò ex vitio temperamenti, in quo superat frigus, ut in foeminis, & melancholicis: cum enim frigus constringat, & constrictio cordis vergat ad timorem, disponitur imaginatio ad magnam propensionem metus mali futuri; ex quo fit, ut qui nimium timidi, & apprehensivi sunt, facili sibi malum imminere timeant, ubi non imminet. Horum Scrupulosorum Morbus lenitur pharmacis, & purgationibus, sed nunquam perfectè sanatur: & non raro Scrupulosos hujusmodi in stultitiam, & desperationem incidere experientia constat.

II. Secundò: ex immoderata vigilia, nimia abstinentia, & indiscretis macerationibus corporis: cum enim per hæc cerebrum exiccetur, mens quoque per confusionem specierum turbatur, & impeditur in suis operationibus: & ideo hæc mala corporis gubernatio improbat in Capite *Non mediocriter* de Consecratione distinct. 7.

III. Tertiò: ex occulta quadam superbia, quæ facit, ut homo judicio suo pertinaciter adhæreat, nolitque se aliorum judicio submittere.

IV. Quartò: ex Dæmonis suggestionē, qui conatur per nimium timorem Divinæ Justitiæ laqueos, & angustias in animum inducere, ut homines in Divina Misericordia minus, quàm par est, confidentes, in desperationis baratrum præcipites agat.

V. Quintò: ex nimia sollicitudine, & indiscreto zelo vitandi omne malum: sicut enim qui ambulat per angustam semitam, dum nimis attentè cavet, ne labatur, generat sibi metipsum majorem timorem labendi; ita qui pu-
rita-

Generalia Principia . Cap. VII. 55

ritatem Conscientiæ adeò zelant, ut vel minimi defectus umbras perhorrescant, ad plus timendum, quàm decet, deducuntur.

VI. Sextò : ex Divina Providentia permittente, ut scrupuli excitentur in aliquibus vel in poenam tepiditatis, vel delicti præteriti, præsertim impuritatis, vel ad animam perfectiùs purgandam, vel ad exercendam, & augendam humilitatem, & patientiam, vel denique ad tollendam peccati consuetudinem.

VII. Indicia Conscientiæ scrupulosæ solent esse primò pertinacia Judicii, vi cujus Doctorum consilio quis non acquiescit, & multos fatigat, & nemini nisi sibi metipsi credit.

VIII. Secundò : mutatio frequens judicii ex levi fundamento, unde oritur inconstantia in agendo : exempli gratia in recitandis precibus, vel Horis Canonis sæpiùs mutare judicium de his, vel illis verbis non prolati, & decies repetere.

IX. Tertiò : reflexio impertinens innumerabilium circumstantiarum.

X. Quartò : timere ferè in omnibus peccatum, & esse inquietum contra Sapientum judicium.

XI. Quintò denique : nimium angere, & turbari inter agendum.

XII. Porro Scrupulositas alia est adæquata, nempe in omni materia, alia inadæquata, nempe in uno tantum genere : undè quidam sunt Scrupulosi in aliqua speciali materia, & in aliis gravia peccata committunt.

XIII. Prima ergo Regula sit : Scrupulosus credat Confessario, vel alteri Viro docto afferenti ipsum esse Scrupulosum, & ad instar pueri se totum committat Confessario, vel Viro docto, cujus Consilio unicè regatur, & ejus unius dicta, & consilia contra suam scrupulosam Conscientiam habeat tanquam Oracula. Dixi unius, quia si pluribus rem proponat, & quærat aliquem, qui tandem sibi dicat, quod cupit, se ipsum magis illaqueabit, & confundet, suumque morbum fovebit, & nutriet.

XIV. Secunda regula sit : Scrupulosus non solum licet

cite potest, sed aliquando tenetur agere contra scrupulos, quando scilicet ex illorum anxietate pateretur grave damnum Salutis, aut inhabilitaretur ad proprium officium præstandum, aut à Communione, Confessione, vel ab alia actione sub præcepto obligante præstanda retraheretur. Ita Thomas Sanchez in Decalogum lib.1. cap.10. num.83. Sayrus in Clavi regia lib.1. cap.14. Montefinos in 1. 2. disp.29. quæst.6. num.255., quos, aliosque citatos sequitur Castropalaus tom.1. tract.1. disp.4. punct.1. num.2.

XV. Et quia scrupulus non tollit iudicium certum, vel probabile de honestate actus, saltem per principia extrinseca, idest ex autoritate aliorum, licet iudicium suffocet aliquo modo, & densis tenebris obnubilet, non est necessarium deponere scrupulum, ut recta sit operatio, sed etiam cum scrupulo licitum est operari: Rossellus de Scrupulis, cap.33. num.2.

XVI. Tertia Regula sit: licitum est scrupulum rejicere, & absque ulla alia ratione pro arbitrio deponere, & ideo Scrupulosus cum suis scrupulis non disputet, sed liberè contrarium faciat: præsertim si accedat exemplum hominum doctorum, & probatorum, idest illorum, qui præsumuntur habere affectum, & iudicium rectum, aut autoritas Viri docti, cujus directioni se tradidit. Nec refert, quòd ipse nequeat solvere argumenta in contrarium. Satis enim est, si credat Doctori gravi, & dictis illius, qui eum dirigit.

XVII. Quarta Regula: Scrupulosus putare non debet sibi esse applicandas regulas communes, quæ tradi solent pro aliis: verbi gratia, in dubiis tutiorem partem esse eligendam, & similes; sed potiùs credat, se posse uti quibusdam regulis generalibus, & benignioribus, verbi gratia, sibi non esse abstinendum ab iis, quæ Viri docti, & prudentes faciunt, vel docent: ipsum non obligari votis, vel præceptis, de quibus habet dubium: non peccare observando Legem juxta usum, & sensum Bonorum, licet talis sensus videatur laxior: Leges Civiles, vel nunquam, vel rarè admodum obligare ad mortale: in audienda Missa ex præcepto, vel in recitandis precibus ex

Generalia Principia . Cap. VII. 57

ex obligatione voti, vel præcepti, satis esse attentionem externam devotam, & ideo quemlibet posse sine peccato gravi admittere distractiones voluntarias internas : ad satisfaciendum alicui obligationi non requiri formalem, & expressam intentionem satisfaciendi, sed satis esse, si fiat opus injunctum : imò esse certò probabile illum satisfacere, qui, verbi gratia, audiendo Missam die festo, aut recitando Horas Canonicas, habet intentionem non satisfaciendi, &c.

XVIII. Quinta regula : Scrupulosus attendat, quæ sit probabiliter origo scrupuli ; an verbi gratia, nimius timor, & illum statim opprimat, sentiendo de Deo in bonitate, & simplicitate cordis, credendo ipsum esse Legislatorem, non tam rigidum, nec nimis durum exactorem poenarum, qui adscribat peccata, & poenas decernat hominibus, qui bonam voluntatem ostendunt, cum potius onus ejus leve sit, & jugum suave. Credat pariter, neque Deum, neque Ecclesiam velle, ut suis præceptis homo ad insaniam redigatur, quod Scrupuloso facile accidit. Si origo scrupuli fuerit superbia, non multùm confidat suæ Prudentiæ : submittat sine discursu suum judicium alieno, amet instrui ab alio, & ejus consilium libens acceperit : ac sequendo Confessarii, vel docti Directoris consilium pro certo habeat, se benè operaturum, licet ipse contrarium existimet. Si Scrupulosus talis sit ex humorum vitio, medicamenta sumat ad bilem, & vitiosos humores expellendos : quærat occupationem assiduam, honestas diversiones, & conversationem cum claris, & apertis hominibus habeat, consortium Scrupulorum vitet, libros de terribilibus tractantes non legat, & immoderatas vigilias, corporisque macerationes respuat.

XIX. Sexta regula sit : quando scrupuli recurrunt, non debet Scrupulosus subito ad Confessarium, vel Virum doctum advolare consilii causa (sic enim & se, & illum nimis fatigaret) sed operetur per se juxta regulas sibi semel traditas, vel quas scit sibi dandas, si ad illum accederet, quòd si secus fecerit, augebuntur scrupuli.

XX. Septima regula : quando excitantur scrupuli, ad

H

eos

38 .IIIV Theologiæ Moralis

eos depellendos non se defendat gestu, vel verbis, verbi gratia, dicendo non facio, non assentior, &c., nec intorquendo os, oculos, aut caput (hæc enim risum in aliis movent, nec ullum scrupulis remedium afferunt:) sed potius scrupulos contemnat.

XXI. Octava regula: Scrupulosus non tenetur in agendo adhibere illam diligentiam, & examen, quod adhibent alii: Stoz lib. 1. part. 5. quæst. 3. art. 7. §. 3. n. 199.

XXII. Nona regula: Scrupulosus nihil debet illicitum, aut mortale judicare, nisi statim primo intuitu certo, & sine formidine cognoscat esse tale: nec debet in longo examine illius rei immorari, sed tanquam certum sibi persuadeat, & securè credat, illud non esse illicitum, nec mortale: cum enim soleant Scrupulosi etiam in rebus clarissimis, in quibus umbra peccati non est, apprehendere gravem malitiam, esset intolerabile, quod pro peccato haberent illud, quod ut tale vanè apprehendunt. Ita Sanchez lib. 1. Sum. Moral. cap. 10. num. 82. Bonaccina de Peccatis disp. 2. quæst. 4. punct. 8. §. Quintum remedium, Layman lib. 1. tract. 1. cap. 6. num. 2. Valquez disp. 67. cap. 2. Azorius, & alii.

XXIII. Decima regula: dum scrupulus angit animum, nec consilium suppetit, potest Scrupulosus liberè agere, quod vult, dummodo certum, & evidens sibi non sit, esse peccatum: Stoz loc. cit. num. 201.

XXIV. Undecima regula: si scrupulus occurrat de aliqua re præterita, verbi gratia, an consenserit turpi cogitationi, blasphemix, odio, &c. Scrupulosus (nisi sibi certò constet, & absque examine, & investigatione) judicet se non consensisse, neque peccasse mortalitèr, ut docent Sanchez loc. cit. num. 82. Palaus, & alii. Confessiones præteritas non repetat, generales Confessiones non instituat; sed ubi semel judicaverit se integrè, & bonè fuisse confessum, quiescat (quod etiam debet facere non Scrupulosus) & ad hoc obligatur, alioquin infamaret Sacrum Pœnitentiæ Tribunal, illudque vehementer odiosum redderet, ut cum Joanne Sanchez disp. 41. num. 20. docet Stoz loco citato num. 207., imò impiè, & indignè de

Generalia Principia. Cap. VII. 39

de Deo sentiret, dum apprehenderet eum, etiam supposita Poenitentia, peccata non remitte, quod directè repugnat tum Veritati, tum Fidelitati Divinæ. Similiter dum anxius est de recitatis Horis, de administratis Sacramentis, de prolatis verbis formæ Sacramentorum, de formata intentione, &c. credat se benè egisse, & pergat in opere incepto: Filiucius tract. 21. num. 182.

XXV. Duodecima regula: Confessarius, vel alius doctus Director Scrupulosi gerat se authoritative, & resolute respondendo sine ulla hæsitacione: si enim timide loquatur, scrupulos non sedabit, sed augebit: similiter nullam suæ responsionis rationem adducat; imò ut plurimum tam intrà, quàm extrà Confessionem non admitat Scrupulosum ad aperiendos scrupulos, quos aperire vellet, etiam causa capiendi consilii, alioquin scrupulis finem nunquam faciet: Stoz ubi supra num. 214. & 215.

XXVI. Decimatertia regula sit: Director Scrupulosi non permittat illi Confessiones generales, sed ei persuadeat, ut à præteritorum peccatorum memoria, tanquam à turpissimis cogitationibus abhorreat: & promittat illi, ut quiescat, se ad Dei Tribunal pro eo responsurum, si obediat.

XXVII. Decimaquarta regula sit: inter Scrupulosos reperiuntur quidam, qui sunt Conscientiæ nimis laxæ in aliquibus; hujuscemodi Scrupulosi angi solent scrupulis circa præterita, cum interea nullo metu angantur circa agenda, & non raro graviter peccent: Hos Confessarius ad frequentiam Confessionis, & Communionis inducat, cum ipsis non tam severe tractet, ac cum aliis; sed patiens sit, benevolus, & prudens, alioquin facile Scrupulosus hujusmodi, tum propter austeritatem Confessarii, tum propter molestiam scrupulorum, & propter laxam Conscientiam, omnem Confessarii curationem respuet, & sic peribit, quod est maxime cavendum, ut rectè notat supracitatus Stoz num. 222.

XXVIII. Ultima regula sit: jubeat Confessarius Scrupuloso, ut faciat, quod fieri à bonis, & doctis Viris videbit: Busselbaum lib. 1. tract. 1. cap. 3. respons. 4. n. 3.

S. Antoninus in Summa reg. 7. doc. 4. Sylvester quæst. 4. Corradus, & alii.

XXIX. Ad id, quod solent obijcere Scrupulosi de illo dicto Sancti Gregorii ad Augustinum Anglorum Episcopum, quod refertur cap. 4. ad 5. : *Bonarum Mentium est ibi etiam culpas agnoscere, ubi culpa non est*, respondet primò ex Gersono Navarrus cap. 21. num. 284. , esse quidem hoc signum animi ad bonitatem propensi, per se tamen bonum non esse, sed Scientiæ, atque Judicii defectum. Respondetur secundò ex verbis ejusdem Sancti, ab ipso ibidem non intelligi de culpa rigorosè sumpta, sed de magis latè accepta, pro quovis defectu, quem in se ipso homo potest agnoscere, ac deplorare: cum enim proposita illi fuisset quæstio, utrùm mulier, dum menstrua patitur, ad Ecclesiam, & Sanctæ Communionis Mysterium accedere possit? Respondit S. Doctor: *Si ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est, sed si percipiat non judicanda: Bonarum quippe mentium est ibi etiam aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est, quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa: unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus.* Huc usque S. Gregorius: unde patet, ipsum non loqui de culpa, seu peccato rigoroso, cum non dicat: *Si ex timore peccandi percipere non præsumit Eucharistiam, sed: si ex veneratione non præsumit, laudanda est*: quod utique laude dignum esse nemo inficiatur, utpotè perfectius: hoc autem nihil suffragatur Scrupulosis, qui non ex veneratione (hoc est ex consilio, & ex majori perfectione) sed ex præcepto ad aliquid faciendum, vel omittendum ex nullo, aut levi fundamento se obligatos existimant, quod certè nec laudabile, aut utile, quinimò perniciosum, ac malum esse omnibus patet.

XXX. Denique quod Scrupulosos maximè angit, illud est: si nunc morti proximus essem, non auderem cum hoc scrupulo excedere: ergo malum est cum hoc scrupulo etiam vivere. Ad hoc tamen rectè respondet Sylvester quæst. 3., & Sanchez loco citato num. 81. Ille, dicendo:

In

Generalia Principia. Cap. VII. 61

In illo articulo multa faceret homo, quæ tamen necesse non est, nec expedit facere in vita, quia homo tandem desperaret, vel fatuus fieret. Hic, asserendo etiam in illo articulo consultius Scrupuloso fore, ut scrupulos contemnat, cum enim scrupuli non sint peccata, de illis confiteri, aut dolere, nec in vita, nec in mortis articulo Scrupulosum non teneri omnes docent.

Et hæc satis dicta sint de Conscientia scrupulosa: qui plura autem circa illam videre desiderat, adeat Joannem Angelum Bossium Barnabitam, & Josephum Rossellum Carthusianum, qui integros libros de hac materia doctè quidem, & eruditè scripserunt.

C A P. VIII.

De Examine Conscientiæ in ordine ad Confessionem, ubi etiam de Circumstantiis in genere.

I. **D**ivisione Conscientiæ tradita, & modo regulandi quamlibet Conscientiam assignato, videndum jam occurrit, quomodò in ordine ad Confessionem Conscientia examinanda sit. Præcepit Dominus sub mortali, ut fiat integra de mortalibus, quæ menti occurrunt, Sacramentalis Confessio: quoniam verò qui præcipit finem, eodem præcepto præcipit etiam media ad ipsum, & medium ad rectam omnium peccatorum Confessionem faciendam sit examen, obligamur utique sub mortali hoc Confessioni præmittere: ità ut voluntaria ejus omisio, vel notabilis in eo habita negligentia sit mortaliter peccaminosa, & reddat Sacramentum Pœnitentiæ vel infructuosum, ut cum Thomistis docet Henríquez lib. 5. cap. 11. num. 1., vel invalidum, ut cum aliis docent Corninck de Pœnitentia disp. 4. dub. 11. num. 71. Layman lib. 5.

62 Theologiæ Moralis

lib. 5. tract. 6. cap. 9. num. 2., & Suarez disp. 20. sect. 4. Cum enim formalis integritas sit de essentia Sacramenti, & deficiente aliquo essentiali, deficiat essentia; Sacramentum nullum est, atque adeo talis Confessio in istorum sententia est repetenda.

II. Est hoc examen investigatio diligens eorum, quæ à Pœnitente, ut reo, & accusatore sunt ad Sacrum Pœnitentiæ Tribunal deferenda, & à Sacerdote, ut Judice cognoscenda, & judicanda.

III. Ex triplici capite fieri nihilominus potest aliquando, ut quis benè confiteatur etiam sine prævio examine. Primum, si necessario confitendum sit, & temporis angustia non permittant se examinare, ut in repentino mortis articulo; verbi gratia, dum imminet naufragium, dum committitur prælium, dum quis in proximo mortis articulo conjicitur ex improvviso vulnere: tunc enim sufficit dicere, quod statim menti occurrit.

IV. Secundò, si quis sit valde rudis, ut sunt aliqui agrestes, pueri, & similes, aut si laboret scrupulis, metuaturque, quòd quo magis se examinaverit, tanto plùs angustiaabitur: in his enim sufficit, si habeant propositum fideliter respondendi Confessario, quem sciunt de more interrogaturum: Stoz lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 1. num. 5. ubi citat Bonaccinam, & Suarez.

V. Tertiò, quando quis rationabiliter præsumit, se nullum peccatum lethale admisisse, unde qui plè vivunt, & sæpe confitentur, possunt statim sine prævio examine confiteri; quidquid in contrarium, certè sine sufficienti fundamento, asserat Jacobus Coreglla in sua praxi Confessionarii nuper edita. Ratio est, quia si quid grave haberent, facillimè, & sine examine recordarentur, atque adeo cessante tunc sine examinis, cessat etiam ejus obligatio: & ideo hanc sententiam loco superiùs citato merito docet cum aliis Matthæus Stoz.

VI. Diligentia in se examinando non debet esse summa: cum enim tanta esse non possit, ut nequeat esse major, & accuratior, si deberet esse summa, nunquam obdormeretur Conscientiæ quies, quod tanquam durissimum

om-

Generalia Principia . Cap. VIII. 63

omnes Theologi respuunt , ut videri potest apud Reginaldum lib.4. cap.2. num.8.

VII. Sufficit ergo , quòd sit mediocris , idest talis , qualem in re seria , & magni momenti adhibere solent homines prudentes : Ita Layman lib.5. tract.6. cap.8. n.5. Coninck disp.7. dub.9. num.71. cum Suarez , & aliis . Hæc autem mediocris diligentia tunc adhibetur , quando homo juxtà conditionem sui status considerat , & reflectit de die in diem , de hora in horam quid solitus fuerit cogitare , dicere , & operari contra præcepta Dei , & Ecclesiæ : perlustrato enim sic hoc tempore , potest acquiescere , & credere se satisfecisse , nec ad aliud examen tenetur , licet putaret , se reperturum alia , si diligentius investigaret , hæc enim esset summa diligentia , ad quam non teneri jam diximus : Stoꝝ loc. citato num.11. Quicumque igitur ità se examinaverit percurrendo tempus , & reflectendo ad locum , ad personas , & ad negocia , in quibus versatus est , adhibuit media opportuna ad menti revocanda præterita , ergo examini satisfecit .

VIII. Ad sedandos scrupulos , & nimium timorem depellendum scire oportet , quòd qui bona fide , seu voluntate accessit ad examen , desiderans sufficientem diligentiam adhibere , non debet timere se defectu examinis non esse rectè , & fructuosè confessum : nam peccata mortalia sunt per se tam obvia , & patentia , ut , nisi examinis negligentia sit crassa , & notabilis , non possint latere hominem timoratz Conscientiæ . Unusquisque igitur tantum temporis in discutienda sua Conscientia impendat , quantum pro ratione suæ Personæ , & conditionis judicaverit satis esse ad recolenda peccata , quæ ab ultima Confessione itè facta commisit .

IX. Insuper videndum est , ne multum laboret Pœnitens in pervestigandis tentationibus , quibus consensum non præbuit , hoc enim necesse non est ad Tribunal Pœnitentiæ deferre , alioquin Forum hoc Sacramentale nimis grave , & odiosum tam longa , & inutili narratione redderetur : quare si has velit Confessario aperire , id faciat breviter , ne tempus inutiliter infumat : tentationes verò , quas

quas non repulit, necesse est omnino aperire. Vide Joannem Sanchez in suis Selectis Disputationibus à disputatione prima ad quintam.

X. In examine indaganda sunt numerus, species, & circumstantiæ peccatorum: sicut enim hæc tria exprimenda sunt, ut Confessio integra fiat, ita etiam sunt in examine pervestiganda.

XI. In materia necessaria, idest mortali, non sufficit dicere numerum in confuso: verbi gratia, se aliquoties pejerasse, aliquoties furatum esse, &c. Colligitur hoc ex Tridentino sess. 14. cap. 5. & can. 7., ubi definit confitenda esse omnia, & singula peccata mortalia, eorumque circumstantias, quæ speciem mutant. Qui ergo scit præcisum numerum peccatorum, verbi gratia, se decies furatum esse, tenetur illum exprimere, nec plus, minusve dicere: Navarrus in Manual. cap. 6. num. 14. ad principium capituli *Consideret de pœnit.* dist. 5. num. 40. Dicastillus disp. 9. dub. 3. num. 210. Victoria de Sacramentis num. 178. Stoz lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 8. num. 93. & 94. Debet igitur Pœnitens in examine recogitare numerum præcisum mortalium, & profecto si certo sciret, se blasphemasse septies, & præ verecundia, vel alia simili causa confiteretur se septies plùs, minusve blasphemasse, peccaret mortaliter, quia peccata sunt confitenda, prout sunt in conscientia. Ità Sylvester Dominicanus in Summa verb. *Confessio* 1. quæst. 11. circa finem, Suarez disp. 22. sect. 5. num. 37., & alii communiter.

XII. Quod si Pœnitens post moralem diligentiam in examine adhibitam, non possit certum, & præcisum numerum deprehendere, videat, an saltem sibi occurrat, qui videatur verisimilior, & hunc exprimat cum particula circiter, plùs, minusve. Ita Stoz loco citato cum communi Doctorum. Et ita satisfacit etiam si postea deprehendat, se aliquoties plùs, vel aliquoties minùs dixisse, dummodò id, in quo erravit, non sit notabiliter minuens verum numerum: exempli gratia, si quis se accusavit pejerasse decies, & postea recordetur, se pejerasse duodecies, non est necesse, quòd se accuset postea de

Generalia Principia . Cap. VIII. 65

de illis duabus vicibus , quia particula circiter comprehendit etiam hunc parvum numerum : similiter si se accusavit , se fornicatum esse viciès plùs , minùsve , & postea certò recordetur , se fornicatum esse vicièsquatèr , non est necesse , ut de illis quatuor vicibus se denuò accuset : ità Vasquez , Suarez , Coninck , Sa , & alii apud Eminentissimum Cardinalem de Lugo disp.16. de Pœnitentia sect.2. §.4. num.78. : at si numerus omissus esset tam notabilis , ut ex communi modo loquendi hominum non comprehenderetur sub illa particula circiter , exempli gratia , si dixisset viciès , & deprehenderet , fuisse quadragiès , vel etiam triciès , tunc teneretur de tanto numero se accusare , sicuti deberet se accusare de peccatis inculpabiliter oblitis : ità communiter Doctores , quidquid in contrarium dicat Verricelli , qui tract.1. Quæst. Moral. quæst.5. asserit illud plùs , minùsve , importare dimidium supra quantitatem expressam : certè sine sufficienti fundamento hoc asserit ; ex hoc enim sequeretur , quòd qui dicit se , verbi gratia , pejerasse centiès , plùs minùsve , intelligendus esset , quinquagiès , aut centiès quinquagiès pejerasse , quòd tamen in communi hominum loquendi modo nunquam intelligitur . Si verò excessus etiam notabilis fuit in fatendo numerum majorem , qui postea valdè minorem fuisse deprehendatur , verbi gratia , se accusavit quìs de centum blasphemiiis , & postea deprehendit solùm fuisse decem , non tenetur ad aliud : ità de Lugo disp.18. num.359. Ratio est , quia in numero majori includitur etiam minor , & solùm obligamur fateri id , quod nos fecimus , non quod non fecimus : unde hæc secunda esset excusatio , non accusatio ; obligatio autem est ad se accusandum , non ad excusandum . Ità Tamburinus in Method. Confessionis cap.1. lib.2. §.4.

XIII. Illud etiam hic obiter adverto , non esse probabilem opinionem Martini Vivaldi , qui in Candelabro aureo de Confessione tit.7. §. *Sed dixi* , num.3. dicit , quòd si quis adhibuit debitam diligentiam in examine , & fateatur peccata , de quibus recordatur , licèt postea reperiatur valdè majorem eorum numerum fuisse , non te-

I- netur

netur iterum confiteri hunc numerum quantumcumque magnum, si in prima Confessione jam dixerit se accusare etiam de omnibus aliis, quæ Deus scit ab eo fuisse commissæ; hoc autem, utpotè sine sufficienti ratione, & contra omnes Doctores assertum admitti non potest, quod etiam notavit idem Tamburinus ubi supra.

XIV. Sed inquires: si factò diligenti examine non possit numerus certus, aut verisimilis deprehendi, quomodo se gerere debet Pœnitens? Respondeo; tunc disquirendum erit, quantum fieri poterit, qua frequentia peccatum ab eo commissum fuerit per diem, hebdomadam, & mensem, & sic investigabitur numerus verisimilior. Si verò nec etiam hoc modo numerus verisimilis inveniri queat, ut contingit in meretricibus, & in habitatis peccatoribus, exprimendum est tempus, & consuetudo peccandi, & ut docet Suarez disp. 5. num. 39. hujusmodi Pœnitentes non sunt nimis urgendi ad proferendum certum aliquem numerum peccatorum, cum hoc, ut plurimum, sit moraliter impossibile. Valdè proderit ad Confessionis integritatem ab hujusmodi peccatoribus extorquendam, si patiens, & benignus Confessarius suppleat in ipsis defectum examinis, interrogando eos de singulis præceptis Decalogi, de præceptis Ecclesiæ, de peccatis capitalibus, de malo usu quinque Sensuum, & de culpis, quas circa exercitium proprii status committere potuerunt.

XV. Præter numerum, & speciem peccatorum exponendæ sunt etiam circumstantiæ eorundem. Dicitur circumstantia illud prædicatum, quod actui humano in certa specie morali constituto accedit, & veluti circumstat substantiam actus: exempli gratia, si quis rem invito Domino subripiat, talis subreptio est furtum in sua specie morali perfectum: si tali furto addatur ipsum fuisse patratum in Ecclesia, cujus custodiæ fortè res illa tradita fuerat, talis circumstantia loci Sacri ponit furtum in specie sacrilegii. Similiter occisio hominis est peccatum completum in specie morali Homicidii; si vero ipsi addatur, quòd Occisus, verbi gratia, fuerit Pater Occidentis; talis

Generalia Principia . Cap. VIII. 67

His circumstantia ponit occisionem in specie morali Parricidii , & sic de aliis .

XVI. Ex circumstantiis, aliæ sunt, quæ speciem mutant, aliæ, quæ peccatum in infinitum aggravant, aliæ, quæ in infinitum minuunt, & aliæ, quæ purè aggravant. Speciem mutantem sunt, quæ duplici Virtuti opponuntur: verbi gratia, occisio Clerici opponitur Justitiæ, & Religioni: adulterium opponitur Justitiæ conjugali, & Castitati. Item quæ opponuntur uni etiam Virtuti, quæ tamen sub diversa ratione formali præcipitur: ut cum quis unica actione violat Juramentum, & Votum, verbi gratia, non servando Jejunium, ad quod se obligaverat & Juramento, & Voto.

XVII. Aggravantes in infinitum sunt, quæ materiam venialis transferunt ad materiam peccati mortalis; verbi gratia, si quis leviter mentiatur, ut fornicetur.

XVIII. Minuentes in infinitum dicuntur, quæ materiam peccati mortalis transferunt in materiam venialis: exempli gratia, si quis absque plena advertentia profert blasphemiam, &c.

XIX. Purè aggravantes sunt, quæ aggravant malitiam intra eandem speciem, exempli gratia, furtum viginti aureorum est gravius furto decem aureorum. Delectatio venerea per horam gravior est illa, quæ durat per quadrantem horæ, &c.

XX. Priores tres circumstantias comprehendit Concilium Tridentinum sess.14. cap.5. & can.7. sub nomine mutantium speciem, quatenus declarat debere in Confessione explicari circumstantias, quæ speciem mutant; ideo in examine debet Pœnitens in his diligenter Conscientiam suam examinare: ita communiter omnes Doctores.

XXI. Controversia, & quidem celebris apud Doctores est, an circumstantiæ purè aggravantes sint in Confessione aperiendæ. Esse enim necessariò confitendas docent non pauci; ut Suarez disp.22. sect.3. Henriquez de Pœnit. lib.2. cap.7. num.6. Fagundez lib.4. de Præcept. Ecclesiæ præcept.2. num. 10. Thomas Sanchez lib.2. in

Summa cap.32. num.39., & lib.4. cap.11. num.24., alii-
que plures apud Escobar tom.1. lib.3. sect.2. cap.10. pro-
blemate 49., & Eminentissimum Cardinalem de Lugo
tom. de Pœnit. disp.16. sect.3.

XXII. Communissima tamen, ac verior sententia te-
net hujusmodi circumstantias in Confessione necessariò
non esse aperiendas. Hanc docet Divus Thomas in quar-
tum Sententiarum dist.16. quæst. 3. art.2. quæstiuncula 5.
ubi ait: *Dicendum, quodd omnes circumstantias fateri est
impossibile, quasdam est necessitatis, sed in hoc est differen-
tia opinionis; quidam enim dicunt, quodd omnes circumstan-
tiæ, quæ aliquam notabilem quantitatem peccato addunt,
confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrunt; alii verò
dicunt, quodd non sint de necessitate confitendæ, nisi circum-
stantiæ, quæ ad aliud genus peccati trahunt: & hoc pro-
babilius est, sed addendum est, quæ ad aliam speciem mor-
talis trahunt, cujus ratio est, quodd venialia non sunt de
necessitate Confessionis, sed solum mortalia, quæ quantita-
tem infinitam quodammodò habent; & quia circumstantiæ
aggravantes, quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel
quæ tribuunt quiddem, sed non mortalis peccati, non sunt de
necessitate Confessionis, tamen easdem confiteri perfectionis
est, sicut & de venialibus dictum fuit.*

Idem docet D. Bonaventura in Quartum dist. 17.
part.3. quæst.3. art.2. circa finem his verbis: *Unde di-
cendum, quodd Confessio circumstantiarum in aliud genus
trahentium spectat ad Confessionem quantum ad necessitatem:
Confessio verò aggravantium, quantum ad congruitatem,
& hoc est probabilius.* Hoc ipsum docet Scotus, qui (ut
refert Angles in floribus de Sacram. Confessionis) dicit
has circumstantias esse utile confiteri, non necesse. Hanc
sententiam tuetur etiam D. Antoninus, Durandus, Pa-
ludanus, Valentia, Sylvester, Turrecremata, Viguerius,
Armillæ, Tabiena, Zanardus, Medina, Gabriel, Almai-
nus, Adrianus, Navarrus, Reginaldus, Tamburinus Ana-
cletus, aliique communiter apud Dicastillum disp.9. dub.3.
num.180. Palaum tract.23. tom.4. disp. unica punct.9.
Vasquez quæst.91. art.1. dub.2. Joannem Sanchez disp.1.1.
num.6.

Generalia Principia. Cap. VIII. 69

num.6. Dianam part.5. tract.14. resol.56. Leandrum à SS. Sacramento tom.1. tract.5. disp.8. quæst.4. Escobar, & de Lugo citatos.

XXIII. Et ratio est clarissima, quia non est imponendum onus tam grave, nisi constet de Lege illud imponente; at Lex non imponit, nisi specierum, & numeri peccatorum Confessionem, ut patet ex Concilio Tridentino sess. 14. cap.5., ergo non est cur hanc obligationem confitendi circumstantias, quæ speciem peccati non mutant, sed solum aggravant, imponere debeamus.

XXIV. Neque dicas Catechismum Romanum 2. part. de Pœnit. cap.5. num.48. contrarium asserere, cum dicat, *Non solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitate valde augment, vel minuunt*: nam respondetur, Catechismum ibidem nomine circumstantiarum valde augmentium, vel minuentium intelligere illas, quæ speciem mutant, quod patet ex ipsius verbis, quæ immediatè post supradicta subiungit, & cum particula *enim* iisdem connectit, scilicèt: *quadam enim circumstantiis adeò graves sunt, ut ex illis tantum constet peccati mortiferi ratio, quare hæc omnia confiteri semper oportet: si quis enim hominem interemit, explicandum est, utrum ille Sacris initiatus fuerit, vel prophanus. Itemque si cum muliere concubuit, Matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata aperiatur, necesse est*: unde patet Catechismum, nomine circumstantiarum notabiliter aggravantium hic intelligere eas, quæ speciem peccati mutant, dum se explicando pro exemplo has adducit, non verò solum notabiliter aggravantes, aut minuentes.

XXV. Varii itidem textus, ut cap. *Confisteret* dist.5. de Pœnit. & caput 21. Innocentii III., &c., qui adduci solent pro contraria sententia, intelligendi sunt loqui de congruentia, non verò de necessitate, quod certè patet ex verbis ipsorum; nam ibi inter circumstantias, quas confitendas dicunt, multas enumerant, quas certum est non esse, etiam per Sectatores contrariæ sententiæ, necessa-

cessariò in Confessione explicandas, ut, verbi gratia, si peccatum factum sit in die festo, in tempore, aut Orationi, aut Jejunio constituto, &c., quas omnes circumstantias luce meridiana clarius est, non esse necessariò confitendas; unde cum citati textus dicant has etiam debere confiteri, debere dicunt ex consilio, non ex præcepto, ut patet.

XXVI. Ad id denique, quod ex Concilio Tridentino obijci potest, nempe quod talis requiratur Confessio, quæ sufficiat, ut Sacerdos de gravitate criminis possit rectè judicare, quod ab eo fieri non potest, nisi constentur etiam circumstantiæ aggravantes, aut minuentes, quippe quod istarum Confessio valdè mutet judicium Confessarii: Respondetur ex de Lugo citato, quòd Concilium Tridentinum requirit talem Confessionem, qua Sacerdos possit rectè judicare quoad substantialia, hoc est quoad speciem, & numerum peccatorum, non verò quoad accidentalia, scilicèt quoad ea, quæ substantialiter non mutant judicium Confessarii, sed solùm peccatum valdè aggravant, aut minuunt.

XXVII. Et profectò si verum esset, quòd fateri necessariò teneremur ea omnia, quæ judicium Confessarii mutant circà accidentalia, esset obligatio confitendi etiam circumstantias parùm aggravantes, cum istæ quoque aliquo modo mutant judicium Confessarii circà peccatum à Pœnitente commissum: cum autem hoc secundum nemo asserat, nec etiam primum dicendum est.

Et hæc satis de circumstantiis in genere. Cum autem valdè controversum sit inter Doctores de pluribus circumstantiis in particulari, an tantùm sint aggravantes, an verò mutant speciem, propterea distinctis capitulis de singulis agemus in particulari, præsertim verò de illis, quæ in celebri illo carmine continentur: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cùr, quomodò, quandò.*

C A P. IX.

De Circumstantia Quis.

I. **H**ÆC Circumstantia denotat qualitatem, seu conditionem personæ, non qualis est, quando confitetur, sed qualis fuerit, quando peccatum commisit: hoc enim solum attenditur in omnibus circumstantiis, in ordine ad Confessionem, in qua non sunt hæc explicandæ secundum præsentem statum Confitentis, sed secundum statum, quem habebat Pœnitens, quando peccavit.

II. Considerandum igitur est, an Persona, quæ peccavit, fuerit Deo sacrata, aut profana, Matrimonii, aut Voti lege dēvincta, vel soluta, consanguinea, aut affinis cum iis, cum quibus fortè carnaliter peccavit, constituta in regimine, vel Officio, aut speciali obligatione adstricta, vi cujus ad aliquod agendum, impediendum, vel evitandum teneatur; ac denique an aliquid aliud adsit, propter quod ad aperiendum statum propriæ Personæ obligetur.

Ex quibus sequentes casus resolvuntur.

III. Qui Voto, & Juramento ad jejunandum se obligavit, si non jejuset, peccatum cum duplici malitia committit, altera scilicet contra Fidem Deo datam, altera contra obligationem non adducendi Deum in testem falsitatis. Ità Sanchez lib.7. de Matrim. disp.27. num.26. Tamburinus in Method. Confess. lib.2 cap.3. §.2. num.20. Cardinalis de Lugo disp.16. num.169. Dicastillo disp.9. d.8. num.36., & alii.

IV. Frigidus, & Eunuchus carnaliter cognoscentes Fœminam, debent hanc circumstantiam explicare, quia, cum eorum copula finem a Natura intentum non habeat, est peccatum contra Naturam, ut docent Sanchez lib.7. disp.5. num.14. de Matrim. Diana part.3. tract.4. resol.139. & part.

& part.6. tract.6. resol.35. - Lessius lib.4. cap.3. dub.6. num.45. Lugo loco cit. num.175. Dicastillo disp.9. dub.8. num.374., & alii communissimè; unde immeritò dixit Filliucius tom. tract.10. part.2. cap.1. num.23., rem hanc esse valdè dubiam.

V. Peccans contra votum sæpiùs repetitum non debet talem voti repetitionem explicare, quia non addit ullam specificam differentiam: Sanchez ubi supra disp.27. num.27. Cardinalis de Lugo disp.16. sect.4. num.146. Tamburinus lib.2. cap.1. §.8. num.52. Dicastillus de Pœnit. disp.2. num.277. & disp.8. num.305. & 315.

VI. Quæres primò, utrùm obstrictus voto Castitatis debeat votum suum explicare, si suo consilio fuit causa, ut duo non habentes tale votum Castitatis peccarent inter se contra Castitatem? Respondeo, consulentem contra votum Castitatis non peccare, atque aded non obligari in Confessione suum votum aperire. Ratio est, quia votum nequit obligare ultrà intentionem vœventis; sed vovens Castitatem intendit se obligare tantùm ad abstinendum ab omni delectatione venerea, & operatione, quæ suæ Castitati opponitur; ergo dum est causa, quòd alius peccet contra Castitatem, non violat proprium votum Castitatis; non enim promisit Deo alienam, sed suam Castitatem. Ità Caramuel in Regula S. Benedicto disp.66. num.986.

VII. Notandum tamen pro majori hujus responsionis intelligentia, quòd Virtus Castitatis ad plura se extendit, quàm votum: nam votum respicit solam Castitatem ipsius Vœventis, virtus verò Castitatis respicit etiam Castitatem alienam, quia obligat quemlibet, ne quidpiam agat, quod ipsi Virtuti opponatur: cum itaque habens votum Castitatis facit suo consilio, præcepto, vel malo exemplo, ut alter Castitatem violet, peccat quidem contra Virtutem Castitatis, sed non contra votum. Ità è Societate Jesu doctissimus Thomas Sanchez in Summa lib.5. cap.6. num.11. Cardinalis de Lugo disp.16. sect.4. num.156. Oviedo 1. 2. tract.6. de Peccatis contr. 2. punct.6. num.100., & Castropalaus tom.3. tract.16. disp.3. punct.1.

Generalia Principia . Cap. IX. 73

punct. 1. , quos sequitur Caramuel loco citato cum aliis plurimis , quamvis oppositum censeat probabilius Joannes de Cardenas disp. 38. cap. 7. suæ Crisis : qui tamen ibidem num. 30. , tanquam probabilem admittit nostram sententiam , quam præter citatos docent etiam Arriaga , & Pellizzarius ab eo citati.

VIII. Quæres secundò , an violans votum solemnne Castitatis , & alii carnaliter peccantes cum persona habente tale votum , debeant in Confessione voti solemnitatem explicare . Respondeo non debere : ratio est , quia votum solemnne Castitatis non distinguitur specie à voto simplici , ut cum Scoto , & aliis tradit Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 25. num. 6. , dicens ejusdem sententiæ esse omnes , qui asserunt votum solemnne Castitatis solo jure Ecclesiastico dirimere Matrimonium , quos ad quinquaginta ibidem refert disp. 26. num. 2. , quorum multi testantur Summos Pontifices variis vicibus in eo dispensasse : ergo hæc circumstantia simplicis , aut solemnis speciem non mutat : ergo sufficit se accusare de peccato contra votum in hac , vel illa specie luxuriæ commisso , non dicendo , an votum fuerit solemnne , vel simplex .

IX. Quæres tertio : an inducens pravo suo exemplo , consilio , vel præcepto habentem votum Castitatis ad peccandum contra Castitatem , debeat in Confessione explicare votum peccantis , cui scandalum dedit , idest illius , quem ad peccandum induxit ? Respondeo : circa malum exemplum , quidam sic distinguunt ; si quis faciat actionem , quam prævidet futuram Proximo occasionem peccandi contra votum Castitatis , hic nec tenetur explicare votum alterius , nec speciem peccati , ad quam illo malo exemplo inducit : ratio est , quia Castitas obligat quidem unumquemque , ut positivè non inducat alterum ad luxuriam , non tamen obligat quemquam , ut positivè procuret alios esse castos . Similiter votum Castitatis obligans alium directè ex Virtute Religionis ad servandam Castitatem , obligat quidem indirectè quemlibet , ne positivè removeat illum ab observantia voti , non tamen obligat , ut procuret eum observare votum : ergo dum

K

solo

solo malo exemplo meo sum causa, ut alter violet votum Castitatis, facio quidem contra Charitatem, quia non impedio, ut possem, Proximum, ne violet votum, non tamen positivè facio, ut ille transgrediatur votum: ergo sicuti omittens correctionem fraternam, non tenetur explicare speciem peccati, quod in Proximo non impeditur, ita qui prævidet Proximum ex suo malo exemplo accepturum occasionem violandi votum Castitatis, & id non impedit, non tenetur explicare speciem peccati, ad quod sic induxit, sed satisfaciet se accusando de scandalo gravi, quod Proximo præbuit. Ita de Lugo disp. 16. sect. 4. num. 157. Navarrus in Sum. cap. 6. num. 19. Suarez disp. 10. de Charitate sect. 2. num. 9. Salas in 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 5. sect. 15. num. 128. & 134.

X. Verior nihilominus sententia est, tam eum, qui pravo exemplo, quam eum, qui præcepto, vel consilio inducit habentem votum Castitatis ad peccandum contra votum, teneri explicare votum peccantis. Ratio est, quia quælibet Virtus sicut mihi prohibet, ne ad ejus violationem alterum consilio inducam, ita etiam, ne sim causa talis violationis, præcipit: sed qui malo suo exemplo prævidet, se inducturum alios ad violandum votum Castitatis, verè est causa moralis, idest moraliter influens in violationem voti Castitatis, cum non sit minùs movere factò, quam verbo ad peccandum; ergo verè delinquit contra Virtutem, & Castitatis, & Religionis; ergo tenetur talem circumstantiam in Confessione explicare, ut docent D. Thomas 2. 2. quæst. 43. art. 3. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 27. Vasquez loco citato num. 20. in fine, Diana part. 3. tract. 4. resolut. 114. Hurtadus de Mendoza 1. 2. disp. 173. sect. 8. num. 61., & alii apud Moyam tract. 3. de Pœnit. disp. 3. quæst. 2. cap. 3. num. 15.

XI. Unum hic adverto, quòd quando pravam exemplum datur iis, qui sunt tam perditis moribus, ut sua ipsi potiùs pravitate, quam aliena actione inducantur ad peccatum, non peccat peccato scandali ille, qui malum exemplum præbet, quia illi non censentur ab eo moraliter inducti ad peccandum: ita Thomas Sanchez in Sum. lib. 1.

Generalia Principia. Cap. IX. 75

lib.1. cap.6. num.6. Cardinalis de Lugo num.166. loco citato, Tamburinus in Method. lib.2. cap.1. §.17. n.103. Diana part.5. tract.7. resol.3. Joannes Sanchez disp.46. num.11., & alii.

XII. Inquires obiter, an unico actu scandalizati plures obligetur in Confessione exprimere, quantum potest, numerum Personarum, quas scandalo affecit? Respondeo, utique obligari, nec sufficere explicare pluralitatem personarum in confuso, quia moraliter sunt tot numero peccata, quot sunt personæ scandalizatæ. Ita Diana part.3. tract.4. resol.114., & Moya loco citato cap.3. in fine. Oppositum tamen probabiliter etiam docet Cardinalis de Lugo apud Tamburinum in sua Methodo verè aurea de Confess. lib.2. cap.1. num.64. cum aliis.

XIII. Quæres quartò, an Confessarius, qui Pœnitentem carnaliter cognovit, teneatur hanc circumstantiam in Confessione aperire? Respondeo, non teneri. Ratio est, quia ex Decreto Bonifacii VIII., in cap. final. de Cognition. in 6. ex nullo aliò Sacramento præter Baptismum, & Confirmationem oritur cognatio spiritualis; ergo peccatum cum filia spirituali non est incestus, atque adeò non addit circumstantiam mutantem speciem, unde nec ex necessitate confitendam. Ita communiter Doctores Basilii de Leone de Matrimonio lib.7. cap.38. Joannes Sanchez in Selectis disp.11. num.5. Sa in Summa correctæ num.26. Oviedo 1. 2. tract.6. contr.5. punct.3. §.12. num.84. Texeda tom.1. Theolog. Moralis lib.2. tract.3. contr.10. dub.4. num.53. Dicastillus disp.9. de Pœnit. dub.8. num.603. Villalobos in Sum. tract.9. de Sacram. Pœnit. difficult.36. Gabriel à S. Vincentio de Pœnit. disp.8. quæst.6. difficult.5. Marcus Vidal in Arca Salutarì tract. de Sacram. Pœnit. inquisit.13. num.31. Cardinalis de Lugo disp.16. sect.6. num.359.; alique plurimi contra Thomam Sanchez lib.7. de Matrim. disp.55. Coninck disp.32. num.23. Viguerium, Sorum, Armillam, & nonnullos alios.

XIV. Inquires, an possit Pœnitens confiteri suum peccatum eidem Confessario, cum quo illud commisit?

Respondeo: si talis Confessio non sit occasio permanendi in proximo periculo peccandi, nec probabiliter timeatur aliquod periculum novi consensus, aut sollicitationis ex parte Confessarii, potest licitè confiteri, quia his seclusis Pœnitens est rectè dispositus, & nullibi prohibitum est Confessario illum absolvere, atque adeò tum validè, tum licitè absolvit. Si verò aliquod ex prædictis periculis inesset, nec validè, nec licitè absolveret.

XV. Et in hoc sensu accipienda est prohibitio, quæ in aliquibus Diœcesibus extat, absolvendi Complicem sub pœna Suspensionis, cum enim pœna supponat culpam, & seclusis præfatis periculis, nulla sit culpa absolvere Complicem, prædicta prohibitio, utpotè pœnalis, nequit intelligi nisi de casu, in quo talia pericula adsint, in quibus est peccatum & confiteri, & absolvere: ut tradunt D. Thomas in addit. ad 3. partem quæst. 20. art. 2. Joannes Medina Cod. de Confessione cap. de circumstantiis mutantibus speciem, Jacobus Grassius in Decis. Aureis part. 1. lib. 1. cap. 20. num. 30. Joannes Sanchez in Selectis disp. 11. num. 16. Marcus Vidal loco superius citato num. 12. Antoninus Diana part. 5. tract. 14. resol. 22. Basilius Pontius de Leone de Matrimonio lib. 7. cap. 38. Eminentissimus Cardinalis de Lugo disp. 16. sect. 6. n. 362. Moya tract. 3. de Pœnit. disp. 3. quæst. 2. c. 4., cum Thoma Hurtado, Soto, Sylvestro, Ledesma, Victoria, & aliis.

XVI. Advertendum est hic, quòd licet hæc Doctrina vera esse posset pro nostra etiam Diœcesi Florentina, quando sub pœna suspensionis prohibita erat absolutio Complicis in re venerea, ea tamen ampliùs locum non habet; cum Illustrissimus, ac Reverendissimus D. THOMAS BONAVENTURA EX COMITIBUS DE GHERARDESCA, Archiepiscopus noster vigilantissimus in sua Synodo Anni MDCCX. tit. 2. cap. 6. n. 18. absolutio-nem Complicis in re venerea nullam declaret his verbis: *Nulla sit absolutio Complicis in re venerea, cujus materia absolutæ, & in se actio indifferens non judicatur, sed per se in actum carnalem, sive completum, sive incompletum prodit.*

CAP.

C A P. X.

De Circumstantia Quid.

I. **A**D tria Capita reduci potest hæc Circumstantia, nempe ad rem in peccato volitam, aut desideratam, ad personam, ad quam terminatur peccatum, & ad effectum, qui ex peccato subsequitur.

II. Quod attinet ad rem, si hæc sit sacra, addit speciem sacrilegii. Intelliguntur autem nomine rei sacræ, Sacramenta, Vasa Sacra, ut Calices, & Vestes Sacræ, Sacramentalia, Imagines Sacræ, Verba Divinæ Scripturæ, & similia: & ideo sacrilegium committit, qui rem sacram, verbi gratia, Calicem, aut rem traditam custodiæ loci sacri furatur, ut docet Bonaccina tom.1. disp.3. de primo præcepto Decalogi quæst.6. punct. unic. n.4. & 7., similiter qui verbis Sacræ Scripturæ, vel sacris Imaginibus ad superstitiones, vel ad ridicula, jocos, vel hæreses confirmandas utitur.

III. Quoad personam verò, considerandum est, an sit Deo sacrata per votum, aut Matrimonio ligata, aut afinitate conjuncta, &c. Est enim talis persona, ad quam terminatur peccatum, veluti pars materiæ illius peccati, & ideo meritò sub hac circumstantia continetur. Explicandus autem est in Confessione status talis personæ, ut tota peccati materia confiteatur, cum ad aliam speciem in illis circumstantiis peccatum transeat.

IV. Denique quod spectat ad effectum, qui ex peccato subsequitur, non semper ille est in Confessione apertendus, sed tunc solùm, quando facit unum cum peccato: verbi gratia, vulnerasti aliquem, qui statim ex illo vulnere occubuit; non sufficit in Confessione dicere vulneravi quemdam vulnere lethali, sed debes dicere occidi Hominem; alioquin peccatum, quod fecisti, non confite-

re-

reris. Si verò aliquem, verbi gratia, vulnerasti, qui post multos dies ex illo vulnere occubuit, sufficit, si te accusas, vulnerasse aliquem lethaliter non explicando mortem secutam, dummodo tamen non adsit reservatio homicidii, & Pœnitens circa restitutionis obligationem sit probè instructus; quia in hoc casu mors est effectus peccati moraliter ab ipsa peccati materia distinctus: in primo vero casu mors non solum est effectus, sed veluti materia ipsa peccati.

V. Quæres primò, utrum in peccato furti debeat expressè declarari quantitas furti? Respondeo: antequam hæc quæstio resolvatur, placet advertere, quòd furtum potest dupliciter considerari. Primò ex proprio objecto, secundo ex damno, quod infert Proximo. Ex proprio objecto opponitur Justitiæ legali, cujus munus est velle, & procurare Bonum Reipublicæ, cujus cum quilibet Civis sit pars, tenetur ad Bonum partis, propter Bonum totius: quare cum sit contra Bonum commune, & contra rectam Reipublicæ gubernationem, quòd homines sine iusto titulo ditekant ex alieno, alioquin daretur occasio latrocinii, & homines pauperes labori incumbere nolent, modicasque quantitates singulis surripientes vivere ex alieno gauderent, quod quidem Bono publico, & rectæ rationi maximè adversatur; sit, ut furtum, etiam secluso gravi damno Proximi, sit aliquando peccatum mortale: sic mortale est à Rege furari mille aureos, licet tale furtum Regem graviter non damnificet: similiter mortale est, si quis à pluribus furando quid modicum, verbi gratia, unum julium, deveniat ad materiam centum ducatorum, quamvis singulis leve damnum inferat; quia furtum per quamcumque notabilem quantitatem furto sublatam graviter opponitur Justitiæ publicæ, seu legali. Ex damno verò, quod infert Proximo, habet furtum aliam speciem malitiam, quia opponitur Justitiæ commutativæ. Ita doctissimus Joannes à Cruce Dominicanus. in suo Directorio part. 1. præcept. 7. quæst. 2. de Furto concl. 3. dub. 2. Oviedo 1. 2. tract. 6. de Peccatis controversia 3. punct. 6. num. 97. Stoz lib. 1. part. 1. quæst. 1. num. 35. Ste-

Generalia Principia . Cap. X. 79

Stephanus Moya quæst. 3. cap. 1. num. 3. qui ibidem §. 2. in fine num. 12. notat, quod in communi Doctorum sententia nulla certa quantitas respectu omnium determinari potest pro materia notabili furti, quatenus est damnificativum Privatorum, sed diversa requiritur respectu Pauperis, & respectu Divitis; quia quantitas, quæ respectu Pauperis est grave damnum, verbi gratia, furtum unius assis à mendico, qui non habet aliud, quo illo die vivat, est grave damnum, & consequenter peccatum mortale, respectu Divitis est leve damnum, unde etiam, & solum veniale peccatum: quare inquit D. Thomas in Opusculo de Eruditione Principis lib. 7. cap. 8. in amissione unius Gallinæ plùs Pauper gravatur, quàm unus multum dives gravaretur in amissione mille aureorum: unde judicandum videtur unum aureum esse materiam gravis culpæ, respectu cujuscumque ditissimi etiam Regis; quatuor julios respectu hominum communiter divitum, qui non vivunt proprio labore; & duos julios respectu eorum, qui ex diurna mercede sustentantur; respectu verò hominis pauperis unus julius erit materia gravis culpæ, ut cum Navarra, Reginaldo, & Bonaccina probabile judicat Cardenas in Explic. Propositionis 38. Innoc. XI. art. 4. His prænotatis.

VI. Respondeo: Pœnitens tenetur in Confessione quantitatem sublatam explicare, ita ut Confessarius percipiat, an soli Justitiæ commutativæ, aut etiam legali graviter opponatur, aliòquin aliqua species malitiæ gravis inexplicata maneret: imò debet propter eandem rationem explicare aliquando qualitatem personæ: ubi verò id sufficienter explicaverit, non tenetur ulterius explicare præcisam quantitatem; exempli gratia, si confessus est, se surripuisse materiam per se ipsam gravem, satis declaravit quantitatem oppositam tum Justitiæ legali, tum commutativæ, & sic non est necesse fateri fuisse decem, vel centum aureos; quia cum illud plus in materia gravi sit circumstantia purè aggravans, non est necessarium in Confessione aperiendum. Ita D. Thomas in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. ad 3., & dist. 22. quæst. 1. art. 4. ad 2.

Mar-

Marcus Serra 1. 2. quæst. 73. art. 7. Zanardus in Directo-
rio 1. part. de Sacram. Pœnit. cap. 18. §. *Notandum ta-*
men. Diana part. 1. tract. 7. resol. 14. Leander de SS. Sa-
cramento disp. 8. tom. 1. §. 3. quæst. 2. Tamburinus in Me-
thodo Confess. lib. 2. cap. 8., & Cardinalis de Lugo disp. 16.
sect. 3.

VII. Ex his omnibus conciliari potest opinio eorum,
qui dicunt non esse explicandam quantitatem in furto
cum opinione eorum, qui affirmant esse explicandam :
nam si negantes intelligantur in sensu nuper explicato, &
affirmantes intelligantur in eodem sensu, quo & nos af-
firmamus, utique concordant, & sic intelligendi sunt
Nugus in Addit. ad 3. partem tom. 2. quæst. 9. art. 2.
dub. 3. Henriquez lib. 5. cap. 7. num. 4. Coninck de Sacra-
mentis disp. 7. dub. 3. num. 13. concl. 1. Tolerus lib. 3. cap. 7.
& Petrus Fay in addit. ad 3. partem quæst. 9. art. 2. disp. 5.
concl. 1.

VIII. Quæres secundo, utrum in incestu explicandus
sit gradus, an vero sufficiat confiteri, se commississe ince-
stum? Respondeo: necesse non est explicare gradum, ne-
que an fuerit cum Persona consanguinea, vel cum affine:
neque an in linea recta, vel transversa. Ratio est, quia
talis circumstantia non mutat speciem, sed solum aggra-
vat plus, vel minus, quatenus in gradu, qui est vicinior
stipiti culpa est gravior, quam in remotiori. Ita Diana
part. 5. tract. 14. resol. 56., & part. 11. tract. 7. resol. 34.
§. *Tandem nota*, & tract. 8. resol. 63., ubi plurimos ci-
tat, quibus adde D. Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 9., &
Cajetanum ibidem, Stoz lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 6. §. 3.
num. 51. Corradum part. 1. Summæ quæst. 49. Bartholo-
mæum à S. Fausto de Sacram. Pœnit. t. 1. lib. 4. quæst. 96.
Martinum à S. Joseph in Monitis Confessariorum tom. 1.
lib. 1. tract. 20. de Pœnit. Thomam Tamburinum in Me-
thodo Confessionis lib. 2. cap. 7. §. 7. num. 48., & alios
contra Granadum, Suarez, Vasquez, Filliucium, Dica-
stillum, & nonnullos alios, quos citat, & sequitur Ca-
stropalaus tract. 23. disp. unica punct. 9. num. 8., putantes
esse diversitatem specificam inter affinitatem, & consan-
gui-

Generalia Principia . Cap. X. 81

guinitatem, sicuti inter incestus primi gradus lineæ re-
ctæ, & incestum in aliis gradibus.

IX. Quæres tertio: an peccata contra Naturam cum Consanguineis, vel Affinibus habeant malitiam incestus? Respondeo habere, ac propterea esse necessarium in Confessione circumstantiam consanguinitatis, vel affinitatis in his peccatis explicare. Ratio est, quia per concubitum contra Naturam licet affinitas non contrahatur, & consequenter nec incestus rigorosè committatur; peccatur tamen contra pietatem, ac reverentiam Consanguineis, & Affinibus debitam, unde & malitia incestus, necessariò in Confessione explicanda, contrahitur: sicuti qui venerè tantùm tangit alterius Uxorem, licet adulterium rigorosè non committat, violat tamen jus alterius Conjugis, unde illi tactus malitiam Adulterii necessariò in Confessione explicandam continent. Ita Azorius, Graffius, & alii apud Dianam part.3. tract.4. resol.101.

X. Quæres quartò, an defloratio Virginis spontè consentientis sit circumstantia mutans speciem, ac propterea necessariò in Confessione explicanda? Respondeo, talem copulam non esse stuprum, nec differre à simplici fornicatione, sive Virgo sit sub cura Parentum, sive non, unde non est circumstantia necessariò in Confessione explicanda. Ratio est, quia dum Virgo spontè consentit, non fit ipsi iniustitia, neque fit injuria Naturæ ordinanti claustrum Virginale, ut illa sit aptior Matrimonio: nam fœmina est domina usus sui corporis, sicuti est domina usus brachii, oculi, &c. Ex eo autem, quòd Natura non concedat usum corporis extra Matrimonium, infertur tantùm, talem usum esse contra Temperantiam, non verò contra Justitiam, sicuti est solùm contra Temperantiam in Vidua. Neque per se loquendo fit injuria Parentibus, quia ipsa Virgo spontè consentiens dat usum sui corporis, cujus est domina; ergo non peccat contra Justitiam, unde etiam nec peccat contra Justitiam Vir, qui de ipsius consensu talem usum acceptat. Rursùs non minùs est sub cura Parentum Puella jam corrupta, quàm Virgo; sed qui cognoscit corruptam spontè consentientem, non facit

L

in-

injuriā Parentibus; ergo neque qui cognoscit Virginem spontē consentientem. Ita Petrus Navarra lib. 2. de Reſtitut. cap. 3. punct. 4. de *Ladente in corporis Bonis* dub. 1. Diana part. 1. tract. 7. resol. 11. Mazzucchellus de Caſibus Reſervatis diſp. 21. cap. 4. difficult. 5. num. 28. Franciſcus Verde in Opusculo pro Caramuele quæſt. 4. §. 64. Leander de SS. Sacramento tom. 1. de Pœnit. tract. 5. diſp. 8. quæſt. 17. §. 2. Delgadillus de Pœnit. cap. 17. dub. 69. Gaſpar Hurtadus diſp. 9. de Pœnit. difficult. 4. Tamburinus in Methodo Confeſſionis lib. 2. cap. 7. §. 8. Cardinalis de Lugo de Pœnit. diſp. 16. ſect. 4. num. 218. Thomas Sanchez lib. 7. de impedimentis Matrimon. diſp. 14. num. 3. Suarez, Vaſquez, Leſſius, Coninck, & alii plurimi contra Cajetanum in Summa, verbo *Stuprum*. Henriquez, Toletum, & nonnullos alios putantes, præſatam copulam eſſe ſtuprum.

XI. Rectè tamen advertit Leſſius lib. 2. de Juſtitia cap. 10. dub. 1. num. 5. fieri per accidens poſſe, ut in fornicatione Virginis, vel etiam Filix familias corruptæ interveniat quædam malitia alterius ſpeciei: nam ſi non fiat occultè, ſed publicè, vel in talibus circumſtantiis, in quibus probabiliter publicanda timeatur, & exinde prævideatur ſuperventurum magnum dedecus Parentibus, & ingentem mœrorem ob familiam dedecoratam; continebit ea fornicatio ſpecialem malitiam contra pietatem Parentibus debitam, & omnino in Confeſſione explicandam. Inſuper peccabit uterque contra Juſtitiam, lædendo ſcilicet injuſtè honorem alienum, & tenebitur, quantum fieri poterit, ad eum illis reſtituendum, ut bene tradit Bannez 2. 2. quæſt. 62. art. 2. dub. 7. Non tamen obligabitur ad compenſandum pæcunia honorem ablatum, quia, ut ait Vaſquez in Opusculo de Reſtitut. cap. 3. §. 2. dub. 4. num. 13., injuria circa honorem non poſtulat pæcuniarum reſtitutionem.

XII. Quæres quintò: utrùm in delectatione moroſa de re turpi debeat explicari ſtatus perſonæ, an ſcilicet ſit nupta, vel innupta, an conſanguinea, vel voto Caſtittatis obſtricta, &c. Reſpondeo: affirmant Cajetanus

Generalia Principia . Cap. X. 83

2. 2. quæst. 154. art. 4. Lorca, Sanchez, Villalobos, Homobonus, & alii: oppositum nihilominus est probabilius: ratio est, quia delectari morosè non tendit ad tribuendam existentiam objecto, sed sistit in objecto, quatenus delectabili, præscindendo ab ejus qualitatibus, nempe conjugati, consanguinei, &c.; ergo omnis delectatio morosa habet idem objectum, scilicet delectabile venereum, ac proinde nulla delectatio morosa in re venerea est diversæ speciei, & ita docent Vasquez 1. 2. disp. 112. Palaus tom. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 10. §. 4. Diana 1. parte tract. 7. resolut. 48. & part. 2. tract. 3. resolut. 34. & par. 3. tract. 4. resolut. 67. Oviedo 1. 2. tract. 6. contrav. 4. punct. 7. num. 57. Tamburinus in Methodo Confessionis lib. 2. cap. 7. §. 1., & alii.

XIII. Porro delectatio illa dicitur venerea, quæ in ipsa carne sentitur cum commotione spirituum subservientium generationi circa partes libidinosas. Ita Cajetanus, Armilla, Tabiena, & alii, quos citat, & sequitur doctissimus Thomas Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 46. Delectatio verò, quæ morosa dicitur, in re venerea est quidam simplex affectus, quo quis cum advertentia Rationis sibi complacet in delectatione venerea, quæ ex cogitatione objecti turpis sentitur in carnis titillatione, & in potentia appetitiva: ut rectè notavit Moya tract. 3. de Pœnit. disp. 3. quæst. 3. cap. 7. num. 74.

XIV. Inquires, an peccet mortaliter Vidua, quæ delectatur de copula conjugali præterita, & Sponsa, quæ delectatur de copula conjugali futura? Respondeo, utramque peccare mortaliter: ratio est, quia delectatio operis, ut re ipsa præsentis, & delectatio ejusdem operis in imaginatione sunt ejusdem rationis, eodem enim ferè modo corpus immutant, & sensum afficiunt; sed delectatio operis venerei, ut re ipsa præsentis in Vidua, & Sponsa de futuro, est peccatum mortale; ergo etiam delectatio ejusdem in imaginatione erit mortalis: Bonaccina de Matrim. quæst. 4. punct. 8. num. 13. Palaus tom. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 10. §. 2. num. 7. Malderus in 1. 2. tom. 2. quæst. 74. art. 4. num. 103. Martinez part. 2. tom. 2. quæst. 74.

L 2

art. 8.

84 Theologiæ Moralis

art.8. Villalobos in Summa tract.40. dub.17. num.3. nos-
ter Philarcus in suo erudito opere de Officio Sacerdotis
tom.1. part.2. lib.4. cap.18. Filliucius tom.1. tract.10.
cap.9. num.359. part.1. Layman. lib.1. tract.3. cap.6. n.13.
Tannerus in 1.2. disp.4. quæst.8. num.13. Basilii Pontius
lib.10. de Matrimonio cap.16. §.2. Lessius lib.4. cap.3.
dub.15. num.120. qui cum communi sententia rectè no-
tat, quòd licèt prædictæ personæ præsentem capere dele-
stationem sensibilem licèt non possint, nihilominùs lici-
tum est illis approbare, seu gaudere de præterita, vel
futura copula conjugali: hoc enim nihil aliud est, quàm
approbare actum licitum, dummodò tamen non adsit
præsens de illis delectatio venerea.

XV. Ex dictis infertur, quòd non peccat Coniux, qui
in absentia alterius sui Coniugis delectatur sensibilibiter de
copula imaginaria, dummodò absit periculum pollutionis:
quia conjugatus est in eo statu, in quo ipsi licita est co-
pula re ipsa præterita, ac proindè est etiam ipsi licita
copula in imaginatione, ut tradit Lessius loco citato
num.121. cum Cajetano, Fumo, & aliis ab ipso citatis:
licèt non desint, qui oppositum etiam probabiliter do-
ceant.

XVI. Advertendum tamen, quòd cum delectatio mo-
rosa speciem desumat ab objecto, si objecta sint specie di-
versa, verbi gratia, Masculus, Bestia, &c., delectatio
morosa de copula cum his differt specie à delectatione
cum fœmina, & ideo talis differentia est in Confessione
explicanda, ut rectè notat Moya de Pœnit. tract.3. disp.3.
quæst.3. cap.7. §.1. num.82.

XVII. Quæres sextò: utrùm habens rem cum Infideli,
teneatur explicare in Confessione circumstantiam Infide-
litas? Respondeo, talem circumstantiam non esse ne-
cessariò explicandam, quia speciem non mutat. Ita Azo-
rius part.3. lib.3. cap.29. quæst.3. Fagundez in Decalo-
gum tom.2. lib.6. cap.1. num.14. Diana part.7. tract.7.
resolut.72. & part.9. tract.9. resolut.3. Tamburinus lib.2.
cap.7. §.4. num.20. de Confessione Velasquez tom.1. Re-
sol. Moral. Verbo *Copula* resolut.227. Leander à Murcia
tom.2.

Generalia Principia . Cap. X. 85

tom.2. Disquisit. Moral. lib.4. disp.10. resolut. 7. num.9. in fine Sylvius 2. 2. quæst.157. art.2. Alcozer in Summa cap.23., & alii contra Thomam Sanchez lib.7. de Impediment. disp.5. num.12. Cardinalem de Lugo disp.16. de Pœnit. num.336., & alios putantes, hanc esse circumstantiam mutantem speciem.

XVIII. Quæres septimò, an copula non consummata differat specie à simplicibus tactibus? Respondeo differre, quia cum copula perfecta, & copula imperfecta sint ejusdem speciei, ut rectè notat P. Dominicus Viva in Explicatione 25. Propositionis ab Alexandro VII. damnatæ num.8., & ex alia parte certum sit inter Doctores, tactus impudicos differre à copula perfecta; sequitur etiam, quòd iidem specie differant à copula imperfecta, & consequenter non sufficere in Confessione explicare tactus impudicos, quando quis habuit copulam imperfectam; sed necessariò dicendum esse, se habuisse copulam non consummatam, quidquid in contrarium doceant Moya loco citato num.96., & Diana part.10. tract.14. res.55.

XIX. Quæres octavò, an Inducens fœminam ad peccandum teneatur hanc circumstantiam inductionis ad peccatum, idest scandalì, in Confessione explicare? Respondeo: quòd si fœmina erat de se parata, & quasi exposita ad peccandum, tunc circumstantia inductionis, seu scandalì non est necessariò in Confessione explicanda, quia petere à parata non est scandalum activum, nec moralis inductio ad peccatum. Ita eximius Doctor Franciscus Suarez disp.22. sect. 4. num.18. Ledesma, Azorius, Coninck, & alii. Si verò non erat parata, censent meritò iidem, quòd debeat explicari.

XX. Quæres nonò, an inducere Mediatricem aliàs non paratam, ut sollicitet fœminam ad peccandum, sit circumstantia necessariò in Confessione explicanda? Respondeo esse. Ratio est, quia talis inductio est causa peccati Mediatricis, ac proindè distinguitur saltèm numero à peccato, quod committitur cum persona sollicitata: ergo est necessariò explicanda. Ita cum communi sententia Suarez de Pœnit. disp.22. sect.5. num.27. Fagundes in

in secundo Ecclesiæ Præcepto lib.4. cap.5., & Moya loco citato cap.12. num.113.

XXI. Quæres decimò, utrùm in desiderio mali, Proximo desiderati, sit explicanda qualitas mali optati, verbi gratia, an fuerit in divitiis, honore, vel vita? Respondeo: si quis desideret varia mala Proximo, quatenus mala ei sunt, non sunt necessariò in Confessione explicandæ species malorum. Ratio est, quia mala, quæcumque sint, cum attingantur omnia sub una, & eadem ratione mali, non constituunt diversam specie malitiam: nam in ordine ad tale desiderium materialiter se habent differentię specificæ mali voliti. Ita Eminentissimus Cardinalis de Lugo disp.16. sect.5. num.260. Leander disp.8. §.3. quæst.8. Tamburinus in Method. Confess. lib.2. cap.6. §.3. num.9. Lorca de Charitate quæst.34. art.3. Torres ibidem disp.9. dub.1. in fine, Diana par.1. tract.7. resol.30. Si verò quis desideret mala diversæ speciei, quatenus in tali specie sunt, debet species malorum desideratorum explicare: Ratio est, quia damna Proximo illata in divitiis, in fama, & in vita, sunt diversæ speciei contra Justitiam, quia diversimodè eandem respiciunt; ergo voluntas efficax lædendi Proximum in divitiis continet diversam specie malitiam à voluntate efficaci lædendi eundem in fama, vel in vita; ergo etiam est necessariò in Confessione explicanda. Ita Suarez de Charitate disp.6. sect.2. Moya loco citato num.117. Sylvius, & alii.

XXII. Quæres undecimò: an explicanda sit in Confessione qualitas contumeliæ, verbi gratia, utrùm aliquem appellaveris furem, vel hæreticum? Respondeo: affirmarunt Navarrus, Megala, Yribarne, & alii apud Dianam par.1. tract.7. resol.28. Communis tamen, & vera sententia est, non esse explicandam. Ratio est, quia omnes contumeliæ eò tendunt, ut lædant honorem, sicuti omnia furta tendunt ad lædendas res alienas: ergo sicuti diversus modus furandi non constituit furta diversæ speciei, ita nec diversus modus lædendi honorem constituit contumeliam specie diversam: ut docent Azorius tom.3. lib.13. cap.5. dub.1. Fagundez lib.3. c.5. n.3. in secundo
Præ-

Generalia Principia . Cap. X. 87

Præcepto Ecclesiæ, Diana part.1. tract.7. resolut.28., & Eminētissimus de Lugo loco citato sect.5. num.265.

XXIII. Propter eandem rationem idem dicendum est de judicio temerario, & de detractionibus; sufficit enim se accusare toties temere judicasse de Proximo in re gravi, toties illi detraxisse. Hoc idem dicendum est de blasphemis, non esse scilicet explicandum, an fuerint in Deum, in Beatam Virginem, vel in Sanctos, quia omnes sunt ejusdem speciei: ut docet Cajetanus in Summa verbo *Blasphemia*, Lazarius in tractatu de Blasphemia quæst.3. num.52. Valentia tom.3. disp.1. quæst.13. punct.1. & Azorius tom.1. lib.9. cap.28. quæst.10., quamvis de Lugo de Poenit. disp.16. sect.5. num.268. contrariam sententiam veriolem existimet.

XXIV. Excipiendus est tamen casus, in quo blasphemia continent odium formale Dei, vel formalem contemptum, aut hæresim, ut rectè in terminis notat Gyptius de Casibus Reservatis cap.9. num.37. Homobonus de Casibus Reservatis punct.2. cap.1., & Cajetanus 2. 2. quæst.13. art.1.

XXV. Hic obiter advertendum, quòd quando quis unico impetu pluries profert verba Blasphemie, dicendo, verbi gratia, *Dio ingusto*, *Dio ingusto* non committit duplex peccatum, sed unum tantum, nam sic prolata moraliter censentur unicus actus. Ita è Sacro Ordine Prædicatorum doctus Zanardus in Directorio Conscientiæ part.2. præcept.1. cap.10.

XXVI. Imò contra Sanctarellum probabile est, quòd si quis in Deum diversas proferat blasphemias, eum appellando, verbi gratia, *Injustum*, & non Omnipotentem, non esse in Confessione exprimenda quænam verba contumeliosa fuerint, quia omnes contumeliæ in Deum, & in Sanctos sunt ejusdem speciei secundum probabiliorem opinionem: cum unica sit ratio formalis earum, scilicet auferre Deo debitum honorem. Ita Reginaldus tom.2. lib.24. cap.5. num.102.

XXVII. Quæres duodecimò, utrùm copula cum aliena Sponsa de futuro contineat circumstantiam necessariò
in

in Confessione explicandam? Respondeo non continere, sed esse simplicem fornicationem, si tamen Sponsa libere consentiat: ratio est, quia talis copula non est adulterium, cum non sit cum muliere conjugata, sed cum ea, quæ licet promiserit Sponso tradere ipsi matrimonialiter suum corpus, nondum tamen tradidit. Sponsus verò ex sponsalibus non est factus Dominus usus corporis Sponsæ, sed tantum acquisivit jus, ne injustè impediatur illam ducere in Uxorem, quod jus non impedit illum, qui eam carnaliter cognoscit: nam si Sponsus hoc sciat, potest illam respuere, vel cum tali defectu, si velit, eam ducere. Si autem fornicatio sit omnino occulta, talis defectus non debet manifestari Sponso: neque per hoc Injustitia, aut Inæqualitas in contractu committitur: nam adhuc datur corpus pro corpore secundum substantiam, in quo consistit Æqualitas, & Justitia Matrimonii. Ita Pontius de Matrim. lib.12. cap.6. num.8. Covarruvias in Quartum Decretal. part.1. cap.1. num.11. Vivaldus in suo Candelabro Aureo part.1. de Sponsalibus num.10. Henriquez lib.11. de Matrim. cap.13. num.4., & Megala part.1. lib.5. cap.11. quest.5. num.9. contra Homobonum, Naldum Sylvium, Molfesum, Stoz, & alios.

XXVIII. Quæres decimotertiò: utrùm jactantia peccati unius speciei sit distinctum specie peccatum à jactantia peccati alterius speciei? Respondeo: si adsit complacentia, & efficax approbatio illius peccati, proculdubio est circumstantia diversæ speciei, & necessariò in Confessione aperienda. Ratio est, quia sicut opus unius speciei continet diversam specie malitiam ab opere alterius speciei, ita complacentia, & approbatio operis: atque adeò sicuti qui duo opera diversæ speciei fecit, obligatur utramque distinctè confiteri; ita obligabitur qui duas habuit complacentias, & approbationes efficaces eorundem operum: si verò non adsit complacentia, & efficax approbatio, non est necessariò explicanda species peccatorum, de quibus se jactavit. Ratio est, quia omnis jactantia de peccato mortali est ejusdem speciei, & illa diversitas peccatorum se habet purè materialiter, qua-

Generalia Principia. Cap. X. 89

quatenus omnia assumuntur in instrumenta ad captandam illam turpem gloriam : unde qui se iactavit occidisse, fornicatum esse, blasphemasse, &c. satis est, si se accuset, se de mortali iactasse. Ita Diana part.3. tract.4. resolut. 161. cum Navarro, & aliis contra Sanchez tom.1. Summæ lib.1. cap.33. num.13.

XXIX. Quæres decimoquartò : an debeat in Confessione aperiri circumstantia peccati contra Naturam, an fuerit scilicet cum Mare, an cum Fœmina ; an quis fuerit agens, vel patiens ? Respondeo : explicandum esse in Sodomia, an fuerit cum Mare, vel cum Fœmina probabilius affirmant Tannerus in 2. 2. tract.3. disp.3. quæst.3. punct.6. num.149., & Zanardus in Directorio part.1. præcept.6. cap.9. Negativam quoque sententiam probabilem putant Cajetanus quæst.3. de Confess. Diana par.3. tract.7. resolut.2., & alii. Quia licet Sodomia cum Mare differat materialiter, & in genere entis à commissa cum Fœmina, nihilominus non differt in genere moris, cum utraque sit copula carnalis hominis cum homine in vase non debito. Excipe tamen ubi talis casus adesset reservatis.

XXX. Probabilissimum pariter est, non esse necessarium explicare, an quis fuerit agens, vel patiens, quia sunt peccata ejusdem speciei. Ita Doctissimus Alfonsus de Leone in suo tractatu de Officio, & Potestate Confessarii part.1. resolut.9. num.216. & 218., quod etiam approbat Diana par.3. tract.4. resolut.159. & par.5. tract.14. resolut.56. §. *Quæro secundo* : explicari tamen debet, an intercesserit pollutio, quia potest dari casus, quod patiens, licet Sodomiam exerceat, non polluitur.

XXXI. Quæres decimoquintò : an Apostata, qui totaliter recessit à Fide, teneatur in Confessione explicare circumstantiam Apostasiæ ? Respondeo non teneri, sed sufficere si dicat, lapsus sum in Hæresim. Ratio est, quia Hæresis est discessio à parte Fidei, Apostasia verò à tota Fide ; ergo differunt tantum secundum plùs, & minùs : sed plùs, & minùs non variant speciem, ergo Apostasia, & Hæresis non differunt specie, atque aded non datur obligatio Apostasiæ circumstantiam in Confessione expli-

M

can-

candi, & ita docet doctissimus Bannes in 2. 2. quæst. 12. art. 1. Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 21. quæst. 3. Cajetanus in 2. 2. quæst. 10. art. 1., & quæst. 11. art. 1. Zanardus in Directorio Conscientiæ part. 2. præcept. 1. cap. 8. Pegna in Directorio part. 2. quæst. 49. commentar. 74., & alii communiter contra nonnullos, quos citat, & sequitur Suarez de Fide disp. 16. sect. 5. in fine.

C A P. XI.

De Circumstantia Ubi.

I. **H**Æc circumstantia denotat locum secundum quamdam suam qualitatem aliquid conferentem ad meritum actus, ut, verbi gratia, locus sacer, vel profanus, publicus, aut privatus, &c.

II. Peccata vetita loci sacri sunt tantum quatuor, scilicet furtum, homicidium, seu gravis effusio sanguinis, effusio voluntaria humani seminis, & violatio Ecclesiasticæ Immunitatis. Ita Doctores communiter.

III. Nomine loci sacri in ordine ad præsentem materiam venit Ecclesia, sive consecrata, sive benedicta, & locus ad Divina Officia, vel ad Fidelium sepulturam publice deputatus. Ita Henriquez lib. 9. cap. 27. & lib. 5. de Pœnit. cap. 6. num. 5. in Glossa litera N. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 15. num. 23. Fagundez 2. præcept. Ecclesiæ lib. 4. cap. 4. num. 32., & alii: unde patet nomine loci sacri venire etiam cœmeterium benedictum ad sepulturam Fidelium, ut docent communiter Theologi contra Sotum in 4. dist. 32. quæst. unica art. 3. concl. 3. imò & Ecclesiam nondum perfectè constructam, quia ab eo instanti, in quo autoritate Episcopi cœpit construi, & in quo jactus fuit, & benedictus primus lapis, jam cœpit esse Ecclesia, & locus Divinis obsequiis dicatus; unde & consequenter Immunitate Ecclesiastica gaudere debet. Ita

Generalia Principia . Cap. XI. 91

Ita Castropalaus tom.2. tract.11. punct.6. num.4., ubi citat Abbatem Ancharanum, Farinaccium, & alios contra Marium Italum, qui lib.7. cap.4. §.3. num.15. de Immunitate Ecclesiastica improbabiliter docet, quòd si Ecclesia destitit construi, ampliùs locus sacer non sit.

IV. Ex his deducitur non contrahi malitiani sacrilegii per copulam, vel sanguinis, aut seminis effusionem in cubiculis Ecclesiæ adhærentibus habitam, aut in Sacristia, vel in Turri campanarum, imò neque in Confessionariis, quæ à parte exteriori Ecclesiæ sunt intra concavum parietis. Ita Doctores citati, & videndus Diana in tractatu de Immunit. Ecclesiastica in Operibus ordinatis.

V. Circa furtum, est communissima Doctorum sententia, quòd furari rem sacram, etiam in loco non sacro continet malitiam sacrilegii ratione specialis prohibitionis factæ ab Ecclesia ex motivo Religionis. Ita decisum videtur à Summo Pontifice Joanne VIII. in cap. *Quisquis inventus* 17. quæst.4., & docent Henriquez de Pœnit. lib.2. cap.6. num.5. in Glossa liçtera N. Fagundes 2. præcept. Ecclesiæ lib.4. cap.4. num.9., qui Turrecrematam, Tabienam, Angelum Sylvestrum, & alios citat: quare audiendi non sunt Lopez, & Lublinus, qui dicunt, quòd quando res sacra, verbi gratia, Calix non est alicujus Ecclesiæ, non est furtum sacrilegum, licèt eorum opinionem probabilem putet Leander de SS. Sacramento tom.1. disp.8. §.4. quæst.21.

VI. Quoniam verò in prædicto capite *Quisquis* Pontifex decidit committi sacrilegium etiam auferendo non sacrum de sacro, dubitatur, an ablatio cujuscumque rei non sacræ ex loco sacro sit sacrilegium? Esse sacrilegium absolutè, & sinè ulla distinctione furari quamlibet rem non sacram in loco sacro, censent Suarez tom.1. de Religione lib.3. cap.4. num.7. Layman lib.4. tract.10. cap.7. num.18. Raphael de la Torre in.2. 2. tom.2. quæst.99. art.1. disp.7. Rebellus part.1. lib.3. quæst.15. num. 25. Reginaldus tom.2. lib.23. cap.1. num.12. Petrus de Ledefma in Summa tract. de Pœnit. cap. 19., & alii.

VII. Cæterum probabilius est, tunc solum furari rem non sacram in loco sacro esse sacrilegium, quando ea res est dicata, vel commodata, vel tradita speciali custodiæ Ecclesiæ. Ratio est, quia, cum versemur in pœnalibus, illa verba Pontificis *non sacrum de sacro* sunt restringenda, ita ut minùs extendantur, quàm fieri potest: ergo cum satis verificentur, si intelligantur de non sacro commodato, vel dicato, aut speciali custodiæ Ecclesiæ tradito, non debent intelligi de non sacro in aliis terminis. Ita Sotus in Quartum Sententiarum dist. 18. quæst. 2. art. 4. Henriquez de Pœnit. lib. 2. cap. 6. num. 5. Lugo disp. 16. sect. 10. num. 470. Leander de SS. Sacramento disp. 8. §. 4. quæst. 18. Stephanus Moya tract. 3. de Pœnit. disp. 3. quæst. 4. cap. 1. num. 3. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 3. num. 14. Zérola in Praxi Sacram. Pœnit. cap. 12. quæst. 17., quos citat, sequiturque Diana part. 1. tract. 7. resol. 27. de Circumstantiis aggravantibus.

VIII. Quæres, an qui rem sacram de loco sacro furatur, debeat in Confessione utramque circumstantiam explicare, rei scilicet, & loci? Respondeo debere utramque explicare. Ratio est, quia, quando qualitas delicti se habet ex parte utriusque Delinquentis, debet explicari utraque qualitas: sic si votum Castitatis sit in utroque Delinquente, necessariò explicandum est utriusque votum: si uterque Adulter sit conjugatus, debet explicari utriusque conjugium, quia in morali prudentum existimatione in his casibus duplex numero malitia reperitur: ergo etiam in furto rei sacræ de loco sacro idem est dicendum. Ita cum Alcozer tenet de Lugo loco citato n. 471. Oviedo 1. 2. tract. 6. contr. 5. punct. 3. num. 32. Moya loco citato quæst. 4. cap. 1. num. 5. contra Fagundez lib. 4. de Præceptis Ecclesiæ cap. 5. num. 21., cujus sententiam secutus est Diana.

IX. Quod autem attinet ad effusionem seminis in loco sacro, & idem dicitur de effusione sanguinis, statutum est in Capite unico de Consecratione dist. 1. cap. final. de Consecrat. Ecclesiæ, cap. *Significasti* de Adulteriis, Ecclesiam violari per humani seminis, & sanguinis

Generalia Principia . Cap. XI. 93

nis effusionem, ac proinde non posse in ea celebrari Divina Officia donec reconcilietur. Hinc docent communissime Theologi, & Canonistæ, prædictam effusionem esse sacrilegam, utpotè quæ Sanctitati loci opponitur, & ab Ecclesia prohibetur ex motivo Religionis, ac per ipsam locus sacer violatur.

X. Ut autem hæc violatio, seu pollutio loci sacri inducatur, necesse est, ut effusio sanguinis, vel seminis sit voluntaria, & notoria, ut cum communi docent Sanchez lib.9. de Matrim. disp.15. num.10. Cardinalis de Lugo disp.16. sect.10. num.462. Joannes de la Crux 2. part. Direct. de Sacrificio Missæ quæst.3. num.3. Fagundez 2. præcept. Ecclesiæ lib.4. cap.4. num.24., undè non sufficit, quòd sit occulta, imò nec polluitur, licèt à duobus, vel tribus sciatur; quod tanquam certum firmant Paludanus in Quartum, quæst.8. art.4., & Sotus dist.13. art.3., quos sequitur Velascus tom.2. Verbo Ecclesia resolut.77. num.6.

XI. Imò probabile est non sufficere, quòd delictum sit notorium, sed requiri, quòd per sententiam Judicis declaretur Ecclesiam esse pollutam, ut inducatur obligatio abstinendi in ea à celebratione Missæ, & Divinorum Officiorum, & à sepeliendis ibi Fidelibus. Ita Diana part.6. tract.6. resol.27. Martinus à S. Joseph in Monitis Confessariorum tom.1. lib.1. tract.15. de Eucharistia n.7., & alii ab ipsis citati.

XII. Difficultas jam est, an, quando Ecclesia non est polluta, quia sanguinis, vel seminis effusio est occulta, delictum hujusmodi contineat malitiam sacrilegii in Confessione explicandam? Affirmant esse sacrilegium Suarez de Religione tom.1. lib.3. cap.7. num.4. Sanchez de Matrimonio lib.9. disp.15. num.11. Bonaccina quæst.4. de Matrim. punct. ultimo num.6., & alii: oppositam quoque sententiam probabilem existimo. Ratio est, quia tota sacrilegii deformitas petenda est ex pollutione loci sacri, (saltem ea, quæ mutat speciem) sed, quandò humani sanguinis, vel seminis effusio est occulta, non polluitur Ecclesia, ergo nec sacrilegium inducitur: & ita docent Vaf-

Valquez in par.2. tom.1. quæst.72. art.7. disp.98. cap.3. num.6. Coninck quæst.83. art.3. dub.1. Zanardus in Direct. cap.41. de Sacram. Matrim. Rodriquez tom.1. cap.243. num.19. Basilius Pontius de Leone de Matrim. lib.10. cap.10. num.15. Naldus verbo *Sacrilegium* num.12. Delgabillius de Pœnit. cap.17. dub.77. Franciscus Picon in tract. de Matrim. disp.7. sect.5. num.150. Hurtadus de Matrim. tract.10. difficult.4. Tamburinus in *Methodo expeditæ Confessionis* lib.2. cap.7. §.5. num.35. Franciscus Verde in *Opusculo pro Caramuele* quæst.4. §.89., aliique plures, quos citat, licet non sequatur, Andræas Mendo in *Statere opinionum benignarum* disp.5. quæst.6. undè immeritò hanc sententiam appellavit falsam Raphael de la Torre.

XIII. Sed quid sentiendum de concubitu conjugali? Respondeo: docent multi, quos citatos sequitur Thomas Sanchez lib.9. de Matrim. disp.15. num.7., concubitus conjugalem extra casum necessitatis habitum in Ecclesia, nisi exerceatur occultè, polluere Ecclesiam, ac proinde esse sacrilegium.

XIV. Oppositum nihilominus verum censeo. Ratio est, quia in tantum aliqui actus polluunt Ecclesiam, in quantum jure Ecclesiastico ita statutum est, sed jus Ecclesiasticum nullibi statuit maritali copula Ecclesiam pollui: nam in cap. *Significasti* de Adulteriis sermo est de copula illicita, in cap. *Ecclesis* dist.68., & de Consecrat. dist.1. desumpt. ex Concilio Nicæno, solum dicitur pollui Ecclesiam, si cujuscumque pollutione maculetur, quo verbo maculetur non significatur actus maritalis, sed effusio seminis per se illicita; ergo non est dicendum pollui Ecclesiam per concubitus conjugalem. Ita Basilius de Leone lib.10. de Matrim. cap.10. num.13. Et ante ipsum Glossa, Hugo, Gandolphus, Archidiaconus, Rosella, Gerson, Henricus, & Sotus in Quartum dist.13. quæst.2. art.3., qui aliam etiam rationem subjungit, videlicet, quia cum versetur in pœnalibus, & odiosis, verba Canonum accipienda sunt in strictiori significatione; ac propterea dicendum, quod loquantur de effusione seminis per

Generalia Principia . Cap. XI. 95

per se illicita : ita docet Martinus à S. Joseph in Monitis Confessariorum tom.1. lib.1. de Matrim. tract.50. n.2. Mascaregnas tom.1. de Sacramentis tract.5. num.199. Hurtadus de Sacrificio Missæ difficult.7. disp.4. Franciscus Picon de Matrim. disp.7. sect.5. num.147. , & Verde citatus quæst.4. §.86. , cum aliis multis.

XV. Quæres , an in casu necessitatis possint licitè , etiam stando in prima sententia , Conjuges publicè in eodem thoro accubare ? Respondeo : negant aliqui apud Sanchez loco citato num.9. , affirmant tamen plurimi Doctores apud eundem num.12. , quia credibile non est , Ecclesiam , quæ est pia Mater , voluisse Conjuges ad se continendum obligare in tam manifesto incontinentiæ periculo , quòd attenta humana fragilitate est eis moraliter inevitabile , ut rectè notavit Ledesma quæst.64. art.7. concl.1.

XVI. Tempus autem longum ad constituendam hanc necessitatem alii cum Thoma Sanchez putant esse unum mensem , alii , quos suppresso nomine citat Moya , decem , aut quindecim dies , alii denique cum Fagundez 2. Præcept. Ecclesiæ lib.4. cap.4. num.4. , quatuor , aut quinque dies .

XVII. Quæres iterùm : quando nam effusio seminis dicatur notoria , ut per ipsam polluatür Ecclesia ? Respondeo , quòd multi multa dicunt : Emanuel Sa verbo *Manifestum* dicit debere sciri à sex personis , Mascardus , & Martinus Antonius requirunt septem , Adrianus vult decem : Diana cum Navarro , Soto , & Avila approbat , non esse aliquid notorium in magna Civitate , etiamsi illud sciant duodecim , benè verò in Oppido parvo : Fagundez denique lib.4. de Præcept. Ecclesiæ , præcept.2. cap.4. num.24. , requirit ad notorietatem , quòd sciatur à majori parte Viciniæ , vel Parochiæ , & hoc est probabilius , & singulis casibus magis aptum .

XVIII. Quæres denique , an tactus impudici , & turpes , facti in Ecclesia habeant malitiam sacrilegii , necessariò in Confessione explicandam ? Respondeo : si facti sint occultè , non habent malitiam sacrilegii . Ratio est , quia

quia textus in Cap. *Finali* de Consecrat., & textus in Cap. *Ecclesiis* dest. 68., dicunt Ecclesiam pollui humani sanguinis, aut seminis effusione, ergo non polluitur tactibus impudicis; sed quando res, aut locus, aut persona sacra non polluuntur, non committitur sacrilegium; ergo tactibus impudicis, sicut nec cogitationibus, nec locutionibus turpibus habitis occultè in loco sacro non committitur sacrilegium. Ita è Sacro Ordine Prædicatorum doctissimus Vincentius Candidus tom. 2. disp. 24. art. 23. dub. 41., & Cajetanus in Opusculis tom. 1. tract. 17. Velasquez tom. 2. Resolut. Moral. verbo *Luxuria* resol. 208. num. 2. Navarrus apud Fagundez in Decalogum lib. 3. cap. 3. num. 13., Bonaccina, & Homobonus, quos citatos sequitur Diana part. 1. tract. 7. resol. 25. Leander de SS. Sacram. tom. 1. tract. 5. de Pœnit. disp. 8. §. 4. quæst. 13. Gesualdus 1. part. Summæ tract. 19. cap. 4. quæst. 14. n. 23. Zanardus part. 1. Directorii cap. 41. de Matrim. Serra 1. 2. quæst. 72. art. 6. dub. 1. Villalobos in Summa tom. 2. tr. 4. difficult. 4. Oviedus 1. 2. tract. 6. contr. 5. part. 3. n. 65. Leander à Murcia tom. 2. Disquis. Moral. lib. 4. disp. 10. resol. 7. num. 14. Delgadillus tom. de Pœnit. cap. 17. dub. 77., ubi cum Francisco Picon, & aliis affirmat, neque ipsam pollutionem in Ecclesia habitam, si occulta sit, esse sacrilegium, cum Ecclesiam non polluat, quando est occulta.

XIX. Dixi *si occultè facti sint hujusmodi tactus*: nam si publicè fierent, censent multi, quos citatos sequitur Moya tract. 3. de Pœnit. disp. 3. quæst. 4. cap. 3. n. 22., esse sacrilegos, quia sunt indecentissimi, & Juri Divino prohibenti profanationem loci sacri contrariantur.

XX. Hæc tamen ratio non probat, eos inducere in eo casu malitiam sacrilegii, ac proinde de illis publicè factis idem dicendum est, ac de factis occultè, scilicet eos non habere circumstantiam sacrilegii, sed posse solum habere circumstantiam scandali, & ratione hujus esse necessariò explicandam illorum publicitatem; ut benè notat ex Dominicana Familia Zanardus in Direct. part. 1. cap. 41. Caramuel, Trullenck, Caspenfis, & alii apud

Di-

Generalia Principia. Cap. XI. 97

Dicastillum disp. 9. dub. 8. de Pœnitentia.

XXI. Sacrilegium denique ratione loci committitur per violationem Ecclesiasticæ Immunitatis quoad loca sacra. Hæc autem violatur per extractionem violentam confugientium ad Ecclesias, nisi tamen ii delicta patrauerint, ob quæ Immunitate Ecclesiastica loci sacri non gaudeant. Delicta autem, ob quæ privatur quis Ecclesiastica Immunitate loci sacri ex Bulla Gregorii XIV., quæ habetur tom. 2. Bullarii Romani constitut. 7. dicti Pontificis, sunt tantum septem, ut ex verbis ipsius Bullæ colligunt communiter Doctores: Summus enim Pontifex ibidem §. 3. sic loquitur. *Ut Laicis ad Ecclesias, locaque sacra, & religiosa prædicta confugientibus [1] si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur, [2] aut depopulatores agrorum, [3] quæque homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque cæmeteriis committere non verentur, [4] aut qui proditoriè Proximum suum occiderint, [5] aut Assassini, [6] vel Haresis, [7] aut læsa Majestatis in personam ipsiusmet Principis, Res, Immunitas Ecclesiastica non suffragetur.*

XXII. Ubi notandum cum P. Anacleto Reiffenstuel in Theolog. Moral. tract. 12. dist. 2. num. 35., quoddam spectata hac Bulla (quidquid ante ipsam fuerit) non liceat unquam ex quocumque alio delicto, etiam ex paritate, identitate, aut majoritate rationis atrociori, confugientes ad Ecclesias, & loca sacra extrahere sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ, ut rectè notat etiam Bonaccina tom. 2. disp. 3. quæst. 7. punct. 8. num. 3.

XXIII. Violatur similiter hæc Immunitas locorum sacrorum (undè etiam, & sacrilegium committitur) per Nundinationes, Mercatus, & alia profana clamorosa in ipsis habita, quæ de se cultum Divinum impediunt; ac denique per processum, seu tumultum Judiciorum sæcularium, ut ex cap. *Decet* de Immunit. Ecclesiarum in 6. colligit Stoz lib. 1. part. 1. quæst. 1. n. 58., & Reginaldus in Praxi Fori Pœnitentialis lib. 14. cap. 6.

N

CAP.

C A P. XII.

De Circumstantia Quibus Auxiliis.

I. **N**omine hujus circumstantiæ intelliguntur instrumenta, seu media ad peccandum adhibita, quæ tunc necessario in Confessione sunt aperienda, quando in eorum usu adfuit specialis aliqua malitia contra aliquam specialem Virtutem, ut, verbi gratia, si quis Eucharistia utatur ad maleficium, tunc in Confessione talis circumstantia est explicanda: ita communiter Doctores.

II. Quæres, an furans cum sociis teneatur hanc circumstantiam in Confessione aperire? Respondeo, distinguendum esse; nam vel furans induxit socios ad furandum, vel non: si non induxit, necesse non est, quod exprimat, an solus, vel cum socio furatus sit, quia ex illa societate nihil novæ malitiæ accedit; si verò induxit, explicanda utique est non modo circumstantia scandali, sed etiam aliquandò qualitas personæ: sic, exempli gratia, si Filium induxisti ad aliquid furandum à Parente, sine quo Pater vivere nequit; debes explicare tum inductionem, tum qualitatem Filii, quia tunc actio præter malitiam scandalii continet etiam malitiam contra Pietatem. Ita Scot. lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 6. §. 3. num. 64.

III. Similiter, si inducas obstrictum voto Castitatis ad te polluendum suis manibus voluntariè, obligaris istam personæ sacræ circumstantiam explicare: quidquid in contrarium afferat Hieronymus Llamas apud Caramuel in Theol. Fundamentali num. 1409., cujus opinio meritò damnata fuit à Sacro Fidei Tribunali Hispanico, in Indice expurgatorio anni 1632. & 1640., ut refert Cardenas; tract. 5. de Castitate disp. 40. cap. 7.

Dixi *si voluntariè*, nam si ille dormiat, vel non sit Rationis compos, non teneris illam circumstantiam personæ
spe-

Generalia Principia . Cap. XII. 99

specialiter explicare, quia tunc, cum non peccet ille, qui habet Votum, Virtus Religionis non violatur.

IV. Item non tenetur quis exprimere in divinationibus, an factæ sint per somnia, aut per aves, aut per quodvis aliud, per quod factæ sunt, cum omnes sint ejusdem speciei, Bonaccina disp. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. difficult. 1. num. 5. Reginaldus lib. 6. cap. 4. n. 114. Stor loco citato num. 65. Diana par. 1. tract. 7. resol. 46. & 66., alique communiter.

V. Advertendum tamen, quodd divinationes non sunt nisi intercedente aliquo pacto vel implicito, vel explicito cum Dæmone: & ideo videndum est, quodd si quis divinavit per pactum explicitum, quod est illud, in quo intervenit commercium cum Dæmone, & sit ei promissio obediendi ipsi, cum hoc contineat errorem contra Fidem, continet proinde malitiam specie distinctam, & necessario in Confessione explicandam. Si verò fiant per pactum tantum implicitum, & quis operetur per simplicitatem, & ignorantiam non crassam, aut affectatam; vel si non adhibeatur certa fides, sed concipiatur dumtaxat quædam suspicio, aut timor futuri eventus, tunc excusatur à mortali: Layman lib. 4. tract. 10. cap. 3. num. 4. Sanchez lib. 2. cap. 38. Summæ num. 19. & 21. Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. de Superstitionibus cap. 18. num. 6., ex quibus rectè notat Sanchez num. 20 & 48., quodd, qui Astrologos, vel Egyptios, seu Zingaros de sua, vel aliorum fortuna consulunt, si id faciant curiositatis, vel joci gratia, solum venialiter peccant, licet hoc peccatum sit per se, & ex genere suo mortale.

VI. Peccans in confidentiam Jubilæi, qui alioquin non peccaret, non tenetur hanc circumstantiam aperire, quia speciem peccati non mutat, sed solum illud aggravat: Fagundes in 2. præcept. Ecclesiæ lib. 3. cap. 5. n. 8. Diana part. 1. tract. 7. resol. 33.

VII. Exponens se proximo periculo peccandi, verbi gratia, fornicandi, si postea non fornicetur, tenetur illud periculum, cui se exposuit, confiteri, quia de se est mortale: si verò peccet, nec longa mora intercesserit in-

ter periculum, & peccatum, tunc satis erit fateri peccatum: quia quando hoc cum illo moraliter continuatur, unum peccatum constituit, ut docet Sanchez in Summa tom.1. lib.1. cap.8. num.4., & Diana part.1. tract.7. resolut.44.

VIII. Denique qui in unica actione pluribus personis usus est ad peccandum, non est necesse illarum numerum determinatum explicet, dummodo tamen id, quod omnino necessarium est, aperiatur; scilicet an una tantum persona, vel plures fuerint, ut in simili de scandalo docet de Lugo apud Stoz citato lib.1. part.3. quæst.3. n.502. Ratio est illa, quam ingeniosè affert Tamburinus in Methodo Confessionis lib.2. cap.1. §.9. scilicet ex Tridentino solum adest præceptum confitendi singulas species, & singula numero peccata, non autem singulas numero malitias, quæ fortè sint in singulis peccatis: confitendo igitur numerum peccatorum, eorumque malitias specie distinctas, satisfat obligationi, absque eo quod malitarum numerus in unico actu comprehensus explicetur: sic, verbi gratia, si quis inhonesto aliquo sermone pluribus scandalum præbuit, sufficit, quòd dicat, se pluribus fuisse occasionem peccandi, absque eo quòd numerum personarum explicet. Excipe tamen quando inter illas personas adefsent, verbi gratia, aliquæ, quæ essent causa mutationis speciei peccati scandali; ut si, verbi gratia, adefsent Filii illius, qui scandalum præbuit; tunc enim, cum ex alio capite teneatur Parens non solum Filiis scandalum non præbere, sed etiam eosdem bonis moribus imbuere, hæc qualitas Filiorum explicanda esset.

C A P. XIII.

De Circumstantia Cur.

I. **F**inis tribuit actui malo malitiam vel numero, vel specie diversam, prout objectum actus specie, vel numero differt à fine. Si itaque in fine reperiatur specialis malitia contra aliam distinctam Virtutem, exempli gratia, si fureris ad fornicandum, tale furtum duplicem specie malitiam continet, alteram intrinsecam ex proprio objecto, alteram extrinsecam ex pravo fine: Suarez disp. 22. sect. 4. num. 8. Si verò media sint ejusdem specificæ malitiæ cum fine, & necessariò cum eodem convincta, unum numero peccatum cum ipso fine constituunt, ut docet idem Suarez num. 22.

II. Undè oscula, & tactus impudici, qui copulam præcedunt, unum peccatum cum ipsa constituunt, atque adeò sufficit in Confessione ipsam tantùm copulam exprimere: Diana part. 4. tract. 4. resol. 205. , qui rectè ibidem notat, quòd etiam tactus, & oscula, quæ post copulam immediatè continuantur, & ad aliam non ordinantur, non sunt necessariò in Confessione explicanda, quia unum moraliter cum illa peccatum constituunt, cum sint ejusdem copulæ, veluti pars, & complementum.

III. Si verò Meretricem quis adiret animo duntaxat tactibus, & osculis fruendi, & postea mutato animo fornicaretur, tunc ejusmodi tactus, & oscula præcedentia essent in Confessione explicanda, quia ex intentione peccantis essent peccatum à copula distinctum, ut rectè notavit à Societate Jesu Gaspar Hurtadus disp. 9. de Sacram. Pœnit. difficult. 6. , cui subscribit Diana loco citato.

IV. Quæritur hic, an fornicans ut furetur, possit hoc confiteri, veluti duo distincta peccata, dicendo fornicatus sum, & postea furatus sum; vel debeat explicare
or-

ordinem fornicandi ad furandum, dicendo fornicatus sum, ut furarer? Respondeo, probabilius est posse illa duo explicare, tanquam duo distincta peccata, non explicato scilicet unius ordine ad aliud. Ratio est, quia confitendo fornicationem, & furtum, aperit totam malitiam sui peccati: ordo etenim unius ad aliud non addit plùs malitiæ utrique peccato: qui autem totam malitiam confitetur, omninò satisfacit. Ita Bonaccina disp. 5. quæst. 5. de Sacramentis sect. 2. punct. 2. difficult. 3. num. 25. Fagundez in 2. præcept. lib. 4. cap. 5. num. 10. Suarez in Tertiâ Partem Divi Thomæ tom. 4. disp. 28. sect. 4. Henriquez lib. 2. cap. 6. num. 3. Reginaldus tom. 1. lib. 6. cap. 4. num. 127. Diana part. 1. tract. 7. resolut. 23., alique communiter, contra Sylvestrum verbo *Confessio* 1. quæst. 10. Joannem à Cruce in Directorio Conscientiæ part. 1. de Sacramento Pœnit. quæst. 3. dub. 6. concl. 1. Megalam, Nugnum, & alios.

V. Notandum est etiam cum Pitigliano in Quartum Sententiarum tom. 2. dist. 17. quæst. 1. art. 5., quòd si finis sit tantummodò venialis, ut si fureris ad inanem aliquam pompam ostendendam; aut si sit indifferens, ut si Sacrum omittas die festo propter studium, non teneris eum finem explicare, quia talis circumstantia mortalem malitiam non continet: Ita Salas part. 2. tract. 13. disp. 2. sect. 7. Vasquez 1. 2. disp. 93. cap. 3., & alii contra Zumel in part. 2. quæst. 7. art. 5. disp. 4.

C. A. P. XIV.

De Circumstantia Quomodo.

I. **H**æc circumstantia, quæ modum operis non substantialem, sed accidentalem significat, ut, verbi gratia, an peccatum sit ex consuetudine, occultum, aut publicum, &c., tunc solum est in Confessione explicanda, quando in se continet aliam specie malitiam, & difformitatem: exempli gratia, si quis ad explendam libidinem incipiat copulam in vase non debito, & postea compleat per actum fornicarium, non satis est, si se accuset de fornicatione, sed debet etiam modum contra Naturam explicare, quia distinctam specie malitiam addit. Si verò hæc circumstantia novam specie malitiam mortalem non addat, modum confiteri necesse non erit: verbi gratia, quòd fornicatio habita fuerit stando, sedendo, &c.

II. Inquires, an qui in actu venereo gestavit ad colulum Agnum cereum benedictum, vel Reliquias alicujus Sancti, debeat hanc circumstantiam in Confessione explicare? Respondeo, necessarium non esse, quòd eam explicet. Ratio est, quia licet sit aliqua circumstantia peccatum aggravans, non est tamen sacrilegium, sicuti nec est sacrilegium si mulieri, cum qua fornicatus est, eadem donentur: dummodò ipsi non tradantur, ut pretium fornicationis, quia tunc esset sacrilegium. Ita Filiucius tom.2. tract.30. cap.7. num.29., & cum ipso, Diana part.1. tract.7. resol.18.

III. Quæres ulterius, an Pœnitens obligetur in Confessione explicare consuetudinem peccandi? Respondeo, affirmant absolutè Fagundez, Henriquez, Tabiena, Rossella, Sotus, aliique apud Joannem Sanchez disp.9. n.3. Negant è contra Suarez, Reginaldus, Zerola, aliique apud Bonaccinam disp. 5. de Sacram. quæst. 5. sect. 2. punct.

punct.2. §.3. difficult.3. num.22., quibus consentit ex parte Vasquez in Tertiam Partem tom.4. quæst.91. art.1. dub.3. Idem citatus Sanchez disp.9. in Selectis num.6. censet, neque teneri Pœnitentem aperire consuetudinem peccandi, quando à Confessario interrogatur, quæ tamen opinio in praxi non est ampliùs probabilis, cum jam à Summo Pontifice Innocentio XI. in suo Decreto diei secundæ Martii 1679. damnata fuerit in Propositione quinquagesimaoctava.

IV. Conciliari possunt primæ duæ opiniones dicendo, quòd, per se loquendo, non obligatur Pœnitens confiteri consuetudinem peccandi, per accidens verò, puta, si hoc necesse sit ad aperiendam occasionem proximam, aut si à Confessario interrogetur, obligatur consuetudinem confiteri. Ratio prioris partis est, quia, per se loquendo, neque ex præcepto Divino, neque humano tenetur Pœnitens bis confiteri, ergo qui semel est ritè confessus, non tenetur, si iterùm peccet, se de reincidentia accusare: ita cum præcætatibus Doctoribus Diana part.1. tract.7. resol.15. & 55. Ratio secundæ partis est, quia ut Confessarius licitè, & validè absolvat, oportet, ut ei constet Pœnitentem accedere benè dispositum, ergo si ad hunc effectum interroget ipsum de consuetudine, debet Pœnitens illam aperire. Ita cum communissima Doctorum sententia firmat Dicastillus disp.9. de Pœnit. dub.3. n.195., & Moya tract.3. de Sacram. Pœnit. disp.3. quæst.5. cap.1. §.2. num.13., ubi rectè notat, quòd si Pœnitens sit Vir doctus, & Confessario notus, ita ut sua autoritate possit dubitationem Confessarii excutere, & benè noscat Confessarium ad munus suum benè exercendum non indigere tali notitia, licitè poterit consuetudinem celare, & modèstè Confessario de consuetudine interroganti dicere talem notitiam non esse tunc necessariam: Confessarius autem Pœnitenti docto poterit credere, & illum absolvere, non extorta majori expressione, & cum his limitationibus id etiam admittere non veretur Cardenas in explicatione damnatarum Thesium Innocentii XI. Proposit. 58. n.38., quia in hoc casu non conceditur Pœnitenti, quantumvis docto

Generalia Principia . Cap. XIV. 105

docto, quodd possit absolute Confessario interroganti de consuetudine illam negare, aut celare, sed solum, quodd possit certiores facere Confessarium, non oportere, quodd in illis circumstantiis peccandi consuetudinem aperiat.

V. Rogabis, quomodo accusare se debeat, qui habet consuetudinem peccandi? Respondeo: certum est ex Tridentino sess.14. cap.5. & cap.7., omnia peccata esse singillatim confitenda, idest quantum fieri potest, explicandus est numerus peccatorum, plus, minusve, quando certus ignoratur; ut recte notat de Lugo disp.16. sect.14. num.535., unde probabilis non est Opinio quorundam Canonistarum, qui cum Archidiacono putant sufficere ad rectam Confessionem confuse dicere numerum peccatorum, exempli gratia, saepius peccavi in furto, saepius in fornicatione, &c., licet Angelus in Summa verbo *Confessio* num.1. eam probabilem crediderit, & Sylvester verbo *Confessio* num.11. dixerit rem esse incertam. Nihilominus quia in aliquibus Consuetudinariis peccata fuerunt nimis frequentia, ut in Meretricibus, & determinatum, ac praecisum illorum numerum explicare est moraliter impossibile, ne Sacramentum hoc valde onerosum reddatur, & ne cogatur Poenitens ad exactissimum examen, quod supra reprobavimus, docent propterea communissime Doctores Peccatorem consuetudinarium satisfacere confitendo tempus, seu durationem peccati, verbi gratia, Meretrix dicat per mensem, aut per annum, &c. fuisse expositam omnibus accedentibus: si Concubinarium dicat se per annum usum fuisse Concubina, tamquam uxore, &c. Ita Navarrus in Manuali cap.6. num.15. Henriquez lib.2. de Poenit. cap.5. num.9. Fagundez in 2. praeept. Ecclesiae lib.3. cap.5. num.11. Toletus lib.3. cap.7. num.2., quos citatos sequitur Diana part.3. tr.4. resol.89., & Eminentissimus Cardinalis de Lugo Disp.16. sect.14. num.575.

VI. Recte tamen advertit Vasquez de Poenit. quaest.91. art.1. dub.5. num.3., quodd in tali casu Consuetudinarius debet explicare, si possit, species peccatorum, exempli gratia, si cum Conjugatis, cum Consanguineis, aut cum

O

voto

voto Castitatis adstrictis peccavit, singulis, verbi gratia, diebus, hebdomadis, aut mensibus, &c. Toletus tamen, & Navarrus citati docent, sufficere, si Meretrix dicat se fuisse omnibus expositam, quæ opinio est probabilis, maxime si alias redderetur Pœnitenti nimis onerosa Confessio.

VII. Hinc infert Diana loco citato cum Fagundez, & Henriquez lib.2. de Pœnit. cap.3. num.10., quod rustici homines, qui agresti, & inculto modo continentur sine numero, & sine examine, cogendi non sunt repetere Confessiones factas cum indoctis Parochis, quia cum bona fide confessi fuerint, & habeant uniformem vitæ rationem, ac vivendi modum, facile poterit prudens Confessarius statim ex Confessione unius anni conicere quantum in reliquis annis peccaverint, & quot circiter peccata commiserint: quod est valde notandum, ne, scrupulosè compellendo ut repetant hujusmodi præteritas Confessiones, nimis præmantur angustiis, & reddatur eis hoc Sacramentum nimis onerosum.

VIII. Ad circumstantiam *quomodo* spectant etiam, & sunt necessariò confitenda primò violentia, quæ alicui sit in furando ab eo vidente, & repugnante; hæc enim constituit rapinam: Tamburinus lib.2. cap.13. §.1. num.3. Item vis, quæ infertur Virgini, ipsam invitam opprimendo, nam constituit stuprum: Lessus lib.2. cap.10. dub.1. de Justitia. Item formalis contemptus in transgressione præcepti, etiam secundum se levis: nam talis contemptus supra inobedientiam, irreverentiam addit contra Superiorem: Layman lib.1. tract.3. cap.7. num.4. Suarez de Legibus lib.3. cap.28. num.24. Castropalaus tom.1. tract.2. disp.2. punct.9. §.2. num.6. Denique si quis hominem à se occisum in frustra discerpat, jecur, aut cor illi extrahat, imò si etiam hominem vivum simili atrocitate tractet, has circumstantias explicare debet; hæc enim specialem malitiam feritatis continent, ut docent de Lugo disp.16. sect.12. num.497. Suarez disp.22. sect.4. num.13. Dicastillus tract.8. disp.9. d.8. cap.5. num.704., aliique communiter.

Re-

Generalia Principia . Cap. XV. 107

IX. Reliqui autem modi, ut magna intensio actus, longa duratio, &c., nunquam, aut rardè admodum speciem mutant, sed malitiam intra eandem speciem tantum augent, & idèd non sunt necessariò in Confessione explicandi; quantumcumque enim odium, ex quo aliquis alium occidat, grave sit, quantumcumque amor, ob quem quis fornicetur, vehemens sit, & intensus, nulla novæ malitiæ species ex hoc præcisè capite contrahitur, ut reqtè notat Suarez loco citato.

C A P. XV.

De Circumstantia Quandò.

I. **S**ignificat hæc circumstantia tempus actionum: quo nomine intelligitur, vel ipsa cuiuscumque rei mora, seu duratio, vel tempus, quod Philosophi vocant extrinsecum, & est mensura humanarum actionum.

II. Hæc tamen ferè nunquam mutat speciem, atque adèd rarissimus est casus, in quo illam confiteri obligemur: & licèt Alensis 3. part. quæst. 32. num. 5. art. 3. opinatus sit aperlendum esse in Confessione, an peccatum fuerit commissum in die festo, & alii cum Medina lib. 1. cap. 9. §. 1., docuerint explicandum esse, an fornicatio commissa fuerit in diebus sacris Feriæ quintæ in Cœna Domini, aut Feriæ sextæ in Parasceve, vel eo die, quo quis confessus, aut communicatus fuerit; nihilominus communissimè à Doctoribus reprobantur istorum opiniones, ut videre est apud Ledesmam tom. 1. de Poenit. cap. 19., & Henriquez lib. 5. cap. 5. num. 6., quia huiusmodi circumstantiæ speciem non mutant, sed solum peccatum intra eandem speciem aggravant. Ita Suarez disp. 22. sect. 4. num. 21., & de Lugo disp. 16. sect. 12. num. 523.

III. Excipe casum, in quo fortasse ratione temporis Deo, ejusque cultui notabilis aliqua irreverentia irrogetur,

tur, ut si quis ludos publicos, comædias, præsertim ob-scænas, aut spectacula ludicra in ipso die Feriæ sextæ in Parasceve, verbi gratia, perindè, ac tempore Bacchanalium exhibere vellet: hæc enim gravissima irreverentia videretur erga sacratissimum illum diem, quo memoria Dominicæ Passionis specialiter ab Ecclesia colitur: undè etiam, & grave peccatum esset. Ita de Lugo, & Tamberinus apud Stoz citato lib.1. part.1. quæst.1. num.73.

IV. Solùm igitur hæc circumstantia specialem affert malitiam, & est specialiter confitenda, cum violatur præceptum speciale obligans ratione talis temporis, ut si in vigilia alicujus Sancti, vel Feriæ sextæ, vel Sabbato, aut in quatuor Anni temporibus, in quibus ab Ecclesia jejunium præcipitur, vel in Quadragesima carnes comedas, aut si tali die voveris aliquod facere, vel ab aliquo abstinere, quod aliàs præscindendo à Voto, vel Juramento, posses licitè facere: Stoz loco citato num.74.

V. Duratio denique, seu mora in peccato, quantumcumque longa sit, & diuturna, peccatum in aliam speciem per se non trahit, undè, & in Confessione non est necessariò explicanda, ut docet Idem Stoz num.76.

C A P. XVI.

Varia Corollaria deducuntur ex dictis.

I. **I**nfertur igitur primò, quòd sicut circumstantiæ, quæ speciem non mutant, non sunt necessariò in Confessione explicandæ, ita nec illæ, quæ sunt transcendentales, quæ videlicèt in omni peccato sunt imbibitæ, ut est ingratitudo, injuria in Deum, irreverentia, inobedientia, &c., quia, si quis confiteatur se blasphemum, homicidam, aut adulterum fuisse, sufficienter intelligitur fuisse ingratum, inobedientem, & Deo injurium.

Ad-

Generalia Principia. Cap. XVI. 109

II. Advertendum tamen, quodd si prædictæ circumstantiæ formaliter, & quasi reflexè intendantur à peccante, verbi gratia, si quis blasphemet, ne obediat Divino præcepto, vel ut actum ingratitudinis, irreverentiæ, aut injuriæ in Deum faciat, sunt omnino specialiter in Confessione explicandæ, quia virtutes, quibus opponuntur, obligant specialiter, ne peccata contra ipsas formaliter fiant, undè qui diem festum non sanctificat expressa intentione inhonorandi Deum, vel non obediendi Ecclesiæ, committit peccatum irreligiositatis, & inobedientiæ speciei diversum ab eo, quod committit exercens opera servilia, vel non audiens sacrum die festo propter lucrum, aut alium finem indifferentem, quia hic materialem dumtaxat irreligiositatem, & inobedientiam, ille verò formalem, & expressam committit: Stoz lib.1. part.1. quæst.1. art.7. num.79.

III. Infertur secundò, quodd quando dictum est aperiendas esse circumstantias, quæ speciem peccati mutant, illa mutatio specifica non est logicè accipienda, sed moraliter; nam furtum leve, & furtum grave logicè non differunt specie, cum differant solum secundum plùs, & minùs, quod logicè speciem non mutat: differunt tamen moraliter, idest in ratione injuriæ magnæ Proximi, & offensæ Divinæ, ac proindè furtum magnum, idest materiæ gravis, est necessariò in Confessione aperiendum, non autem leve: Coninck disp.7. dub.3. num.10.

IV. Infertur tertio, quodd circumstantiæ, quæ peccatum ita minuunt, ut quod, præscindendo ab illis, fuisset mortale, ratione illarum evadat veniale, sunt necessariò in Confessione explicandæ. Ita cum communi sententia Bonaccina disp.5. quæst.5. sect.2. difficult.3. num.4., alioquin mendacium diceretur in Confessione, quia proponeretur, ut mortale, quod est tantùm veniale.

V. Quæres, an id, quod diximus, solas scilicèt circumstantias mutantis speciem esse necessariò explicandas, locum habeat etiam in incestu in primo, & secundo gradu? Respondeo: affirmant hos duos gradus explicandos esse Layman, Bonaccina, & Valentia, sed alii judicant, non

non esse necessarium exprimere tales gradus, sed sufficere, quòd qui commisit incestum, etiam cum Matre, dicat commisi incestum naturalem. Ita Gobat de Sacramento Pœnitentiæ num. 387. Tamburinus lib. 2. cap. 7. §. 7. n. 48. Diana part. 1. tract. 7. resol. 31., & alii sequentes. Divum Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 9., & Cajetanum ibidem, quia talis circumstantia speciem non mutat, sed solum notabiliter aggravat. Idem valet in furto, in quo non est necesse dicere furatus sum mille, sed satis est dicere, furatus sum quantitatem notabilem. Ita de Lugo disp. 16. sect. 3. Tamburinus lib. 2. cap. 8. §. 1. num. 1., quos citat, & sequitur Stoz in Tribunali Pœnitentiæ lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 7. num. 89., qui idem etiam docet de eo, qui plures Horas Canonicas non recitavit, ad quas tenebatur; sufficit enim, si dicat se graviter peccasse non recitando aliquas Horas.

VI. Quæres denique, an pro facienda Confessione, peccata sint scripto adnotanda? Respondeo, communem Doctorum sententiam esse, non dari hanc obligationem scribendi peccata, etiam si aliquis habeat memoriam labilem, & putet facili fore, ut aliquorum obliviscatur, si ea non scribat. Ratio est, quia suavitas Christi Domini non obligavit nos ad maximam, & extraordinariam diligentiam, sed ad communem, & ordinariam: scribere autem peccata esse extraordinariam, & non mediocrem diligentiam omnes docent; ergo ad illam non obligamur; quare satis est, quòd qui vult confiteri, in memoriam sua peccata per examen revocet. Ita Stoz lib. 1. par. 1. n. 112. Coninck disp. 7. dub. 9. num. 72. Suarez disp. 22. sect. 10. num. 4., & alii. Quare Cajetanus verbo *Confessio* concl. 11. rectè dixit, id solum esse valdè utile (modo prudenter fiat, & caveatur periculum amittendi scripturam) nullatenus autem necessarium.

VII. Potest dari tamen casus, quamvis rarissimè, quòd aliquis, si alio modo non possit, teneatur scripto confiteri, ut quando urgeat mortis periculum, & moribundus existimet, se non posse elicere actum perfectæ contritionis, nec aliud medium super sit ad consulendum pro-

Generalia Principia . Cap. XVII. III

propriæ salutis, quàm Confessio per scripturam facta. Ita Suarez disp. 36. sect. 6. num. 7. Bonaccina disp. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. ultimo num. 6., & alii; undè si Confessarius esset surdus, & Pœnitens non posset nutibus, nec ullo alio modo, nisi per scripturam confiteri, & urgeret periculum mortis, tunc utique teneretur scripto confiteri, dummodò tamen Confessarius præsens, & non per internum, aut per epistolam absolveret: hoc enim prohibetur à Clemente VIII. in Bulla à Patre Viva relata in sua Trutina damnatarum Thesium §. 10.

C A P. XVII.

De Legibus, & Præceptis in genere.

I. **Q**Uoniam omne peccatum relationem habet ad Legem, seu Præceptum, idè ad ritè se examinandum in ordine ad Sacramentalem peccatorum Confessionem, Leges, & Præcepta, ipsorumque naturam, & obligationem scire oportet. De his igitur aliqua ad praxim magis necessaria explanabimus.

II. Lex propriè talis est ordinatio rationis ob Bonum commune ab eo, qui curam habet Communitatis promulgata. Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 91. art. 4.: Præceptum autem, & Lex ad invicem usurpantur, quamvis Præceptum in hoc à Lege differat, quòd aliquod Præceptum potest esse temporale, de natura verò Legis est, quòd sit perpetua. Undè cum omnis Lex sit Præceptum, non verò omne Præceptum sit Lex, differunt tanquam genus, & species: Præceptum autem definiri solet, recta agendorum, vel omittendorum ratio.

III. Dividitur Præceptum in affirmativum, & negativum. Primum est, quod bonum præcipit: secundum verò, quod malum prohibet.

Affir-

IV. Affirmativum obligat semper, sed non ad semper, scilicet non est pro quovis tempore latum: verbi gratia, Præceptum honorandi Parentes non est practicandum quovis tempore, sed quando res id requirit: sic, exempli gratia, quando se præbet occasio, eos revereri debemus, quando indigent, adjuvare, quando præcipiunt, eis obedire, &c.

V. Negativum obligat semper, & ad semper, idest pro quolibet tempore: sic obligamur pro quolibet tempore non blasphemare, non fornicari, &c., quia pro quolibet tempore malum non facere obligamur.

VI. Dividitur secundò Præceptum in naturale, & positivum. Naturale est dictamen Rationis unicuique à Natura inditum, per quod cognoscimus quid agendum, & quid non agendum sit: exempli gratia, Deum, & Parentes esse colendos, non esse furandum, non occidendum, &c.

VII. Positivum est, quod liberè, vel à Deo, vel ab Homine impositum est, ut Præceptum de Baptismo, de Confessione peccatorum, & generaliter omnia Præcepta Ecclesiæ, & Leges Principum in Bonum commune lata.

VIII. In Præceptis naturalibus dari nequit variatio, aut dispensatio, & ea non observare est intrinsecè malum. In positivis autem dari potest dispensatio: Superior enim, qui liberè obligavit, potest etiam liberè ab obligatione solvere.

IX. Ex dictis colligitur, quòd formalis malitia peccati in voluntaria Præcepti transgressione consistit: quare non facere opus bonum, quod non est præceptum, verbi gratia, non audire Sacrum diebus ferialibus, non correspondere inspirationibus in materia consilii, & similibus, nullum est peccatum, quia de his nullum extat Præceptum: Suarez de Relig. lib.1. cap.9. num.25., dummodò tamen absit contemptus, ut si nollet quis Divinis inspirationibus respondere, & Dei consiliis annuere, quia parvi estimaret illius consilia, & inspirationes; quare videndum Nider Præcept.1. cap.2., & Alvarez tom.1. de Vita spiritali lib.5. part.2. cap.30.

Porro

Generalia Principia . Cap. XVII. 113

X. Porro ad constituendam formalem peccati mortalis malitiam duo requiruntur : primum est gravitas materiæ , secundum plena advertentia , & liber , ac plenus voluntatis consensus : undè fit , ut cogitationes turpes , aut contra Fidem , motus carnis involuntarii etiam usque ad feminis effusionem , vis , quam ab alio patitur mulier , & similia non sint peccata , quia non sunt voluntaria . Similiter vehementissimi motus iræ , vel concupiscentiæ , qui valde perturbant Rationem , & libertatem tollunt , non sunt peccata : Sanchez in Selectis disp. 21. per totam .

XI. Notetur hic aurea Doctrina Divi Thomæ , quam tradit Quodlibeto nono , art. 15. per hæc verba . *Omnis questio , in qua de peccato mortali queritur , nisi expressè veritas babeatur , periculosè determinatur .* Undè juxta hanc Doctrinam nemo debet esse facilis in damnando de peccato mortali aliquam actionem , sed tunc solum id est faciendum , quando actio graviter opponitur alicui Præcepto ; quare falluntur , qui nimio zelo indulgentes , ut strictiorem teneant viam , passim peccata mortalia in actionibus ponunt : periculum enim est , ne dum ultra Præceptum volunt obligare , multos sine fundamento in æternam perditionem adducant .

XII. Leges humanæ obligant non solum sub pœna , sed etiam sub culpa , quia Superioribus , tam Ecclesiasticis , quam Laicis Deus nos obedire præcepit : undè communissima Theologorum sententia est , Subditos peccare mortaliter , aut venialiter , transgrediendo Leges , prout transgressio graviter , aut leviter opponitur fini à Legislatore intento .

XIII. Nequit tamen regulariter Superior sub mortali rem levem præcipere : verbis gratia , ne dicatur leve mendacium , ne leves Proximi defectus aperiantur , & similia ; quia cum ipse Deus nos in levi materia sub gravi non obliget , multò minùs obligare poterit ejus minister : Ita Bussbaum lib. 1. tract. 2. cap. 1. dub. 4.

XIV. Dixi *regulariter* ; nam si materia aliòquin levis , ratione circumstantiæ fieret gravis , exempli gratia ,

P

ra-

ratione formalis contemptus, scandalum magni, Boni communis, &c., tunc posset ad illam Superior sub mortali obligare: Ita Lessius lib.2. cap.41. dub.9.

XV. Potest autem obligare sub culpa levi in materia gravi, quia sicuti posset nullo modo obligare, ita poterit ad minus, quam materia poscat.

XVI. Rogabis, unde nam argui possit, quod aliquod Præceptum obliget sub gravi? Respondeo: si materia gravis sit, & Superior non se exprefferit, se nolle sub mortali obligare: si præcipiat in Virtute sanctæ Obedientiæ, aut simili aliqua forma: si aliquam magnam poenam adjiciat, verbi gratia, Excommunicationis, maledictionis æternæ, exilii, &c. Denique si ita ferat usus Doctorum, & timoratorum hominum, ut in legibus junii Ecclesiastici, & abstinentiæ à carnibus Feria sexta, & Sabbato, quæ sub obligatione peccati gravis receptæ sunt, &c.

C A P. XVIII.

De Personis, quæ Legibus, & Præceptis obligantur.

I. **Q**uæres primò: qui nam Legibus, & Præceptis obligentur? Respondeo: Leges, & Præcepta obligant solos Subditos Rationis usu pollentes, ubi enim non est usus Rationis, non viget pro eo tempore Legis obligatio: unde ebrii, & amentes non afficiuntur obligatione Legum, quando ebrietas, & amentia usum Rationis impediunt; ac proinde si Leges non observent, tunc non peccant, licet potuerint peccare in causa. Ita Doctores communissimè.

II. Hinc fit, quod Legislator, cum non sit sibi Subditus, non obligetur à sua Lege quoad vim coactivam, & penas, licet quoad vim directivam, & ex quadam acqui-

Generalia Principia . Cap. XVIII. 115

æquitate obligetur eam observare ; æquum enim est , quòd ipse tanquam caput cohæreat membris Reipublicæ . Ita communiter Theologi cum D. Thoma quæst.96. art.5. ad 3. Ad contractus tamen , cum hi sint de Jure Gentium , obligantur Principes , & Respublica non minùs quàm reliqui de Populo , ut fert certa omnium sententia , quam sequitur Filliucius tract. 21. cap.5. : undè eos non servando peccant contra Justitiam commutativam , & ad restitutionem tenentur .

- III. Deducitur etiam ex dictis , quòd Infideles non baptizati , cum non sint Ecclesiæ subditi , ejus Legibus non obligantur : Hæretici verò obligantur , quia per Baptismum jam sunt Ecclesiæ subjeçti .

IV. Quæres secundò : an Peregrini obligentur Legibus sui Domicilij , si ab illo absint ? Respondeo : nomine Peregrinorum hic intelligi omnes illos , qui accedunt ad aliquem locum animo ibi non permanendi , sed subsistendi dumtaxat pro minori anni parte , ut qui rus petunt per tres , aut quatuor menses : similiter Mercatores , Viatores , & alij hujusmodi non obligantur Legibus sui Domicilij , dum ab eo absunt . Ratio est , quia Leges locales directè , & per se respiciunt territorium , & ipsi affixæ sunt , ac proindè non obligant nisi eos , qui intra illud existunt , imò nec obligant in locis exemptis , licèt hæc sint intra illud Territorium ; æquiparantur enim loco sito extra Territorium , ut cum Layman , & Bonaccina docet Bussenbaum in Medulla Theologiæ Moral. lib.1. tract.2. cap.2. dub.2.

V. Ex dictis sequitur primò , quòd , si Episcopus præcipiat , ne ullus Clericus in sua Diœcesi aleis ludat , non obligatur Clericus abstinere à tali ludo extra Diœcesim , vel in loco exempto .

VI. Secundò : si sit dies jejunii , aut dies festus in aliqua Diœcesi , potest ille , qui est extra Diœcesim , vel in loco exempto , non jejunare , aut exercere opera servilia sine peccato .

VII. Tertiò : recedens manè à loco , ubi non est jejunium , potest ibi comedere etiam carnes , licèt sciat , se

in meridie perventurum ad locum, ubi jejunium obligat, imò ibi etiam non tenebitur jejunare, cum jam per illam comestionem se inhabilitaverit ad jejunium: tenebitur tamen ibi abstinere à carnibus, cum talis abstinencia sit dividua, possitque ibi servari: Layman lib. 1. tract. 4. cap. 12. num. 4.

VIII. Hoc tamen intelligendum est, si locus jejunii, ad quem pervenit, sit proprium domicilium; quilibet enim obligatur Legibus sui Domicilii, quando in ipso existit. Quòd si non fuerit proprium Domicilium, potest etiam ibi carnes comedere secluso scandalo, quia Peregrinus, seu qui non habet Domicilium in illo loco, non est membrum, neque pars illius Communitatis, ac proindè non subditur Legibus illius loci. Ita Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 18. num. 22. Fagundez lib. 1. de 4. Præcepto Ecclesiæ cap. 7. num. 11. Filliucius tract. 27. cap. 2. dub. 8. num. 109., quidquid in contrarium dicat Leander de SS. Sacramento, qui part. 3. de Præcept. Ecclesiæ tract. 5. disp. 2. quæst. 25., gratis putat Peregrinos teneri Legibus loci, ad quem accedunt. Imò allata doctrina militat etiam pro eo Peregrino, in cujus Domicilio Lex illa peculiaris viget: verbi gratia, si Florentinus in Vigilia Conceptionis B. M. V., cujus jejunium Florentiæ est in Præcepto, accedat ad aliam Diocesim, in qua urgeat idem Præceptum locale talis jejunii, poterit ibi carnes comedere, secluso scandalo, quia non tenetur Præcepto locali Florentiæ, cum hinc absit, nec tenetur Præcepto locali Diocesis, ad quam accessit, quia, utpotè Peregrinus, non subditur Legibus illius. Ita Doctissimus Pasqualigus tom. de Jejunio decisione 63.

IX. Quæres tertio: an Peregrinus, antequam discedat à proprio Domicilio, teneatur ibi implere Præceptum; verbi gratia, si ibi sit dies festus, teneatur audire Sacrum, si antè meridiem aliò sit perventurus, ubi non est dies festus? Respondeo: affirmat Navarrus, & Suarez: nihilominus tutum est ipsi non obligari. Ratio est, quia si mansisset in suo Domicilio potuisset sine peccato differre auditionem Sacri usque ad meridiem; ergo cum in me-

ridie

Generalia Principia. Cap. XVIII. 117

ridie sit in loco, ubi non urget Præceptum, nec tunc, nec antea obligabitur illud implere.

X. Nec obstat regula, quòd prævidens impedimentum ad satisfaciendum obligationi teneatur anticipare, ut obligationi satisfaciat: quia id solùm verum est, quando manente vi Præcepti, quis prævidet, se pro aliquo tempore impediendum, ut est in Præcepto consistendi semel in anno, quod cum urgeat pro toto anno, qui prævidet, se impediendum in fine anni, obligatur prævenire: idem est in Præcepto recitandi Horas Canonicas, non verò in casibus, in quibus non urget Præceptum eo tempore, quo quis prævidet futurum impedimentum: ut rectè notat Bussenbaum in sua Medulla Theologiæ Moralis lib.1. tract.2. cap.2. dub.2. num.6.

XI. Quæres denique: an aliquis obligetur ad Legem, si cesset in particulari finis Legis? Respondeo: communiter asserunt Doctores, ad hoc, ut cesset obligatio Legis, debere illius finem cessare adæquatè in communi, & universaliter, nec sufficere, quòd cesset in casu particulari; quorum ratio est, quia Lex conditur propter bonum commune, ergo licèt ejus finis cesset in casu particulari, non cessabit illius obligatio: & ita docent Layman, Suarez, Sotus, Vasquez, & alii, quos usque ad triginta enumerat Diana 1. part. tract.10. resol.28.

Oppositum nihilominus sustinent probabiliter Comitolus in Respons. Moral. lib.7. quæst.1. num.10. Henriquez lib.10. cap.15. num.8. Navarrus, Mexia, Sousa, Megala, aliique, quos citat, & sequitur Diana, dicta resol. 28. Cajetanus, Ludovicus Lopez, Emanuel Sa, etiam in editione expurgata à Magistro Sacri Palatii, & alii apud Castropalaum tom.1. tract.3. disp.5. punct.1. num.9., & id etiam omnium fusissimè docet Granadus in Primam Secundæ Contr.7. tract.3. part.1. disp.15. sect.2. Ratio est, quia valet argumentum de toto ad partem, sed quando finis Legis cessat in totum, cessat totaliter Lex, ergo quando Ratio Legis cessat in partem, partialiter etiam cessabit Lex ex autoritate Legis *Quæ de tota ff. de rei vendit.* Ad rationem verò superius addu-

118 Theologiæ Moralis

ductam optimè respondet Diana, quòd licèt Leges condantur propter Bonum commune, adhuc tamen obligant etiam singulos Subditos in particulari, & in singulis habet vim ea ratio, seu finis propter quem conduntur : ergo quando in aliquo particulari hic finis cessat, cessabit quoque pro illo particulari Legis obligatio.

C A P. XIX.

De Variis spectantibus ad observantiam Præceptorum.

I. **P**Ræcepta alia sunt, quæ in sui substantia, vel in fine à Legislatore intento includunt, idest poscunt, ut homo sit in gratia, alia non item. Primi generis sunt Præceptum amoris Dei, Præceptum confitendi, & communicandi; & hæc ab homine sine Charitate impleri non possunt, undè qui sacrilegè confitetur, non satisfacit Præcepto annuæ Confessionis, sicuti nec Præceptum Communionis Paschalis adimplet, qui sacrilegè communicat; quia finis Legislatoris fuit, per ista hominem obligare ad reconciliationem, & ad amicabilem unionem cum Deo, qui finis per sacrilegam horum Sacramentorum susceptionem non obtinetur. Ita Suarez in 3. part. D. Thomæ tom.4. disp.35. & 36. sect.7. num.3. Coninck de Sacramentis disp.5. dub.9. Layman lib.5. tract.6. cap.5. n.10., undè opposita sententia, nempe quòd per Confessionem sacrilegam satisfieri possit Præcepto, damnata fuit ab Alexandro VII., ac proindè non sunt amplius audiendi Esgundez, Paludanus, Gabriel, Victoria, Alensis, Sylvester, Pitigianus, & alii, qui eam tanquam probabilem docebant: similiter, quòd per Communionem sacrilegam impleri possit Præceptum Communionis Paschalis, damnavit Summus Pontifex Innocentius XI., licèt antea illam sententiam docuerint magni nominis Authores apud Dianam

Generalia Principia . Cap. XIX. 119

nam part.3. tract.4. resolut.43. , & Villalobos in Summa tom.1. tract.7. difficult.42. num.6.

II. Alia verò Præcepta, quæ neque in sui substantia, neque in fine à Legislatore intento Charitatem includunt, possunt ab eo, qui non est in Charitate, seu in Gratia impleri : sic Præcepta Fidei, honorandi Parentes, sanctificandi dies Festos, ieiunandi, satisfaciendo Voto, Juramento, & Sacramentali Pœnitentiæ à Confessario impositæ, impletur etiam ab eo, qui non est in Gratia . Ratio est, quia in his, & similibus Præceptis præcipitur substantia actus in Præcepto inclusi, non autem finis, vel modus Præcepti. Ita cum communi Layman lib.1. tr.4. cap.4. num.6. Sanchez lib.1. in Summa cap.14., & Busembaum lib.1. tract.2. cap.3. dub.1.

III. Hæc tamen impletio Præcepti hoc modo posita non est meritoria, cum nulla possit esse operatio de condigno meritoria, nisi ab homine existente in Gratia fiat.

IV. Quæres : an audiens Missam sinè interna attentione, Ecclesiæ Præcepto satisficiat? Respondeo, certum esse ad Missam die festo audiendam, ut Præcepto satisfiat, requiri, ut homo saltem confusè, initio velit se præsentem sistere Sacro ad Deum colendum : dubium autem est, an præter hoc debeat etiam in Missæ decursu ad satisfaciendum Præcepto, non modo exterius, sed etiam interiùs, ad ea, quæ peragit Sacerdos attendere? Affirmativè respondent non pauci Doctores : probabile tamen est, quòd hæc interna attentio non sit necessaria, quia etiam sine hac attentione præsentia illa est objectivè Cultus Dei, & ratione ipsius quispiam dicitur inesse moraliter Sacro : dummodò tamen aliquid exterius non fiat, quod sit impossibile cum hac morali præsentia, ut esset nimia allocutio cum aliis, & similia. Ita Præpositus in Tertiam Partem quæst.83. art.6. dub.5. nnm.225. Diana part.1. tract.12. resol.2., qui propterea alibi etiam firmat, quòd qui recitat Horas Canonicas tempore auditionis Sacri, non solum Præcepto Divini Officii, sed etiam Præcepto Missam audiendi satisficit.

V. Sed quid dicendum, si Missam audiens nolit tali
au-

auditione satisfacere Præcepto? Respondeo, quoddam implenda Præcepta docent communiter Theologi, non requiri intentionem ipsis satisfaciendi, quia Lex solum præcipit voluntariam operis executionem, verbi gratia, jejunium, auditionem Sacri, recitationem Divini Officii, &c., atque adeo dum fiat voluntariè opus præceptum, censetur Lex adimpleta. Unde non solum qui non habet peculiarem intentionem satisfaciendi, sed etiam qui positivè intendit non satisfacere, satisfacit, quia faciendo opus, facit totum id, quod præcipitur. Ita Bussbaum loco citato dub. 3. cum Suarez, Vasquez, & aliis contra Navarrum, & Azorium, ac proinde Missam prædicto modo audiens verè Præcepto satisfacit. Idem dicendum est de eo, qui Horas Canonicas recitavit, aut Sacramentalem poenitentiam implevit animo non satisfaciendi; uterque enim verè satisfecit, licet ex prava intentione non satisfaciendi peccaverit.

VI. Dixi, dum fiat voluntariè opus præceptum, quia cum Leges dentur hominibus, debent etiam impleri humano modo, idest ab homine cognoscente, & volente opus facere; unde si quis ebrius, somnians, aut nesciens quid agat, intersit Sacro, recitet Horas Canonicas, aut poenitentiam injunctam impleat, minimè satisfacit. Ita cum Suarez, & Salas docet Bussbaum lib. 1. tract. 2. cap. 3. dub. 4. in Medulla Theologiæ Moralis.

VII. Ex superius dictis colligitur, unico actu satisfieri posse pluribus Præceptis, dummodo non constet aliam fuisse Præcipientis mentem: sic obligatus ad Horas Canonicas recitandas ratione Beneficii, & ratione Ordinis Sacri satisfacit unica tantum recitatione.

VIII. Colligitur etiam posse diversis actibus eodem tempore pluribus Præceptis satisfieri, ut patet in eo, qui Missam audit die festo, & simul recitat Divinum Officium, ad quod tenetur.

IX. Notanter dixi, dummodo non constet aliam fuisse Præcipientis mentem; si enim Præcipiens obligare intendat suo Præcepto ad novum actum distinctum, tunc unico actu duobus Præceptis satisfieri non potest.

Ad-

Generalia Principia . Cap. XIX. 121

X. Advertit tamen Sanchez lib.1. Summæ cap.14. cum Suarez, & aliis, quod si Confessarius injungat pro Sacramentali pœnitentia auditionem Missæ in die festo, regulariter intelligitur præcipere auditionem Missæ ab ea distinctam, ad quam Pœnitens ex Præcepto Ecclesiæ obligatur.

XI. Notandum est etiam, quod in casu, quo Confessarius injungeret pro Sacramentali pœnitentia illam Missam, ad quam Pœnitens die festo obligatur, si Pœnitens illam non audiat, duplex peccatum committit; ut colligitur ex de Lugo tom. de Pœnit. disp.16. sect.5., quia Præceptum Ecclesiæ, & Præceptum Confessarii habent motiva formalia diversa.

XII. Præcepta naturalia negativa, quæ prohibent rem intrinsecè malam, ne quidem metu mortis violari possunt: verbi gratia, non licet fornicari, blasphemare, &c. etiamsi mortis periculum immineat, hæc peccata non committantur: si verò Præcepta, quæcumque sint, non vetent rem intrinsecè malam, ut, verbi gratia, Præceptum servandi Depositum, implendi Votum, succurrendi Proximo extremè indigenti, integrè confitendi, & similia; metus mortis, vel similis damni gravis excusat ab eorum impletione: excipitur tamen casus, in quo ipsorum observantia esset necessaria ad cavendum malum grave Communitatis, quod pluris æstimaretur, quàm Vita privata Personæ; tunc enim Lex obligat etiam cum manifesto Vitæ periculo: sic tempore pestis obligatur Parochus Sacramenta ministrare suis ovibus: similiter obligatur miles manere in statione, & servare Præceptum Ducis etiam cum certo Vitæ periculo, quia indè Bonum Reipublicæ pendet.

XIII. Item violari talia Præcepta non possunt, quando metus gravis incuteretur in odium Fidei, vel in contemptum Religionis: ita communiter Doctores cum Suarez, Navarro, Avila, Henriquez, Soto, Vasquez, Medina, aliisque apud Layman lib.1. tract.4. cap.14. n.6., & Coninck tom.2. disp.13. dub.12. num.100.

C A P. XX.

De Peccatis in Genere, eorumque
Divisione, ac Distinctione
Specificâ, & Numerica.

I. **C**Um in manuscriptis operibus Doctoris Friderici Giannetti à me visis hoc de Peccatis caput omis-
sum fuerit, ne hunc Tractatum de Principiis Generalibus
Theologiæ Moralis mutilum, & imperfectum darem; hæc
de Peccatis in genere, ex probatorum Authorum Doctri-
na excipiens, hic censui apponenda.

II. Peccatum aliud dicitur Philosophicum, seu Mo-
rale, aliud verò Theologicum: Philosophicum ex Divo
Thoma 1. 2. quæst. 71. art. 6. est illud, quod à Philosophis
tanquam solum Rationi disconveniens, Theologicum verò,
quod à Theologis tanquam Dei offensa principaliter
consideratur.

III. Peccatum purè Philosophicum, quod amicitiam
Dei non dissolvat, esse etiam in præsentī providentia
saltem per accidens possibile, docuerunt nonnulli apud
Zumel quæst. 71. de Peccatis art. 2. disp. 8., & Tannerum
tom. 2. disp. 4. quæst. 1. dub. 3. Hoc tamen ab Alexandro
VIII. Summo Pontifice meritò damnatum fuit in secunda
ex Propositionibus die 24. Augusti Anno 1690 proscriptis,
ut videre est apud Dominicum Vivam in explicatione
eiusdem Propositionis.

IV. Peccatum Theologicum, quod definitur à D. Am-
brobio in lib. de Paradiso cap. 8. *Prævaricatio Legis Di-
vine, & Cælestium inobedientia Præceptorum*, & à D.
Thoma 1. 2. quæst. 71. art. 6. cum S. Augustino lib. 22.
cap. 2. contra Faustum: *Dictum, factum, vel concupisum
contra Legem Dei æternam*, multipliciter à Theologis di-
vi-

Generalia Principia . Cap. XX. 123

viditur , scilicet in Originale , Actuale , & Habituale .
Rursus Actuale in peccatum commissionis , & omissionis ,
in peccatum cordis , oris , & operis , ac denique in Mor-
tale , & Veniale .

V. Peccatum Originale , quod per Baptismum dele-
tur , nihil aliud est ex probabiliiori sententia , quàm de-
bita privatio Justitiæ , & Gratiæ ob peccatum Adæ , in
quo omnes peccaverunt , quia omnium voluntates in vo-
luntate illius erant refusæ . Ita Azorius , Bonaccina ,
Vasquez , aliique apud Castropalaum tom.1. tract.2. disp.2.
punct.1. num.3.

VI. Peccatum Actuale est ipse actualis , voluntarius ,
ac liber recessus à Lege .

VII. Peccatum Habituale est macula moralis , quæ post
peccatum actuale per modum habitualis defectus perma-
net , donec per poenitentiam actualement deleatur .

VIII. Peccatum commissionis est , quod in positione
actus contra prohibitionem Legis consistit ; ut , verbi gra-
tia , Furtum , Homicidium , &c.

IX. Peccatum omissionis est , quod per omissionem
actus à Lege præcepti committitur ; ut , verbi gratia ,
per non auditionem Sacri in die festo .

X. Peccatum cordis illud dicitur , quod interius tan-
tùm in Animæ potentiis consummatur ; ut cogitatio pra-
va , & desiderium malum .

XI. Peccatum oris est illud , quod oris sermone com-
pletur ; ut detractio , blasphemia , &c.

XII. Peccatum operis illud est , quod actione externa
perficitur ; ut homicidium , fornicatio , & furtum .

XIII. Peccatum verò Mortale est illud , quod Dei
amicitiam dissolvit , & poenam æternam meretur ; quod
ideò dicitur mortale , quia vitam spiritualement , hoc est
Gratiam Sanctificantem tollit , & animæ mortem affert .

XIV. Peccatum denique Veniale illud est , quod gra-
tiam , & amicitiam cum Deo per se non tollit , quamvis
Charitatis fervorem valdè minuat : & hoc solum tempo-
ralem poenam meretur . Videatur Sanctus Thomas 1. 2.
quæst.72.

XV. His positis, dico, quòd pluribus ex capitibus id, quod est peccatum mortale ex genere, potest transire in veniale, & ex genere veniale potest transire in mortale.

XVI. Primò itaque peccatum de se mortale ex defectu plenæ libertatis, & advertentiæ evadit veniale. Ita Castropalaus tom.1. tract.2. disp.2. punct.6., quamvis contrarium sentire videatur Joannes Sanchez in Selectis disp.18.; ubi conatur probare, quòd peccatum de se mortale non possit fieri veniale ratione semiplenæ advertentiæ, aut deliberationis; quia censet etiam ad veniale non sufficere semiplenam advertentiam, sed debere esse in suo genere plenam, liberam, ac perfectam sicut ad mortale; cum non possit dari peccatum, nisi plenè voluntarium: undè ait impossibile sibi videri, quòd mortale transire possit in veniale ratione semiplenæ advertentiæ: nam aut actio mortaliter peccaminosa committitur cum plena advertentia, & tunc est peccatum mortale; aut committitur solum cum semiplena advertentia, & deliberatione, & tunc talis actio nullatenus est peccaminosa, utpotè non plenè, & absolutè volita.

XVII. Quæres, quomodo cognosci possit, an plena, & libera, vel tantum semiplena, & imperfecta advertentia in aliqua actione habita fuerit? Respondeo: licet non possit dari certa, & absoluta regula ad hoc infallibiliter cognoscendum, varias tamen conjecturas, ex quibus id probabiliter determinari possit, assignant Doctores.

XVIII. Prima est ex defectu ætatis: verbi gratia, si dubites, an in peccato à te ante septennium commissio plenam advertentiam, & deliberationem habueris, poteris præsumere te non habuisse: similiter si dubites, an in actione mortaliter peccaminosa excitatus à somno perfectè fueris, aut ab ebrietate perfectè liber, poteris probabiliter credere, te peccatum mortale non perpetrasse. Ratio est, quia quando somnus, ebrietas, aut defectus septennii perfectè adsunt, libertatem tollunt; ergo quando imperfectè existunt libertatem minuunt, & consequenter à peccato, saltem mortali, excusant. Ita Sanchez in

Generalia Principia. Cap. XX. 125

in Decalogum lib. 1. cap. 1. num. ultimo, Bonaccina, & alii.

XIX. Secunda conjectura est, si firmum animum, & propositum sæpè repetitum habeas non consentiendi in peccatum; quando dubitas, an plenè consenseris, poteris præsumere, te non consensisse. Ratio est, quia si plenè consensisses, perfectè cognosceres: ea enim, quæ multotiès sunt odio habita, si aliquando amentur, clarè, & sine difficultate cognoscuntur: Castropalaus ubi supra punct. 6. num. 5.

XX. Tertia conjectura est: si facilè possis peccatum exequi, & illud, quando plenè advertis, totis viribus repuas; si postea dubites, an plenè in illud consenseris, poteris præsumere, te perfectè non consensisse, quia non tam facilè affectus mutatur. Ita Sanchez loco citato num. 17.

XXI. Quarta, & ultima conjectura omnium fortasse efficacissima desumitur ex communiter contingentibus ex Menochio lib. 1. Præsumpt. 18., & lib. 5. Præsumpt. 32. Undè si aliquis timoræ Conscientiæ, qui non sit solitus peccatis consentire, dubitet, an consensum peccato præstiterit, poterit præsumere non præstitisse: secus verò dicendum de eo, qui sit perditis moribus, hic enim cum peccatum, velut aquam, quando plenè advertit, bibat, potest etiam præsumere, quòd verè peccaverit, quando de peccato dubitat; ut rectè notat Sayrus in sua doctissima Clavi Regia Sacerdotum lib. 8. cap. 7. num. 6.

XXII. Secundò: materia peccati ex genere suo mortalis transit in materiam venialis ratione Parvitatìs materiæ (ubi tamen hæc dari potest) quæ non ex se ipsa, ut docent aliqui, sed probabiliùs ex fine à Legislatore intento, & ex mediis ad eum finem conducentibus, est desumenda: si enim finis de se sit gravis, & materia præcepta valdè conducant ad finem à Legislatore intentum, erit peccatum grave illius transgressio, estò materia sit levis: si verò non multùm conducant, erit peccatum veniale, estò materia sit gravis. Ita Vasquez è Societate Jesu ingeniosissimus Author in 1. 2. tom. 2. disp. 158. cap. 6.

cap.6. Thomas Sanchez lib.1. in Decalogum cap.4. num.2. Suarez lib.3. de Legibus cap.25. & alii : exempli gratia, Legislator præcipit, ne furtum committatur ; finis hujus Præcepti est, ne aliquis damnum patiatur in suis Bonis ; si quis igitur furetur centum aureos, tale furtum, cum graviter violet finem à Legislatore intentum, quia grave damnum infert, tale furtum, inquam, constituet materiam gravem ; si vero aliquis assen furetur, cum non graviter violet finem à Legislatore intentum lædat, quia grave damnum non infert, tale furtum materiam parvam constituet.

XXIII. Attendendæ etiam sunt circumstantiæ, quia potest dari casus, quod res ex se levis, ex circumstantia Boni communis, periculi peccati mortalis, aut scandali, fiat gravis ; ut rectè notat Bussbaum lib.5. cap.2. dub.2.

XXIV. Dixi : ubi potest dari Parvitas materiæ : nam, ut advertit Sanchez lib.1. in Decalogum cap.4., non in omnibus hæc datur. Variæ autem regulæ assignari solent à Doctoribus ad cognoscendum, ubi detur Parvitas materiæ, & ubi non detur ; ut videre est apud Castropalaum tom.1. tract.2. disp.2. punct.7. : Mihi tamen magis arripet illa regula Tamburi, nempe quod in iis rebus, in quibus materia levis ex communi hominum sensu, eandem malitiæ gravitatem habet, ac materia gravis, non detur Parvitas materiæ ; secùs vero in iis, in quibus materia levis eandem malitiæ gravitatem non habet : undè cum odium Dei, verbi gratia, quantumcumque exiguum, ex communi hominum sensu gravissimum reputetur, idèò in eo Parvitas materiæ non datur, & sic in similibus.

XXV. Instabis : an etiam detur Parvitas materiæ in re venerea ? Respondeo : non paucos absolutè docentes dari Parvitatem materiæ in re venerea, præscindendo à periculo, enumerat ingeniosissimus Caramuel in Theologia fundamentali num.1710., sed lex illis, solùm quinque dumtaxat, eam clarè defendere ostendit Cardenas tract.5. de Castitate disp.45. cap.7., & hi sunt Martinus de Magistris, Jacobus Marchantius in Quæstionibus Pastoralibus cap.6. quæst.2. Explicationis Decalogi, Joannes Sanchez

Generalia Principia . Cap. XX. 127

chez in Selectis disp. 11. num. 22. Samuel Lublinus in Summa, & Franciscus Arauxo in suis doctissimis Commentariis in Primam Secundæ Divi Thomæ. In hanc sententiam inclinât etiam Navarrus Dist. 1. de Pœnit. cap. *Si cui*, in fine, & plures rationes pro ea affert Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 8., licet illam non sequatur. Hanc etiam docuit in prima éditionne Anni 1592. tractatus de Matrim. lib. 9. disp. 46. Pater Thomas Sanchez, sed post Decretum Reverendissimi Patris Claudii Aquavivæ (in quo prohibuit ne quis è Societate Jesu illam in posterum, vel publicè, vel privatim non modo ut veram, vel probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem ullâ ratione doceat, aut sibi placere significet, aut secundum illam cuiquam consilium præstet) se retractavit in Summa Moral. tom. 2. lib. 5. cap. 6. num. 12.; licet in dubium revocet ex Beyerlinckio Caramuel loco citato num. 1718., an hanc retractionem ipse, vel alius ejus nomine fecerit, de qua re videatur P. Cardenas loco superius citato.

XXVI. Quarè licet hæc opinio, quæ Parvitatem materiæ in re venerea admittit, ratione periculi non sit absolutè judicanda in praxi tuta, eam tamen speculativa probabilitate non carere dicendum est, saltem propter Doctorum, qui illam tuentur, auctoritatem extrinsecam: undè in hypotesi, in qua periculum in praxi cessaret, practicè etiam probabilis, ac tuta foret; ut colligitur ex Joanne Sanchez, & Caramuele citatis.

XXVII. Nec obstat, quòd aliqui putent, hanc sententiam de Parvitate materiæ in re venera damnatam fuisse à Summis Pontificibus Clemente VIII., & Paulo V.; nam responderetur, quòd de hac damnatione non constat, quinimò plures Doctores apud Mendo in Epitome verbo *Luxuria* num. 4., eam adesse absolute negant: quare in bubio pro libertate, & non pro prohibitionè standum est, ex regulis supra traditis capite sexto.

XXVIII. Undè rectè notat, è Societate Jesu P. Dominicus Viva in explicatione 40. Propositionis ab Alexandro VII. Summo Pontifice damnatæ num. 22., quòd si quis Doctus se accuset de modica delectatione venerea, tan-

128 Theologiæ Moralis

tanquam de veniali ob levitatem materiæ, nolens habere ut omnino improbabilem (sicuti eam communiter judicant Jesuitæ, aliique plures) sententiam docentem dari Parvitatem materiæ in re venerea, ductus ab Autoritate extrinseca Doctorum, qui illam tuentur; notat, inquam, citatus Viva, quod non sit ei deneganda absolutio etiam à Confessario Societatis Jesu: & ita respondisse Patres Revisores Romanos ejusdem Societatis ad Provinciam Gallo-Belgicam nomine Patris Generalis testatur Jacobus Platellius tom.2. num.252., cujus rei idem Viva rationem reddit his verbis: *Quia Confessarius nequit absolutionem negare Pœnitenti disposito; Pœnitens autem est sufficienter dispositus sequendo opinionem probabilem ob sufficientem Autoritatem extrinsecam, etiam si Confessarius illam putet improbabilissimam, dummodò non constet, aut ex evidentia rationum, aut ex definitione Ecclesiæ, quod ea non sit probabilis: in casu autem sententiam admittentem Parvitatem materiæ in re venerea non constat hoc modo esse improbabilem; ergò non est neganda tali Pœnitenti absolutio, quamvis nolit acquiescere rationibus, & sententiæ Confessarii.* Huc usque Pater Viva.

XXIX. Neque dicas, hanc opinionem de Parvitate materiæ in re venerea definitione Ecclesiæ declaratam esse improbabilem in damnatione ab Alexandro VII. facta die 24. Septembris Anni 1665. illius Propositionis, quæ dicebat: *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem sensibilem, & carnalem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris consensus, & pollutionis.* Nam respondetur cum eodem Patre Viva loco superius laudato num.1., non esse idem inquirere, an osculum habitum ob delectationem sensibilem, & carnalem sit peccatum mortale, secluso periculo ulterioris consensus, & pollutionis, ac inquirere, an in re venerea detur Parvitas materiæ; nam ex eo, quod asseratur dari Parvitatem materiæ in re venerea, non sequitur osculum prædicto modo habitum esse solum veniale; & de facto multi Doctores, qui prædictam materiæ Parvitatem in re venerea admittunt, docent osculum præ-

Generalia Principia. Cap. XX. 129

prædicto modo habitum esse mortale, ut ibidem ostendit idem Viva : ex quo sequitur, quòd licet damnata sit opinio, quæ docebat osculum prædictum esse solùm Veniale, non tamen ex hoc infertur esse damnatam sententiam, quæ docet dari Parvitatem materiæ in re venerea, cum hæc opinio sit valdè ab illa diversa : siquidem potest dari hæc materiæ Parvitas in aliis tactibus levioribus, licet non possit dari in osculo prædicto modo habito : & de facto in prædictis tactibus levioribus dari materiæ Parvitatem docent etiam Navarrus cap.14. n.31. Freitas quæst.7. num.28., & alii apud Joannem Sanchez disp.11. num.22. Hæc tamen omnia circa materiæ Parvitatem in re venerea disputationis gratia dicta esse velim, & non pro praxi.

XXX. Tertiò denique peccatum ex genere suo mortale, juxtà probabilem sententiam, potest transire in veniale ex voluntate Legislatoris. Ratio est, quia sicut hic potest in materia gravi non obligare ad culpam, (cum obligatio ab ejus voluntate dependeat) ita poterit etiam obligare solùm ad culpam levem : & ita docent contra Vasquez, Salonium, Victoriam, Zapatam, & alios Castropalaus tom.1. tract.2. disp.2. punt.8. Suarez lib.3. de Legibus cap.27. num.7. Valentia 1. 2. disp.7. quæst.5. punt.2. Thomas, & Joannes Sanchez ; ille tom.1. de Matrim. lib.1. disp.9. num.6. ; iste in Selectis disp.15. num.16. Alphonsus de Castro lib.1. de Lege Poenali cap.5. document.4. aliique apud ipsos.

XXXI. Peccatum verò de se veniale in pluribus circumstantiis potest evadere mortale, primò ratione periculi peccandi mortaliter ; secundò ratione scandali ; tertiò ratione finis adjuncti, ut si quis mentiatur ad fornicandum ; quartò ratione contemptus ; quintò denique, addunt aliqui, ratione finis ultimi, ut si quis in re aliqua creata ultimum finem constituat. Ita Castropalaus loco citato, & Busembaum lib.5. cap.2. dub.3.

XXXII. Quæres, quomoddò cognosci possit distinctio specifica, ac numerica peccatorum ? Respondeo : tunc peccata specie distinguuntur, quando diversis Virtutibus,

R

aut

aut etiam quando eidem, diversimodè tamen, aut extreme, opponuntur, ut prodigalitas, & avaritia. Ita Busembaum lib.5. cap.1. dub.3. art.1. Numero autem tunc distinguuntur, quando contraria voluntate interrumpuntur, & quando licèt expressè non interrumpantur per actum contrarium, interrumpuntur tamen implicite per voluntariam cessationem à peccato. Ita communiter Doctores: si autem interruptio, aut cessatio non sit voluntaria, in ordine ad peccatum, probabile putat de Lugo tom. de Pœnit. disp.16. sect.14., non multiplicari numero peccata. Ratio est, quia tunc in genere moris omnes illi actus censentur unum peccatum, licèt materialiter, & in genere physico multiplicentur: quare satis erit si explicetur in Confessione tempus peccati, dicendo, verbi gratiâ, per unum diem, odio habens Petrum, illi mala gravia imprecatus sum; per unum mensem turpiter concupivi puellam, &c., intelligitur enim more humano, idest tales actus per varias humanas actiones fuisse interruptos; ut rectè ait Tamburinus in Methodo Confessionis lib.2. cap.1. §.5.

XXXIII. Excipe tamen, si tanta esset interruptio, ut communiter non intelligeretur; verbi gratia, si quis per integrum diem odio habens inimicum modum quæreret eum occidendi, & postea per annum de hoc non cogitaret, si post annum resumeret illam voluntatem occidendi; certè hæc voluntas nec moraliter quidem faceret unum cum priori illo actu voluntatis occidendi, undè esset specialiter hæc tam notabilis interruptio explicanda: Tamburinus ibidem num.34.

XXXIV. Quæres iterum, an sicut unusquisque actus peccaminosus potest habere plures malitias diversas specie, ita etiam possit habere plures malitias diversas numero: verbi gratia, an actus, quo quis unico ictu decem homines occidit, habeat decem numero distinctas malitias necessariò in Confessione explicandas? Respondeo: affirmant probabiliter Oviedus in Primam Secundæ tract.6. contrav.5. punct.7. Vasquez de Pœnit. quæst.91. art.1. dub.4. Escobar in Theologia Morali tract.7. exam.4. cap.7.

Generalia Principia . Cap. XX. 131

cap.7., & alii. Negant tamen probabilius Leander de SS. Sacramento tom.1. tract.5. disp.8. quæst.19. Eminen-
tissimus Cardinalis de Lugo disp.16. de Pœnit. sect.3. do-
ctissimus Megala 1. part. lib.5. cap.12. Tamburinus in
Opusculo Confessionis lib.2. cap.1. §.9., aliique apud
iplos. Ratio est, quia ex Tridentino solum confitendæ
sunt species, & numerus peccatorum, non autem nume-
rus malitiarum, quæ in unoquoque peccato reperiuntur;
ergo non sunt adstringendi Fideles ad hunc in Confessio-
ne explicandum. Vide tamen limitationem superius tra-
ditam cap.12. num.8.

XXXV. Ex hac Doctrina plurium casuum decisio-
nes infert Leander ubi supra, quarum tamen aliquas me-
rito non approbat Diana part.9. tract.9. resolut.55. om-
nino videndus.

XXXVI. Quæres denique, an faciens actionem, quam
putat malam, non advertens tamen, an sit graviter, vel
leviter peccaminosa, peccet mortaliter? Respondeo: li-
cet Sanchez in Decalogum lib.1. cap.11. num.7., & Vas-
quez 1. 2. disp.59. cap.3., doceant in hoc casu peccare
mortaliter, quia, cum sine alio examine, aut Conscientiæ
determinatione peccet, exponit se periculo peccandi
graviter, quod est peccatum mortale, & cum faciat
actionem, quam putat in confuso malam, virtualiter
evincitur illam velle, qualiscumque sit: nihilominus cum
Valentia tom.2. disp.2. quæst.14. punct.4., & Navarro in
Manuali præludio 9. num.9. probabile putat Tamburinus
in Methodo Confessionis lib.2. cap.1. §.15. solum peccare
venialiter. Ratio est, quia tunc solum ille peccat secun-
dum rationem malitiæ peccato mortali, & veniali com-
munem, quæ cum abstrahat ab utroque, est imperfecta
in genere moris, & consequenter non mortalis.

XXXVII. Ad rationem autem Patris Vasquez respon-
detur ex communi Doctorum sententia, tunc verum esse
illum peccare mortaliter, qui periculo mortaliter pec-
candi se exponit, quando tale periculum advertit, &
obligationem ad illud avergendum se habere cognoscit:
hoc autem locum non habet in nostro casu, in quo solum

quæritur de eo, quod communiter accidere solet in praxi, hoc est quando Conscientiæ operanti non offertur nisi ratio illa communis Mali ut sic sine advertentia periculi, aut alterius obligationis ad tale periculum averendum.

XXXVIII. Nec valet dicere, quòd qui vult aliquid, quod cognoscit esse malum ut sic, convincitur virtualiter illud velle etiam si sit mortale: hoc enim falsum est, nam qui vult aliquid, quod putat malum ut sic, vult malum ut sic, adeoque id, quod, abstrahit à mortali, & veniali, & consequenter solùm culpam imperfectam in genere culpæ, quæ non potest esse nisi imperfectè gravis, undè etiam non mortalis.

Pro complemento hujus Tractatus de Principiis Generalibus Theologiæ Moralis agendum hìc superesset de fine, ac modis peccatorum; cum autem de his satis superius dictum fuerit capite decimotertio, & decimoquarto, aliud hìc addendum non censeo.

F I N I S.

OPU-

OPUSCULUM PRIMUM.

DE FIDE,
ET EJUS PRÆCEPTIS.

CAP. I.

Quid sit Fides, & quomodo
necessaria ad Salutem.

I. **F**ides Theologica est virtus infusa, per quam propter ipsius Dei auctoritatem firmiter assentimur iis, quæ à Deo sunt revelata, & ab Ecclesia proposita. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 1.

II. Fides autem dupliciter sumi potest vel pro habitu, qui in Baptismo infunditur, vel pro actu, quo homines ea credit, quæ à Deo sunt revelata.

III. Prænotandum est, quodd dupliciter aliquid dicitur necessarium ad Salutem; aliud enim est necessarium necessitate medii, & aliud necessarium necessitate Præcepti. Necessarium ad Salutem necessitate medii est illud, sine quo, secundum Legem Dei ordinariam, nullo modo salus obtineri potest, sive illud omittatur cum culpa, sive sine culpa, sive ex ignorantia, sive ex malitia; illud verò est necessarium necessitate Præcepti, quod ex Præcepto dumtaxat tenemur exequi; unde si vel ex ignorantia, vel ex morali impossibilitate omittatur, Salutis æternæ non obest: sic docent cum communi sententia Doctores.

ſtorum Valentia : tom.3. diſp.1. quæſt.2. punct.2. Sanchez lib.2. in Decalogum cap.2. num.1., & Azorius tom.1. lib.8. cap.6. & 7.

IV. Parvulis uſu Rationis carentibus Fides tantùm in habitu, Adultis verò tam in habitu, quàm in actu eſt neceſſaria ad Salutem neceſſitate mediæ. Eſt hoc apud Catholicos Fide certum : Apoſtolus enim ad Hæbreos cap.11. ait : *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo*, & Tridentinum ſeſſione 6. cap.7. dicit : *Sine Fide nulli unquam contingit juſtificatione*, & cap.8. *Fides eſt humane Salutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*. Ratio autem, cur Adultis neceſſaria ſit etiam Fides ſecundùm actum, eſt, quia non poteſt Adultus juſtificari, niſi juſtificationem ſperet; & de peccatis doleat, Deumque ſuper omnia diligat, ut definit Tridentinum loco citato: ſed hæc fieri non poſſunt, ſine actu Fidei, quo Adultus credat Deum eſſe, & poſſe hæc omnia bona ſibi præſtare, unde per Joannem cap.3. dicitur : *Qui non credit, jam judicatus eſt* : & Marci ultimo : *Qui verò non crediderit, condemnabitur* : & Joannis 6. *Nemo poteſt venire ad me niſi Pater, qui miſiſſe me, traxerit eum*; ergo Adultis neceſſaria eſt etiam Fides ſecundùm actum.

V. Actus verò Fidei dupliciter exerceri poteſt, interiùs videlicet, & exteriùs : exercetur interiùs, quando intellectus ob teſtimonium Dei aſſentitur veritatibus revelatis; exercetur exteriùs, quando operibus, & ſignis manifeſtatur.

VI. Ad actum interiorem Fidei duo prærequiruntur : primò ex parte intellectus iudicium, quo intellectus iudicat veritates Fidei eſſe evidenter credibiles; ſecundò ex parte voluntatis actus, quo velit veritates revelatas credere.

VII. Patet hoc ex Tridentino ſeſſ.6. cap.6., ubi dicit : *Diſponuntur autem (Adulti) ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divina Gratia, & adjuvi, Fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum, credentes vero eſſe, quæ divinitùs revelata, & promiſſa ſunt*. Sicuti ergo ſolis viribus Gratiæ ſupernaturalis elevatur intellectus, ſic vo-

lun-

Iuntas ad plam affectionem, seu ad actum liberè per Gratiam exercendum movetur: ac proinde cum talis affectio, seu actus liber voluntatis proveniat à Gratia, est supernaturalis, tum quoad modum, tum quoad substantiam: & hoc abundè colligitur ex Tridentino sess. 6. can. 3. anathematizante eos, qui dicunt, sine adjutorio Dei hominem posse credere, sperare, & pœnitere, sicut oportet ad Salutem: ut rectè docent Coninck disp. 4. dub. 3. Torres 2. 2. disp. 46. dub. 3., & alii communiter.

VIII. Si homo eliciens actum fidei imperatum à voluntate sit in peccato mortali, talis actus est meritorius solum de congruo largè sumpto habitus Fidei, vel ipsius augumenti, & Gratiae sanctificantis: at, si sit elicitus ab homine existente in Gratia, est meritorius de condigno habitus Fidei, vel augumenti ipsius Gratiae sanctificantis, & Gloriae. Patet hoc, quia meritum de congruo consistit dumtaxat in quadam convenientia, & decentia ipsius operis meritorii cum beneficio, quod homo impetrare intendit, quam convenientiam habet quivis peccator faciens ex Gratia Dei actus supernaturales: est enim conveniens, & decens, ut sic operanti conferantur beneficia Gratiae. Quoniam tamen Deus, qui talia beneficia contulit, nullo modo se obligavit illa conferre homini non habenti Gratiam; sit, ut ille actus non sit meritorius de condigno, & ex Justitia, sed tantum ex congruitate. E contrariò ad rationem meriti de condigno duo requiruntur: primum est condignitas operis cum præmio, scilicet ut opus factum sit ab homine amico, & Filio Dei adoptivo ob assequendum præmium; secundum est Divina promissio de præmio dando ob tale opus. Quare quando actus Fidei elicitur ab existente in Gratia, cum hæc duo simul concurrant, est meritorius de condigno.

C A P. II.

Quæ nam Myſteria Fidei actualiter,
& explicite credenda ſint
de neceſſitate medii.

I. **N**Otandum eſt, quòd Fides actualis alia eſt explicita, & alia eſt implicita. Fides explicita eſt, qua in particulari credimus aliquam determinatam veritatem: verbi gratia, Deum eſſe unum; & Trinum, Verbum eſſe Incarnatum, & ſimilia. Implicita eſt, qua in univerſali, & in alia veritate, quam explicite credimus, creditur alia veritas contenta in illa: verbi gratia, qui credit explicite Eccleſiam, credit etiam implicitè omnia Myſteria, & veritates, quæ tanquàm Deo revelatæ proponuntur ab Eccleſia, &c.

II. Fidem omnium Myſteriorum implicitam eſſe neceſſariam neceſſitate medii, docent omnes Theologi. Omnibus pariter certum eſt, eſſe neceſſariam neceſſitate medii Fidem explicitam Dei exiſtentis, & remuneratoris, ut loco ſuperiùs citato clarè inſinuat Apoſtolus, & firman Suarez diſp. 12. ſect. 3. Coninck diſp. 25. dub. 9. n. 147., & Oviedus, controverſia 7. punct. 3. n. 33., quidquid in contrarium contra communem ſententiam ſuſtinere conetur Arriaga 2. 2. diſp. 12. ſect. 4. n. 17.

III. Dubitari ſolet, an ſit neceſſaria neceſſitate medii Fides explicita Myſteriorum Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis? Reſpondeo certum eſſe, quòd ante promulgationem Evangelii non erat neceſſaria Fides explicita Trinitatis: tale enim Myſterium non fuit clarè revelatum pro illo tempore credendum ab omnibus univerſaliter, quod utique fuiſſet neceſſarium, ſi explicite debuiffet ab omnibus credi. Ita Doctores communiter
cum

De Fide. Cap. II. 137

cum D. Thoma 2. 2. quæst. 2. art. 8. ad 2., cum quo conveniunt illud temporis fuisse Fidem Trinitatis solum implicitè necessariam : post promulgationem verò Evangelii necessariam esse explicitam Trinitatis Fidem, docent probabiliter plures, quibus assentiuntur Molina Prima Parte quæst. 1. art. 1. disp. 2. Sanchez lib. 2. in Decalogum cap. 2. num. 8. & 10. Bonaccina tom. 2. disp. 3. quæst. 2. punct. 2. num. 6. Filliucius tom. 2. tract. 22. cap. 1. num. 26. Valentia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 5. concl. 2.

IV. Sed æquè probabiliter negant alii : ratio ipsorum est, quia id, sine quo haberi potest perfectus amor Dei, & perfecta peccatorum detestatio, atque adeò æterna Salus, non est necessarium necessitate mediæ ; sed, si proponatur Deus unus existens, & Remunerator, summè Bonus, Sapiens, Misericors, & Omnipotens, sufficit ad amandum ipsum super omnia, & ad detestandum quidquid ipsi displicet ; ergo Salus æterna obtineri potest credendo hoc præcisè, & non habita Fide explicita Trinitatis. Et profectò id negari nequit, si verum sit, quod Doctores communiter docere dixi nuper, nempe absque explicita Fide Trinitatis homines salvatos esse ante promulgationem Evangelii : sicut enim ex motivo Dei Remuneratoris, summè Boni, Misericordis, Sapientis, &c., elicere tunc poterant actum amoris Dei, & Contritionis perfectæ ; cur dubitandum est, etiam nunc elicere posse, atque adeò non esse necessarium necessitate mediæ credere hoc Mysterium explicitè, sed sufficere illud tantum implicitè credere ? Ita Ripalda disp. 17. de Fide, sect. 15. num. 243. qui plurimos citat, quibus addo Azorium tom. 1. lib. 8. cap. 6. quæst. 6. Emmanuelem Sa verbo *Fides*, Castropalaum tom. 1. tract. 4. disp. 1. punct. 9. num. 7. Cordubam, Henriquez, Sotum, Suarez, & alios plures apud istos.

V. Circa Fidem explicitam Mysterii Incarnationis, quidam putant, post promulgationem Evangelii esse necessariam necessitate mediæ, & probant ex Athanasii Symbolo, in quo dicitur : *Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationem Domini nostri Jesu Christi fide-*
S
liter

138 Opusculum Primum

liter credat. Ita Bonaccina, Filliucius, Pefantius, Molina, Valentia, Trullenck, & alii cum Sanchez in Decalogum lib.2. cap.2. n.7.

VI. Alii putant non esse necessariam necessitate medii ad obtinendam Gratiam, & Justificationem, sed ad obtinendam Gloriam. Ita Canus in Relectione de Sacram. in Genere p.2. concl.1., & Bannes 2. 2. quæst.2. art.8. dub. ultimo apud Sanchez citato lib.2. cap.2. num.8. Hæc tamen sententia communiter tanquam improbabilis rejicitur, cum implicet requiri majorem Fidem ad obtinendam Gloriam, quam ad obtinendam Gratiam; habens enim Gratiam est Filius Dei adoptivus, ac proinde hæres Gloriæ, ut inquit Apostolus: *Quodd si Filii, & hæredes.*

VII. Communis autem sententia Doctorum est, etiam post promulgationem Evangelii non esse necessariam necessitate medii Fidem explicitam Incarnationis. Ita Ariaga disp.12. sect.2. n.7. Richardus, Vega, Stoz, Henriquez, Medina, Sa, Torres, Coninck, Suarez, & alii, quos citat, sequiturque Castropalaus tom.1. tract.4. disp.1. punct.9. num.7. Ratio est eadem, qua super probatum est non esse necessariam Fidem explicitam Trinitatis, ex eodem enim motivo sufficit implicita Fides Incarnationis.

C A P. III.

Quæ nam Mysteria Fidei necessariò
explicitè credenda sint ex
Præcepto.

REspondeo primò, quòd Præcepto Divino obligamur credere omnes articulos in Symbolo Apostolorum contentos. Ratio est, quia Marci ultimo præcepit Christus Apostolis, ut Evangelium prædicarent omni Creaturæ, dicens: *Prædicare Evangelium omni Creaturæ:*
qui

De Fide. Cap. III. 139

qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, &c. Sed summa Evangelii continetur in præfatis articulis; ergo ex Divino Præcepto omnes illos tenemur explicitè credere. Est communis omnium Theologorum sententia, quos pleno calamo citat Leander à SS. Sacramento tr. 2. de Fide disp. 2. quæst. 20., ubi refutat opinionem Vasquez, & Sanchez, qui excipiunt articulum Communionis Sanctorum dicentes, ipsum esse tam difficilem, ut vix cum Docti assequantur: refutat pariter opinionem Granadi, qui putat excipiendum esse articulum Descensionis Jesu Christi ad Inferos, quia censet hunc non esse tanti momenti, ut adsit obligatio gravis illum explicitè credendi.

II. Quoad substantiam igitur septem articulorum, qui ad Divinitatem pertinent, hæc sunt credenda explicitè: Deum esse unum in tribus Personis, quæ sunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: Deum esse Omnipotentem, Creatorem Cœli, & Terræ, omniumque in ipsis contentorum: Filium Dei factum esse Hominem, & esse simul Deum, & Hominem: esse conceptum non de homine, sed de Spiritu Sancto: Natum ex Maria Virgine, quæ est vera Mater Dei: Passum, & mortuum fuisse propter Salutem nostram: Descendisse secundum animam ad locum inferiorem, ubi detinebantur Animæ Sanctorum Patrum, ut eas inde liberaret, & secum in Paradisum duceret: Tertia die à morte sua ipsum surrexisse immortalem: Ascendisse propria virtute ad Cœlos: Sedere ad dexteram Patris, id est esse æqualem Patri in Gloria: & in die Judicii extremi venturum esse ad judicandos omnes.

III. Quoad alios verò quinque articulos obligamur explicitè credere, Divino Præcepto esse Ecclesiam Sanctam Catholicam, id est universalem: esse Communionem Sanctorum, id est omnes Fideles, cum sint membra viva Corporis Ecclesiæ, participare invicem de bonis operibus, quæ in ipsa Ecclesia sunt, sicut in corpore humano vivo omnia membra invicem de bonis Corporis naturalibus participant: esse in hac Ecclesia remissionem peccatorum per Baptismum, & Pœnitentiam: & scire substan-

tiam reliquorum Sacramentorum : cum enim omnes Adulti ad aliqua Sacramenta suscipienda teneantur, & hæc illi ritè suscipere nequeant, nisi ea explicitè cognoscant, & credant, obligantur de his Fidem habere explicitam. Ita Doctores communiter, quibus subscribunt Azorius tom.1. lib.8. cap.6. quæst.3., & Sanchez lib.2. in Decalogum tom.1. cap.3. num.19., qui rectè docent; sub hoc articulo remissionis peccatorum, quo Deum Salvatorem, & Justificatorem, per suam Gratiam, scilicet remittentem peccata, & nos in amicitiam, seu filiationem adoptivam misericorditer recipientem credimus, includi etiam Sacramenta Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, quæ sunt vasa ipsius Gratix: undè non video, quo fundamento potuerit dicere contra hanc sententiam Leander loco citato quæst.28. se probabiliùs censere non adeste obligationem hæc Sacramenta explicitè credendæ: denique obligamur explicitè credere omnes in die Judicii resurrecturos, & Bonos in Vitam æternam, Malos verò in æternum ignem ituros.

IV. Respondeo secundò, quòd Lorca 2. 2. disp. 3. memb.1. num.11., & Sylvius ibi quæst.2. art.8. concl.8., putarunt teneri Fideles etiam ex Præcepto obligante sub veniali explicitè credere Mysteria Circumcisionis, Præsentationis in Templo, Pentecostes, & alia celebrata per particulares Solemnitates ab Ecclesia: sed communis Theologorum sententia, quam sequitur Leander loco citato quæst.27., meritò negat, hanc obligationem adeste, cum ex nulla Lege, vel Præcepto ea colligatur.

V. Respondeo tertio, quòd omnes tenentur sub mortali scire Præcepta Decalogi quoad substantiam. Ratio est, quia tenemur illa exequi, quæ in eis præcipiuntur, & ab illis cavere, quæ in eis prohibentur, ut Dei Legislatoris voluntati obtemperemus; sed hoc fieri nequit, nisi ea explicitè Fide Divina credamus, & cognoscamus; ergo ad hoc obligamur. Ita Suarez disp.13. de Fide sect.4. num.11. Fagundez lib.1. in Decalogum cap.2. n.41. Lorca, Castropalaus, & alii contra Arriagam, & Leandrum à SS. Sacramento loco citato quæst.30. : *cujus ratio mi-*

De Fide. Cap. III. 141

minimè urget : dum enim dicit, quemlibet Fidelem posse observare hæc Præcepta absque eo, quòd ea credat Fide Divina, confundere videtur observantiam naturalem cum observantia supernaturali, quæ sola conducit ad meritum supernaturale, ad Gratiàm, & Gloriam.

VI. Rectè pariter concludit Castropalaus loco citato punct. 10. n. 8., idem sentiendum esse de Oratione Dominica, quia omnibus est datum Præceptum orandi, seu petendi quoad substantiam ea, quæ in ipsa includuntur. Ita Coninck, Sanchez, & alii ab eodem citati.

VII. Notandum tamen est hic, quòd non est necesse Symbolum, Præcepta Decalogi, & Orationem Dominicam, eo ordine, quo sunt composita, scire, & memoria retinere : sufficit enim, saltem ad evitandum peccatum grave (multi enim probabiliter docent adesse obligationem sub veniali ea memoriter sciendi etiam secundum ordinem, quo sunt composita, ut videre est apud Leandrum tom. 6. tract. 2. de Fide disp. 2. quæst. 48.) sufficit inquam, quòd memoria retineantur quoad substantiam, & illorum sensus intelligatur; quia non adest Præceptum sciendi materialiter ea verba, sed verborum sensum, ac substantiam percipiendi : quinimò Præcepto non satisfaceret qui memoria tantùm ea verba retineret, & illorum sensum, ac substantiam non intelligeret; ut rectè notavit ex Valentia Castropalaus ubi supra num. 9.

C A P. IV.

Quando nam Fideles talia Myſteria teneantur addiſcere : & quid agendum ſit à Confefſario cum Pœnitente ignorante Myſteria Fidei .

I. **A**D primum respondeo, quòd tam Infideles, quàm Fideles tenentur addiſcere Myſteria Fidei cum primò ad uſum Rationis pervenere . Ratio eſt , quia Chriſtus Dominus præcepit prædicari Evangelium omni Creaturæ ; ergo omnis Creatura capax credendi Evangelium , ut eſt quilibet homo uſum Rationis adeptus, tenetur divino Jure , evangelicam Doctrinam amplecti , & cum hoc fieri nequeat, niſi ſciantur Myſteria Fidei, & Præcepta Decalogi ; tenetur quilibet homo hæc addiſcere cum primò ad uſum Rationis pervenerit . Ita Caſtopalaus tom.1. tract.4. de Fide diſp.1. punct.11. n.1., ubi cum communi ſententia Doctorum rectè notat, hujusmodi obligationem eſſe ſub mortali impositam ; fieri tamen poſſe, ut omiſſio addiſcendi per accidens ſit aliquando venialis, quando ſcilicet negligentia in illis addiſcendis ſit levis, aut materiæ Parvitas interveniat : verbi gratia, ſi quis ignoret aliquem articulum minoris momenti, qualis eſſet, verbi gratia, deſcenſus Chriſti ad Inferos, vel ſi Ignoraret ſignare ſe ſigno Crucis, &c.

II. Ad ſecundum verò respondeo, quòd Confefſarius cum Pœnitente ignorante Myſteria Fidei ita ſe gerere debet : Primò illum interroget, an ea culpabiliter, vel inculpabiliter ignoret : nam ſi culpabiliter ignoret, debet dolere, & ſe accuſare de tali ignorantia, cum ſit peccaminosa . Si verò inculpabiliter, non eſt neceſſe, quòd de

illa

illa

De Fide. Cap. IV. 143

illa doleat, aut se accuset, cum non sit peccatum: debet tamen in hoc casu habere propositum illam quamprimum poterit addiscendi.

III. Secundò Confessarius, antequàm eum absolvat, breviter instruat de Mysteriis Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis, & Eucharistiæ, docens esse unum Deum in tribus Personis Patre, Filio, & Spiritu Sancto: & Filium esse Hominem pro nostra Salute factum, passum, mortuum, & sepultum, resurrexisse, & ad Cœlos ascendisse, undè veniet in die Judicii ad judicandos vivos, & mortuos, eundemque esse realiter in Venerabili Eucharistiæ Sacramento. Ita Bannes. 2. 2. quæst. 1. art. 8. dub. 2. Petrus de Ledesma tom. 2. Summæ tract. 1. cap. 3. post septimam conclusionem, & alii contra Castropalaum, Coninck, & plures alios, quos nullo pacto sequor, qui dicunt id esse convenientissimum (si sermo sit de necessariis necessitate præcepti) non tamen esse necessarium, ita ut Pœnitens non possit licitè absolvi antequàm sic vel à Confessario, vel ab alio sit instructus, dummodò tamen habeat firmum propositum, ea quamprimum addiscendi. Attamen ante Baptismi susceptionem etiam isti Doctores conveniunt, non dandum esse Baptismum petenti, nisi priùs in his fuerit instructus, excepto mortis periculo: ut videre licèt apud eundem Castropalaum tom. 1. tr. 4. de Fide disp. 1. punct. 11. num. 7.

C A P. V.

Quo tempore urgeat Præceptum eliciendi actum Fidei.

I. **R**espondeo, certum esse apud omnes, quòd obligatione indirecta, seu per accidens, tenetur quilibet elicere actum Fidei, quoties obligatur aliquid facere, quod sine tali actu fieri nequit: sic quando tenetur homo
eli-

elicere actum Spei, & Charitatis, vel Contritionis, suscipere Sacramenta, orare, Missam audire, aut videt se tentationem contra Fidem superare non posse nisi per actum Fidei; utique tenetur tunc ipsum elicere, non ex vi Præcepti Fidei, sed ex vi præcepto illius rei, quam sine actu Fidei exercere non potest.

II. Directè verò, & per se ex Præcepto Fidei obligantur quidem Infideles ad actum Fidei, statim ac ipsis fuit Fides sufficienter proposita: cum enim graviter peccent tunc non amplectendo Fidem, manifestum est ejusdem actum, credendo, exercere debere. Ita communiter Doctores, quos citat, & sequitur Suarez disp. 13. de Fide sect. 5. n. 6. Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 7. quæst. 6. Fideles verò tenentur statim ac ad usum Rationis perveniunt. Ita omnes Theologi, asserentes cum D. Thoma 1. 2. quæst. 89. art. 6. Puerum, cum primùm ad usum Rationis pervenerit, esse obligatum omnia sua in Deum, tanquam auctorem Naturæ referre, quod sine actu Fidei fieri non potest: de qua re videndus Castropalaus tom. 1. tract. 4. disp. 1. de Fide puncto 12. num. 5.

III. Directè etiam putant alii, unumquemque Fidelem obligari ad actum Fidei semel in anno. Ratio est, quia, ut Ecclesia declararet tempus, quo Fideles Divino Præcepto tenentur confiteri, & Sacram Communionem recipere, decrevit esse judicandum semel in anno hanc obligationem adesse; sed Præceptum Fidei magis necessarium est, quàm quodvis aliud; ergo & hoc saltem semel in anno obligare debet. Ita Ledesma tom. 2. Summæ cap. 8. concl. 4. Hurtadus in 2. 2. disp. 93. §. 5., & à fortiori Sotus, qui docet, tale Præceptum obligare omnibus diebus festis, quia cum dies festi instituti sint principaliter ad colendum Deum, & cum Dei cultus præcipuè consistat in actu Fidei, videntur Fideles omnibus prædictis diebus ad talem actum obligari. Consentit Nider, qui in suo Præceptorio, ut refert Arragonius 2. 2. quæst. 2. art. 6., putat per se obligare tale Præceptum Fidei, quando aliquod Mysterium ab Ecclesia celebratur, ut fit in Annuntiatione B. Mariæ Virginis, in Nativitate,
Re-

Refurrectione, &c. Domini nostri Jesu Christi.

IV. Directè denique obligare Præceptum Fidei in articulo mortis, sicut etiam Præceptum Spei, & Charitatis, communiter docent Doctores: similiter in casu, quo Tyrannus urgeret ad Fidem negandam, & periculum adesset subversionis, nisi actus Fidei eliceretur. Ita Suarez loco citato cum aliis plurimis.

V. Advertendum tamen, quòd circa hanc materiam de obligatione eliciendi actum Fidei quatuor opiniones damnatæ jam fuerunt à S. Sede Apostolica tanquam improbabiles, quia aut hanc obligationem omninò tollebant, aut plùs æquo minuebant: quare ne periculum errandi in hac materia subsit, eas hic per extensum ob oculos ponendas esse existimo. Summus itaque Pontifex Alexander VII. in suo Decreto edito die 24. Septembris Anni 1665. damnavit hanc Propositionem: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi Præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Et Innocentius XI. in alio Decreto diei 2. Martii anni 1679. has tres Propositiones prescripsit: *Fides non censetur cadere sub Præceptum speciale, & secundum se - Satis est actum Fidei semel in vitâ elicere - Sufficit Myſteria Trinitatis, & Incarnationis semel credidisse.*

VI. Concludendum igitur est, non sufficere ad implendum Præceptum eliciendi actum Fidei, si isti semel, aut iterum in vitâ eliciantur, ut enim advertit Doctissimus Cardenas in explicatione 65. Propositionis ab Innocentio XI. damnatæ cap.2., ex vi hujus Præcepti obligantur Fideles *frequenter* hujusmodi actus, præcipuè circa Myſteria SS. Trinitatis, & Incarnationis, elicere: dicente Apostolo ad Rom. 1., & ad Hæbreos 10. *Justus ex Fide vivit*: quod non verificaretur, si semel tantum, aut iterum Fideles in totius vitæ cursu actus Fidei circa hæc Myſteria tenerentur elicere.

VII. Ne quis autem nimis scrupulosè angatur circa satisfactionem hujus Præcepti, aut istud nimis onerosum putet, rectè monet idem Cardenas loco citato num. 6.

T

Sa-

Satis abundè Fideles hujusmodi Præcepto satisfacere : cum enim frequenter Sacrificio Missæ assistant, *frequenter* etiam Christum Dominum Deum pariter, & Hominem credentes adorant : & cum frequenter Signo Crucis se muniant, *frequenter* etiam SS. Trinitatis Mysterium, & explicitè credunt, & confitentur : & sic de aliis nostræ Fidei Mysteriis, quæ facillimè à Fidelibus in aliis sacris actionibus, quibus vita Christiana redundat, ut in recitatione Symboli, Orationis Dominicæ, &c., *frequenter*, & explicitè creduntur.

VIII. Quæres hic obiter, an qui ita rudis esset, ut ea, quæ in Symbolo continentur, nec valeret intelligere quoad sensum, nec memoria retinere, excusetur ab eis explicitè credendis, & addiscendis?

Respondeo, excusari ratione impotentiae, quando sæpius conatus est instrui, & nunquam didicit : ad impossibile enim nemo obligatur. Ita Suarez disp. 13. sect. 4. num. 15. Castropalaus disp. 1. punct. 10. num. 10. de Fide. Valentia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 4., & Azorius apud Sanchez lib. 2. cap. 3. num. 18. in Decalogum. Obligantur tamen Parochi hujusmodi rudes juvare, quantum possunt.

C A P. VI.

Utrum Ecclesiastici teneantur ad majorem, & magis explicitam cognitionem Mysteriorum Fidei?

I. **R**espondeo : communis, & certa sententia Theologorum est, illos teneri : cum enim ad ipsos spectet docere Laicos Fidei Mysteria, utique ad majorem horum notitiam obligantur. D. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 6., quem sequitur Leander de Sanctissimo Sacramento loco superius citato quæst. 63. & alii communiter.

Pro

De Fide. Cap. VI. 147

II. Pro majori tamen hujus responsionis claritate notandum est, quòd non omnes Ecclesiastici tenentur eodem modo, & æqualiter scire dicta Mysteria. In triplici enim Classe sunt Ecclesiastici: alii quippe sunt simplices Sacerdotes, alii Parochi, & alii Episcopi. Primi tenentur habere majorem notitiam Mysteriorum quam Laici, in eo dumtaxat, quod ad munus suum ritè obeundum pertinet: sic cum Suario Leander tract.2. disp.2. quæst.65.: secundi obligantur ad multò majorem notitiam, scilicet ad tantam, quanta satis sit ad explicanda suis Oribus Mysteria Fidei ad formam Doctrinæ, quæ traditur in Catechismo Pii V. in Sanctorum album, singulari Christiani Orbis plausu à Summo Pontifice CLEMENTE XI. foeliciter nunc, & sanctissimè Ecclesiam Dei gubernante, nuper relati; & ad eas instruendas in Præceptis Decalogi, & in spectantibus ad Sacramentorum dignam susceptionem, simulque ad satisfaciendum difficultatibus communiter occurrentibus, juxta id, quod tradit Tridentinum sess.25. cap.2. de Reformatione: sic docent Coninck disp.14. dub.10. concl.6. Suarez disp.13. sect.6. n.6., & Filliucius tract.22. cap.2. n.35. Episcopi verò præter hæc obligantur defendere Fidei Mysteria, ac objectionibus, & cavillationibus Hæreticorum respondere, secundum illud Apostoli ad Titum 1. *Oportet Episcopum esse, &c. amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in Doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Et hæc est communis Doctorum sententia teste Sanchez lib.1. in Decalogum cap.3. n.2., & Leandro de SS. Sacramento tom.6. tract.2. disp.2. quæst.67.

C A P. VII.

An, & quando Confessarius teneatur
interrogare Pœnitentem de Myſteriis
Fidei: & Parochus ſuas Oves docere
Doctrinam Chriſtianam?

I. **A**D primum respondeo, tunc ſolùm teneri Confessarium interrogare Pœnitentem de Myſteriis Fidei, quando prudenter præſumere poteſt hæc à tali Pœnitente ignorari, undè non ſunt interrogandi Pœnitentes Nobiles, & benè à pueritia educati, aut ad literarum ſtudia incumbentes, ſicut nec illi, qui ad Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta ſuſcipienda frequenter accedunt: & ratio eſt, quia hi prudenter in rebus Fidei ſufficienter inſtructi præſumuntur. Ita Doctores communiter, quos ſequuntur Azorius tom.1. lib.8. cap.8. quæſt. finali, Filliucius tract.22. cap.2. quæſt.10. num.55. & 56., & Sanchez lib.2. cap.3. num.21. in Decalogum. Rudiores verò, & Agreſtes, quos probabiliter Confessarius credit facile ignorare poſſe Myſteria Fidei, ab eo ſunt interrogandi. Ita Leander de SS. Sacramento loco citato, quæſt.70.

II. Quodd ſi repererit, eos ignorare non ſolùm quoad verba, ſed etiam quoad ſubſtantiam omnes articulos Symboli, eos breviter in iis inſtruat, & actum Fidei elidere doceat, ac dolentes de culpabili negligentia in ad-diſcendo abſolvat. Ita cum communi Sanchez tom.1. lib.2. in Decalogum cap.2. num.21. qui addit, in praxi nunquam, vel rariffimè denegandam eſſe abſolutionem ob ignorantiam Doctrinæ Chriſtianæ, dummodò tamen Myſteria SS. Trinitatis, & Incarnationis non ignorentur, cui ſubſcribunt Fagundez, Trullenck, Filliucius, Coninck,
Re-

De Fide. Cap. VII. 149

Remigius, Joannes Sancius, & alii, quos citat, & sequitur Leander de SS. Sacramento loco citato quæst. 69., qui sicut in tom. 1. tract. 5. de Pœnitentia disp. 7. quæst. 51. dixerat Relapsos semper esse absolvendos, si verè doleant, & habeant propositum emendationis, ita docet faciendum esse cum iis, qui iterum, iterumque se accusant de negligentia in addiscenda Doctrina Christiana: si verò sæpè sæpius admoniti nullam diligentiam adhibuerint in ea addiscenda, differenda erit absolutio, donec saltem inceperint edificare.

III. Ad secundum dubium in titulo hujus capituli propositum respondeo, quòd Parochus tenetur sub mortali suas Oves Doctrinam Christianam docere, hoc enim est unum ex præcipuis oneribus, ad quæ se obligavit, dum officium Parochi suscepit. Ita communiter Doctores, ut videre est apud Remigium in Summa tract. 2. cap. 1. §. 1. Trullenck in Decalogum lib. 1. cap. 1. dub. 4. num. 7. Ledesmam tom. 2. Summæ tract. 1. cap. 3. concl. 7. Dominicum, & Petrum Sotum, illum lib. 10. de Justitia, & Jure quæst. 1. art. 3., istum in suo aureo Opusculo de Institutionibus Parochorum Lectione 6. de Officio Pastorum Pag. mihi 448. Filliucium, Sanchez, Navarrum, & alios.

IV. Imò hanc obligationem adeò strictam putavit Nicolaus Stetonijs in Libro, quem inscripsit: *Hoc age Parochorum*, ut probare conatus sit teneri Parochum adire Domos Parochianorum, & docere singulos. Nihilominus certum est, quod communiter omnes Theologi doceant, sufficere, si Parochus doceat suos Parochianos in communi, & in propria Ecclesia, vel per se, vel per alium, Doctrinam Christianam. Ita Leander à SS. Sacramento, qui loco citato quæst. 73. plurimos citat.

CAP.

C A P. VIII.

An, & quando Fideles interrogati de
sua Fide teneantur eam exterius
confiteri?

I. **U**T in hac quæstione certa ab incertis separentur, primò ea adnotabimus, quæ communiter Doctores admittunt, postea verò ea recensēbimus, quæ in controversiam ab Authoribus revocantur. Certum igitur est, primò semper, & ad semper obligare Præceptum negativum de non neganda Fide: Christus enim Matthæi 10. ait: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*. Quare gravissimè peccaret, qui Fidem Corde retinens eam dumtaxat signis externis negaret. Sic omnes Catholici sentiunt ex Concilio Nicæno Can. 11. & 12. Arelatensi 2. cap. 11., & Ancirano ferè per totum, & fusè tradidit D. Augustinus tract. 66. in Joannem, ut notant Suarez de Fide disp. 14. sect. 1. Sanchez lib. 2. in Decalogum cap. 4. & alii. Et oppositum dicere est error Annabatistarum, Libertinorum, aliorumque nostri temporis Hæreticorum, qui volunt non esse peccaminosum, Fidem exterius negare, dummodò tamen interius retineatur.

II. Certum est secundò, aliud esse negare Fidem, dicendo positivè se non esse Catholicum, aliud verò tacere, & sic Fidem exterius non demonstrare. His positis.

III. Dico, quòd quando Fidelis interrogatur de sua Fide à Persona privata, vel etiam à Persona publica, sed auctoritate privata, non obligatur ipsi respondere, sed potest licitè tacere, & fugere: dummodò taciturnitas, aut fuga non sit signum negatæ Fidei. Ratio est, quia sic tacendo, vel fugiendo, nihil facit contrà Præceptum

De Fide. Cap. VIII. 131

ceptum Fidei, quam interiùs confitetur, & exteriùs non negat. Ita communiter Doctores, quibus subscribunt Azorius tom.1. lib.8. cap.27. Sanchez lib.2. in Decalogum cap.4. num.6. Valentia 2. 2. disp.1. quæst.3. punct.2. dub.3. Bannes 2. 2. quæst.3. art.2. dub.2. concl.3. Tabiena verbo *Fides* quæst. ult. Filliucius tract.22. cap.3. quæst.2. num.64. Bonaccina tom.2. disp.3. quæst.2. num.3. & 4. de Fide, contrà Cajetanum, Angelum, Abulensem, & alios.

IV. Si vero Fidelis interrogetur à Persona publica, verbi gratia, à Tyranno auctoritate publica fungente, tunc obligatur respondere, quia alioquin periclitaretur honor Fidei, cui consulere omninò tenemur etiam profudendo sanguinem. Ita Leander de SS. Sacramento tract.2. de Fide disp.3. quæst.9., qui quamvis quæst.13. & 14., firmet cum communi sententia licere Christiano fugere Persecutorem juxta Christi verba Matthæi 10. dicentis: *Cum autem persequentur vos in una Civitate, fugite in aliam.* Imò in pluribus casibus eum obligari fugere, ut quando ejus vita esset valdè necessaria Bono Ecclesiæ; quando timeret, ne pressus vi tormentorum, periclitaretur Fidem negare; quando prudenter crederet, quòd se conservando multò meliùs se promoturum esse Fidem, aut quando prudenter timeret, ne morte sua graviùs defæviret Tyrannus in reliquos Christianos: si tamen cognoscat ex fuga sua grave scandalum oriturum inter Fideles, vel morte sua reliquos animandos ad constantiam in Fide, tunc statuit teneri non fugere. Ita loco citato quæst.16.

V. Quæres, an neget Fidem ille, qui interrogatus, an sit Turcha, Lutheranus, vel Calvinianus, respondet se esse? Ad hoc dubium respondeo, quòd si talis interrogatio tendat ad explorandam Fidem, tunc ea responsio est negatio Fidei, quia sic respondens affirmat se profiteri Religionem Mahumetanam, Lutheranam, aut Calvinianam, quæ veræ Fidei opponuntur: si verò hæc interrogatio tendat ad explorandam Nationem, verbi gratia, ut agnoscat, an sit Asiaticus, Anglus, vel Hollandus, tunc

152 Opusculum Primum

tunc non est negatio Fidei, si dicat se esse Asiaticum, Anglum, vel Hollandum. Ita Eminentissimus Cajetanus 2. 2. quæst. 7. art. 2. dub. 1., alique relati à Leandro loco citato quæst. 21., ubi rectè monet non negare Fidem, nec contra Fidem peccare eum, qui apud Hæreticos interrogatus, an sit Clericus, Sacerdos, vel Religiosus, respondet se talem non esse: hic enim negat statum, non verò Religionem, cum plurimi sint Catholici, qui nec Clerici, nec Sacerdotes, nec Religiosi sunt.

VI. Quod diximus non licere verbis Fidem negare, valet etiam de factis, & rebus: verbi gratia, induendo vestem protestativam falsæ Religionis, vel exercendo simulatè aliquam actionem cultus ejusdem; dummodo tamen hæc seriò, & ex animo fiant: si enim hæc fierent ex animi levitate in Comediis, & jocos, non essent contra Fidem, ut docent Azorius lib. 8. cap. 27. quæst. 6. Suarez disp. 14. sect. 5., & alii communiter.

C A P. IX.

An liceat Fidelibus Tempia Hæreticorum, & Synagogas Judæorum adire, istorumque Azymis vesci, eisque famulatum præstare.

I. **Q**uod attinet ad primum dubium, an scilicet Christianis licitum sit Hæreticorum Tempia, & Judæorum Synagogas adire? Respondeo, quòd si sola curiositatis causa hoc faciant, & absit periculum subversionis, vel scandali, non peccant mortaliter. Ratio est, quia res de se non est intrinsecè mala, ut omnes Theologi docent; ergo cum, secluso scandalo, & perversionis periculo, neque sit mala extrinsecè saltem mortaliter

liter (non enim apparet ex quo alio capite possit esse lethaliter mala) non est , cur dicere debeamus , esse mortaliter illicitam . Ita Gaspar Hurtadus disp.9. difficult.10. , Stephanus Fagundez lib.1. cap.6. n.10. in Decalogum , Acacius de Velasco tom.1. resol.322. num.1. Martinus Becanus cap.9. quæst.5. dub.3. num.16. , & Rodericus Arriaga 2. 2. disp.22. sect.7. num.51. , qui aded id verum putant , ut etiam ad audiendas Hæreticorum conciones id extendant . Undè non sunt in hoc audiendi Leander de SS. Sacramento , & quidam alii ab ipso citati tract.2. de Fide disp.3. quæst.42. , qui putant semper esse mortale Catholicis Hæreticorum templa ingredi , ibique eorum conciones audire .

II. Quod verò ad secundum dubium in titulo hujus capitis propositum pertinet , an scilicet liceat Christianis Hebræorum Azymis vesci , respondeo , hoc graviter esse illicitum , si illis Christiani , Ritu Judaico , id est tanquam ceremonia Legis veteris observanda vescantur . Ita cum omnium sententia Suarez disp.18. num.71. , & in hoc sensu intelligenda sunt verba in Capite Nullus 28. quæst.1. , ubi sic habetur : *Nullus eorum , qui in Sacro sunt Ordine constituti , aut Laicus Azyma Judæorum manducet , aut cum eis habitet , aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet , aut medicinam ab eis percipiat , aut cum eis in Balneo se lavet . Si verò quisquam id fecerit , si Clericus deponatur , si Laicus excommunicetur .* Vesci verò Azymis non in observantiam Legis Mosaycæ , sed tanquam pane , nullum est peccatum . Ita Gaspar Hurtadus disp.10. difficult.7. apud Leandrum disp.4. de Fide quæst.26.

III. Habitare similiter in eadem Domo , aut se lavare in eodem Balneo illicitum est , quando aliquod imminet perversionis , aut scandalì periculum ; ut expressè docet Leander loco citato disp.4. quæst.25. dub.1. ; si verò tale periculum absit , licitum erit , ut colligitur ex Cap. *Ad hæc* de Judæis , ubi prohibetur ea cohabitatio , quæ continet diuturnam animi subjectionem in famulatu Judæi , non verò alia .

154 Opusculum Primum

IV. Undè patet hominì Christiano esse omninò illicitum servire Judæo, habitando in Domo ipsius Judæi, licere tamen servire cohabitando extra Domum ipsius: sic sentiunt cum communi Hostiensis in dicto Cap. *Ad hæc*, & ibi Joannes Andræas, Ægidius disp. 18. dub. 11. n. 171. Bonaccina disp. 3. quæst. 2. punct. 5. in primum Decalogi Præceptum, & Filliucius tract. 22. cap. 5. quæst. 2. n. 130., & ita patet responsio ad tertium dubium in titulo hujus Capituli propositum.

V. Hinc inferitur, posse quidem Fœminam Christianam adire Domos Judæorum ad ipsorum Infantes lactandos, non verò, in ipsis Domibus Judæorum inhabitando, eos nutrire. Imò nec posse Episcopum in hoc dispensare, cum inferior non habeat facultatem dispensandi in Lege Superioris: Hæc autem Lex est Summorum Pontificum Alexandri III. in dicto Cap. *Ad hæc* de Judæis, & Innocentii III. in Capite *Et si Judæos* eodem titulo, qui Pontifex in Capite *Cum sit nimis* de Judæis præcepit etiam sub gravibus pœnis, ne Judæi publicis officiis præficerentur, cum cædat in nostræ Fidei ignominiam, si Fidelis ab Infideli gubernetur.

C A P. X.

An Laicis licita sit disputatio de rebus Fidei cum Hæreticis?

1. **R**espondeo, quodd regulariter loquendo, illicitum est Laicis disputare cum Hæreticis de rebus Fidei. Patet hoc ex Capite *Quicumque*, §. *Inbibemus* de Hæreticis in 6., ubi sic habetur: *Inbibemus quoque, ne cuiquam Laica Persona liceat publicè, vel privatim disputare de Fide Catholica; qui verò hoc fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Ubi manifestum est, talem excommuni-

ca-

De Fide. Cap. XI. 155

cationem, cum exprimat per modum imperativum, non esse latæ, sed ferendæ sententiæ.

II. Dixi regulariter loquendo, quia probabile est, hanc prohibitionem non afficere Laicos doctos, quia respectu istorum cessat finis prohibitionis, qui est defectus scientiæ, & ob hunc defectum periculum subversionis, quod communiter in Laicis indoctis adesse solet. Ita Cajetanus 2. 2. quæst. 10. art. 7. dub. 1., & ibi etiam Bannes, Petrus Ledesma in Summa tom. 2. tract. 1. cap. 5. concl. 13. Granadus tract. 15. disp. 9. num. 5. & 6. Reginaldus lib. 17. num. 22. Petrus Hurtadus disp. 75. sect. 3. §. 24. Acacius de Velasco resol. 333. num. 1., & alii contra Leandrum de SS. Sacramento, qui loco citato disp. 4. de Fide quæst. 7. oppositum docet cum Navarro, Suarez, Valentia, Arragonio, Becano, Gasparo Hurtado, Thoma Sanchez, & aliis.

C A P. XI.

De peculiari Fidei Præcepto adorandi, & colendi Deum.

I. **P**ræcipuum Fidei Præceptum est, quodd Deum tanquam supremum rerum omnium Dominum colamus, & adoremus ea adoratione, quæ est actus virtutis Religionis: pro quo notandum est, quodd Religio est virtus moralis exhibens Deo cultum debitum: & hæc est prima inter Virtutes Morales, quia propius accedit ad Virtutes Theologicas: non est tamen Virtus Theologica, quia non habet pro objecto immediatè Deum, sed cultum Deo debitum.

Religionis actus sunt, Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramentum, Votum, & Adjuratio.

II. Triplex est Adoratio, nempe Latriæ, quæ est in Deum propter ejus excellentiam : Dulæ, quæ est in Sanctos propter creatam excellentiam omnibus ipsis communem : Hyperdulæ, quæ est in Beatam Virginem propter creatam excellentiam singularem ipsius.

III. Omnis Adoratio est vel absoluta, vel respectiva : dicitur absoluta, cum adorantur Deus, B. Virgo, & Sancti in se ipsis : dicitur verò respectiva, cum adorantur in aliquo ad ipsos pertinente, ut cum adoratur Crux, Reliquiæ Sanctorum, Imagines Sacræ, & similia, quæ Ratione carent, in quibus non sistit Adoratio, sed refertur ad Prototypum.

IV. Cultus igitur Latriæ est, supernaturalis excellentiæ increatæ, & singularis, testimonium cum profunda submissione exhibitum : submitio enim per hunc cultum est humilior, quàm submitio per cultum Dulæ, aut Hyperdulæ.

V. Non peccat, qui Cultum civilem alicui propter naturalem ejus excellentiam exhibet. Est cultus civilis testimonium naturalis excellentiæ alienæ cum propria naturali submissione ad ipsam ; ut cum quis hoc pacto se submittit alicui propter ejus dignitatem, potestatem, sapientiam, & similes prærogativas naturales.

VI. Peccant verò contrà Fidem primò illi, qui Idolatriam, Judaïsmum, aut Apostasiam à Fide amplectuntur.

VII. Secundò, qui Hæreticorum erroribus pertinaciter adhærent, aut Hæreticos in causa Hæresis favent, aut eorum libros legunt, aut cum illis de Fide temere disputant.

VIII. Tertiò, qui de veritate alicujus articuli Fidei dubitant, vel Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

IX. Quartò, qui de Misericordia, & Gratia Dei præsumunt, vel qui de Misericordia, & Gratia desperant, aut qui Deum odio habent, vel de ejus Providentia obmurmurant, vel ejus obsequium animo deliberato fastidiunt.

Quin-

De Fide. Cap. XI. 157

X. Quintò, qui Creaturæ cultum Deo debitum impendunt, aut Deum superstitioso ritu colunt, vel Dæmonem invocant, aut tacitum, aut expressum pactum cum eo ineunt.

XI. Sextò, qui per somnia, præstigia, & Necromantiam thesauros, vel rerum futurarum, aut occultarum cognitionem inquirunt: nec non, qui Magos de similibus consulunt, vel per aves, & alia superstitiosa, veritatem alicujus rei investigare contendunt.

XII. Septimò, qui Sanctorum Reliquias, Eucharistiam, Imagines Sacras, & alia hujusmodi superstitiosè tractant, vel quasdam Orationes, aut jejunia tanquam media infallibilia ad aliquod obtinendum adhibent: sicuti etiam, qui peculiaria signa, characteres, verba futilia ad sanitatem recuperandam, vel ad aliquod malum præcavendum exhibent.

XIII. Octavò, qui Maleficiis amatoriis, aut Veneficiis utuntur, vel quibusdam ligaturis Matrimonii usum impediunt.

XIV. Nonò, qui Deum tentant, volendo, & expectando miraculosè ab illo, sine ratione, & necessitate aliquem effectum.

XV. Decimò denique, qui Sacramenta indignè suscipiunt, vel ministrant, vasa Sacra, ac res Sacras ad profanos usus adhibent, Sacras Imagines contumeliosè tractant & verba Sacræ Scripturæ ad ridiculas, superstitiosas, & falsas significationes invertunt.

C A P. XII.

De Superstitione , ejusque speciebus ,
Idololatria scilicet , Magia , Divi-
natione , Vana Observantia ,
& Maleficio .

I. **S**uperstitio est cultus vitiosus veri, vel falsi Numinis. Vitiosè colitur verum Numen, cum modo indebito adoratur, ut si quis Judaicis Cæremoniis Deum veneraretur; si Missam celebraret, qui non est Sacerdos. Quòd si colatur verus Deus cultu superfluo, verbi gratia, si quis usurparet res, aut circumstantias inutiles, & ab Ecclesiæ more alienas; si Missam celebrare nolle minus quàm quinque Candelis ardentibus; si velit in Oratione oculos in Cælum semper esse elevatos, & similia; tunc, præciso contemptu, & scandalo, erit solum culpa venialis, ut docet Polanus in Breviario Theologico par.2. num.942.

• II. Hinc fit, eos falso cultu verum Deum colere, qui propria auctoritate proponunt aliqua tanquam Ecclesiæ Præcepta, cum verè non sint: qui falsas Reliquias adorandas exhibent, aut loco Hostiæ consecratæ exponunt non consecratam: qui falsa miracula prædicant: qui ad augendam in aliis devotionem fictas revelationes enarrant, aut in Sacra Scriptura aliquam confictam historiam reperiri affirmant: in his enim, & similibus casibus mortaliter peccatur, nisi ignorantia, simplicitas, aut inadvertentia excuset: ut cum Lessio, Layman, Navarro, & Bonaccina firmat Busselbaum lib.3. tract.1. cap.1. dub.1. resp.2. num.1.

III. Illi verò cultu superfluo peccant, sed, ut dixi, ferè sem-

semper venialiter, qui ad obtinendam aliquam Gratiā, putant audiendam esse Missam ante Solis ortum, aut eam celebrandam esse à Sacerdote, qui vocetur, verbi gratia, Joannes, vel qui habeat ætatem, quam habuit Christus, quando pro nobis mortuus fuit; aut esse jejunandum diebus Dominicis ad præsciendam mortis horam, & similia.

IV. Ea verò Superstitio, qua cultus indebitus Creaturæ tribuitur, includit sub se quinque species, nempe Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam Observantiam, & Maleficium.

V. Idololatria est, cum Divinus Cultus tribuitur Creaturæ tanquam Deo. Hæc, ut rectè observat Tolemus lib. 4. cap. 14. num. 6., non modo Religioni, sed etiam Fidei opponitur: sicut enim veram adorationem in intellectu Fides præcipit, qua veri Dei excellentiam credimus, cui nos ipsos subijcimus; sic adoratio falsa, qualis est Idololatria, supponit errorem in intellectu, quo judicamus Creaturam esse honore Divino dignam.

VI. Idololatria in homine baptizato, si sit solum interior, gravissimum quidem peccatum est, sed non habet annexam Excommunicationem Bullæ Cœnæ; si verò sit & interior, & exterior, idest externè aliquo modo manifestata, est peccatum, cujus absolutio Summo Pontifici reservatur.

VII. Magia alia est Naturalis, alia Dæmoniaca. Naturalis est, quæ per occultas rerum naturalium virtutes, aliquem effectum insolitum, & mirum efficit, & hæc est licita. Dæmoniaca est quædam potestas inordinata, homini per Dæmonem collata, qua ex pacto cum ipso Dæmone inito, mediis pravis, & superstitiosis fit aliquid, quod est supra vires naturales hominis, licet non superet vires naturales Dæmonis. Pactum illud, vel sit expressè cum Dæmone visibiliter apparente, aliquando cum Agno vice Dæmonis fungente, & aliquando sit tacitè per Dæmonis invocationem; quæ invocatio non solum fit per verba invocatoria Dæmonis, sed etiam quoties homo aliquid intentat facere per ea, quæ neque ex se, neque ex aliqua supernaturali Divina virtute talem effectum produ-

ducere valent : verbi gratia, cum quis Verba, vel Characteres quosdam ad morbes depellendos adhibet.

VIII. Ad dignoscendum, an hæc tacita Dæmonis invocatio in aliquo casu interveniat, traditur communiter à Doctoribus hæc regula : quando assumuntur verba non significativa ; quando adhibentur figuræ inutiles ; quando quis utitur fallitate, verbi gratia, dicendo, quòd Christus Dominus febre laboravit ; quando vanæ conditiones apponuntur ; quando promittitur infallibiliter effectus supra vires mediorum ; in his, & similibus casibus, pactum Dæmoniacum intervenit saltem tacitum. Ita doctissimus Tamburinus lib. 2. in Decalogum cap. 6. num. 25., ubi etiam num. 27., rectè docet esse superstitiosa, & includere pactum tacitum cum Dæmone, observare quosdam dies ut faustos, quosdam ut infaustos : verbi gratia, non esse incipiendum quidquam in die Veneris ; non esse nendum à Puella die Sabbathi, alioquin erit infortunata ; aquam benedictam habere majorem vim una die, quàm alia ; sicuti etiam certis diebus olera scopis tangere, ne à vermibus lædantur ; ova exclusa die Parasceves habere vim extinguendi incendium ; preces quasdam recitari à Muliercula nocte S. Joannis Baptistæ, & primum nomen, quod audierit, esse nomen futuri Sponsi sui ; si recitentur, scribantur, aut scriptæ gestentur aliquæ determinatæ Orationes Sacræ, eas infallibiliter à morte violenta, aut ab aliis malis liberare ; Gallinam cantantem more Galli esse occidendam ad avertendum infortunium, quod portendit ; die S. Antonii novies circumducere per ejus templum jumenta, quia sic non infirmabuntur, & his similia.

IX. Denique sciendum est, quòd ad excusandum à peccato superstitionis in his, & similibus casibus, non sufficit talia facere cum protestatione nolendi talem effectum à Dæmone expectare, aut aliquod pactum cum ipso habere : id enim esset renuntiare verbis pacto Dæmoniacò, ipsumque factis approbare : Tamburinus cum aliis, loco supracitato num. 29., qui num. 49. rectè, notat, quòd licèt de se non possit dari materiæ parvitas in Superstitio-

De Fide. Cap. XII. 161

tionibus ex Sanchez lib.2. in Decalogum cap.40. n.13. (quamvis Valentia 2. 2. disp.6. quæst.13. punct.3., & de la Torre, illam admittant) attamen quando aliquis actus levis superstitiosus sit semel, aut iterum ex curiositate, vel joco, aut ex quadam animi levitate, & non expectando infallibiliter effectum, non erit peccatum mortale; cum in hoc casu exiguum periculum deceptionis adsit, & ex alia parte in his circumstantiis non videatur actus in genere Superstitionis completus, cum non expectetur infallibiliter effectus.

X. Divinatio est notitiæ Divinæ usurpatione ope Dæmonis ad hoc invocati: dicitur *Divina notitia*, quia adhibetur ad cognoscenda futura contingentia, & humani Cordis secreta, quorum notitia ad solum Deum pertinet.

XI. Duplex est Divinatio: alia per pactum expressum cum Dæmone, & Necromantia dicitur, quæ importat quodammodò Apostasiam à Fide, ac Superstitionem, & ideo debet specialiter exprimi in Confessione. Alia per pactum tacitum, seu interpretativum, ut cum ex lineamentis corporis, ex garritu avium, & similibus quæritur certa cognitio eorum, quæ sciri naturaliter non possunt. Prima semper est mortalis, secunda sæpè à mortali excusatur, nempe vel ratione ignorantie, non tamen crassæ, aut affectatæ; vel quia certa fides non adhibetur, sed mera quædam suspicio futuri eventus concipitur: Layman lib.4. tract.10. cap.3. n.6., & alii plures ab eo citati.

XII. Ex dictis sequitur, peccari mortaliter, cum adhibentur aliqua naturaliter ita ad aliquem effectum improporcionata, ut clarè constet, non nisi Dæmone se intermisciente, fieri posse: sic peccat graviter, qui ex Astris, Somniis, & similibus ita pendet, ut certò illis credens omnes ferè vitæ suæ actiones ex illis regulet: Bussbaum lib.1. tract.3. cap.1. dub.2. num.5. Suarez, Sanchez, & Lessius ab eo citati.

XIII. E contra non peccant graviter primò, qui ex Somniis, Astris, &c. levi quodam timore correpti, aliquid omittunt, quod alioquin facere non tenentur, ut non discumbendo, si tredecim sint Convivæ, non inci-

X

piendo

piendo iter die Veneris, cavendo sibi à re, quam sibi in Somniis fore noxiam præferunt, &c. Secundò, si joci gratia Ægyptias, vulgò *Zingane* audiant; si taxillos ad divinandum quidpiam per ludum jaciant; si sortes divisorias mittant ad videndum quænam pars hæreditatis, vel alterius rei singularis obtigerit, &c.

XIV. In electionibus tamen Ecclesiasticis, & in Sæcularibus Officiis Reipublicæ Bonum conservantibus, est mortale peccatum per sortes procedere: ea enim sunt conferenda secundum Personarum merita, & idoneitatem, non autem fortuitò, nisi tamen plures Personæ essent æquè idoneæ, ac dignæ, tunc enim sorte eligere liceret: Lessius cap.43. Undè sortes divisorias esse licitas rectè ait Toletus lib.4. cap.15. num.9., dummodò tamen tres conditiones serventur. Prima, ut nihil in illis fiat contra Justitiam: Secunda, ut nihil fiat contra Bonum publicum: Tertia, ut non fiant in Beneficiis, & Dignitatibus Ecclesiasticis.

XV. Sortes pariter Consultoriæ licitè mittuntur ad consulendum Deum, si tria interveniant. Primum, ut non ex curiositate, sed ex gravi necessitate mittantur. Sic D. Augustinus Epistola 180. ad Honoratum ait: *Si inter Dei Ministros sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium deferatur Ecclesia; si hæc disceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant sorte legendi sunt.* Simile habet cap.28. de Doctrina Christiana. Secundum, ut id fiat cum reverentia: undè Apostoli, mittentes sortem in electione S. Matthiæ, collegerunt certum numerum Fidelium, qui precibus Divinum implorarent auxilium, ut observat Beda super caput primum Actorum. Tertium denique, ut verba Sacræ Scripturæ, quæ in talibus sortibus fortè adhibeantur, ad negotia terrena non convertantur, ut docet D. Augustinus Epistola 119. ad Januarium.

XVI. Quæres hîc obiter, quid sit tentatio Dei? Respondeo: est dictum, vel factum ad capiendum de Deo

De Fide. Cap. XII. 163

experimentum per extraordinarium effectum; & hæc dupliciter fieri potest: primò expressè, ut quando sit aliquid ea directâ intentione, ut quis experiatur, an Deus sciat, vel aliquid facere possit: secundò, tacitè, quando scilicet homo, licèt non habeat directam intentionem tentandi Deum, facit tamen aliquid, quod consequenter tendit ad tentandum Deum: ut cum quis vult experiri innocentiam alicujus, cogendo illum ambulare super carbones, vel super aquas. Hæc tentatio sine rationabili causa, & necessitate, est peccatum mortale: si verò iusta causa subit, ut particularis instinctus Divinus, Divina promissio, Donum Miraculorum, necessitas honoris Dei, Defensio Religionis, & similia, quæ hic, & nunc exigent à Deo effectum extraordinarium; tunc non tentaret Deum, qui ipsum rogaret, vel ab eo expectaret talem effectum, ut docent omnes cum D. Thoma 2. 2. quæst. 97. art. 1. & sequenti.

XVII. Maleficium denique est invocatio Dæmonis ad patrâtionem novi, & miri operis. Aliud est amatorium, quo Malefici utuntur ad flectendos animos ad amorem: aliud est veneficum, ad mortem, vel alia mala inferenda.

XVIII. Ad hoc reducuntur scelera Maleficarum, seu Sagarum, & Lamiarum, quæ potissimum duò quærunt, nempe turpe cum Dæmone commercium, & damnum alienum.

XIX. Quoad Maleficium amatorium sciendum est, posse quidem Dæmonem allicere phantasiam, & imaginationem immutare, exhibere rem amabiliorem, quàm sit, inflammare partem sensitivam, &c., non tamen posse vim, & necessitatem voluntati inferre, atque adeò semper poterit homo, si velit, cum Divinæ Gratiæ adjutorio omnes Dæmonis illecebras abjicere.

XX. Si Maleficus ad confitendum accedat, hæc ab illo sunt à Confessario inquirenda: Primò, an pactum expressum, vel tacitum cum Dæmone inierit, & quid illi promiserit: Secundò, an Christi Fidem ejuraverit, aut aliquid contrâ Fidem crediderit: Tertio, an Dæmoni orationes, adorationes, & similia detulerit: Quarto, an rebus

164 Opusculum Primum

bus Sacris ad Maleficium patrandum abusus fuerit: Quintò, an grave damnum Proximo intulerit: Sextò, an ad dissolvendum Maleficium alio Maleficio usus fuerit.

XXI. Atque hic notandum, quòd cum sit intrinsecè malum uti Maleficio, illicitum etiam erit à Malefico parato acceptare, ut Maleficium Maleficio solvat: undè solùm licitum est petere ab illo, ut Maleficium dissolvat, tollendo signum Maleficii, non tamèn aliud Maleficium apponendo: Tamburinus loco citato §.2. n.5. Si verò sciam posse Maleficum dissolvere Maleficium absque novo Maleficio, tunc possum petere ab eo, ut illud solvat licèt sciam ipsum esse soluturum cum Maleficio: quia, quando urget gravis necessitas, peti potest ab aliquo id, quod ipse licèt facere potest, si velit, quamvis certus sit petens, quòd alter per medium illicitum operabitur. Sic si me urgeat necessitas, possum petere mutuum ab Usurario, quamvis certò sciam ipsum petiturum usuras, quia si facit cum peccato id, quod sine peccato facere potest, sibi imputet. Ita cum communi Doctorum sententia Sanchez lib.2. in Decalogum cap.41. num.13., & Tamburinus loco citato num.7. Ea porrò scientia sufficit, ut sit moralis, idest sciam probabiliter, illum posse modo licito Maleficium dissolvere.

XXII. Neque obstat, quòd qui petit à Malefico, ut solvat, videatur consulere Maleficium, quod per se malum, atque illicitum est; non obstat inquam, quia non consulitur Maleficus ut talis, sed ut sciens bonis artibus dissolvere Maleficium, & sic nihil fit illicitum.

XXIII. Nec est illicitum tollere signum Maleficii: verbi gratia, si Venefica te percutiat, tu Morbo inficieris, & paulatim tabescas; at si illam tu repercurias, impediatur Morbus, tunc potes eam licèt repercutere, quia illa repercussione tollitur signum Maleficii, & consequenter Maleficium dissolvitur: Sanchez lib.2. Summæ Moralis cap.41., Delrius, Suarez, Lessius, & alii apud ipsum.

XXIV. Si cum Maleficio, Divinatione, Superstitione, &c. conjuncta fuit Hæresis formalis, nempe externa simul, & interna, est Casus Summo Pontifici reservatus: si verò

De Fide. Cap. XIII. 165

si verò cum adoratione Dæmonis, cum pæsto, commercio, superstitione, &c. non fuerit conjuncta Hæresis prædicta, absolvi poterit à quovis ordinario Confessore, nisi tamen in aliqua Diœcesi adsit hujus Casus reservatio.

C A P. XIII.

Varii Casus, in quibus dubium est, an reperiantur Superstitiones, resolvuntur.

I. **Q**Uæres primò, an interveniat Superstitio in his casibus. Primò, Morbo càduco aliqui medentur obmurmurando in auribus ejus, qui cecidit, hæc verba: *Creatura Dei, memento Creatoris tui*. Secundò Canes latrantes quidam compescunt, & quasi mutos reddunt dicendo: *In camo & fræno maxillas eorum confringe*. Tertio sanguinem è naribus profluentem cohibent his verbis: *Libera me de sanguinibus*. Quartò, aliqui putant, quòd qui die festo S. Stephani Protomartyris pane, & aqua jejunant, & ritè confessi Sacram Communionem recipiunt, non morientur ab aliis occisi, licèt multis istis vulnerentur.

II. Respondeo, quòd si hæc, & similia fiant cum sola spe obtinendi à Deo effectum, non sunt peccaminosa, nec superstitionosa; si verò fiant cum credulitate infallibilis eventus, erunt peccata Superstitionis: quia, cum præter Sacramenta, & Sacramentalia, nullum ex sacris verbis, aut rebus habeat infallibilem effectum, si quis hunc infallibiliter expectet, non nisi à Dæmone expectare potest, & consequenter Superstitionis peccatum committet. Ita Tamburinus loco citato num. 45.

III. Pari ratione differendum est de illis, qui rebus naturalibus adjungunt suas preces, si enim à rebus naturali-

salibus expectent, ut à propriis causis etiam effectum infallibiliter, preces verò adhibeant solum ex spe, ut coadiuvent virtutem naturalem, nulla erit Superstitio: si verò à precibus illis expectaretur infallibiliter effectus, tunc esset Superstitio.

IV. Quæres secundò, quid sentiendum sit de his aliis actionibus, an scilicet in illis Superstitio aliqua reperiat? Primò, Morbum Isteritium aliqui sic sanant. Accipiunt filum conquisitum à telarum Textricibus, quod italicè appellatur *Licco*, quo filo ægri staturam, ejusque brachia extenta ter metiuntur, mox complicant filum, & sic complicatum vulgari forfice super Caput, humeros, & pectus Infirmi secant, Idem ter repetentes singulis diebus, usque per tres dies. Alii eidem morbo medentur jubendo, ut Æger mingat in vas, in cujus fundo sit herba Marrobium. Secundò vulnera sanant quidam pulvere Sympathico, vel unguento armario, sic dicto, quia applicando tale unguentum armis, sanguine vulnerati cruentatis, aut panno eodem sanguine maculato, sanitatem Infirmo reddunt. Tertiò filum Cannabis, quod Puella virgo nevit, applicant quidam Infirmis tumore gutturis laborantibus, eosque sic sanant. Quartò denique Resipillas curant nonnulli atramentum circumfundendo, alii argento inflammationi super posito.

V. Respondeo ad primum de remedio Isteritiæ per filum, esse superstitiosum, quia, ut monet Tamburinus lib.2. cap.5. num.73. omnia in eo vana apparent, & ad illum effectum producendum impropportionata.

VI. Ad secundum de pulvere Sympathico, & unguento armario, Respondeo, quòd cum in ejus factione nonnulla misceantur, quæ sympathiam habere creduntur cum sanguine, & carne Ægroti, & nihil nisi naturale applicetur, ejus virtutem esse naturalem probabiliter aliqui existimant, licet non desint, qui oppositum verius judicent.

VII. Ad tertium de filo Cannabis respondeo, quòd idem Tamburinus num.67. inclinât, fortasse nullam includere superstitionem, quia sicut Valle de Moura ex Ruberto lib.1. tract.3. de Trinitate cap.1. ad illa verba

Ge-

Genesis 3. *Inimicitias ponam inter Te, & Mulierem*, docet, quòd si Mulier nuda planta pedis etiam levissimè premit caput Serpentis vivacissimum, statim remanet Serpens sine motu, & moritur, quam virtutem non habet planta pedis viri; potest etiam dari casus, quòd Virgo innocens, & pura in suis manibus, & saliva habeat talem virtutem, quæ filo cannabis communicata illum morbum propellat.

VIII. Ad quartum denique de Resipillis dico, nullam in applicando atramento, vel argento intervenire Superstitionem, quia inflammatio illa per contrarium frigus atramenti, & argenti extinguitur, si alterutrum sæpius applicetur, ubicumque inflammatio conspicitur: undè inepta prorsus, & impertinentia sunt signa, characteres, & verba, quæ huic remedio adjungunt aliqui, & hæc utpotè superstitiosa, sunt omninò prohibenda, & rescanda.

IX. Quæres denique, an liceat aliquando procurare aliquem effectum, de quo dubitatur, an sit à causa naturali, vel à Dæmone? Respondeo, quòd est probabilis opinio Tamburini, dicentis hoc licere ad evitandum magnum damnum, ad medendum vulneribus, & gravibus infirmitatibus; quia in tali dubio possessio stat pro libertate, quam quilibet homo habet à Natura consulendi scilicet sibi mediis, quæ præsumi possunt naturalia, dummodò id fiat cum protestatione, quam tradit Lessius lib. 2. cap. 44. num. 46. de Justitia, & Jure, ubi ait: non est licitum uti remedio, de quo dubium est, an contineat tacitam Dæmonis invocationem; hoc enim est se exponere manifesto Superstitionis periculo, nisi fortè id fiat cum expressa contrariæ voluntatis protestatione.

C A P. XIV.

De Hæresi.

I. **H**ÆRESIS est pertinax error hominis baptizati contra aliquem articulum Fidei. Dicitur *error*, nempe in intellectu, quia si quis proferat verba contra Fidem, sed in intellectu non habeat errorem, illa non est Hæresis, sed sunt tantum verba hæreticalia. Dicitur *pertinax*, id est deliberatè, & obstinatè volens credere oppositum ejus, quod ab Ecclesia proponitur. Differt ab Apostasia, quia hæc est recessus totalis à Fide Catholica.

II. Ad Hæresim igitur quatuor requiruntur: Primò error in intellectu: Secundò esse baptizatum: Tertiò credere aliqua Myſteria, & alia negare: Quartò Pertinacia.

III. Ex dictis liquet, quòd Hæresis alia est interna, & alia externa. Interna est, cum quis interiùs credit pertinaciter oppositum alicujus articuli, sed hoc non manifestat signo sensibili, & hæc non subiacet pœnis Ecclesiasticis: externa verò est, quando signo aliquo externè manifestatur id, quod interiùs non creditur.

IV. Qui de Fide dubitat, vel aliquem articulum Fidei esse solùm probabilem putat, Hæreticus est: similiter peccat peccato Hæresis, qui contra Fidem ex ignorantia crassa, vel affectata sentit. Ita Toletus, Lorca, & alii communiter: quia tamen hæc Hæresis non est completa, propterea ob illam Censura non incurritur. Ita Escobar in Theologia Morali tract. 5. examine 1. cap. 4. n. 10.

V. Ad hoc autem ut constituatur Hæresis externa, quæ subiacet Excommunicationi, duo requiruntur: Primò, ut signum externum procedat ex affectu Hæresis internæ: Secundò, ut tale signum sit vel per se, vel ex circumstantiis determinatè expressivum erroris interni. Ita Sanchez in

De Fide. Cap. XV. 169

in Decalogum tom.1. lib.2. cap.8. num.7., & cum ipso Tamburinus lib.2. in Decalogum cap.1. §.4. num.6.

VI. Undè fit primò, quòd qui interiùs non credens movet caput, aut dicit, *non est*; Secundò qui caput non discooperit Sacræ Imagini, vel Ecclesiæ; Tertiò, qui non sanctificat dies festos, quia interiùs non credit, Ecclesiam habere auctoritatem injungendi observationem Festorum; Quartò qui characteribus sibi soli cognitis scribit suam Hæresim; hi & similes non dicuntur sufficienter exprimere interiùs Hæresim internam, cum hi actus externi non exprimant determinatè, & perfectè errorem internum mentis, ac propterea non incurrunt Censuras, & alias pœnas contra Hæreticos impositas. Ita Doctores communiter, quibus subscribunt Tamburinus loco citato, & Escobar examine 1. de Fide cap.4. n.10.

C A P. XV.

De Pœnis Hæreticorum.

I. **N**OVem sunt Hæreticorum Pœnæ per Sacros Canones impositæ. Prima est, Excommunicatio latæ sententiæ Summo Pontifici reservata. Cap. *Excommunicatio* 3. & 2. Cap. Ad absolvendum. Ad hoc tamen, ut Hæreticus sit vitandus, requiritur, ut sit nominatim denunciatus. Secunda pœna est Irregularitas, quæ incurritur, quando Hæreticus est publicus, & notorius, hoc est, quando nominatim est denunciatus. Castropalaus tom.1. tract.4. disp.4. punct.4. contrà Suarium, & alios contententes etiam Hæreticum occultum esse irregularem. Tertia pœna est infamia, quæ contrahitur, quando Hæresis est notoria, vel notorietate Juris, vel notorietate facti, hoc est vel ex sententia Judicis, vel ex se. Cap. *Infames* 6. quæst.1. Cap. *Excommunicamus* de Hæreticis. Quarta pœna est privatio Beneficiorum, & Officiorum, ac inhabili-

bilis ad futura. Quinta poena non posse esse Patrimonium in Baptismo Catholici. Sexta est non posse licite contrahere Matrimonium cum Persona Catholica. Septima est Confiscatio Bonorum. Octava est incapacitas testandi. Nona est amissio Patrie Potestatis in Filios, & amissio Servorum, & Jurium: nam Filii, qui sunt sub Patris potestate, eximuntur ab illo à puncto commissi delicti: idemque valet de Servis, qui tamen non eximuntur, nisi post sententiam, sicuti Hæreticus non nisi post sententiam incurrit poenas fustigationis, exilii, carceris, & mortis.

II. Circa prædictas poenas nonnulla insurgunt dubia, quæ secundam probabiliorē sententiam hic solventur. Primum igitur dubium est circa privationem Beneficiorum; an scilicet Hæreticus postquam est Ecclesie reconciliatus, possit sine nova dispensatione admitti ad Beneficia. Secundum, an statim, ac aliquis incidit in Hæresim, sit privatus Beneficiis, quæ possidet, obligeturque ea relinquere ante sententiam Judicis. Tertium, an si quis reconcilietur Ecclesie, possit contra ipsum fulminari post reconciliationem sententia privans illum Beneficiis. Quartum, an Hæreticus obligetur in Conscientia relinquere sua bona Fisco ante sententiam, & an possit resistere executioni Fisci. Quintum, an sicut Hæreticus est incapax testandi, ita teneatur in Conscientia repudiare Hæreditatem, quæ, durante Hæresi, sibi fuit relicta. Sextum denique qui nam dicantur relapsi in Hæresim.

III. Ad primum igitur respondeo, quod si Hæresis fuit occulta, potest reconciliatus admitti ad Beneficia sine dispensatione; si verò fuit publica, per ipsam contracta est Irregularitas, ac propterea sine dispensatione ad Beneficia admitti nequit. Ad secundum dico, quod non modo non tenetur ea relinquere ante sententiam, sed nec post sententiam, donec per executionem spoliatur. Ad tertium, non posse post reconciliationem, saltem si Hæreticus sponte rediit ad Fidem, fulminari sententiam, illum Beneficiis possessis spoliantem: Tamburinus loco citato num. 10. Ad quartum de Confiscatione Bonorum dico, non teneri relinquere sua Bona Fisco, ante sententiam

De Fide. Cap. XVI. 171

etiam Judicis, quia nemo obligari potest, ex probabiliori Doctorum sententia, ab humana Potestate ad exequendam contra se ipsum poenam gravem: talis enim obligatio, utpotè excedens humanam infirmitatem, esset plurimis transgressionibus obnoxia, ac proinde communi bono contraria. Ad quintum respondeo, quòd probabile pariter est, non teneri repudiare Hæreditatem sibi relictam, sed posse expectare sententiam, quia in poenalibus non debet fieri extensio. Ad sextum dico, quòd Relapsus, qui puniendus est poena mortis ex Cap. *Absolvendum* 55., & Cap. *Illos quoque* de Hæreticis, ille dicitur, qui cum publicè fuerit correctus, & emendatus, iterum vel in eandem, vel in aliam Hæresim labitur. Ita Tamburinus loco citato num.25.

C A P. XVI.

De Absolutione ab Hæresi.

I. **I**nquires, quomodo se gerere debeat Confessarius circa absolutionem ab Hæresi? Respondeo: quando accedit Poenitens, qui in Hæresim lapsus est, videat Confessarius, an possit illum excusare ab Hæresi reservata, vel an sit in talibus circumstantiis, in quibus, licet privilegiatus non sit, possit nihilominus illum absolvere.

II. Pro quo notandum est, quòd si Hæresis fuit merè interna, reservationi non subjacet. Ita communiter Doctores, quos sequitur Tamburinus lib.2. in Decalogum cap.1. §.8. num.2. Idem dicendum est, si fuit solùm externa, & non interna, quia nomine Hæresis in reservatione illa intelligitur, quæ est simul interna, & externa. Quamvis enim proferens Hæresim externam ab Inquisitoribus puniatur, quia præsumitur illum habere etiam internam, & quia Bono publico Hæresis etiam externæ tantùm prolata nocet; nihilominus in foro Conscientiæ

verè non est Hæreticus, nec Excommunicationem incurrit, ac proinde potest à quovis Confessario absolvi, cum Hæresis tantum completa, & formalis, non autem solum materialis, sit reservata.

III. Quòd si Pœnitens dubitet, an dum externè protulit Hæresim, habuerit etiam errorem internè; probabile est, cum à simplici Confessario posse absolvi, quia cum versemur in materia reservationis, quæ est odiosa, restringenda est ad Hæresim tantum certam, & completam, non autem est extendenda ad incertam, & incompletam. Ita cum Caramuele, & Merolla Tamburinus loco citato num.4.

IV. Si verò certus sit Pœnitens, suam Hæresim fuisse internam, & externam, sed ignorabat ei annexam esse excommunicationem, illam non incurrit; atque adeò in reservationem non incidit, quia Casus Summo Pontifici sunt tantum reservati, quatenus habent annexam excommunicationem, undè poterit à quocumque Confessario absolvi: Castropalaus tom.1. tract.4. disp.4. punct.3.

V. Ille verò, qui est lapsus in Hæresim reservatam, si sit in articulo mortis, potest absolvi ab omni simplici Sacerdote, quamvis præsens esset Parochus, aut alius habens facultatem absolvendi à casibus Pontificiis; quidquid in contrarium contra hanc doctrinam asserat novissimè Joannes Clericus in Decisionibus de Sacramento Pœnitentiæ decis.38. num.28., quia indistinctè Concilium Tridentinum sess.14. cap.7. concessit omnibus Sacerdotibus facultatem absolvendi in articulo mortis ab omnibus censuris, & peccatis: undè non est, cur eam nos restringere debeamus ad casum, in quo non adsit alius legitime approbatus, cum Ecclesia voluerit omnibus Fidelibus in illo articulo existentibus facultatem concedere Sacramentaliter confitendi cum omnibus illis Sacerdotibus, quibus ipsis placuerit. Ita Augustinus Barbosa de Potestate Episcopi allegat.25. num.51., cum Sayro, Rodriquez, Sa, Navarro, & aliis.

VI. Si autem ille, qui est in articulo mortis, sit puer, & credatur, fore ut convalescat, duo ipsi sunt im-

po-

ponenda. Primò Juramentum de stando Mandato Ecclesiæ; Secundò onus, si convaluerit, se Superiori præsentandi; si verò impubes sit, aut judicetur certò moriturus ex eo morbo, vel habiturus perpetuum impedimentum adeundi Pontificem, ab illis omnibus imponendis est abstinendum. Ita Castropalaus loco citato disp.4. punct.3. §.5.

VII. Nomine articuli mortis intelligitur probabile periculum moriendi, undè qui gravi, & periculoso morbo laborat, aut ille, qui longum iter Terra, Marique est aggressurus, qui est in periculo Naufragii, Mulier delicatæ complexsionis brevi paritura, reputantur in articulo mortis, quia sunt in probabili periculo moriendi; atque aded à quovis simplici Sacerdote possunt ab omnibus Censuris, & peccatis absolvi.

VIII. Eodem privilegio gaudent, qui perpetuo impedimento Superiorem adeundi tenentur, vel ratione ægritudinis, vel paupertatis, vel servitutis, vel pœnæ Carceris, aut Tirremium. Itæ Castropalaus tom.1. tract.4. disp.4. p.3. §.5. num.4.

IX. Dixi, si teneatur impedimento adeundi Superiorem, quia licet constitutus in eo periculo posset vel mediante Confessario, vel mediis epistolis obtinere facultatem, ut absolvi possit ab excommunicatione reservata; non obligatur hæc facere, sed dum nequit per se ipsum adire Superiorem, potest à quovis Confessario absolvi; undè cum Monialis in Hæresim lapsa nequeat Summum Pontificem adire, potest à quolibet Confessario pro suo Monasterio approbato absolvi. Ita cum Castropalao, & aliis Tamburinus loco citato num.10. in fine, ubi monet, quòd si ille, qui in Hæresim incidit, non habeat Confessarium, qui eum possit absolvere, & urgeat necessitas Communicandi propter periculum infamiæ, vel quid simile, poterit Communicare cum actu perfectæ Contritionis, vel Confessionem dimidiare, confitendo scilicet peccata non reservata, cum dolore tamen universali, quia sic indirectè absolutionem recipiet etiam ab Hæresi, cum onere tamen comparendi coram Superiore, & ab

& ab eo directam absolutionem recipiendi.

X. Occultum Hæreticum posse à suo Episcopo absolvi probabiliter putant plurimi, & gravissimi Doctores, quos citat, & sequitur idem Tamburinus num. 12., quia hæc potestas Episcopis à Tridentino fuit collata in concessione illa generali absolvendi Subditos suos in sua Diocesi per se ipsos, aut per Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro Conscientiæ ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis. Nec ex alia parte expresse constat, hanc facultatem per Bullam Cœnæ fuisse revocatum; quia licet non pauci doceant cum Iilsung apud Vivam in explicatione 3. Propositionis ab Alexandro VII. damnatæ, quòd hæc opinio concedens dictam facultatem Episcopis non possit amplius sustineri, tanquam probabilis, & de hoc etiam ipsemet P. Viva, valde dubitet ob damnationem illius Propositionis, quæ dicebat: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Hæreticis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1619. die 18. Julii in Consistorio Sacre Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.*

XI. Nihilominus crederem, posse adhuc Episcopos dicta facultate uti, usque dum expresse per aliquam Bullam, aut Decretum eis non auferatur, nisi obstarent declarationes Summorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. Clementis VIII., quas extare asserunt Toletus Guttierrez, Ugolinus, & alii apud Vivam ubi supra num. 4., in dicta enim sententiâ damnata non proferbitur saltem directe probabilitas nostræ opinionis, sed solum damnatur, quòd nostra sententia visa, & tolerata sit in Consistorio Sacre Congregationis Eminentissimorum Cardinalium eo die, & anno suprâ scriptis, quod à damnatione nostræ opinionis valde diversum. Unde hanc sententiam post damnationem prædictæ Propositionis amplectuntur etiam nonnulli, quos tacito nomine refert idem Viva in Explicatione dictæ Propositionis n. 3. in fine.

C A P. XVII.

De Jurisdictione Dominorum Inquisitorum, & de Causis, ac Criminibus, quorum cognitio ad illos pertinet.

I. Inquisitorum Jurisdictio extenditur in omnes Baptizatos, exceptis tamen Episcopis, Apostolicis Nunciis, Cardinalibus, & aliis in ejusmodi Dignitatibus constitutis.

II. Cognoscunt autem de causis Hæresis, & de omnibus connexis, & incidentibus, undè ad eorum Tribunal pertinent non modo propositiones Hæreticæ, sed etiam aliæ inferioris notæ, quæ scilicet sapiunt Hæresim, vel malè sonant, aut sunt piarum aurium offensivæ, temerariæ, scandalosæ, & stultæ.

III. Cognoscunt pariter de Sortilegiis, si Sortilegus usus sit aliquo Sacramento, aut Sacramentali: exempli gratia, Eucharistia, Oleo Sacro, Chrismate, &c. Verbis, Sacræ Scripturæ, Agnis cereis benedictis, Vestibus Sacerdotalibus, Reliquiis Sanctorum, &c.

IV. Imò ex Bulla Sixti V. cognoscunt etiam de Sortilegiis non sapientibus totaliter Hæresim, sicut est de illis, quæ ope Dæmonis præterita, vel futura indicant, cum omne commercium cum Dæmone aliquo modo sapiat Hæresim.

V. Punitiō Inquisitorum subsunt etiam, qui in Sacra Communionē sumunt plures, aut grandiores Hostiæ particulas, opinantes per hoc consequi abundantiorē Gratiā: qui voluntariē non Communicant in Paschate; secundū aliquos Doctores apud Carenā par.2. tit.17. §.1.: qui sine iusta causa carnes comedunt diebus ab Ecclesia vetitis: qui asserunt Confessum Regularibus teneri

ca-

eadem peccata confiteri proprio Parocho : qui Cedulones ad declarandum aliquem excommunicatum affixos deturpant, vel lacerant : qui ipsos Inquisitores facto, vel verbo contemnunt, quia hi omnes sunt de Hæresi suspecti.

VI. Eorundem punitioni subjacent, qui aliquod consilium dant Reo ab Inquisitoribus carcerato, ipsi Inquisitoribus in se : sicuti etiam detenti in carceribus in habitu pœnitentiæ, si unus alteri convicia dixerit.

VII. Ad ipsos etiam spectat ex Bulla Urbani VIII. examinare revelationes Muliercularum, & invigilare ne Imagines non Beatificatorum publicè cum Diademate, vel alio signo Sanctitatis exponantur.

VIII. Advertendum est hic, quod verba dubia regulariter ab Inquisitoribus in sensu Catholico sunt accipienda. Dixi regulariter, quia si alioquin qualitas Personæ suspectæ de Hæresi talis sit, ut aliter suadeat; tunc in deteriori sensu sunt accipienda. Ita Escobar in Theologia Morali exam. 2. cap. 2. n. 14.

IX. Inquires primò, an Inquisitores possint procedere contra duos Confessarios, quorum alter tempore Jubilæi, in quo expressè non excipitur Hæresis, absolvit in foro Conscientiæ ab hoc crimine; alter dicit Pœnitenti, se non posse illum absolvere, nisi sibi revelet Complicem? Secundò, an contra Confessarium frangentem sigillum? Tertiò, an contra Prædicantem, quod Animæ Defunctorum non detineantur in Purgatorio ultrà decem, vel viginti annos? Quartò, an contra quoslibet Superstitiosos? Quintò, an contra Enpsalmos? Sextò, an contra Judæos, Mauros, & alios Infideles? Septimò, an contra fautores Hæreticorum? Octavò, an contra impediētes Officiū sanctissimæ Inquisitionis? Nonò, an contra non denunciantes, vel non revelantes Hæreticos? Decimò, an contra non Sacerdotem celebrantem Missam, vel Pœnitentiæ Sacramentum administrantem? Undecimò, an contra Sacerdotem sæpius in die celebrantem, vel celebrantem non consecrando? Duodecimò, an contra inforDESCENTem per annum in Excommunicatione? Decimotertiò, an contra Lai-

De Fide. Cap. XVII. 177

Laicum, qui indutus vestibus Sacerdotalibus incipit Missam, sed non perficit, quia Verba Consecrationis non profert, nec Populo elevat adorandam Hostiam, nec Calicem?

X. Respondeo ad primum negativè, quia Confessarius tempore Jubilæi, in quo conceditur facultas absolvendi à Reservatis, absolvere potest etiam ab Hæresi, ex opinione probabili; atque adeò cum careat culpa, non est dignus pœna, quæ infligi nequit nisi pro culpa, ut ex Cap. *Satis perversum* dist. 56. Cap. *Inventum* 16. quæst. 7. & L. *Si putatur* ff. ad Legem Aquiliam, docet Molfesius in Summa tom. 1. tract. 7. cap. 11. n. 63., & Doctissimus Thomas del Bene de Officio SS. Inquisitionis tom. 1. p. 2. dub. 195. sect. 61. contra nonnullos oppositum docentes. Negativè pariter responderetur ad alterum dubium de Confessario, qui dicit Pœnitenti, se non posse eum absolvere, nisi Complicem revelet. Ita Coriolanus tract. de Casibus Reservatis par. 1. sect. 3. art. 9. num. 3. Villalobos in Summa tom. 1. tract. 9. difficult. 39. num. 9., & alii: licet putent talem Confessarium puniendum esse, ut Hæreticum Medina in Summa lib. 2. cap. 4. §. 1., & Lopez in Instructorio par. 1. cap. 27. ducti hac ratione, quia Hæresis est asserere, quòd non sit illicitum infamare Proximum, ergo cum Confessarius exigit Complicis manifestationem, videtur asserere, licitam esse infamationem Proximi, ac consequenter Hæresim proferre.

XI. Ad secundum dubium sic respondeo: aut talis Confessarius frangit sigillum, quia credit pertinaciter, hoc non esse illicitum, aut quia habet consuetudinem illud frangendi: si frangit, quia credit hoc licere, est Hæreticus: si verò frangit, quia habet consuetudinem frangendi, est suspectus de Hæresi, undè in utroque casu est denunciandus, & ab Inquisitoribus puniendus. Si verò sigillum frangat sine errore intellectus, & sine consuetudine, non est denunciandus Inquisitoribus, nec ab ipsis puniendus; sed ad Episcopum spectat illum ab Officio Sacerdotali deponere, & in arctum Monasterium detrudere ad Pœnitentiam agendam, juxta Textum in Cap.

Omnis utriusque. Ita Thomas del Bene loco citato sect.63. cum aliis.

XII. Ad tertium dubium respondeo negativè ex Suarez in Tertiam partem tom.4. disp.46. sect.4. num.6., & aliis apud ipsum, quorum sententiam fatetur Thomas del Bene esse probabilem, cum oppositam appellet tantum probabiliorem.

XIII. Verum quidem est, quod communissimè, & meritò rejicitur sententia, quam tenuere Sotus in Quartum dist.19. quæst.3. art.2. Corradus in Respons. Casuum Conscientiæ tom.1. quæst.118., & Vivaldus in Candellabro titul.10. de Purgatorio num.16., qui docuerunt Animas in Purgatorio non detineri ultra decem, aut viginti annos, propter immensam Dei Misericordiam, & propter maximam tormentorum acerbicatem: talis tamen sententia à Suarez, & aliis dicitur esse incerta, & voluntaria, non tamen erronea, & sic non subjecta Inquisitoribus, licet cum aliis periculosam, & temerariam esse dicat Henriquez lib.7. cap.16. num.4., & circa hanc materiam videatur Propositio 43. damnata ab Alexandro VII. Imò de facto nunc Inquisitores Hispaniæ de hac opinione inquirere testatur Viva in Explic. dictæ Propositionis.

XIV. Ad quartum respondeo affirmativè ex Bulla Sixti V., & est communis Doctorum, quos sequitur Riccius in Praxi tom.1. resol.423. dummodò tamen Superstitiones Hæresim sapiant; in quo casu non privativè, sed cumulativè quoad Ordinarios procedunt Inquisitores, ut cum Francisco Leone lib. de Sortilegiis cap.8. firmat del Bene loco citato dub.195. sess.7., ubi hoc aded verum putat, ut de Superstitionibus, quæ Hæresim non sapiunt, solos Ordinarios privativè quoad Inquisitores cognoscere dicat.

XV. In omnibus aliis casibus supra num.9. relatis possunt Inquisitores procedere, undè non est, cur ad singulos in particulari respondendum sit.

XVI. Ex dictis constat, posse cumulativè cum Ordinario Inquisitores procedere contra facientem teculas, vulgò *Brevi* cum ignotis characteribus; contra recitan-
tem

De Fide. Cap. XVII. 179

tem Orationes, aut portantem illas cum firma credulitate alicujus effectus; verbi gratia, quod non poterit eas recitans, aut portans vulnera recipere, mori, &c. sine præcedenti vulnerum, aut mortis nuncio; contra Fabricantes Imagines cereas, cum quibusdam puncturis ad amorem, odium, infirmitatem, vel mortem causandam; contra facientem Maleficia cum capillis, ligaturis, clavis, lapidibus, ferramentis, & similibus; contra aspicientem speculum, & phialam aqua Benedicta plenam, ad lumen Candelæ pro sciendis secretis, vel reperiendis furtis; contra contemnentes Campanas, ut faciunt quidam, qui (ut refert citatus Thomas del Bene) nocte Sabbathi Sancti, malleolos à Campanis abstractos suspendunt in arbore Nucis, contemptus enim Campanarum, est error Saracenorum, & Mahumetanorum: de quibus omnibus videri potest laudatus Thomas del Bene in suo doctissimo Tractatu de Sanctissima Inquisitione.

•
F I N I S

Opusculi de Fide.

Z 2

OPU.

OPUSCULUM SECUNDUM.

DE SPE,
ET VITIIS OPPOSITIS.

C A P. I.

Quid sit Spes, prout est Virtus
Theologica.

I. **S**pes est Virtus Supernaturalis Theologica, qua Homo fidelis Bona Gratiae in praesenti Saeculo, & Bonum Gloriae in futuro, per merita Christi, & cooperationem propriam expectat cum certa fiducia.

II. Dicitur Virtus Supernaturalis, quia est purissimum donum Dei, omnem naturalem ordinem excedens, juxta illud Petri prima: *Qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in Spem vivam per Resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in Coelis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per Fidem in Salutem paratam revelari in tempore novissimo*: Ex quibus verbis colligitur, Spem esse donum purissimum Misericordiae Dei, & unum ex Salutaribus donis per Jesum Christum, quae omnia supernaturalia sunt: Sicuti etiam supernaturale est ejus objectum, quod est bonum Gratiae, & Gloriae.

III. Dicitur *Theologica*, quia objectum hujus virtutis est ipse Deus, quatenus est nostra Beatitudo, & noster
finis,

De Spe. Cap. I. 181

finis, juxtà illud Ps. 141. *Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium.*

IV. Dicitur *per merita Christi, & cooperationem propriam*, quia non ex nostris meritis tantum obtinere possumus remissionem peccatorum, & Gloriam æternam, sed per virtutem Christi infinitorumque ejus meritorum, mediante nostra cooperatione sperare debemus delictorum veniam, & hæreditatem illam incorruptibilem conservatam in Cœlis.

V. Dicitur denique *cum certa fiducia*, quia non sufficit ferri in Beatitudinem ut solum possibile, sed etiam debet apprehendi, ut, posita executione mediorum, ex promissione Divina, certò obtinenda. Est enim fiducia promptitudo voluntatis orta ex persuasionem assequendi Boni, & superandi Mali.

VI. Dicitur autem Spes esse cum fiducia certa, non quidem certitudine Fidei, neque absoluta, sed certitudine morali, quæ hæsitacionem, & fluctuationem inordinatam excludat.

VII. Ex tribus autem Capitibus certa est fiducia Spei Theologicæ. Primò ex objecto, quod est infallibile, & certissimum: Secundò ex modo tendendi in idem objectum, nam Spes voluntatem inclinat, & dirigit in rem speratam, non hæsitanter, diffidenter, & formidolosè, sed promptè, confidenter, & certò. Nam sicut Anchora fundatur, & stabilitur Navis, ita & animus sperantis stabilitur per Spem, de qua ad Hebræos 6. inquit Apostolus. *Quam sicut anchoram habemus anima tutam, ac firmam.* Tertio ex supposita Fide Omnipotentis, Misericordis, Promissionis, Veracitatis, & Auxilii Dei, qui, ut ibidem dicit Apostolus, *Dabit nobis abundanter, quod juramento promissit.*

CAP.

C A P. II.

An detur Præceptum speciale
eliciendi actum Spei.

I. **D**ari Præceptum de Spe est de Fide certum : dicit enim Scriptura Ps. 4. *Sperate in Domino* : Ps. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem, &c. revela Domino viam tuam, & spera in eo : & Sapientiæ 2. causa excommunicationis, & damnationis impiorum assignatur, quia nescierunt Sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt Justitiæ : &c.*

II. Ratione etiam idipsum suadetur : quia omnis actus necessarius ad vitam æternam est præceptus ; sperare autem veniam peccatorum, Gratiam, & Gloriam necessarium est ad vitam æternam, ut definit Tridentinum sess. 6. cap. 6. , ergo actus Spei Theologicæ est præceptus. Sic omnes Theologi cum D. Thoma 2. 2. quæst. 22. art. 1. , ut videre est apud Suarez disp. 2. sect. 1. num. 1. de Spe, Valentiam tom. 3. disp. 2. quæst. 4. punct. 2. , Filliucium tr. 22. cap. 8. Arragonam in 2. 2. quæst. 22. art. 1. Trullenck in Decalogum lib. 1. cap. 4. dub. 2. n. 1. Lorcam 2. 2. disp. 17. Oviedum in tractatu de Spe contr. 3. punct. 7. Utrumque Hurtadum, Petrum scilicet, & Gasparum, illum disp. 118. sect. 1. , istum disp. 2. diffic. 6. de Spe, Castropalaum tom. 1. tract. 5. disp. unica punct. 4. Petrum, & Jacobum Marchantium, illum in Tribunali Sacramentali toni. 2. tract. 2. tit. 3. quæst. 2. concl. 1. , hunc in Horro Pastorum lib. 2. tract. 1. Bonaccinam disp. 3. quæst. 3. punct. 2. num. 1. & alios.

III. Advertendum est cum citato Petro Marchantio, quod Præceptum Spei dividitur in affirmativum, & negativum : quatenus est affirmativum præcipit actum Spei,
& alios

De Spe. Cap. III. 183

& alios actus ad Spem pertinentes; quatenus verò est negativum prohibet peccata virtuti Spei directè opposita, qualia sunt Desperatio, & Præsumptio.

C A P. III.

Quandò nam obliget Præceptum affirmativum de eliciendo actu Spei.

I. **N**Otandum, quòd Præceptum negativum Spei, hoc est Præceptum non desperandi de Deo, & non præsumendi ex propriis viribus æternæ Salutis consecutionem obligat semper, & ad semper: actus enim Desperationis, & Præsumptionis sunt intrinsecè mali, ergò semper, & pro semper prohibiti. Ita cum D. Thoma 2. 2. quæst. 22. art. 1. docent omnes Theologi.

II. An autem Præceptum affirmativum Spei obliget positivè, & per se ad eliciendum illius actum, negarunt Meratius, Gasper Hurtadus, & alii apud Dominicum Vivam in Expositione primæ Propositionis ab Alexandro VII. damnatæ; sed cum hæc opinio practicè sustineri amplius non possit, cum sit proscripta in dicta prima Propositione, quam retulimus suprâ in Opusculo de Fide cap. 5. num. 5.; dicendum est, certum nunc esse, quòd Præceptum Spei per se, & positivè obliget ad eliciendum illius actum. Ita post prædictam damnationem omnes Theologi Octavius à S. Joseph, Correglia, Clericatus, Fœlix Potestà, Rotarius, Pisellus, aliique apud Vivam loco supra citato: & ante damnationem dictæ Propositionis docuerunt etiam Oviedus contrav. 3. punct. 7. num. 92. Suarez disp. 2. sect. 1. num. 3., & alii.

III. Difficultas autem, & quidem non levis, est inter Doctores, pro quo tempore obliget tale affirmativum
Præ-

184 Opusculum Secundum

Præceptum. Alii enim docent, satisfieri huic Præcepto, si semel tantum in vita actus Spei eliciatur, non determinantes tempus, in quo teneatur Homo illum elicere. Ita aliqui Doctores apud Arragonium 2. 2. quæst. 22. art. 1. dub. 1., quos tamen ipse merito rejicit.

IV. Alii dicunt, hoc Præceptum affirmativum Spei obligare Hominem statim post adeptum usum Rationis. Ita probabiliter Suarez disp. 2. sect. 1. num. 3. Oviedus contr. 3. punct. 7. num. 97. Lorca disp. 18. num. 10. Petrus Hurtadus disp. 118. sect. 2. §. 18. Fagundez lib. 1. in Decalog. cap. 31. num. 7. Bannes, Ledesma, Arragonius, & alii Thomistæ cum Joanne de La Cruz in Directorio Conscientiæ Præcepto 1. art. 2. de Spe conclusione 3.

V. Alii dicunt hujusmodi Præceptum per se semel singulis annis obligare: ita Petrus de Ledesma tom. 1. Summæ tract. 2. cap. 4. concl. 6. cum aliis.

VI. Alii affirmant hoc Spei Præceptum per se saltem in articulo mortis obligare. Ita Petrus Hurtadus 2. 2. disp. 118. sect. 2. §. 19., & Diana par. 5. tract. 15. resol. 106.

VII. Alii dicunt, quod tunc obligat per se hoc Præceptum, quando quis gravis desperationis tentatione vexatur. Ita Villalobos 2. par. Summæ tract. 2. difficult. 1. num. 3. Trullenck lib. 1. in Decalogum cap. 4. dub. 2. n. 4. Granadus contr. 2. tract. 4. de Spe disp. 1. n. 2. Azorius, Victorellus, Reginaldus, & alii.

VIII. Alii denique ultra hos casus, & ultra hæc tempora addunt primò, tunc per se obligare, quando quis Deum orat, tenetur enim unusquisque orare cum Spe impetrandi. Secundò, quando quis Pœnitentiam agit, nam actus Pœnitentiæ non potest esse sine Spe veniæ. Tertiò, quando obligat lex Charitatis, quia Deus nequit à Viatoribus amari absque Spe. Quartò, quando aliquid faciendum est, quod sine Spe præstari non potest. Sic docent Arragonius 2. 2. quæst. 22. art. 1. Becanus cap. 17. quæst. 7. num. 2., & Azorius lib. 9. cap. 2. quæst. 6., licet non omnes in his omnibus casibus admittant, per se obligare Præceptum Spei; multi enim concedunt in aliquibus ex his solum obligare per accidens.

Quid

De Spe. Cap. III. 185

IX. Quid sentiam in hac diversitate opinionum, dicam breviter. Admissis opinionibus Suarii, & Dianæ docentium, hoc Præceptum Spei per se obligare post adeptum usum Rationis, & in mortis articulo; Insuper addo cum Joanne de La Cruz loco citato, obligare etiam per se multoties in vita, puta aliquoties intra annum propter easdem rationes, quas in simili infra adducam in Opusculo 3. cap. 1. n. 3., ubi agam de obligatione eliciendi actum Charitatis.

X. Non est tamen nimis scrupulosè agendum circa adimpletionem hujus Præcepti, cum facillimo negotio Fideles ei satisfaciant: undè optimè ait Ovidius citata contrav. 3. punct. 7. *Fideles, qui religiosè vivunt, & pia opera exercent, etsi aliquandò in peccata labantur, scrupulis angi non debent circa hujus Præcepti adimpletionem, quia moraliter certum est illi satisfecisse: non enim possumus pia opera continuè facere absque eo, quòd illorum plura fiant ex intentione consequendi Beatitudinem, quæ secum afferunt Spei actum in ea intentione contentum.* Eodem modo etiam loquuntur circa satisfactionem hujus Præcepti Diana par. 5. tract. 14. resol. 106., & Palaus tom. 1. tr. 5. punct. 4. num. 4.

C A P. IV.

De peccatis Virtuti Spei oppositis,
Desperatione scilicet, &
Præsumptione.

I. **D**esperatio, quæ de se est peccatum mortale gravissimum, est depositio, sive abjectio voluntaria, & deliberata omnis Spei consequendi Beatitudinem, vel media sufficientia ad illam. Ita è Seraphico Ordine S. Francisci doctissimus Petrus Marchantius in suo Tribunali tom. 2. tr. 2. tit. 3. quæst. 5.

A a

Di-

186 Opusculum Secundum

II. Dicitur *depositio*, seu *abjectio* : quia Desperatio propriè dicta non consistit in sola privatione, seu negatione Spei, nam Infidelis, qui de Beatitudine æterna nihil unquam audivit, non peccat peccato speciali Desperationis, quamvis re vera Spem non habeat.

III. Qui putat, Deum non posse, aut nolle ipsum salvare, aut peccata sua esse de facto irremissibilia, ita ut dicat cum Cain Genes. 4. ; *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear*, non solum peccat peccato Desperationis, sed etiam Hæresis, quia omnes istæ Propositiones sunt hæreticæ, & contrà Fidem : nullus enim est, quem Deus salvare non possit, aut nolit ; nam Deus vult omnes Homines salvos fieri : sicuti etiam nullum est peccatum (in præsentī Providentiā) cujus remissio à Deo per Pœnitentiam obtineri non possit, dicente Domino per Isaiam 1. , *Si fuerint peccata vestra, ut Coccinum, quasi nix dealbabuntur* ; & per Ezechielem 18. *Si autem Impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.*

IV. Qui in gravibus laboribus, & tribulationibus ex impatiëntia, ac Desperatione Divini auxilii deliberatè mortem sibi optaret, aut inferret, peccaret peccato mortali Desperationis : quia Homo tenetur semper confidere in Divino auxilio, quo vel à tribulationibus ervatur, vel in patientia firmetur, juxtà illud Job 13. *Etiā si occiderit me, in ipso sperabo.*

Dixi *Ex impatiëntia, ac desperatione Divini auxilii* : licitum est enim sibi mortem optare, tanquam finem calamitatum suarum, & peccatorum, quæ in hoc Mundo committuntur, exemplo multorum Sanctorum, ut patet 3. Regum 19. in Elia dicente : *Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam, neque enim melior sum, quàm Patres mei.* Item Tobiz 3. , *Et nunc, Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi mori magis quàm vivere.*

V. Qui autem desperaret de propria virtute ex consideratione suæ infirmitatis, ortæ ex frequenti lapsu in peccata, dummodò tamen Divini auxilii, & Misericordiæ

De Spe. Cap. IV. 187

diæ Spem non excluderet, non peccaret Desperationis peccato; quin imò hujusmodi diffidentiam propriarum virium frequenter ad melioris, perfectiorisque vitæ studium suscipiendum impellere testatur Marchantius, ubi suprà concl.8.

VI. Quæres an ille, cui absolutè Deus revelaret, se damnaturum, posset licitè desperare de Misericordia Dei? Affirmativè respondent Luysius Turrianus disp.65. dub.2. Ægidius Coninck disp.22. dub.11. Gaspar Hurtadus disp.2. difficult.7., & Ludovicus Mæratius disp.35., quia, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst.20. art.1. ad 3. ii, qui sunt ad æternas pœnas damnati, suam salutem desperando non peccant; ergò etiam illi, quibus Deus revelavit, non comminativè, ut sæpè legimus Deum fecisse, sed definitivè, se damnaturos, non peccabunt vitam æternam non sperando, & Dei auxilium ad eam consequendam non implorando.

VII. Contrarium nihilominùs veriùs videtur: quia nunquam Deus in ordinaria Providentia ita absolutè definit alicujus condemnationem, ut non præsentiat, ac prævideat, hanc ex libero illius consensu in peccato esse futuram. Cum autem Divina prævisio peccati futuri non impediat, quin possit quis curam, & diligentiam in id conferre, ne eveniant ea, quæ ex libero ejus voluntatis consensu prævidit Deus, ac denunciavit futura; sequitur posse, ac debere Hominem semper sperare de Misericordia, & auxiliis Dei, etiam quandò revelata fuerit illius damnatio æterna: & ita docent Valentia tom.3. disp.2. quæst.4. punct.1. Vasquez 1. 2. disp.72. cap.3. num.15., Azorius, Victoria, alique apud Leandrum de SS. Sacramento tom.6. disp.3. quæst.9.

VIII. Præsumptionis peccatum est actus voluntatis, quo quis deliberatè sperat à Deo obtinere remissionem peccatorum, Beatitudinem, & alia dona supernaturalia, aliter quàm ipse obtinenda statuit. Ita ex S. Thoma 2. 2. quæst.21. art.1. communiter Doctores.

IX. Undè peccaret Præsumptionis peccato, imò & Hæreticus esset, qui crederet, ex propriis tantùm viribus,

188 Opusculum Secundum

Beatitudinem, remissionem peccatorum, & merita consequi posse. Item qui præsumeret, se absque illis meritis, & propria cooperatione ad Beatitudinem perventurum. Similiter qui quantumcumque vitam in peccatis duceret, speraret tamen Deum sibi propitium fore absque ullo animi bono motu, & propriæ Salutis cura. Sicuti etiam qui contrà Dei ordinationem, contemptis mediis ordinariis, nobis à Deo relictis, inordinatè ab eo expectaret, quod aut ab ipso impetrari non potest (utpotè quia per se malum sit) aut non nisi miraculo, & extraordinaria potentia ab eo fieri potest. Ita laudatus Petrus Marchantius tom.1. tr.2. tit.3. quæst.6.

X. Qui pœnitentiam de peccatis in ultimam senectutem, aut mortis articulum differt ex Spe obtinendi in tali articulo remissionem peccatorum, peccat mortaliter Præsumptionis peccato, & contrà Spem. Ita cum Petro Hurtado, & aliis Leander de SS. Sacramento tom.6. tr.3. quæst.18., ratio est, quia ille, qui se exponit periculo violandi id, quod præcipit aliqua Virtus, peccat contrà talem Virtutem; sed qui vult differre pœnitentiam ad extremam usque senectutem, aut ad mortis articulum, exponit se periculo violandi id, quod præcipit Virtus Spei Theologicæ, quæ dum præcipit sperandam esse Beatitudinem, præcipit etiam esse adhibenda media opportuna ad illam obtinendam; quod non fit ab eo, qui vult differre pœnitentiam ad mortis articulum, cum se exponat manifesto periculo moriendi in peccato, & consequenter non obtinendi æternam Beatitudinem; ergo qui vult differre pœnitentiam suorum peccatorum ad extremam usque senectutem, aut mortis articulum, peccat mortali peccato Præsumptionis, & contrà Spem.

XI. Advertendum est denique, quòd in Desperationis, & Præsumptionis peccato non datur Parvitas materiæ, quia omnis Desperatio de Divina Misericordia, & omnis Præsumptio, quantumcumque exigua, obtinendi Gratiâ, & Gloriam ex propriis meritis sunt graviter injuriosa Divinæ Potentiæ, Sapientiæ, & Bonitati; ergo continent ita gravem malitiam, ut non nisi ex defectu plenæ

De Spe. Cap. IV. 189

plenæ deliberationis, & advertentiæ excusari possint à mortali. Ita Leander de SS. Sacramento loco supra citato disp. 3. quæst. 3. & 12. cum Suarez, Valentia, Granada, Bonaccina, Sanchez, Toletus, & aliis.

FINIS

Opusculi de Spe.

OPU-

OPUSCULUM TERTIUM.

DE CHARITATE DEI,
ET PROXIMI.

C A P. I.

Quid sit Charitas, & quando nam
obliget Hominem ad eliciendum
actum amoris Dei.

I. **C**haritas est Virtus Theologica, qua Deus propter se diligitur, & Proximus propter Deum. Diligitur Deus propter se, hoc est propter ipsius essentialem Bonitatem, qua est in se ipso summè Bonus, & dignus amari super omnia.

II. Tenemur autem Deum super omnia diligere non intensivè, sed appetitivè, ita ut simus dispositi ad perdenda potius omnia, quàm ad perdendum Dei amorem.

III. Ex Præcepto Charitatis tenemur actum hujus amoris elicere, primò statim ac Rationis usum adepti sumus: secundò in articulo mortis: tertio saltem semel in anno, ut diximus supra de actu Spei. Ita Petrus de Ledesma in sua Theologia Morali tract. 3. de Præcepto Charitatis disp. 5. sect. 3. num. 4.: quia omnino alienum à ratione videtur, quòd Præceptum Charitatis, quod est omnium Præceptorum maximum, minùs obliget, quàm ea Præcepta, quæ minorem obligationem inducunt; cum ergo Præcepta confitendi, communicandi, ac orandi obli-

De Charitate. Cap. I. 191

obligent saltem semel in anno; non videtur dubitandum, hoc etiam ita saltem obligare. Undè meritò Summus Pontifex Innocentius XI. damnavit illam Propositionem, quæ dicebat: *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquennis per se obligare, Præceptum Charitatis erga Deum.* Sicuti etiam illas alias duas, quarum prima dicebat: *Tunc solum obligat Præceptum Charitatis erga Deum, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus, nisi eliciendo actum Charitatis.* Secunda verò erat hujusmodi: *An peccet mortaliter, qui actum Dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

IV. Recedendum pariter est ab opinione Gabrielis à S. Vincentio de remediis Ignorantiæ disp. 12. n. 13. dub. 1. ubi dicit, hoc Præceptum obligare tertio quoque anno. Nec assentiendum puto Tabienæ, & Soto putantibus obligare singulis diebus festis: sicuti etiam nec Cassiano à S. Elia, qui putat obligare singulis mensibus.

V. Advertendum est hîc, quòd duo sunt peccata contra Charitatem Dei, unum commissionis, scilicet odium Dei; alterum omissionis, nempe cum Deus vel non diligitur, quando diligi debet, vel non diligitur ea ratione, qua debet diligi, idest non diligitur amore appetitivo super omnia. Amari quidem potest, & debet à nobis Deus propter æternam retributionem, sed hæc debet esse motivum minùs principale: nam principaliter amandus est, quia est in se summè Bonus, & quia summè amari meretur.

C A P. II.

Quomodo Charitas obliget nos ad
amandum Proximum propter Deum:
ubi varia de Dilectione Inimicorum .

I. P Ræceptum Charitatis erga Proximum obligat nos ad illum diligendum propter Deum, sicut diligimus nosmetipsos. Intelligendum tamen ad instar nostri, non ad æqualitatem nobiscum, sed ad similitudinem, nempe sicut volumus nobis Bona corporis, & animæ in ordine ad Deum, ita debemus ea velle Proximo.

II. Ex vi hujus Præcepti igitur tenemur diligere primum nosmetipsos, deinde alios. Neque huic Præcepto satisfacimus, si tantum ab actu odii abstineamus; vel si solum exterius, & non interiùs diligamus Proximum. Unde meritò damnatæ sunt ab Innocentio XI. Propositiones 10. & 11., quæ sic habent: *Non tenemur Proximum diligere actu interno, & formali. -- Præcepto Proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

III. Ex quo sequitur, quòd cum etiam Inimici sint nostri Proximi, obligemur proinde eos etiam diligere, non excludendo illos à generali Proximorum dilectione, & ostendendo illis signa communia amicitiae.

IV. Dixi signa communia, nam specialia dilectionis signa erga Inimicos non sunt ex Præcepto, sed ex consilio, nisi fortè oriretur scandalum, ea non ostendendo; aut nisi ex corde Inimicus veniam peteret, & se paratum ad omnes satisfactiones præstandas exhiberet; aut denique nisi probabilis spes esset, ut, dato ei peculiaris amoris signo, spiritualis ipsius salus acquireretur. In his enim casibus, ad specialia etiam signa exhibenda sub mortali obligaremur.

Pec-

De Charitate. Cap. II. 193

V. Peccat proinde mortaliter, qui Inimico salutanti, salutationem non reddit; aut qui salutans Duos, Tertium infalutatum relinquit, quia Inimicum.

VI. Si Inimicus offerat satisfactionem, & sufficiens tempus ab illata injuria sit transactum, tenemur illi etiam externa remissionis signa ostendere, non tamen pacem per contractum inire. Ita Antonius de Escobar, & Mendoza è Societate Jesu gravis, & doctus Author in sua Theologia Morali tract. 5. exam. 5. cap. 1. Dixi, si sufficiens tempus ab illata injuria sit transactum, quia non obligamur statim post illatam injuriam, cum hoc sit nimis arduum, & humanæ fragilitatis vires excedens: ut ex Azorio, & Filiucio docet Trullenck lib. 5. cap. 5. dub. 5. apud Busssembaum lib. 2. tract. 3. cap. 2. dub. 2. n. 3.

VII. Graviter delinqueret, qui Inimicum à communibus orationibus, ab eleemosynis, à venditione, & emptione expositarum mercium excluderet; quia hæc sunt communia dilectionis signa: ita etiam si quis aliqua die alios omnes Cognatos invitaret ad nuptias, ad funus, &c. & Cognatum inimicum præteriret: Busssembaum ubi supra dub. 2. num. 2.

VIII. Imò aliquando tenemur sub mortali specialia etiam dilectionis signa Inimico exhibere, quando scilicet tales concurrant circumstantiæ, ut omissio talium signorum paritura esset scandalum, vel odii significationem: verbi gratia, si probabiliter provocaturus esses Inimicum ad enutriendum odium, ad blasphemandum, &c.; aut si cognosceres, quòd videntes, te non exhibere specialia illa signa, judicaturi essent, te odium contra Inimicum conservare. Ita ex Divo Thoma 2. 2. quæst. 25. art. 8. & 9. Sylvester verb. *Charitas*, Suarez de Præcepto Charitatis disp. 5. sect. 5. n. 6. Cassianus à S. Elia in Theologia Expurgata verb. *Amor Proximi* 2. n. 27. & 28.

IX. Hic diligenter est advertendum, quòd quando Doctores communiter docent, quòd læsus potest juridicè agere ad petendam compensationem, semper id intelligunt cum hac limitatione, dummodò deponatur odium, & non sequatur scandalum, nec odii significatio. Nam si

B b

Ini-

Inimicus non satisfecerit, nec satisfacere velit, potest quidem à Læso Judicis officium impetrari; sed cavendum est, ne colore Justitiæ tegatur odium, ne Inimicus nimium angatur, aut ne aliis illa actione Judiciali odii significatio præbeatur: quæ inconvenientia utique sequerentur, si ille, qui injuriam intulit, satisfecit, quantum potuit, & nihilominus ad faciendum, quod non potest, urgeretur: Pater Cassianus à S. Elia loco citato num.28. Vincentius Filliucius tract.28. cap.1. quæst.9. Et cum ipso Hermannus Busselbaum loco citato num.4., ubi rectè notat, quòd si Læsus agat in Judicio ad pœnam valdè gravem, verbi gratia, Mutilationis, Triremium, Exilii, &c., ex qua Læso non resultet commodum, erit grave peccatum vindictæ: excipe, ut advertit Filliucius, nisi hoc faceret ex puro affectu ad Justitiam; sed hoc in praxi erit in his circumstantiis difficillimum, imò fortasse moraliter impossibile.

X. Ex eadem ratione valet, quòd si Inimicus petat pacem in scriptis, & ejus negatio sit allatura scandalum, non tamen Pharisaicum, vel odii significationem, erit graviter peccaminosum illam negare.

XI. Quandò collocutio in aliquo casu est debita, ille prior debet alloqui, qui prior, vel gravius læsit: quòd si inter duos injuriæ fuerint æquales, utrisque inest obligatio procurandi reconciliationem.

XII. Si ab Inimico læsus prævideas fore ut citò eum refalutando, vel ipsi citò condonando crimen, sit evasurus audacior, vel notabile damnum sit tibi allaturus; poteris per aliquod discretum tempus te ostendere difficiliorem, & tardiozem ad externam reconciliationem. Dixi *ad externam*: nam interiùs deponere odium, & ex corde Inimico offensam remittere semper est in Præcepto juxta illud Matthæi 18. *Si non remiseritis unusquisque de cordibus vestris, &c.*: Esse verò aliquantò difficiliorem, & tardiozem ad externam reconciliationem, ut ille se emendet, vel ne noceat, est quærere ipsi medicinam, & sibi defensionem, seu præcautionem à malo, quod ab ipso quis prudenter timet. Undè patet, quòd Superiores ad

De Charitate. Cap. II. 195

ad Subditorum correctionem, Parentes ad Filiorum emendationem, Uxor ad hoc, ut Maritus abſtineat à peccatis, & viceverſa, poſſunt quandoque ſe aſteriores diſcretè oſtendere : dummodò in corde odium non nutrant, ſed zelo emendationis alienæ hoc faciant, exequendo illud ſalubre Sancti Bernardi conſilium: *Lingua clamet, & Cor amet.*

XIII. Cum quis, non ex odio, ſed ne dolorem ſibi renovet aſpectu ejus, qui ipſum læſit, vitat habere obvium Inimicum, dummodò id faciat ſine ſcandalo, & odii ſignificatione, non peccat. Quòd ſi ad præſentiam Inimici experiatur quis perturbationem ſanguinis, & humorum alterationem, aut pallorem in membris (qui motus naturaliter oriuntur ex apprehenſione, aut præſentia objecti ſibi moleſti) non peccat, ut cum communi Doctorem firmat noviſſimè Pater Fœlix Poſtea in ſuo Examine Eccleſiaſtico tom.1. par.2. de primo Decalogi Præcepto verb. *Charitas erga Inimicum num.314.*

XIV. Ex his colligitur, quòd Confeſſarius abſolvere poteſt Patrem, qui non vult admittere ad ſuum colloquium Filium, qui indignè Matrimonium contraxit, dummodò non ex odio, aut vindicta id faciat, ſed ad ipſum caſtigandum, & ad reliquos Filios terrendos, ut ab his Matrimoniiſ abſtineant, & id faciat non in perpetuum, ſed pro aliquo diſcreto tempore: Layman lib.2. tract.3. cap.4. num.4. cum aliis.

C A P. III.

Qui nam ſit ordo Charitatis.

I. **D**icendum eſt primò, quòd ſuper omnia diligendus eſt Deus : Secundò debemus diligere noſmetipſos quoad Bona ſpiritualia : Tertio Proximum quoad eadem Bona: Quarto nos ipſos quoad Bona corporalia: Quintò Proximum quoad hæc eadem : Sextò nos, & Proximum

B b 2

quoad

quoad Bona externa. Ita Layman lib.2. tract.3. cap.3., quem sequitur Bussbaum loco citato cap.2. dub.1. n.1.

II. Nequit homo desiderare carere Gratia, vel Beatitudine cum peccato, propter Bonum spirituale Proximi: quia carere Gratia, & Beatitudine cum peccato, istudque velle, est intrinsecè malum. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. quæst.26. art.4. Valentia disp.3. quæst.4. punct.3. concl.3. Suarez disp.9. de Charitate sect.1. Licitum nihilominus est desiderare, ac petere dilationem Visionis beatificæ sine peccato ob Bonum spirituale Proximorum: ut fecit D. Paulus ad Philipenses 1., & Bernardus in Vita S. Martini testatur ipsum morientem dixisse: *Domine, si adhuc Populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*. Ita Leander de SS. Sacramento tract.4. de Charitate disp.5. quæst.6.

III. Extra necessitatem extremam in Bonis corporalibus succurrendum est primò Uxori, quæ est una caro cum Viro: Secundò Filiis: Tertiò Parentibus, & Patri priùs, quàm Matri: Quartò Fratribus, & Sororibus, deindè Propinquis, & Familiaribus. Dixi extra necessitatem extremam, nam in extrema necessitate ex probabiliiori sententia Doctorum apud Castropalaum tom. 1. tract.6. disp.1. de Charitate punct.10. num.13. primò succurrendum est Patri, & Matri, quam Uxori, & Filiis.

C A P. IV.

De Primo Effectu Charitatis erga Proximum, scilicet de Correctione fraterna.

I. **D**uo sunt præcipui effectus externi Charitatis erga Proximum; primus est Eleemosyna spiritualis, scilicet Correctio fraterna: Secundus verò Eleemosyna corporalis: in præsentì capitulo, de primo effectù agemus, in posteriori autem de secundo.

II. Correctio itaque fraterna est quædam admonitio, qua prudenter nitimur ex misericordia Proximum à peccato ad Virtutem revocare.

III. Ut Correctionis Præceptum obliget, tria requiruntur. Primò certa peccati notitia: Secundò spes emendationis: Tertio tempore, & Personæ opportunitas.

IV. Requiritur certitudo moralis peccati Proximi, quia si hanc non habeas, & cum sola probabili conjectura illum de peccato arguas, facies ipsi gravem injuriam, judicando temere ipsum esse in peccato. Ita Doctores communiter, quibus subscribunt Sorus in Opusculo de sigillo memb. 2. quæst. 2. concl. 4. Navarrus cap. 24. n. 12. Sanchez lib. 6. Opusculorum cap. 2. dub. 1. num. 3. Suarez disp. 8. sect. 3. num. 1. Bonaccina disp. 3. quæst. 4. punct. 7. num. 7., & Trullenck in Decalogum lib. 1. cap. 5. dub. 14. num. 1. Si tamen deest quidem hæc certitudo moralis, adessent verò probabiles conjecturæ, & ex alia parte delictum appareret magni periculi, & esset prudens spes emendationis, nullusque timor exacerbandi illum Proximum; tunc credit Suarez, quòd his omnibus circumstantiis simul concurrentibus, posset adhiberi correctio: sed quia raro dabitur casus, ut omnes prædictæ circum-

stan-

198 Opusculum Tertium

stantiæ concurrent, propterea summa Prudentia opus est.

V. Sine spe emendationis non est Proximus corripendus, quia finis intrinsecus correctionis est emendatio Fratris: ergo quando hæc prudenter non speratur, caret suo intrinseco fine, atque adeò, utpotè vana, non est adhibenda, dicente Spiritu Sancto Proverbiorum 9. *Noli arguere derisorem, ne oderit te*: & Augustino, relato in Cap. *Si quis*; de Pœnitentia dist. 7. *Si scirem non tibi prodesse, non te arguerem*. Ita omnes Theologi cum D. Thoma 2. 2. quæst. 33. art. 6.

VI. Non est tamen necesse, quòd speretur fructus statim colligendus, sed satis est, si speretur futurus decursu temporis. Ita cum communi Oviedus contr. 11. punct. 7. num. 66., & Leander de SS. Sacramento tract. 6. de Correctione disp. 2. quæst. 16.

VII. Si aliquando etiam post tertiam Correctionem non videmus Fratrem emendatum, debemus iterùm, & iterùm corrigere, quandiu sit prudens spes, fore, ut emendetur. Verba enim Matthæi 18. non sunt accipienda, ut quidam putant, restrictivè ad trinam monitionem, sed nomine trinæ monitionis ampliativè intelligenda venit quæcumque monitio, quæ profutura speratur. Ita Doctores communiter, quos sequuntur Thomas Sanchez lib. 3. de Matrimonio cap. 13. num. 3. Sylvester verb. *Correctio* quæst. 5. Tabiena eodem verbo num. 7. Sotus de Secreto memb. 2. quæst. 4. post quintam conclusionem. Petrus Navarrus lib. 2. de Restitut. cap. 4. par. 2. dub. ult. in secunda editione num. 136. Joannes Sanchez in Selectis disp. 6. num. 9., & ante ipsos docuerunt Abulensis cap. 18. in Matthæum quæst. 106. D. Thomas 2. 2. quæst. 33. art. 8. ad primum. D. Antoninus 2. par. tit. 9. cap. 6. §. 4., quidquid in contrarium doceant Bonaccina, & Leander de SS. Sacramento loco citato quæst. 17.

VIII. Si quis verò prudenter dubitet Correctionem nocituram, tenetur illam omittere. Ratio est, quia inquit Oviedus, melius est, Proximum in periculum, quod independentè à me patitur, relinquere, quàm illud in aliud novum conjicere: & sicut non sunt facienda mala, ut

De Charitate. Cap. IV. 199

ut eveniant Bona, ita non debeo me exponere periculo nocendi Proximo propter contingentiam illi benefacienti. Ita ille contrav. 11. punct. 7. num. 69. Suarez disp. 8. sect. 3. num. 3. Castropalaus tom. 1. tract. 6. disp. 3. punct. 5. n. 4. Gaspar Hurtadus disp. 6. difficult. 7. Tannerus disp. 5. dub. 4. Lorca disp. 44. num. 10. Petrus Hurtadus disp. 162. sect. 6., & alii contra Adrianum.

IX. In extremo tamen vitæ periculo, quando probabiliter creditur Proximus moriturus in mortali, debet fieri Correctio, etiam in dubio, an sit profutura, vel nocitura: quia, si tunc omittatur, gravissimum, & irreparabile est damnum, at si fiat, fortasse proderit. Sic cum communi sententia Castropalaus loco citato punct. 5. n. 6.

X. Neque etiam debet in ullo casu omitti Correctio, ex qua probabiliter speratur fructus, licet aliqua tristitia, & mæror in corrigendo sit indè sequuturus: sic enim fecit D. Paulus 2. Corinth. 7. Ita Suarez disp. 8. de Correctione sect. 3.

XI. Quoad opportunitatem temporis, & Personæ, hæc est maximè attendenda, ut pluribus in locis docet D. Augustinus; ac proindè si videamus, quòd differendo Correctionem ad tempus opportunius, obtinebimus fructum emendationis, quem nunc prudenter non speramus, debemus differre, quamvis eo intermedio tempore Proximus aliquod grave peccatum sit commissurus: permissio enim talis mali compensatur certitudine emendationis, & majoris profectus. Ita Castropalaus loco citato n. 7. Sotus quest. 2. de Secreto concl. 6. Hadrianus in Quartum quest. de Correctione, Villalobos de Correctione num. 6. Filliucius tom. 2. tract. 28. cap. 6. n. 239. Thomas Sanchez tom. 2. Opusculorum lib. 6. cap. 2. dub. 1. num. 7., & alii contra Franciscum Dicastillum, Reginaldum, Trullenck, aliosque nonnullos, qui minùs probabiliter docent, non esse licitum differre Correctionem.

XII. Si autem certò, vel probabiliter credas delinquentem vel à se ipso, vel ab alio corrigendum, non teneris tunc corrigere, quia tunc Proximus non indiget illa tua spiritali Eleemosyna. Ita Castropalaus disp. 3. punct. 6.

punct. 6. num. 5. Diana par. 7. tract. 3. resol. 25., & alii communiter.

XIII. Omnes Personæ, cujuscumque conditionis fuerint, tenentur corripere Proximum: Superiores ut plurimum obligantur sub mortali: Privati sæpius à mortali excusantur, si non corripiant, quia frequenter respectu ipsorum deficit vel sufficiens notitia peccati, vel spes emendationis, vel necessitas Correctionis: verbi gratia, quia timent sibi grave detrimentum, vel denique, quia aliquandò tantus est in illis pudor, verecundia, & timor, ut valeant se difficillimè vincere, quod satis est, ut excusentur à mortali, si non corripiant, ut firmant Sa verb. *Correctio*, Gaspar Hurtadus disp. 6. de Correctione difficult. 8. Granadus disp. 1. n. 7. Suarez disp. 8. sect. 3. Joannes Sanchez in Selectis disp. 6. num. 9. Diana par. 4. tract. 4. resol. 228. Machadus tom. 1. lib. 2. par. 2. tract. 6. docum. 11. num. 7. Oviædus Controv. 11. punct. 7. num. 80., & Castro-palaus disp. 3. de Charitate punct. 6. num. 2.

XIV. Cæterùm, per se loquendo, etiam subditi, cum necessitas exigit, tenentur suos Superiores corripere, quia etiam ipsi sunt Proximi; & cum hoc Præceptum, utporè naturale, tendat ad omnes Proximos juvandos, non excludit hanc obligationem in Inferioribus erga Superiores. Ita D. Augustinus in Regula, & in Epist. 19., ubi id probat exemplo Pauli, qui in faciem restitit Petro. Idem docet D. Gregorius Epistola ad Nicacium, & habetur in Cap. *Sicut* 2. quæst. 7., & communiter omnes Theologi cum D. Thoma quæst. 33. art. 4.

XV. Servandæ tamen sunt in eo casu tres præcipuè conditiones: prima est, ut talis admonitio sit potiùs humilis obsecratio, fiatque cum magna reverentia, dicente Apostolo ad Timotheum 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra, ut Patrem*: secunda, ut non corripiatur publicè, sed secretò, quia si publicè reprehendantur vitia Superiorum, generant scandalum; præbetur enim Subditis occasio murmurandi, & eos contemnendi. Tertia, ut talis Correctio fiat à Subditis gravioribus; si autem hi absint, non debent alii Correctionem facere.

Hinc

De Charitate. Cap. IV. 201

XVI. Hinc fit, ut Concionatores debeant omninò cavere à reprehensione Superiorum, & Principum, quia fere semper generatur scandalum, & murmurationibus, ipsorumque Principum contemptui aditus aperitur. Vitia igitur generaliter corripiant, sed Personas omninò non lædant: Satyricum enim dicendi genus à Divini verbi Præcone alienissimum est.

XVII. Is ordo in Correctione est servandus, qui fuit à Christo Domino præscriptus, nempe ut supposita certitudine morali peccati Proximi, quæ significatur illis verbis, *si peccaverit in te*, idest te certò sciente, ut exponunt communiter omnes, fiat Correctio inter te, & ipsum solum. Secundò, si hæc non proderit, adhibeatur unus, vel duo, quos tu prudenter judicaveris aptos ad Correctionem cum fructu faciendam. Tertiò, ut si nec ista suffecerit, dicas Ecclesiæ, videlicet Superiori tamquam Patri, idest cujus Pietas, & Prudentia nota tibi suadeat, ipsum paterno amore correctionem adhibiturum. Quòd si Superior sit immisericors, aut iracundus, & præcipitosus, cave, ne Subditi errorem illi denuncies, quia non habes prudens fundamentum credendi, quòd sit facturus Correctionem, ut fieri debet.

XVIII. Talem ordinem cadere sub Præcepto naturali certum est, cum ipsa Natura dicat, corripiendum esse Proximum, ut lucremur eum, non ut illum infamemus, nec ut ei noceamus: undè Correctio debet fieri cum minori famæ jactura, quæ possit; & propterea primò corripiendus est sine Testibus, ut notat Castropalaus tom.1. tract.6. disp.3. punct.8. num.4. Gaspar Hurtadus disp.6. difficult.12.: & ulterius esse hoc Præceptum Divinum communissimè docent Doctores cum D. Thoma 2. 2. quæst.33. art.7., & declarare videtur Innocentius III. in Cap. *Cum ex injuncto* de Hæreticis.

XIX. Quando tamen daretur casus, in quo ego prudenter non sperarem Proximum emendandum, si secretò moneam, nec etiam si unius, vel duorum Testium operam adhibeam, debet tunc deferri ejus crimen ad Superiorem. Ita Hurtadus Disp.163. sect.5. subsect.30. §.230., & Suarez Disp.8. sect.7. n.17.

Cc

Idem

XX. Idem dicendum est, quando peccatum est notorium notorietate facti, posse scilicet statim deferri ad Prælatum, quia tunc cessat finis corripiendi secretò, cum jam laboret infamia. Undè Paulus 1. ad Timotheum 5. de publico Peccatore inquit: *Peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant.* Ita D. Thomas quæst. 33. art. 7. Diana part. 7. tract. 3. resol. 42., & Castropalaus disp. 3. punct. 13. num. 3.

XXI. At si constat, Fratrem jam esse emendatum de peccato occulto, nec timeatur prudenter, ipsum esse relapsurum, non licet eum denunciare Prælato, quia tunc cessat finis Correctionis; & denunciare ipsum esset infamare sine causa, quod est mortale, quando materia est gravis; ut cum Cardinale de Lugo firmat Busembaum loco superius citato dub. 4.

XXII. Superiores tenentur aliquando Subditorum delicta inquirere; ut corripiant: non tamen multum, & curiosè debent interrogare de aliquo in particulari, nisi ipse speciale aliquod signum dederit sui peccati. Sicuti nec debent facillè admittere Delatores spontaneos, quia si admittant, non pauci accedent, qui sub specie Charitatis Proximos calumnientur, & infament. Diana par. 7. tract. 3. resol. 10. & 12. Episcopi, Prælati, & Parochi obligantur etiam cum vitæ periculo ad Correctionem Subditorum, quia ex Justitia ad illam adhibendam tenentur: Hurtadus tom. 2. disp. 162. sect. 5. §. 45., & communiter omnes.

XXIII. Qui verò peccat ex ignorantia, corripi debet, si ignorantia sit vincibilis: si autem sit invincibilis, & ex alia parte non speretur fructus, relinquendus est in sua ignorantia, & bona fide, dummodò tamen ejus peccatum non redundet aut in grave damnum Proximi, aut in scandalum: Bonaccina disp. 3. quæst. 4. de Charitate puncto 7. num. 11.

C A P. V.

De secundo effectu Charitatis erga
Proximum, Eleemosyna scilicet
Corporali.

I. **P**Ræcepto naturali, & Divino tenemur facere Eleemosynam. Ratio enim naturalis dicitur, ut homo homini beneficiat, & quod nobis volumus, alteri faciamus. Esse verò Præceptum Divinum, plurima Sacræ Scripturæ testimonia manifestant: & præcipue quod habetur Matthæi 25: *Discedite a me, Maledicti, in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare; sitiivi, & non dedistis mihi potum, &c.*, & ad Timotheum 1. cap. 6. *Divitisbus hujus sæculi præcipe facile tribuere, &c.*

II. Hic adverto, varias esse Theologorum sententias circa hoc Præceptum Decalogi, nempe in quo nam ex decem contineatur Præceptum dandi Eleemosynam. D. Thomas 2. 2. quæst. 32. art. 5. ad 4. sentit contineri in Præcepto honorandi Parentes, quia tendit ad Pietatem: alii cum D. Ambrosio ejus verba tenentes: *Si non pavisti, occidisti*, putant contineri sub quinto Præcepto: *Non occides*. Ita Hurtadus disp. 5. diffic. 4., & probabile putat Lorca ubi supra num. 3. Alii ex Alberto Magno in Quartum dist. 15. art. 16. affirmant contineri in septimo Præcepto non furandi, quia in extrema necessitate negare Eleemosynam videtur furtum. Alii denique probabilius dicunt pertinere ad Præceptum Charitatis erga Proximum, nam vi hujus Præcepti tenemur gravibus Proximorum necessitatibus succurrere: Ita Arriaga 2. 2. disp. 42. Ægidius Coninck, Villalobos, aliique, quos citat Leander de SS. Sacramento tom. 6. tract. 5. disp. 2. quæst. 3.

III. Aded strictum est Præceptum dandi Eleemosynam,

nam, ut multi, & graves Theologi doceant, ipsum obligare non solum ex Charitate, sed etiam ex Justitia. Ita Alexander de Ales par.4. quæst.113. memb.1. Cajetanus 2. 2. quæst.118. art.3: Sarmiento lib.1. de Redditibus Ecclesiasticis par.3. cap.1. concl.3. Arragona 2. 2. quæst. 32. art.5. concl.2., & videntur insinuare D. Basilii Oratione in Divitem, Sanctus Ambrosius serm.81., & Augustinus in Psalm.147. Communis tamen sententia est, obligare solum ex Charitate, ut innumeros citans, firmat Leander de SS. Sacramento loco citato quæst.5.

C A P. VI.

Quando nam, & quos obliget Præceptum faciendi Eleemosynam.

I. **U**T scire possimus, quando nam hoc Præceptum obliget, prænotandum est, necessitatem aliam esse Extremam, aliam Gravem, aliam Communem. Extrema est, cum quis est in probabili periculo mortis, vel corporalis, vel spiritualis: verbi gratia, prostituendi Filiam, &c. Gravis est, cum adest probabile periculum gravis damni, vel temporalis, vel spiritualis: Communis est ordinaria indigentia, propter quam vulgò Pauperes emendicant.

II. Prænotandum insuper est, ex Bonis ad vitam corporalem conducentibus alia esse Necessaria, alia Superflua. Necessaria subdividuntur in necessaria ad vitam, & necessaria statui. Necessaria vitæ dicuntur, quæ ad ejus conservationem requiruntur. Necessaria statui, quæ requiruntur ad decentiam status, & conditionis: verbi gratia, Principis, Marchionis, Equitis, Civis, &c. Superflua dicuntur, sine quibus tum vita, tum decentia status conservari possunt. His prænotatis.

Dico:

De Charitate. Cap. VI. 205

III. Dico : in extrema necessitate constituto tenemur dare Eleemosynam, non modo ex superfluis, sed, si hæc non adsint, etiam de necessariis ad decentiam status: quia vita Proximi decentiæ status est anteponenda. Ita Doctores communiter, quibus subscribunt Trullenck lib.1. in Decalogum cap.5. dub.8. n.5. Azorius tom.2. lib.12. cap.7. quæst.5. Thomas Sanchez in Consiliis lib.1. cap.5. dub.5. num.28. Basseus verb. *Eleemosyna* num.4. Toletus lib.8. cap.34. Valentia punct.4. de Eleemosyna, Sylvius 2. 2. art.6. quæst.1. Diana par.5. tract.8. resol.7. Suarez disp.7. de Charitate sect.4. num.3. Vasquez in Opusculo de Eleemosyna cap.1. num.10. & 25. Gordonus tom.2. lib.6. quæst.14. cap.4. Granadus disp.2. sect.1. n.5. Becanus cap.21. dub.4. Layman lib.2. tract.3. cap.6. Machadus tom.1. lib.2. tract.6. docum.6. n.3. Tannerus quæst.3. dub.2. Medina Cod. de Eleemosyna quæst.3. dub.2. Arragona 2. 2. quæst.32. art.5. Gabriel Biel D. 16. quæst.4. art.2. aliique plurimi cum D. Thoma 2. 2. quæst. 32. art.5. Undè non video, quomodo Leander à SS. Sacramento loco citato quæst.17. suam oppositam sententiam appellerit probabiliorem, quam Azorius dicit esse inhumanam.

IV. Illud tamen libens concedo Patri Leandro à SS. Sacramento, quodd scilicet non teneatur quis totaliter excidere à sui status decentia, ut succurrat Proximo in extrema necessitate constituto. Hoc enim nimis durum videtur, & supra humanæ Naturæ fragilitatem, ut benè probat argumentum ipsius Leandri tr.5. disp.2. quæst.17., & P. Arriagæ 2. 2. disp.43. sect.3. subsect.3. n.35. Quodd autem non teneatur quis dare Eleemosynam extremè indigenti ex necessariis ad conservationem proprii status, etiam quando ex Eleemosyna partialiter tantum à proprio statu excideret, improbabile omninò existimo.

V. Pauperi extremè indigenti non sufficit dare mutuum, aut vendere cum pacto, ut solvat pretium, si ad pinguorem fortunam devenerit, quia cum Præceptum Eleemosynæ sit, ut detur subsidium indigenti, debet dari sine onere: & sicut est certum, quodd si extremè indigens

fur-

furripiat in necessitate suum subsidium, non obligatur illud reddere, quando pervenerit ad meliorem fortunam, quia surripuit, seu, ut melius loquamur, quia accepit suum, cum in ea necessitate omnia sint communia; ita qui illi aliquid dat, non potest tunc dare cum onere, ut, si aliquando possit, restituat: Valentia 2. 2. tom. 3. disp. 3. quæst. 9. punct. 4. Suarez de Charitate disp. 7. sect. 5. Arragona 2. 2. quæst. 118. art. 5. Granadus, Sotus, Lorca, Becanus, & Bonaccina contra Navarrum, Covarruviam, Toletum, & alios, quorum opinionem probabilem vocat Leander loco citato quæst. 22.

VI. Ex eadem ratione convincitur, quod non satisfacit Præcepto dandi Eleemosynam Pauperi existenti in gravi necessitate dando illi mutuum, aut vendendo; quia licet existenti in gravi necessitate non debeamus sustentationem, tamquam ex Bonis suis, scilicet communibus; debemus tamen titulo Eleemosynæ, de cujus ratione est, ut sit donatio sine onere. Ita cum communi Castropalaus disp. 2. punct. 4. num. 6. de Charitate.

VII. Rogabis, an patiens extremam necessitatem possit implorare officium Judicis, ut cogat Divitem ad largiendam sibi Eleemosynam? Respondeo, quod Pauperes in extrema necessitate non habent actionem contra Divites; possunt tamen Judicis officium implorare, ut cogat eos ad subveniendum. Ita Leander loco citato quæst. 29., ubi citat pro hac sententia Tiraquellum, Angelum, Sylvestrum, Butrium, Imolam, Panofmitanum, & Sanchez. Imò etiam in gravi necessitate posse Pauperes Judicis officium implorare, & hunc debere cogere Divites ad eorum gravibus necessitatibus subveniendum, probabilius censo cum eodem Leandro quæst. 28. Arragona 2. 2. quæst. 32. art. 5. Cajetano 2. 2. quæst. 118. art. 3. Utroque Navarro, Martino scilicet, & Petro, Palacio, Angelo, Sylvestro, & Sanchez ab eo relatis: quamvis non desint Doctores probabiliter etiam contrarium docentes: Covarruvias 3. Variar. cap. 15. num. 5. Sarmiento 3. par. de Redditibus Ecclesiis cap. 4. Spino in Specul. Testament. Gloss. 6. num. 8., & alii.

Du-

De Charitate. Cap. VI. 207

VIII. Dubitari potest, an extremè indigens, antequam subripiat id, quod sibi est necessarium, debeat rogare Divitem, ut sibi illud concedat. Ad hoc dubium respondeo, quòd si speret, se faciliè obtenturum petendo, debet petere, cum æquitas postulet, ut petat, quod donatione potest accipere. Si tamen dubitet, se non obtenturum, nullatenus peccat non petendo. Si verò in primo casu negligat petere, communis Doctorum sententia est, illum solùm venialiter peccare, quia solùm pervertit ordinem in accipiendo, non autem usurpat alienum quantum ad substantiam, cum accipiat proprium. Ita Lessius lib.2. de Justitia cap.12. dub.12. num.66. Castropalaus disp.2. punct.9. num.2. Leander loco citato quæst.31. & alii. Quòd si indigens sit nobilis Familiæ, aut talis conditionis, ut petere afferat illi magnum pudorem, nullum peccatum committet, si, non petendo, furripiat. Ita Dicastillus tom.1. de Justitia lib.2. tract.2. disp.9. dub.9. num.249.

IX. Quòd si extremè indigens nequeat per se ipsum surripere, non peccabit alius, qui ejus nomine id faciat. Ita D. Thomas 2. 2. quæst.66. art.7. ad 3. Lessius lib.2. cap.16. dub.1. num.14., & Diana cum aliis. Imò si Dominus vel hunc, vel extremè indigentem sciat surripere ad sublevandam extremam necessitatem, peccat graviter, si impediat, poteritque furripiens ipsi resistere etiam occidendo, servato tamen moderamine inculpatae tutelæ. Lessius lib.2. cap.12. dub.12. num.69. Coninck disp.27. dub.10. n.169. Castropalaus disp.2. de Charitate punct.9. num.3. Dicastillus ubi supra dub.9. num.252. & alii.

X. Quid verò dicendum de patiente non extremam, sed gravem tantùm necessitatem? Licebit ne huic occultè aliena surripere? Respondeo, non licere, quia gravis necessitas non reddit omnia communia, ut reddit extrema; ergo qui in illa surriperet, furaretur, quod est intrinsecè malum. Quarè in Cap. *Si quis*, de Furtis, dicitur: *si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, pœniteat per hebdomadas tres*: non imponeretur autem à Sacris Canonibus pœnitentia

tentia pro furto ex gravi necessitate facto, nisi hoc esset illicitum. Ita Sotus lib.5. de Justitia quæst.3. art.4. Covarruvias in Regula *Peccatum* punct.2. §.1. num.3. Suarez disp.7. de Charitate sect.5. num.8. Granadus 2. 2. contr.3. tract.2. disp.7. num.4. Azorius par.2. lib.12. cap.8. Turrianus 2. 2. disp.82. dub.8. Reginaldus tom.1. lib.4. cap.20. num.267., & alii communiter. Unde merito Summus Pontifex Innocentius XI. damnavit illam Propositionem, quæ est 36. inter damnatas ab eodem, quæ dicebat: *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Unde non est amplius probabilis opinio, quæ assererat id esse licitum, pro qua sententia plures Doctores citat, sequiturque Leander loco citato quæst.35. nisi fortè intelligatur loqui, non de necessitate gravi in sua latitudine, sed de gravissima, quæ ferè cum extrema coincidat; in quo sensu conatus est hanc opinionem salvare Celebris Pater Cassianus à S. Elia Carmelita Excalceatus in sua Theologia Expurgata verb. *Furtum.*

XI. Advertendum est, quodd qui rem alienam ex contractu, verbi gratia, mutui, ante extremam necessitatem accepit, licet ipsam in extrema necessitate consumpserit, tenetur postea, si in meliorem statum devenerit, illam restituere: quia cum ante necessitatem translatus fuisset dominium, providit sibi de suo in illa necessitate, atque adeò debitum, quod contraxerat, non est extinctum. Ita communiter Doctores; quibus adhæret Leander loco citato quæst.38.

XII. Si autem in ea necessitate consumpserit rem, quam antea acceperat ex contractu non translativo dominii, verbi gratia, ex Commodato, non tenetur eam restituere, sicuti nec restituere tenetur rem furto ablatam, si hanc in eadem necessitate consumpserit: quia cum tempore extremæ necessitatis illa res facta fuerit communis, currit eadem regula tam de hac, quam de aliis rebus. Ita Castropalaus tom.1. tract.6. disp.2. punct.10. num.3.

XIII. Quodd si Creditor, & Debitor, sive ex contractu,

De Charitate. Cap. VI. 209

tractu, five ex furto sint simul in extrema necessitate, adhuc communis sententia Doctorum est, non teneri Debitorem tradere rem Creditori, sed licite posse cum ipsa propriæ extremæ necessitati consulere: rationem reddit doctissimus Dicastillus lib.2. de Justitia tract.2. disp.10. dub.3. num.27., quia res illa in necessitate extrema sit communis, & potest eam quisque sibi accipere, quia cessat ratio dominii, jure Gentium introducti, ac proinde res taliter se habent, ac si nunquam fuissent divisæ. Ita Valentia tom.3. disp.5. quæst.6. punct.7. Azorius tom.3. lib.4. cap.39. diffi.1. Lessius, Tabiena, Cajetanus, Ledesma, Toletus, & Bonaccina disp.3. de Charitate quæst.4. punct.6. num.14. contra Medinam Codice de Restitutione quæst.3. cap.4. & alios, quorum sententiam approbat Diana par.5. tract.8. resol.11. in casu, quo pressus extrema necessitate abstulisset rem à Domino æquali necessitate laborante. Sed Leander loco citato quæst.42. docet cum Dicastillo ubi supra num.27., nec etiam in hoc casu teneri ad restituendam rem ablatam, quia etiam in tali eventu res est communis.

XIV. Homines privati non tenentur inquirere Pauperes, ut eorum indigentia subveniant; si tamen dubitari prudenter possit in particulari de extrema, vel gravi alicujus necessitate, inquirere obligantur: Sanchez, & Diana apud Busselbaum lib.2. tract.3. cap.2. dub.3.

XV. Quando occurrunt vulgares Pauperes, qui nuditate, morbo, &c. videntur ostendere necessitatem, raro tenemur sub mortali illis subvenire; tum quia ad movendos Spectatores plerumque ea fingunt, tum quia ab aliis pluribus juvari præsumuntur: Diana par.5. tract.8. resol.17.

XVI. Nulli etiam diviti facile neganda est absolutio ex eo, quodd Pauperes ab Eleemosynis repellat. Ita ex Layman, Busselbaum lib.2. tract.3. cap.2. dub.3. Videntur tamen est, an eas in gravibus, vel communibus necessitatibus eroget. Advertendum quoque est ad illam Propositionem 12. inter damnatas ab Innocentio XI., quæ dicebat. *Vix in Secularibus inventes, etiam in Regibus,*

D d

bus,

bus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

XVII. Notandum etiam est hic, non esse damnandos Principes, & Magistratus, qui Advenas pauperes à suis Civitatibus arcent, justis intervenientibus causis, ut si id faciant, quia utrisque satisfieri non possit: in hoc enim casu Pauperes domestici peregrinis sunt præferendi; aut quia peregrini sæpè inferunt morbos, corruptelas, hæreses, contentiones, prodiciones, & similia pacis, & tranquillitatis Reipublicæ perturbativa; ut rectè advertunt Trullenck lib.1. cap.5. dub.10., & Layman lib.2. tr.3. cap.6.

C A P. VII.

Qui nam possint facere Eleemosynas,
& de quibus Bonis possint hæ fieri;
ubi an Uxor de Bonis Mariti,
Religiosi de Bonis Monasterii, &c.

I. **E**Xtra casum necessitatis, omnes, & illi soli possunt facere Eleemosynam, qui habent dominium, & administrationem. Ita cum communi Doctorum Castropalaus tom.1. tract.6. disp.2. punct.13. num.1.

- II. Undè resolvitur primò: Servus, seu Mancipium nequit facere Eleemosynas de rebus ab ipso comparatis, quia quidquid ipse lucratur, Domino lucratur. Si tamen habeat peculium proprium, verbi gratia, vel quia Dominus id ei permittit, vel quia acquisivit aliquid per gratitudinem obsequii alteri præstiti, sine præjudicio Domini, vel in compensationem injuriæ sibi illatæ, quia hæc in Domini potestatem, & Dominium non recidunt, potest ex his facere Eleemosynas; sicuti potest ex cibis, vel

De Charitate. Cap. VII. 211

vel pecuniis sibi à Domino destinatis, quas ipse subtrahit propriæ subventioni sine præjudicio Domini. Dixi *sine præjudicio Domini*, nam si sibi ea subtrahendo, alia Domini infumeret, aut redderetur inhabilis ad præstandum Domino debitum famulatum, non liceret ei hoc facere, ut rectè advertit Castropalaus tom.1. tr.6. disp.2. punct.13. num.3.

III. Secundò : Minores, Pupilli, & Prodigii, quibus Tutor, vel Curator datus est, nequeunt Eleemosynas facere, quia, licèt sint Domini suorum Bonorum, non habent ipsorum administrationem. Sic omnes Theologi, inter quos videantur Cardinalis de Lugo tom.1. de Justitia disp.2. sect.1., & Lessius lib.2. cap.18. dub.11. n.77. & 81., qui tamen ex quadam æquitate ipsis concedunt, quòd possint facere parvas Eleemosynas, sicuti etiam idem concedit Castropalaus, & Diana par.5. tract.8. resol.35., si verò prædicti magnas Eleemosynas faciant sine Tutorum, vel Curatorum consensu, vel aliò modo donent, validè quidem donant, quia verè Domini sunt, peccant tamen, sed rarò mortaliter; & qui accipit non tenetur reddere antequam à Tutore, vel Curatore repetatur, vel nisi ipse Donator petat restitutionem in integrum. Lessius loco citato num.81. Molina disp.224. 261. & 277. de Justitia, alique apud ipsos.

IV. Tertiò : Tutores, & Curatores possunt de Bonis Pupillorum, & Minorum moderatas Eleemosynas facere, eas videlicèt, quas Pupilli, & Minores verisimiliter facerent, vel facere deberent, si apud ipsos esset libera suorum Bonorum administratio; quia censeri non debet ipsis commissam esse tutelam contra bonos Mores, & contra Misericordiam erga Pauperes habendam: Reginaldus tom.1. lib.4. de Eleemosyna cap.21. n.270. Diana par.5. tract.8. resol.35. Ob eandem rationem potest Tutor pro Pupillo donare, & consueta munera Consanguineis, Benefactoribus, aut Amicis mittere. Ita Joannes à Cruce Dominicanus in Directorio Conscientiæ præcept.7. quæst.1. de Dominio art.3. dub.4. concl.2., & Ludovicus Lopez ex eadem Religione S. Dominici lib.2. Instructorii cap.40.

V. Quartò : Filiusfamiliàs non potest facere Eleemosynas de Bonis Parentum, neque de Adventitiis, quia licet habeat de his dominium proprietatis, non habet tamen usumfructum, quia hic ad Patrem pertinet : multò minùs de Profectitiis, quia hæc non modò quoad usumfructum, sed etiam quoad proprietatem sunt Patris. Excipe tamen casum, in quo Pater nullas faceret Eleemosynas : Sic Diana par.5. tract.8. resol.25. ex Petro Hurtado in 2. 2. disp.159. sect.6. §.139. similiter poterit, quando consentiente Patre peregrinatur, aut in scholis versatur, aut absens à Domo Paterna negotia ageret : in his enim casibus poterit eas Eleemosynas in Pauperes erogare, quas alii Filiifamiliàs paris conditionis consueverint. De Bonis verò Castrensibus, vel quasi Castrensibus, cum de his plenum dominium, & liberam administrationem habeat, poterit quantum libuerit, in Pauperes distribuere, aut alienare. Poterit pariter Eleemosynas facere de iis, quæ sibi subtrahat de congrua sustentatione, aut de concessis à Patre ad honestam recreationem. Ita Diana loco citato, & Castropalaus disp.2. punct.13. num.8. De acquisitis verò per ludum non potest, secundum aliquos Doctores, Eleemosynas facere, absque expresso, vel tacito Patris consensu. Rebellus tamen insignis è Societate Jesu Theologus 2. par. de Obligation. Justitiæ lib.12. quæst.4. putat Filiumfamiliàs de acquisitis per ludum posse licitè facere Eleemosynas, donare, ludere, &c. : quia, quod acquirit ludo, sibi acquirit, non Patri, sicuti quidquid ludo perderet, non Pater, sed ipse teneretur solvere. Sed hæc doctrina procedere tantum potest in foro Conscientiæ, non autem in foro externo.

VI. Quintò : Uxor de Bonis paraphernalibus potest facere quascumque voluerit Eleemosynas, quia horum Bonorum habet dominium, ac plenam administrationem. Item moderatas Eleemosynas facere potest, quas aliæ Fæminæ similis conditionis solent ex Bonis communibus : & id etiam in casu, quo Vir dictas Eleemosynas ipsi veteret, quia, ut inquit Dicastillus, ipsa Consuetudo dat jus, non secus ac Lex, & privilegium, quo jure non potest illam

De Charitate. Cap. VII. 213

illam privare Maritus : & sanè, cum Uxor non sit serva, sed socia, sicuti nequit Vir eam ornamentis, famulatu, recreationibus, ceterisque aliis rebus privare, quæ Fœminis ejusdem conditionis in eo loco conveniunt ; ita nec privare potest facultate moderatas Eleemosynas elargiendi : sic cum communi Doctorum citatus Dicaſtillus lib.2. de Justitia tract.2. disp.9. dub.8. num.198. Lessius lib.2. cap.12. dub.14. num.85. Molina disp.274. Petrus Navarra lib.3. cap.1. par.2. dub.6. num.83. Tamburinus in Decal. lib.8. tract.1. cap.2. §.3. num.7. Diana par.2. tract.1. Miscell. resol.33. & alii, quos citat, sequiturque Leander de SS. Sacramento tract.5. de Eleemosyna disp.3. quæst.23. Potest pariter Uxor ex assignatis sibi à Marito pro victu, & vestibus Eleemosynas facere, si parca vivendo aliquid ex assignatis non consumpserit : hoc enim totum potest liberè donare cui voluerit, ut cum communi Doctorum firmat Molina tom.2. tract.2. disp.274. & Filliucius tom.2. tract.28. par.1. cap.4. quæst.8. n.102.

VII. Dubitatur ab aliquibus, an Uxor possit parvas, & moderatas illas Eleemosynas simul congregare, & deinde totam illam summam uni Pauperi, sive consanguineo, sive non consanguineo tribuere ? Ad hoc respondetur, quòd possit, quia cum jam illas pluribus Pauperibus distribuere valeat, non apparet ulla implicantia, cur nequeat omnes simul uni, & eidem Personæ tribuere. Ita Molina tom.1. disp.174. num.12. Cárdenalis de Lugo disp.16. sect.4. num.72., & Tamburinus in Decalog. lib.8. tract.1. cap.2. §.3. num.12.

VIII. Sextò: potest Uxor tribuere Eleemosynas (etiam non petita facultate à Marito) Patri suo, vel Matri, aut Filiis ex priori matrimonio susceptis indigentibus : imò etiam suis Fratribus, & Sororibus : dummodò tamen non habeat de propriis Bonis, cum quibus prædictorum necessitati succurrere possit. Ita Tamburinus loco citato num.11. Vide tamen limitationem ibi ab eo traditam.

IX. Circa quantitatem verò, quam possit Uxor in Eleemosynis, & donationibus infumere ex Bonis communibus, sine Viri consensu, variae sunt Doctorum sententiæ.

Alii

Alii enim dicunt, non posse designari certam quantitatem, sed id statuendum esse à Viro docto, & prudenti, qui eam designet, attentis facultatibus Viri, & dote Mulieris, necessitate, & multitudine Pauperum, & consuetudine aliarum Similium Mulierum. Ita cum Tamburino Leander loco supra citato quæst.35. Alii censent, posse Uxorem quotannis dare duos aureos, ex singulis centum. Ita Thomas Tamburinus loco citato num. 14. Alii denique existimant, posse distribuere vigesimam partem lucri, seu reddituum annualium. Ita Dominicus Bannes Sacri Ordinis Prædicatorum Auctor gravissimus in 2. 2. quæst. 32. art. 8. Malderus 2. 2. quæst. 32. art. 8. Cenedo dub. 32. de Paupertate Religiosa num. 14. Ledesma tom. 2. tr. 4. cap. 3. Granadus in 2. 2. contr. 3. tract. 11. disp. 5. num. 3. Diana par. 2. tract. 1. Miscell. resol. 33., & par. 5. tr. 8. resol. 34. Oviedus contr. 10. de Charitate punct. 13. n. 130. Verricelli tract. 5. num. 289. Pasqualigus decis. 449. & alii. Hanc tamen sententiam rectè limitat Eminentissimus De Lugo de Justitia, & Jure disp. 16. sect. 4. n. 64.

X. Septimò : Religionum Prelati possunt, imò obligantur de Bonis superfluis congruæ sustentationi Monasterii Eleemosynas Pauperibus facere. Patet hoc ex Cap. *Quia tua* in fine 12. quæst. 1. ex Cap. *Sicut hi* dist. 47., & ex Cap. *Quoniam quidquid* 16. quæst. 1. Cum enim Religionis scopus sit Charitas in Deum, & in Proximum, tenentur præ cæteris Religionum Superiores superflua in Eleemosynas erogare. Ita Doctores communiter, quos sequuntur Sotus lib. 10. de Justitia quæst. 4. art. 4. concl. 3. Rodriguez tom. 2. Quæst. Regular. quæst. 57. art. 1. Jacobus de Grassis 1. par. Decisionum Aurearum lib. 3. cap. 5. num. 63. Molina tom. 2. de Justitia disp. 276. in principio. Vasquez in Opusculo de Eleemosyna cap. 4. num. 1. Sanchez in Decalogum lib. 7. cap. 19. Suarez de Religione tom. 4. tract. 8. lib. 2. cap. 26. Peyrinus tom. 1. de Subdito quæst. 2. cap. 2. §. 8., & Ascanius Tamburinus Vallisumbrosanus in suo erudito Opere de Jure Abbatum, & Abbatissarum tom. 2. disp. 22. quæst. 14. per totam : ubi notat, quòd si Pauperum necessitates sint extremæ, tenen-

tur

De Charitate . Cap. VII. 215

tur Superiores regulares dare non modò omnia superflua, sed etiam aliqua ex necessariis statui Conventus : si verò necessitates sint graves , debent omnia superflua distribuere : si sint communes , seu ordinariæ , debent aliquid erogare ex superfluis : alia verò possunt in augmentum reddituum Monasterii convertere ad alendum majorem numerum Religiosorum , vel in opera pertinentia ad Dei cultum , Ecclesiarumque decus iuvendere .

XI. Dixi Eleemosynas dandas esse à Superioribus Religionum , ut excluderem ab hac facultate Subditos , qui regulariter cum nullam habeant administrationem rerum Monasterii , & voto paupertatis sint obstricti , non possunt sibi assumere dominium disponendi de illis . Hoc tamen limitandum est , & concedendum , ut etiam ipsi in sequentibus casibus possint licitè facere Eleemosynas . Primò , quando Proximi necessitas est extrema , quia in hoc casu , etiam contra Superioris voluntatem , non solum possunt , sed etiam debent Eleemosynas facere : cum enim tunc omnia sint communia , crimen proprietatis non committitur : Cap. *Sicut hi* , in fine 47. dist. Secundò , si necessitas Proximi sit gravis , nec sit facilis ad Superiorem recursus : Panormitanus in Cap. *Si quis* num. 4. de Furto , Navarrus in Enchirid. cap. 17. num. 105. Divus Thomas in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 5. q. 4. in C. Sanchez loco citato cap. 19. num. 27. Tertio , quando Religiosus ex legitima Superioris licentia degit extra Conventum , ut vacet studiis , vel aliis honestis occupationibus : tunc enim facere congruas Eleemosynas est ei permissum , dando scilicet , quantum dare consueverint alii ejusdem Ordinis , & conditionis . Et ita docet Glossa , & Panormitanus in Cap. *Non dicatis* num. 14. , & in d. Cap. *Si quis* num. 3. , & in Cap. *Novum genus* num. 3. de Decimis , Lessius lib. 2. de Justitia cap. 18. n. 85. dub. 11. Navarrus , & alii . Quarto , quando Religiosus faciat Eleemosynas de rebus parvi momenti , quæ communiter dari solent Pauperibus ad ostium Eleemosynam petentibus , sciente , & tamen non contradicente Superiore . Ita Grassius dicto c. 5. num. 62. Arragona 2. 2. quæst. 32. art. 8. column. 3. Rodriguez tom. 2.

Sum-

Summæ cap.32. concl.2. , & in Quæst. Regular. tom.2. quæst.57. Quintò, quando Religiosus faceret Eleemosynas de eo, quod sibi subtrahit, se ipsum privando iis rebus, quæ in proprium commodum sibi à Monasterio conceduntur. Ita Navarrus, & Suarez tom.3. de Religione lib.8. cap.15. num.8. Molina tract.2. de Justitia disp.276. Sanchez dicto cap.19. num.100. qui numero sequenti ait, hoc esse intelligendum de Religioso, qui degit extra Claustra Monasterii, cui assignatur certa portio ad suos usus, quia ea in hoc casu præsumitur Superiorum intentio, ut, quod sibi subtrahit, possit in Eleemosynas, & alios pios usus expendere: idemque affirmat Molina loco citato. Sextò denique, quando Religiosus, vel ex facultate Summi Pontificis, vel ex licentia Superioris habet pecultum: in his enim casibus poterit tam de illo, quàm de acquisitis per illum in usus licitos, & honestos quantum placuerit expendere.

C A P. VIII.

De peculiari obligatione, quam habent Clerici Seculares Beneficiati faciendi Eleemosynas de superfluis Beneficiorum.

I. **C**lerici seculares Beneficiati peculiariter obligantur superflua Beneficiorum in Eleemosynas erogare. Talem obligationem plurimi putant esse de Jure Divino, ut Sanchez, Navarrus, Corduba, Diana, Vasquez, Valentia, Coninck, & alii, quos citat, & sequitur Leander de SS. Sacramento tract.5. de Eleemosyna disp. 3. quæst.44. Alii verò probabiliter censent, esse de Jure Ecclesiastico. Ita Sotus lib.10. de Justitia, & Jure quæst.4. art.3.

De Charitate. Cap. VIII. 217

art.3. Lessius lib.2. cap.4. dub.6. num.47. & alii.

II. Quidquid sit de his opinionibus, certum tamen est, eos strictius obligari ad dandam Eleemosynam ex fructibus Beneficiorum, quàm Laicos ex propriis Bonis. Apostolus enim ad Titum primo, & Tridentinum sess.23. de Reformat. cap.1. dicunt, eos esse Patres Pauperum: rursus ipsi debent dare exemplum Laicis: denique quia speciali modo ea Bona ex Beneficiis percepta sunt Patrimonium Christi, ut docent Suarez disp.7. de Charitate sect.6. num.3. Trullenck in Decalogum lib.1. cap.5. dub.9. num.2., & alii communiter.

III. Pro quo notandum est, quòd triplicis generis sunt Bona Clericorum. Primò, Patrimonialia, quæ videlicet titulo Laicali ipsis obveniunt, ut ex successione, testamento, donatione, & similibus: Secundò, quasi Patrimonialia, videlicet, quæ ab ipsis acquiruntur, tamquam stipendia ministerii Ecclesiastici: verbi gratia, stipendium pro Missarum celebratione, pro Sacramentorum administratione, pro prædicatione Verbi Dei, pro celebratione Divinorum Officiorum, &c.: Item distributiones Chorales, fructus Cappellanix collativæ, idest ad nutum amovibilis, imò secundum opinionem probabilem Soti lib.10. de Justitia, & Jure quæst.4. art.3. concl.3. Oviedi cap.4. de Libertate Christiana, Cardinalis de Lugo de Justitia tom.1. disp.4. sect.3. num.29., & aliorum, etiam fructus Cappellanix collativæ. Tertiò denique, alia sunt Bona merè Ecclesiastica, qualia sunt fructus Beneficiorum Parochialium, Episcopatum, &c.

IV. His positis, docent prædicti Doctores, quòd de Patrimonialibus, & quasi Patrimonialibus non tenentur Clerici arctius, quàm Laici facere Eleemosynas: undè possunt de his suos Consanguineos ad altiorem statum provehere, cum Bona ista possideant cum plena libertate, & dominio non secùs ac Laici: de Bonis verò merè Ecclesiasticis ea, quæ supersunt suæ decenti sustentationi, tenentur Pauperibus erogare. Ita omnes Theologi ex Tridentino sess.25. de Reformatione cap.1. dicente. *Omniò verò eis interdicitt* (Concilium videlicet Cartagi-

E c

nen-

nense) ne ex redditibus Ecclesiæ Consanguineos, Familiaresve suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, Consanguineis donent; sed si Pauperes sint, his, ut Pauperibus distribuunt, eas tamen non distrabant, nec dissipent illorum causa: imò, quàm maximè potest, eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga Fratres, Nepotes, Propinquosque carnis affectum, undè multorum malorum in Ecclesiâ seminarum extat, penitus deponant.

V. Limitatur hoc primò, quando Clericus in sui sustentationem insumeret de Patrimonialibus, vel quasi Patrimonialibus Bonis, tunc enim posset tantundem ex Bonis Ecclesiasticis subrogare, & in quoscumque usus vellet, insumere: quia integra sustentatio debita est Clerico ex fructibus Beneficii, atque adeò, si aliàs illam habuit, poterit ex iis compensationem accipere. Ita cum communi Molina tom.1. tract.2. disp.145., & Lessius lib.2. de Justitia, & Jure cap.4. dub.6. num.38.

VI. Secundò, si Beneficiarius parçè vivendo, minùs consumpsit, quàm par erat, de fructibus Beneficii, potest eam partem, quam hoc pacto reservavit, pro suo libito in quoslibet usus insumere.

VII. Tertiò, si Clericus in Regimine suæ Ecclesiæ plus laboris, & industriæ impenderet, quàm teneretur: verbi gratia, exercendo munera, quæ stipendium merentur, ut frequentius prædicando, diutius assistendo Confessionibus, &c. posset ex superfluo Reddituum sui Beneficii, tamquam dignam mercedem sui majoris laboris, aliquam quantitatem accipere, ac de ea, tamquam de Bonis quasi Patrimonialibus pro libito disponere. Ita Doctores communiter, quos sequitur Sanchez lib.2. Opusculorum cap.2. dub.38. num.16. Covarruvias Cap. Cum in Officiis, de Testamentis num.2. Molina tom.1. de Justitia disp.144. col.501. §. Illud tamen, &c. Lessius lib.2. cap.4. dub.6. num.39. & alii, quos citat, & sequitur Leander de SS. Sacramento tract.5. de Elecmosyna disp.3. quæst.52.

VIII. Quartò, quo Beneficiarius est doctior, aut
no-

De Charitate. Cap. VIII. 219

nobilior, plùs illi ex fructibus Beneficii pro congrua sustentatione assignandum est : tales enim Personæ plùs aliis profunt Ecclesiæ, ac proindè majorem ab illa sustentationem merentur, juxtà illud Pauli ad Timotheum 5. *Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur* : ubi nomine duplicis honoris duplicem quantitatem fructuum Beneficii intelligendum esse tradit Leander de SS. Sacramento loco citato quæst. 58., & Molina de Justitia tract. 2. disp. 145. Castropalaus tom. 1. tr. 6. disp. 2. punct. 5. num. 10., & Sanchez in Consiliis Moralibus lib. 2. cap. 2. dub. 41. num. 9. cum aliis, qui docent congruam sustentationem pinguiorem ab eo accipi posse, qui pinguius etiam habet Beneficium, quod etiam concedit Molina ubi supra.

IX. Nomine autem decentis, & congruæ sustentationis ex fructibus Beneficii veniunt omnia necessaria ad honorabilem sui status, & Familiæ sustentationem : idest ad alendos Famulos, & equum, vel etiam pro qualitate Beneficii ad habendum currum, ad exhibenda moderata convivia, ad Donationes liberales, & multò magis remuneratorias Consanguineis, & Amicis faciendas, & ad honestas aliquas recreationes accipiendas : Nomine etiam decentis sustentationis veniunt pariter ea, quæ Beneficiarius ex fructibus Beneficii prudenter potest in mediocri quantitate sibi reservare pro futuris necessitatibus, quæ probabiliter evenire possunt. Ita Eminentissimus Cardinalis de Lugo disp. 4. de Justitia sect. 4.

X. Quintò denique, si Clericus habens Consanguineos pauperes, eos ex fructibus Beneficii sustentet in studiis, & in procuranda ipsis Laurea Doctorali, quamvis illi habeant Parentes divites, qui possint, sed nolint, ipsis pecuniam pro his sumptibus suppeditare : hi enim, si propria Bona non habeant, revera sunt Pauperes, ac proindè licitum est, eos Bonis Ecclesiasticis adjuvare : Laymân lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 5. Navarrus lib. 3. consil. 2. de Vita, & Honestate Clericorum, Editione 2., & Leander ubi supra quæst. 70.

XI. His, & similibus casibus exceptis, docet com-

E c 2 mu-

munis sententia Doctorum, tam Parochos, quam Episcopos, & alios Beneficiatos obligari sub mortali ad erogandum in Eleemosynas, & pios usus totum id, quod ex redditibus merè Ecclesiasticis ipsorum congruæ sustentationi superest. Ita Leander de SS. Sacramento loco citato quæst. 74. innumeros citans.

XII. Et quamvis Hurtadus de Mendoza, & Diana videantur probabile existimare, quodd extra graves necessitates Episcopus satisfaciatur suæ obligationi, dispensando in Eleemosynas quartam partem, vel saltem dimidium Reddituum Ecclesiasticorum, qui superant suæ congruæ sustentationi, Parochus verò satisfaciatur dando quintam, vel sextam partem; notat nihilominus de Lugo, quodd præfati Auctores, cum concludant, reliquum posse ab eis pro libito insumi, secluso tamen scandalo, & non in usus prophanos, manifestè persistunt in communi sententia: si enim Beneficiati non debent reliquum insumere in usus prophanos, debent illud insumere in usus pios. Videatur Diana par. 8. tract. 7. resol. 12., ubi apertè ait, se velle communem sententiam ab omnibus Episcopis, & Beneficiariis observari, & oppositum meritò impugnari à de Lugo.

XIII. Imò inter Canonistas est ferè communis sententia, quodd prædicti non acquirant plenum dominium eorum reddituum, qui congruam ipsorum sustentationem excedunt, quos ex Theologis sequuntur Layman lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 3., & Tannerus tom. 3. disp. 4. quæst. 6. dub. 8. num. 115. atque adeò existimant, quodd si ea in Pauperes, vel pios usus non erogent, teneantur ad restitutionem.

XIV. Benignior tamen, & communis Theologorum sententia est, illos, si Regulares non sint, acquirere plenum omnium fructuum suorum Beneficiorum dominium. Colligitur hoc apertè ex Cap. *Unico* de Clerico non residente in 6., & ex Tridentino sess. 23. de Reformatione cap. 1., ubi de Beneficiato absente dicit, *eum pro rata temporis absentiae fructus suos non facere*. Et sess. 24. de Reformatione *fructus non faciant suos*. Supponit ergo Con-

De Charitate. Cap. VIII. 221

Concilium, quodd si resideant, faciant fructus suos, ac proinde vere illorum Domini efficiantur. Ità Sarmiento 4. par. de Redditiis Ecclesiasticis cap. 1. Sanchez lib. 2. Consilior. cap. 2. dub. 27. num. 11. Molina tom. 1. de Justitia tract. 2. disp. 143. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 6. Cardinalis de Lugo tom. 1. de Justitia disp. 4. sect. 1. num. 2. Castropalaus tom. 1. tr. 6. disp. 2. punct. 6. num. 6. Diana part. 5. tr. 8. resol. 31. & alii plurimi, qui consequenter dicunt, peccare quidem mortaliter Beneficiatos prædictos, si in pios usus superflua congruè sustentationi non expendant, sed non teneri ad restitutionem.

XV. Adverte, quodd Regularis promotus ad Episcopatum, vel ad Beneficium Parochiale non amovibile, in sententia multorum manet obstrictus voto paupertatis, ac propterea est incapax dominii fructuum sui Beneficii, nec de his potest disponere; ut possunt Beneficiati Seculares. Ità pluribus citatis Leander à SS. Sacramento loco supra citato quest. 85.

XVI. Nihilominus probabile etiam existimo habere verum dominium, & posse disponere, sicuti possunt Beneficiati Seculares: nam in Cap. Unico. 18. quest. 1. de Religioso facto Episcopo dicitur: *Veluti legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi potestatem habet*. Si ergo capax est hæreditatis paternæ, manet liber à voto paupertatis, ac proinde poterit liberè de Redditiis Ecclesiasticis disponere. Ità Sotus lib. 7. de Justitia quest. 4. art. 2. ad ultimum, Palacios in 4. dist. 38. disp. 1. Michael Médina de Sacrorum Hominum Continentia lib. 5. cap. 26. col. 2. Joseph Angles in Floribus 2. parte quest. unica de Voto art. 2. post tertiam difficultatem dub. 5. & instar omnium Gabriel Vasquez Theologiæ Scholasticæ, & Moralis Lumen splendidissimum in 1. 2. quæst. 96. art. 4. disp. 165. cap. 8. num. 91. & 104. & in Opusculo de Redditiis cap. 3. dub. 7.

C A P. IX.

De præcipuo peccato Charitati Proximi opposito, scilicet de Scandalo: ubi breviter, ac dilucidè tota hac materia pertractata, omnes ferè difficultates, quæ in praxi solent circa illam occurrere, resolvuntur.

I. **I**Nter vitia Charitati Proximi opposita omnium gravissimum est peccatum Scandali, quod communiter definitur *Dictum, vel factum minus rectum Proximo præbens occasionem ruinae spiritualis*.

II. Si talis ruina directè, & formaliter sit volita, dicitur Scandalum activum, directum, & formale: si autem dictum, aut factum sit per se ita malum, ut valeat inducere videntem, vel audientem in ruinam spiritualem, licet operans expressè hanc non intendat, censetur tamen eam implicite velle, & dicitur Scandalum activum interpretativum: ipsa verò spiritualis ruina, & lapsus, dicitur Scandalum passivum: si hæc ruina oriatur ex dicto, vel facto alterius, aut verè, aut apparentèr malo, licet de se non inductivo ad peccatum, dicitur Scandalum pusillorum: si verò oriatur ex dicto, vel facto bono, aut ex re indifferenti, quia scilicet audiens, vel videns sumit inde ex propria malitia occasionem peccandi, dicitur Scandalum Pharisaicum, quia est imitativum Phariseorum, qui ex bonis dictis, vel factis Christi sumebant occasionem peccandi, murmurando, calumniando, & persequendo: & hoc definitur ruina spiritualis ex propria malitia orta ex dicto, factove alterius recto, vel indifferenti.

Ad

De Charitate. Cap. IX. 223

III. Ad hoc, ut quis peccet peccato Scandali activi non est necesse, ut de facto sequatur ruina spiritualis Proximi, sed satis est, ut ipse dixerit, vel fecerit id, ex quo sequi poterat ex sua natura talis ruina, v. g. si tu coneris inducere Proximum ad furandum, & ipse non consentiat, talis tuus conatus est peccatum Scandali.

IV. Quòd si non impellas mandato vel consilio, sed solum pecces coram his, qui sint vel ita improbi, ut ex tuo peccato non moveantur, quia sua prava natura, & voluntate sunt inclinati ad peccandum; aut sint ita probi, ut sit moraliter certum, tuum malum exemplum eis potius displiciturum, quam placiturum; non peccas peccato Scandali, quia in his circumstantiis tuum peccatum non trahit Proximum in ruinam: Si verò sint imbecilles, ut Adolescentes, & similes, quos probabiliter advertitis tuo exemplo peccaturos, peccas peccato Scandali. Ità Busselbaum lib. 2. tr. 3. cap. 2. dub. 5. art. 1. num. 5. Castropalaus trac. 6. de Charitate disp. 6. punct. 1. num. 4. Bonaccina disp. 2. de Peccatis quæst. 4. punct. 2. §. unico num. 43. & alii communiter.

V. Ex his infertur Primò, quòd si ex tuo facto, vel dicto minùs recto nihil aliud oriatur in Proximo, quàm rumor, & admiratio, non peccasti peccato Scandali, quia quando aliis præbuiisti fundamentum admirationis, & rumoris, illi vituperando tuum dictum, vel factum non peccarunt, atque adedò tu non fuisti eis causa ruinæ spiritualis. Ità Castropalaus ibidem, cum Joanne Sanchez in Selectis disp. 48. num. 45. Si verò peccando coram aliis, præbeas occasionem liberiùs vivendi, contemnendi Religionem, vel graviter murmurandi, tum peccas peccato Scandali: & sic regulariter hoc modo peccaret, qui feria sexta carnes publicè comederet, aut coram aliis turpia patraret, vel frequenter Fœminam inviscendo, præberet occasionem Populo detrahendi, maxime si hæc Persona esset Clericus, aut Religiosus. Ità Navarrus in Summa cap. 14. num. 131. Sylvestr V. *Scandalum* quæst. 2. in fine, & alii.

VI. Infertur Secundò, quòd ille, qui scandalum præbet

224 Opusculum Tertium

bet, præter peccatum Scandali committit etiam peccatum illius speciei, ad quam alterum induxit, vel probabiliter inducere poterat. Hoc tamen intellige, quando ex intentione Scandalum dedisti, non autem, si præter intentionem, ut ex Cardinali de Lugo docet Buissembaum loco cit. num. 3.

VII. Infertur Tertio, ei qui Scandalum passivum sumpsit, satis esse, si confiteatur peccatum, quod alterius exemplo patravit, v. g. Si ad exemplum, vel suasionem alterius furatus est, satis erit, si confiteatur se furatum esse; non autem requiritur, ut fateatur Scandalum, quia respectu ipsius hæc non est circumstantia speciem mutans. Layman ubi supra cap. 13.

VIII. Infertur Quarto, quod qui alium ad furandum induxit non mandato, neque consilio, sed nudo exemplo, peccat peccato Scandali contra Charitatem, non verò contra Iustitiam, ac proinde ad restitutionem rei per alium sublatæ non tenetur. Lessius loco cit. cap. 9. dub. 16. num. 113.

IX. Infertur Quinto, esse opinionem probabilem illam Patris Vasquez quæst. 91. de Pœnitentia art. 1. dub. 4. & dub. 5. num. 34. docentis in peccato, quod sine complice patrari non potest, v. g. in fornicatione, &c. non esse obligationem confitendi inductionem, sed sufficere si fateatur peccatum, v. g. fornicatio: undè secundum hanc sententiam non tenetur Confessarius interrogare Pœnitentem, an ipse induxerit alium. Communis tamen Sententia est, talem circumstantiam necessariò explicandam ab eo, qui induxit, quia dicendo *fornicatus sum*, non intelligitur sufficienter peccatum Scandali, quo peccavit inducens, præsertim si Mulier induxit Virum, licet in Viris satis intelligatur, quia regulariter ipsi solent esse induciores. Ità Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 6. num. 14.

X. Infertur Sexto, quod si non auferas alteri occasionem peccandi ob hoc præcisè, ut ille deprehensus in peccato puniatur, peccas, quia cum pœna non sit per se digna, ut appetatur, & cum solùm ob peccatum possit imponi, non est sufficiens causa cohonestandi permissionem pec-

De Charitate. Cap. IX. 225

peccati: Si autem non auferas occasionem, ut deprehensus in peccato corrigatur, non peccas. Ità Bonaccina disp. 2. de Peccatis quæst. 4. punct. 2. §. 1. num. 28. qui num. 33. affirmat, te pariter non peccare, si permittas alterius peccatum, ut te serves indemnem, v. g. si non tollas clavem à Scrinio, ut videas quis ille sit, qui pecunias furari solet, dummodò tamen aliam viam non habeas, qua commodè possis te ab illa injuria liberare: quod etiam concedit Molina tract. 3. de Justitia disp. 55.

XI. Infertur Septimò, non esse licitum *positivè* offerre alteri occasionem peccandi, ut deprehensus emendetur: verbi gratia, non licet Patri mandare Famulo, ut proponat Filio furtum ad experiendum, an Filius in furtum inclinet: similiter non est licitum Viro, mandare Uxori, ut Amasium invitet ad suum cubiculum eo fine, ut deprehensus corrigatur: quia talis oblatio *positivæ* occasionis esset moralis cooperatio peccato illius. Ità cum communi Bonaccina disp. 2. de Peccatis quæst. 4. punct. 2. §. 1. num. 28. & 34., Sanchez lib. 10. de Matrimonio disp. 12. num. 53. Castropalaus tract. 6. de Charitate disp. 6. punct. 5. num. 5. contra Petrum Navarrum lib. 3. de Restitutione cap. 4. part. 1. dub. ultimo num. 104. in 2. editione, & Layman lib. 2. tract. 3. cap. 13., cujus opinionem probabilem putat Busssembaum lib. 2. tract. 3. cap. 2. art. 2. in fine.

XII. Infertur Octavò, Mulierem, quæ scit, aliquem sumpturum occasionem ipsam turpiter concupiscendi ex ornatu congruo suæ conditioni, teneri ad breve tempus à tali ornatu abstinere, vel conspectum hujusmodi hominis vitare: dixi *ad breve tempus*, quia per longum tempus ad hæc non teneretur, cum hoc esset ipsi nimis grave. Ità Busssembaum loco cit. art. 2. num. 10.

XIII. Infertur Nonò, quòd si Mulier probabiliter timeat, ornatu superfluo se scandalum alicui particulari Personæ allaturam, teneretur sub mortali illum deponere, quia nullum habet jus ad illum, & ex alia parte obligatur, cum commodè potest, vitare peccatum Proximi. Ità Doctores communiter, ut notat Busssembaum ubi sup. num. 9.

F f

In-

XIV. Infertur Decimò, excusari à mortali Mulieres, quæ ex loci consuetudine se ornant, dummodò majoris pulchritudinis ostendendæ, & non libidinis procurandæ gratia id faciant. Ita ex Navarro Laymano, Bonaccina, & aliis refert Bussbaum loco cit. art.2. num.9. & 10.

XV. Infertur Undecimò, quòd si Mulier non aliquam Personam in particulari, sed in genere tantùm credat Scandalum accepturam, si ipsa se ornatu superfluo, & pigmentis pulchriorem reddat; rectè notant Layman, & Bonaccina ubi supra, eam graviter non peccare, quia hoc est Scandalum non datum, sed acceptum: sicuti enim naturalis pulchritudo vultus magis movet, quàm pulchritudo artificialis, & tamen non peccant pulchræ Femine exeundo in publicum, licèt putent, se ab aliquo esse desiderandas, ità in casu nostro.

XVI. Infertur Duodecimò, graviter eos peccare, qui turpia pingunt, scribunt, vel representant. Ità Doctores communiter apud Bossium tom.2. Moral. titulo 10. & Tamburinum in Decalogum lib. 7. cap.8. §.5. Dixi valde turpia, nam secùs, levitèr tantùm peccaretur, quia esset levis, & remota ad libidinem provocatio.

XVII. Infertur Decimotertiò, quòd si quis parato facere majùs malum, suadeat minùs, quando potest utrumque impedire, peccat: similiter si volenti occidere Petrum suadeat, ut occidat Paulum, vel volenti furari centum à Petro suadeat, ut furetur quinquaginta à Paulo, peccat, & ad restitutionem obligatur, quia cooperatur damno Pauli, quòd hic non tenebatur subire ad servandum Petrum indemnem. Ità cum communi Lessius lib. 2. de Justitia cap. 13. dub.3. num. 19. sicuti etiam alicui determinato ad furandum, dubitanti verò an furetur à Paulo divite, vel à Petro paupere, non potest quis sine peccato suadere, ut potiùs à Paulo divite furetur, quàm à Petro paupere, quia determinando furem ad Pauli damnum esset causa illius damni. Possit tamen aliquis ei generaliter dicere, esse minus peccatum furari à divite, quàm à paupere; & casu, quo velit omninò furari, suadere illi, ut peccet minùs, quàm potest. Ità Castropalaus

De Charitate . Cap. IX. 227

laus tr.6. de Charitate disp.6. punct. 6. num.4.

XVIII. Infertur Decimoquartò, quòd volenti omnino explere libidinem, vel simplici fornicatione, vel adulterio, non licet positivè suadere fornicationem, quia etiam hanc suadendo malum suadetur, quod numquam licet: Licebit tamen proponere ei esse minùs malum fornicari, quàm adulterare, quia sic non inducitur directè in fornicationem. Cajetanus in 2. 2. quæst. 87. art.4. notabili tertio. Sanchez lib.7. de Matrimonio disp.11. num. 19. apud Castropalaum loco cit. num.5.

XIX. Infertur Decimoquintò, peccare eum, qui vendit res, quæ regulariter in malum usum destinari solent, vel semper, vel occasione loci, & temporis, nisi ipsi certò moraliter constet, eum, cui venduntur, illis non usurum in malum: sic illicitum est vendere venenum petenti illud occultè; præparare medicinam directè tendentem ad procurandum abortum, & his similia. Tunc autem constat moraliter de bono usu, si Personæ sint prudentes, & piæ; si non petant secretò; si credi possit eas haberi privilegium, vel justam aliam causam, ut si quis à Caupone petat carnem in die jejunii; si publicè accedat ad Pharmacopolam, & venenum poscat sibi vendi. Ita ex Cajetano 2. 2. quæst. 147. art. 4. Suarez disp. 10. de Charitate sect. 4. num.3. & Sanchez lib.1. in Decal. cap.7. num. 3. E' contrario verò si res aliquæ indifferentes ordinariè soleant in bonum usum adhiberi, licitum est eas vendere, quoties non constat de futuro abusu petentis, quia de nullo debet præsumi malum sine causa urgente. Ità ex D. Thoma Suarez dict. disp. 10. de Charitate sect. 4. num.10. & alii communiter. Quòd si prudenter putes, Proximum malè usurum re indifferenti, & possis eam sine tuo magno incomodo ipsi non vendere, obligaris ex Charitate id facere: obligat enim nos Charitas ad peccatum Proximi impediendum, cum commodè possumus, & consequenter ad non ministrandum illi materiam peccati: Sanchez lib. 1. in Decalogum cap. 7. num.35. Dixi si *commodè possit*, nam si non vendendo rem indifferentem, esses te privaturus magna utilitate, vel si haberes necessitatem

vendendi, tunc non obligareris à venditione abstinere, nec censereris cooperari peccato alterius, sed tuo jure uti. Ita Thomas Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 9. & 11. Bonaccina disp. 2. de Peccatis quæst. 4. punct. 2. §. unico num. 17. Undè Cajetanus 2. 2. quæst. 147. art. 4. Ledesma tom. 2. tr. 27. cap. 2. dub. 4. Saloniæ 2. 2. quæst. 7. art. 4. contr. 6. post. 3. conclusionem: & alii dicunt, posse Tabernarios, Caupones, &c. liberè vendere, & ministrare cibaria illis, qui jejunium solvunt, quia neque inducunt eos ad non jejunandum, & ex alia parte actionem secundùm se non malam, & inservientem humanæ sustentationi faciunt. Puto tamen cum Castropalao loco superiùs citato id esse probabile, si præsumant eos ex legitima causa petere talia cibaria, non autem si desit fundamentum id rationabiliter præsumendi: nam si homoparum Dei timoratus, & notus tamquam gulosus petat, cum Caupo possit impedire sine suo gravi incommodo, ne solvat jejunium, non subministrando cibaria, utique tenebitur non subministrare. Ita Valentia 2. 2. disp. 9. quæst. 2. punct. 3. Lessius lib. 4. de Justitia cap. 2. dub. 4. num. 24. Sanchez in Decalog. lib. 1. cap. 7. num. 35. & alii.

XX. Rogabis, an licitum sit ministrare Proximo indifferentia, quibus scis eum peccaturum, quando tibi constat, quòd, si tu non ministres, alius ministrabit, & ille nihilominus peccabit?

Existimant aliqui, te non peccare: ratio ipsorum est, quia illæ actiones de se malæ non sunt, alioquin nunquam possent cohonestari, quod est falsum: solum igitur malæ sunt, quatenus movent, & adjuvant ad malam operationem; sed hoc non contingit, quando ipse operans est eodem modo malè operaturus seclusa tua actione; undè si associes furem ad furandum, aut homicidam ad occidendum, quando furtum, & homicidium æquè extitissent, etiam si non associares, dummodo tamen associando non augeas animum furi, vel homicidæ, non teneris ad restitutionem, quia tunc non censeris causa furti, & homicidii. An autem alio genere peccati peccare possis,

De Charitate. Cap. IX. 229

possis; de hoc videri potest Pater Viva in Explicat. 51. Propositionis ab Innocentio XI. damnatæ num. 5.

XXI. Certum tamen est, te graviter peccaturum peccato Scandali. Ratio est, quia, quodd alius sit ea ministraturus, si tu non ministres, non facit, ut hæc tua ministratio non adjuvet peccantem ad peccandum, præsertim in illis circumstantiis, in quibus res illæ sunt proximæ peccato alterius, quales sunt admoveere scalam volenti furari, humeris aliquem sustentare, ut ingrediat per fenestram ad fornicandum, præbere gladium ei, qui determinavit occidere, invitare ad cœnam illum, qui est paratus solvere jejunium, &c. Ita Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 7. num. 16., & in strictioribus terminis Castropalaus tract. 6. de Charitate disp. 6. punct. 10. n. 4. Undè ab Innocentio XI. in suo Decreto, die 2. Maji anno 1697. promulgato damnata est illa Propositio, quæ dicebat: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat Herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem, multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Hoc idem dicendum est de Famulo scribente literas turpes, & amatorias, vel provocantes ad duellum; licet hoc in dubium revocare videatur Castropalaus loco citato punct. 11. num. 7.

XXII. De Christianis remigantibus in Triremibus Turcarum, porrigentibus scalas, aut arma ad Rem Christianam expugnandam, putarunt quidam, eos peccare mortaliter, & non posse excusari etiam ob periculum mortis. Ita Ugolinus de Censuris Papæ reservatis §. 2. post cap. 3. versu *Omnes eorum*, Toletus in Summa in expositione Bullæ Cœnæ Excommunicatione 5. Navarrus in Summa cap. 27. num. 63., & Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 21. sect. 2. num. 60. cum aliis; quorum ratio est, quia cooperari Bello injusto, rapinæ, & occisioni Innocentis est intrinsecè malum; cum autem illis actionibus Bello injusto, & occisioni Christianorum innocentium coope-

ren-

rentur, utique eos illicitè se gerere certum videtur.

XXIII. Alii tamen probabiliter eos à peccato excusant, quando id faciunt timore mortis, vel gravissimi damni: quia prædictæ actiones non sunt de se malæ, sed indifferentes; cum illis adhuc positis, possint verè, si nolint, non nocere Christianis, atque adeò cohonestari possunt, urgente mortis, vel alterius gravissimi damni periculo. Ita Lessius lib.2. de Justitia, & Jure cap.9. dub.18. n.122. Rebellus 1. par. de Obligationibus Justitiæ lib.2. quæst.14. sect.7. n.52. Vasquez quæst.43. art.8. de Scandalo dub.7. Molina t.1. de Justitia disp.115. concl.1. Sanchez lib.1. in Decalog. cap.7. num.18. Corduba quæst.137. dub.2. & alii. Non sic dicendum est, si emittant sagittas, aut explodant Bombardas in Christianos, quia hæ actiones directè tendunt ad occisionem Innocentium, atque adeò sunt intrinsecè malæ.

XXIV. Addenda tamen est limitatio, quam ferè præcitati omnes Doctores apponunt, scilicet illos non excusari timore mortis, quando prævident eas actiones indifferentes magnum damnum Christianæ Reipublicæ fore allaturas, tunc enim tenentur potiùs mori, quàm tale damnum etiam indirectè inferre.

XXV. Inquires, an imminente mortistimore, prædicti captivi apud Turcas facere possint alias actiones directè injuriosas Proximo, quales sunt jussu Dominorum perfringere portas, devastare agros, surripere substantias Christianorum, &c.

Respondeo, quòd quamvis Coninck, & Lorca apud Castropalaum dicant, eos peccare si illas faciant; communis tamen, & vera sententia est, non peccare, quia sicut omnes in extrema necessitate possumus vitam nostram conservare surripiendo rem alienam, ita etiam in hoc casu licebit rem Christianorum surripere, cum ad conservandam Captivorum vitam sit necessaria. Ita Molina t.2. de Justitia disp.115. conclus.4., & Castropalaus tr.6. de Charitate disp.6. punct.11. num.12.

XXVI. Advertendum est contra Castropalaum ibidem punct.16. esse communem sententiam Theologorum, quòd cesset

De Charitate. Cap. IX. 231

cesset obligatio Præcepti affirmativi ob scandalum vitandum: verbi gratia, cessat obligatio faciendi Confessionem materialiter integram, audiendi Missam die festo, jejunandi in Quadragesima, &c. ; si ex ejusmodi Præceptorum observatione prudenter timeas vel tibi, vel Proximo grave aliquod detrimentum obventurum. Ita Covarruvias in Regula *Peccatum* par.1. num.4. Suarez disp. 10. de Scandalo sect.4. num.9. & 10. Valentia tom.3. disp.3. punct.4. quæst.10. §.2. Emanuel Sa verb. *Missa auditio* num.3. Lorca quæst.43. in Summa n.10. Sylvester verb. *Confessio* 1. quæst.18. Sotus in 4. dist.18. quæst.2. art.5. Medina Codice de Confessione quæst. *De integritate Confessionis semper servanda*, Navarrus cap.7. num.3. Canus in Relect. de Pœnit. punct.5. & alii : quia cum obligatio vitandi scandali sit juris naturalis, debet utique in hujus concursu obligatio juris positivi cessare.

XXVII. Ex quibus inferes primò, quòd si scias, vel prudenter credas ex tuo peccato in Confessione manifestato Confessarium sumpturum occasionem ruinæ spirituales, vel suæ, vel aliorum, teneris illud tacere. Ita cum citatis Layman, cui subscribit Bussenbaum lib.2. tr.3. cap.2. art.2. num.3. Secundò, si prævideas te eunte ad audiendum Sacrum die festo, excitandam esse gravem iram, aut cædem, teneris non ire. Tertiò, si Uxor prævideat gravem orituram discordiam inter ipsam, & Maritum, si jejunet in vigilia, tenetur non jejunare. Quartò si Superior præcognoscat, ex correctione peccati Subditi oritura majora mala, debet à correctione abstinere. Quintò, pingentes turpia ad libidinem provocantia, & hæc scribentes, aut repræsentantes mortaliter peccant, quando non subest causa justa hæc, & similia faciendi : sic non peccant Medici, & Theologi de materiis Veneris in suis libris tractantes, cum justa causa eos ad hos scribendos moveat. Sextò, peccat mortaliter Sponsa contrahens cum eo, quem scit habere votum Castitatis, quia concurrit ad contractum illicitum : Sanchez lib.7. de Matrimonio disp.11. num.11. Non peccat verò contrahens cum illo, quem scit esse in mortali, si non possit illius pec-

232 Opusculum Tertium

peccatum impedire juxta ea, quæ diximus supra, quia tantum materialiter illi cooperatur: Busssebaum loco citato art.3. num.1. Septimò denique, Peccatori, Excommunicato, & Hæretico occultis, si publicè petant, debet Parochus Eucharistiam administrare, imò etiam si petant privatim, quando ex sola Confessione illorum indignitatem novit: Busssebaum ibidem num.3.

F I N I S

Opusculi de Charitate Dei,
& Proximi.

OPUSCULUM

QUARTUM.

DE JURAMENTO.

C A P. I.

Quid sit Juramentum, & quot conditiones requirantur ad illius
licitum usum.

I. Juramentum est invocatio Divini Nominis in testimonium alicujus dicti, vel facti: consentit Divus Chrysostomus Homil. 9. in Act. Apostolorum, inquit: *Jurare est Deum vocare testem, & quasi Fidejussorem dare dictis.*

II. Hæc invocatio alia est explicita, quando scilicet invocatur ipse Deus; alia est implicita, quæ fit, cum Deus invocatur non in se, sed in aliqua Creatura, quæ dignitatem, & excellentiam habet singularem, redigentem nobis in memoriam ipsum Deum: verbi gratia, quando juratur per Sacramenta, per Crucem, per Beatam Virginem, per Sanctos, per Cælum, per Terram, &c.

III. Juramentum est actus Religionis, & cultus Latriæ: in illo enim implicitè agnoscimus Deum, ut primam Veritatem, Omnisциum, Providum, Gubernatorem Universi, &c. Ipsa nihilominus Religionis Virtus inclinât ad non facilè, nec frequenter jurandum, sed rarè, & parcè, necessitate scilicet exigente: nam Juramentum inter ejus generis Bona recensetur, quæ non semper, sed solum in casu alicujus necessitatis sunt Bona; ut sunt etiam Medicamenta, Sectio venæ, Bella, &c., quæ non

G g in

in omni casu sunt Bona, sed tunc solum, quando aliqua necessitas negetur.

IV. Ut autem Juramentum licitum sit, tres conditiones requiruntur, videlicet Veritas, Justitia, & Judicium, seu Necessitas: ut habetur Jeremiæ 4. *Jurabis in Veritate, in Judicio, & Justitia.*

V. Veritas in eo consistit, ut nulla in ipso falsitas, seu mendacium contineatur; si enim sine veritate fuerit vel in re gravi, vel etiam in levissima, erit Perjurium, & semper mortale peccatum, nisi excuset defectus plenæ advertentiæ, aut deliberationis. Ita Suarez lib.3. de Juramento cap.4. n.6., Bonaccina de Juramento punct.3. num.6., & alii communiter.

VI. Justitia verò consistit in hoc, quod id, quod juratur, sit aliquid justum, licitum, & honestum: unde si quis juret, se non facturum aliquod opus Consilii, verbi gratia, non ingressurum in Religionem, non commodaturum cuiquam, &c., aut si juret rem venialiter malam, Juramentum est temerarium; quod in rebus levibus, ut si quis juret, se dicturum mendacium officiosum, est peccatum veniale; in rebus verò gravibus, ut si quis juret, se fornicaturum, aut blasphematurum, est peccatum mortale; & hoc duplicem malitiam continet, alteram scilicet illius mali, quod jurat, alteram verò eoquod abutitur auctoritate Dei, qui odio habet omne malum: & utraque hæc malitia est aperienda in Confessione.

VII. Judicium, seu Necessitas exigit, ut non juretur de re, quæ parvi referat, ut Juramento confirmetur: ut si quis juret deambulasse, luisse, &c.: defectus hujus conditionis facit Juramentum incautum, & solum venialiter peccaminosum.

VIII. Unde liquet, quod defectus Veritatis constituit Perjurium, quod semper est mortale. Defectus Justitiæ constituit Juramentum temerarium, & consequenter leviter, vel graviter peccaminosum, prout res, quæ juratur, est leviter, vel graviter injusta, & illicita. Defectus denique Judicii, seu Necessitatis constituit Juramentum incautum, ac proinde solum venialiter peccaminosum.

CAP.

C A P. II

De Divisionibus Juramenti, & variis
Jurandi formulis.

I. **I**Nter multas divisiones Juramenti celeberrima est illa in Assertorium, & Promissorium. Assertorium est illud, quo confirmamus id, quod dicimus: verbi gratia, juro, me audivisse Sacrum, me habere aliquem librum, &c. & sic hoc Juramentum respicit tempus, aut præteritum, aut præsens, pro ut res, quæ juratur, aut præterita, aut præsens est.

II. Promissorium est, quo confirmamus id, quod promittimus: ut cum quis jurat, se daturum alicui Eleemosynam, &c. In Promissorio etiam continetur illud, quod aliqui appellant Comminatorium, quo scilicet juramus, nos aliquod malum alicui esse allaturos: verbi gratia, Juro, me tibi alapas inflicturum, &c., nam etiam hæc comminationes sunt promissoriæ.

III. Aliud Juramentum dicitur Execratorium, in quo Deus invocatur, non solum ut Testis, sed etiam ut Vindex: ex. gr., si hoc scelus patravi, Deus non me adjuvet, Deus me à sua gloria excludat, &c. In utroque foro, tam Ecclesiastico, quàm Civili pro Juramento usitatissima est hæc formula: *Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.*

IV. Juramenta tam Assertoria, quàm Promissoria ex communi Doctorum sententia sunt ejusdem speciei, & ideo, per se loquendo, non est necesse in Confessione exprimere circumstantiam Assertorii, vel Promissorii. In Perjurio Execratorio tamen, si ex animo fiat, adest specialis malitia contra Charitatem sui: & quod in Comminatorio adstet duplex malitia, una contra Charitatem, alia contra reverentiam Dei, rectè notat Felix Potesta num. 1558.

236 Opusculum Quartum

V. Dixi *per se loquendo* : nam per accidens fieri potest, ut superveniat aliqua circumstantia mutans speciem, & ita teneatur Pœnitens hanc aperire, ut si quis juravit, se occisurum, fornicaturum, &c., aut si Juramento Execratorio Deum vindicem contra proprium Patrem invocavit : sicuti etiam si in aliqua Diœcesi adsit reservatio Juramenti Execratorii. In his enim, & similibus casibus diversitas Juramenti est necessariò in Confessione aperienda.

VI. Promissio de re mala, verbi gratia, de fornicando, & promissio de re vana, aut indifferenti non sunt implenda : imò si promissio sit de re, mala etiam venialiter, & impleatur hoc animo, quòd Deo placeat illam impleri, est Blasphemia Hæreticalis : si autem impleatur, quasi ex obligatione Juramenti, est veluti Superstitio.

VII. Non est Juramentum, si jures per Creaturas non repræsentantes specialiter Divinam Bonitatem, & excellentiam : verbi gratia, si dicas, *juro per hanc Barbam, per hunc Panem, &c.* Si verò jures per Creaturas, quæ habent specialem repræsentationem Dei, ut per Cœlum, quod est habitatio Dei, per Terram, quæ est Scabellum pedum ejus, per Sacramenta, quæ sunt vasa Gratiæ ab ipso constituta, est juramentum. Ita cum communi Doctorum Bussenbaum lib.3. tr.2. de Secundo Præcepto Decalogi dub. 1., num.11.

VIII. Minus malum est jurare, se facturum rem venialiter malam, vel vanam, vel indifferentem animo exequendi, quàm sinè hujusmodi animo ; quia in priori casu committitur solum culpa venialis, in posteriori verò committitur culpa mortalis : quia cum desit animus exequendi, desit in Juramento Veritas, cujus defectus est semper peccatum mortale Perjurii : Stoz lib.1. p.3. quæst. 3. art. 2. §. 1. num. 188.

IX. Illæ formulæ, *Deus novit : Deus testabitur suo tempore : loquor coram Deo : Deus videt meam conscientiam* &c. non sunt Juramenta, quia tantùm narrative, & non invocativè proferuntur : Layman lib.4. tr. 3. cap. 1. num. 4., & alii. Si tamen sic loquens credat se jurare, verè jurat

De Juramento. Cap. II. 237

jurat ex Suarez lib.2. de Juramento, cap.6. apud eundem Layman.

X. Illæ pariter formulæ *per conscientiam meam : per fidem meam : fide boni Christiani, Sacerdotis, vel Religiosi : hoc est tam verum, quàm est verum, quodd sol lucet : quod dico, est Evangelium, est instar Eidei, est de Fide : mihi amputetur lingua, si hoc non est verum, &c.* non sunt verè, & proprie Juramenta, cum eis non competat vera ratio, & definitio Juramenti : Busscmbaum loco citato num.9. & sequentibus.

XI. Non jurat etiam qui dicit : *hoc est verum, ut est verus Deus : est tam verum, quàm est verum, quodd Christus est in hostia consecrata : quàm verum est Evangelium : sum innocens, quàm Christus, quàm Beata Virgo, &c.* quia per nullum ex his invocatur Deus in testem. Ita citatus Busscmbaum loco citato num.10., ubi etiam notat, quodd quamvis tales formulæ videantur continere Blasphemiam, hanc tamen regulariter non continent ; quia regulariter animus proferentis non est significare, quodd sit tanta veritas ipso dicto, quanta est in Deo, veritate Fidei, aut Evangelio, si enim vellet significare perfectam æqualitatem profecto foret Blasphemia ; sed sic loquens vult significare aliquam similitudinem, nempe ut hoc sit verum suo modo, sicut suo modo est verus Deus.

C A P. III.

An liceat exigere Juramentum ab eo,
qui creditur pejeraturus?

I. **Q**UI exigit sine gravi causa Juramentum ab eo, quem scit pejeraturum, peccat mortaliter : si verò justam exigendi causam habeat, non peccat, quia utitur jure suo, & alter potest non pejere, si velit : sic Suarez lib.3., cap.13., & 14., Tamburinus tom.1. lib.

238 Opusculum Quartum .

x. lib. 3. cap. 1. §. 6., & alii plurimi.

II. Ipsorum tamen doctrina locum habet regulariter in judicio tantum, non verò extrà. Nam in judicio licet aliquando Juramentum exigere ab eo, qui creditur pejeraturus, quia in hoc adest aliquando necessitas illud exigendi, ut enim Judex ordinem juris servet, debet etiam aliquando juramentum exigere: extrà judicium verò non licet privatæ Personæ à pejeraturo juramentum exigere, quia regulariter non potest subesse necessitas, & iusta causa exigendi: nam iustæ causæ, quæ, passim adducuntur ab Auctoribus contrariæ sententiæ, sunt [in Persona privata] tuitio sui juris, detectio fraudis, aut firmatio pacti; sed per Juramentum delatum illi, quem certò scis pejeraturum, nihil ipsorum potes obtinere, immò si ille falsum juret, perdis id, pro quo tuendo, recuperando, aut firmando Juramentum exegisti; ergò inducis illum sinè necessitate in perditionem animæ suæ. Nec est par ratio de petente mutuum ab Usurario in necessitate, quia hic obtinet pecuniam, qua suæ necessitati consulit; at tu exigens Juramentum à pejeraturo nihil obtinere potes per illud falsum Juramentum, ac proinde nullam habes iustam causam exigendi, cum tibi nullum possit resultare commodum, & illi resultet Animæ detrimentum. Ità ex S. Thoma, & aliis docet Bonaccina in Decalogum tom. 2., disp. 4. quæst. 1. punct. 11.

III. Attamen tam publicæ, quàm privatæ Personæ licet, iusta de causa, verbigratia, ad jus suum tuendum, ad firmandum pactum, ad consulendum Bono publico, aut privato, exigere Juramentum ab Idololatra, quem certò omnes sciunt juraturum per Idolum: nam in illo Juramento Christianus non habet rationem venerationis Idoll, sed solius exterioris confirmationis verborum Pagani; quæ confirmatio cum de se non sit mala, idèò Christianus illam tantum exigens non peccat. Ita Doctores communiter cum D. Thoma, & Bonaccina locis citatis.

CAP.

C A P. IV.

Varii Casus in materia Juramenti
resolvuntur.

I. PRò majori claritate eorum, quæ in resolutione diversorum casuum in materia de Juramento infra dicentur, advertendum est, quòd Veritas ad Juramentum requisita potest esse certa, vel ex parte rei juratæ, vel ex parte Jurantis. Est certa ex parte rei juratæ, quandò res, de qua juratur, est vera in sensu, quem communiter Homines consueverunt accipere: ex. gr. si Parochus per aliquos paucos dies absit à residentia, & juret, se assidue residere, verum jurat, quia communiter Homines sentiunt, eum assidue residere, qui toto anno residet, paucis exceptis diebus: Et sic sufficit, quòd res jurata solum moraliter sit talis, qualis juratur, nec est necesse, ut sit quoque physice talis.

II. Ex parte Jurantis veritas est moraliter certa, quando Jurans prudenter putat, rem ita se habere, ductus certa, vel verisimili, vel valde probabilij conjectura: Undè si à Parocho petat quis informationem de vita, moribus, aut bona fama alicujus habitantis in ejus Parochia, & Parochus non noverit, cum notatum fuisse in Tribunali de aliquo delicto, nec quidquam malè de ipso audierit; habet moralem certitudinem de ejus honestate, potestque eam Juramento testificari. Imò si agatur de favorabilibus, hæc moralis certitudo sufficit etiam ad jurandum in Judicio; in illo enim, ut ait Tamburinus in Decalogum lib. 3. cap. 2. §. 1. num. 6. & 7., non semper exigitur Juramentum de visu, sed aliquando etiam solum de auditu à Personis fide dignis; ut quandò petitur informatio vitæ, ac morum alicujus Personæ. Si verò agatur de odiosis, nempe de iis, in quibus Tertio damnum immineat, non po-

potest quis licitè jurare propter eam solam certitudinem moralem, sed requiritur certitudo physica, & de visu; ut rectè notat cum Scoto Pater Fælix Poteſta in suo examine Confessariorum tom. 1. p. 2. de secundo Decalogi Præcepto cap. 2. num. 1588.

III. Ex hætenus dictis ſequentium caſuum reſolutio inferitur.

Primò: poteſt quis licitè jurare, ſe ſcire Petrum Sacerdotem hodiè Miſſam celebrare, ſi hoc à viris fide dignis audierit.

IV. Secundò: Creditor per acceptilationem intendens habere perceptam pecuniam, cujus eſt Creditor, poteſt licitè jurare, ſe illam recepiſſe à Debitore, quia in comuni Hominum æſtimatione cenſetur recepiſſe à Debitore creditum, qui illud habet pro recepto.

V. Tertiò: Petrus creditor Pauli centum aureorum metuit, ne Antonius prætenſione incerta, & dubia, quam habet contrà ipſum Petrum, intenet ſequeſtrum; poteſt per acceptilationem habere illoscentum aureos pro receptis à Paulo, & jurare, ſe illos recepiſſe, quia Petrus habet jus certum ad illos centum aureos, undè poteſt tale jus contrà Antonium, cujus jus eſt incertum, tueri.

VI. Quarto: qui jurat, ſe obſervare Conſtitutiones, vel Statuta non obligantia ad culpam, ſed ad pœnam tantùm, ſi poſtea non obſervet, non peccabit: ſi verò ea obligent ad culpam tantùm levem, peccabit ſolùm venialiter non obſervando, nam Juramentum eſt accipiendum juxtà naturam actus, cui adjungitur. Ita cum communi Doctorum Pater Andræas Mendo Societatis Jeſu in ſuo eruditiffimo opere de Jure Academico lib.2. quæſt.13., ubi præcipuè citat Bonaccinam, Sanchez, Salas, Caſtopalaum, & Machadum.

VII. Quintò: qui jurat, non ludere, ut vitet prodigalitatem, aut nimiam temporis jacturam, poteſt nihilominus ſine peccato cum moderatione ludere, quia ludus moderatus honeſtus eſt, Jurantis autem intentio fuit, ſe privare ludis otioſis, & malis: qui autem juravit non ludere, ne nimiam temporis jacturam faceret, non peccabit

De Juramento. Cap. IV. 241

bit mortaliter, si per duas tantum horas ludat, quia duæ horæ respectu unius diei sunt parvas materiæ, ut in simili de Laborantibus in die Fæsto nonnulli Doctores admittunt. Si verò jurasset non ludere, ut in Divinum obsequium, & augmentum meriti se privaret honestà illà recreatione, tunc peccaret etiam moderatè ludendo, quia licet moderatus ludus sit honestus; melius tamen est in Dei honorem, & Animæ utilitatem ab illo abstinere, sicuti etiam Matrimonium est honestum, & tamen Cælibatus votum obligat, quia utriusque voti materia est honesta, & melior opposita.

VIII. Sexto: qui jurat non dare mutuum, non obligatur tali Juramento, cum opponatur Misericordiæ: si tamen tale Juramentum fecisset in gratiam Tertii (verbi gratia, Pater in gratiam Filiorum egentium) & Tertius ille acceptasset, teneretur Juramento: posset illud nihilominus ante acceptationem revocare. Obligat pariter Juramentum de non dando mutuum inconsideratè, quia melius est vitare inconsiderationem, ut potè malam, quàm dare mutuum: non sunt enim facienda mala ut eveniant Bona.

IX. Septimo: Juramentum, quo quis aliquid alteri promittit, non obligat in foro Conscientiæ antè acceptationem, quia sequitur naturam promissionis, quæ non obligat, antequàm acceptetur. Aliud dicendum est de Voto, quo quis vovet aliquid alteri donaturum, nam hoc, cum fiat Deo, statim obligat ratione promissionis Deo factæ: potest tamen ante alterius acceptationem ab habente potestatem commutari. Similiter si quis acceptavit promissionem juratam, & renunciet promissioni, Jurans liberatur à Juramento.

X. Octavò: Qui jurat de materia reservata Summo Pontifici, verbi gratia, de Religione, & de Castitate perpetua, ejus Juramentum, sicuti votum, est Summo Pontifici reservatum. Ita Mendo in Epitome opinionum moralium verbo *Juramentum* n. 9., quamvis contrarium etiam probabiliter doceant Layman, Pellizzarius, & alii apud Tamburinum lib. 3. c. 7. §. 3. n. 7. Si verò juretur de

242 Opusculum Quartum

materia indifferenti, vel impeditiva majoris Boni, Juramentum est nullum.

XI. Nondò : Captus ab Infidelibus, si cogatur jurare, se redditurum, vel missurum pretium Redemptionis, tenetur implere, alioquin sequeretur Scandalum, & contemptus Ecclesiæ. Non tenentur tamen alii, qui vi, vel metu gravi coguntur jurare, vel vovere in favorem etiam Tertii; quia cum desit perfecta ratio voluntarii, Votum, & Juramentum sunt invalida : Mendo ubi supra n.5.

XII. Decimò : Juramentum solvendi usuras tenet, sed cum Usurario nullum Jus sit acquisitum, potest Jurans ab Episcopo, vel ab alio habente privilegium dispensari, ut clarè colligitur ex Cap. *Debitorum* de Juramento.

XIII. Undecimò : Qui etiam siccè jurat ducere Puellam, quæ propterea consentit in copulam, obligatur eam ducere, nisi tanta sit Natalium disparitas, ut illa facilè cognoscere potuerit fictionem, & consequenter voluerit decipi. Ita Joannes Allozza verb. *Juramentum*, n.52.

XIV. Duodecimò : Qui jurat sine animo jurandi, sed cum animo implendi, peccat mortaliter, si hoc in Judicio faciat; quia juridicè deferenti Juramentum adest obligatio respondendi Juramento vero : ita Doctores communiter. Extra judicium verò, & extra Contractus, hunc peccare solum venialiter probabiliter docet Suarez tom.2. de Religione Tract. de Juramento lib.3. cap.17. Castropalaus tom.3. tract.14. disp.1. punct.8. n.4. Thomas Sanchez lib.3. Summæ cap.6. num.10., & Leonardus Lessius lib.2. de Juramento cap.42. dub.8. num. 42. Ratio ipsorum est, quia jurare verum sine animo jurandi (extra Judicium, & extra Contractus) est mendacium non perniciosum Homini, quia cum adsit animus implendi, nullum ei affertur præjudicium : neque est perniciosum Deo, quia quamvis exterius afferatur testimonium Dei, illud affertur in materia vera; ergò remanet, quòd sit solum mendacium non perniciosum, atque adeò leve. Oppositum docuerunt Cajetanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. Armilla verb. *Perjurium* n.3. Covarruvias de Pactis 1. par. §.5. num.2., & novissimè Filgueira in Expositione Pro-

De Juramento. Cap. IV. 243

positionis 25. ab Innocentio XI. damnatæ, quæ dicebat : *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, siue res sit levis, siue sit gravis* : quorum opinionem fusè refutat Cardenas dissert. 18. cap. 2. & 3., ostendens sententiam communem primo loco relatam esse veram, & nullo modo cadere sub damnationem Innocentianam ; quia hæc intelligitur de Juramento quovis modo factò, idest etiam sine animo implendi. Secundò : quia Innocentius damnat Propositionem affirmantem esse absolutè licitum, & consequenter, neque esse venialiter peccaminosum jurare sine animo jurandi ; at communis sententia, quæ dicit esse peccatum mortale, si juretur sine animo implendi, dicit etiam esse peccatum veniale, si juretur sine animo jurandi, licèt habeatur intentio implendi, undè non docet, hoc esse absolutè licitum, cum peccatum veniale sit semper illicitum : quare immeritò conatur Filgueira hanc sententiam damnationi supponere.

XV. Decimotertiò : In dubio Juramentum est restringendum, ut minùs gravet Jurantem : nam, quando de aliqua obligatione agitur, semper est facienda restrictio, ex L. *Quidquid* ff. de Obligationibus verborum : & notat Mendo in Epitome loco citato, num. 10.

XVI. Qui Juramento Promissorio se obligavit, excusatur ab ejus impletione : Primò : si materia Juramenti fiat illicita, aut impeditiva majoris Boni : verbi gratia, si jurasti donare Petro hunc Equum, quem credebas tuum, & nunc sis certior esse alienum, non teneris Implere Juramentum, quia materia est illicita : si jurasti hoc mane nunquam discedere ab Ecclesia, sed si non discedas ad assistendum Moribundo, periclitabitur ejus salus ; Juramentum te amplius non obligat, quia impediret majus Bonum : Secundò : si status rei sit notabiliter mutatus : verbi gratia, jurasti punire delinquentem, & hic jam sit emendatus, & supplex veniam petat, non teneris stare Juramento : Tertiò : si res jurata reddita sit inutilis ad finem Jurantis : verbi gratia, jurasti corripere Proximum, ut melior fieret, videns postea per correctionem evasurum pejorem, non debes corripere : Quartò : si sic ferant

H h 2

con-

244 Opusculum Quartum

conditiones, quæ tacitè insunt promissioni : verbi gratia, si jurasti Matrimonium contrahere cum Berta, & hæc cum alio fornicetur, non teneris Juramento, quia in promissione Matrimonii ita fuerunt conditiones, quæ tacitè insunt : Quintò denique, si rem juratam mutes in evidenter meliorem. Ita Doctores communiter apud Sanchez in Decalogum tom.1. lib.3. de Juramento.

XVII. Notandum est hic, quòd Juramentum interpretandum est juxtà naturam actus, suprà quem cadit, juxtà regulam Juris. 42. in 6. *Accessorium sequitur naturam Principalis* : undè imbibit eisdem sensus, intelligentias, conditiones, & restrictiones, quas secundùm naturam, jura, consuetudines, & acceptationes Hominum habet actus, cui adnectitur : undè si Puellæ diviti, Virgini, bonæ famæ jurasti, te illam ducturum in Matrimonium, si fiat pauper, vel defloretur ab alio, vel evadat malæ famæ, non teneris stare Juramento, sicuti non teneris stare actui illam ducendi in Uxorem : similiter si jurasti non revelare secretum naturale, poteris illud revelare, si ex non revelatione tibi, vel alteri grave damnum immineat : Diana par.6. tract.6. resol.60., cum aliis : intellige tamen nisi possis alia via illud grave damnum vitare, tunc enim ad servandum Juramentum obligaberis.

C A P. V.

An in Juramento licitum sit Amphibologiis, & Æquivocationibus uti.

I. **C**Eleberrimum dubium est inter Morales Theologos, an in Juramento liceat uti æquivocationibus, & amphibologiis post damnatas ab Innocentio XI. has Propositiones, nempe 26., quæ sic habet : *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis gratia, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse*

De Juramento. Cap. V. 245

fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam, ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud abditum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. Vigésimam septimam, quæ est hujusmodi: Causa justa utendis his amphibologiis, quoties ad necessarium, aut utile est ad salutem corporis, bonorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa. Denique vigésimam octavam, quæ dicebat: Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare Juramentum, quod de mandato Regis & similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

II. Supposita itaque damnatione hujusmodi Propositionum facta à Summo Pontifice, qui sicut in rebus Fidei, sic in materia morum errare non potest, certissimum est, non esse licitum uti restrictione mentali: verbi gratia, quòd qui occidit Petrum, dicat exterius, se non occidisse, intelligendo interiùs in Indiarum regionibus: quia hic modus restringendi per solum mentis conceptum id, quod exterius profertur, facit, ut aliud dicatur exterius, aliud interiùs retineatur, quod est propriè mendacium, semper intrinsecè malum.

III. Videndum ergò superest, an licitæ sint amphibologiæ, seu æquivocationes absquè restrictione mentali: pro quo advertendum est, aliqua verba esse per se talia, ut plures, diversasque significationes in se contineant, & appellantur à Dialecticis æquivoca, vel analoga: verbi gratia Canis per se significat tam Canem terrestrem, quàm Cælestem, quàm marinum: sanitas significat sanitatem Corporis, & sanitatem mentis. Verbum Scio propriè acceptum significat habere cognitionem, seu Scientiam certam, & evidentem; latè acceptum significat quancumque notitiam, quam vel ex probabili ratione, vel ex fide humana habemus: sic dico, *me scire Petrum esse mortuum*, quia hoc audiavi à Paulo. Alia verò verba unam per se habent significationem, sed ex circumstantiis ex-

ter-

ternis possunt determinari ad aliam, ab audiente fortasse non observatam. Sic S. Franciscus, quærentibus ab eo quibusdam, an Homo ab eis quæsitus ad necem inde transisset, manum in manicam intromittens, respondit, hinc non transit: determinavit enim per illum actum ea verba ad transitum per manicam; & illi Homines eadem intellexerunt de transitu per illum locum.

IV. Ad has circumstantias pertinet jus in interrogante, nam quando Judex interrogat in Judicio Reum, requiritur, ut interrogatio sit juridica, unde Reus, cui non constat hanc esse juridicam, potest uti æquivocatione, & sic si neget, negabit se commisisse delictum, juxta illam juridicam interrogationem. His positis.

V. Conveniunt omnes Theologi, teste Cardinali de Lugo disp. 4. de Fide sect. 5. num. 68. esse saltem veniale peccatum uti talibus amphibologiis, sine ulla causa: quia licet illud non sit mendacium, aliquod tamen detrimentum affert humano convictui, humanisque colloquiis, ac propterea est venialiter peccaminosum; si tamen cum aliqua causa fiat, etiam veniale peccatum vitabitur: unde Sotus adductus à Sanchez ait, excusari à culpa illum, qui in jocis ridiculis amphibologicè recreationis causa loquitur: Hoc tamen intelligendum est, nisi addatur Juramentum, quia ad hoc requiritur gravior causa, seu necessitas propter reverentiam Divini Nominis, licet idem Auctor credat etiam in hoc casu non futurum peccatum mortale, sed aliquod veniale grave.

VI. Communis igitur, ac vera sententia est, esse licitum ex causa justa, & rationabili uti his amphibologiis: ratio est, quia qui profert verba amphibologica, modo nuper explicato; profert verba habentia vel ex se, vel ex sua institutione, vel ex circumstantiis, & modo interrogandi veram significationem, atque adeò non mentitur; sed solum occultat veritatem, quam occultare aliquando est utile, aliquando etiam obligatorium, ut constat ex D. Augustino in Psalmum 5. & refertur in capite *Ne quis* 2. p. 2. his verbis: *aliud est mentiri, & aliud veritatem occultare: Siquidem aliud est falsum dicere, aliud*
ve-

De Juramento. Cap. V. 247

verum tacere, ut si quis fortè non velit ad istam visibilem mortem hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, ut nequè prodatur, neque mentisatur. Quòd verò audiens ea verba eadem accipiat in alio sensu, non provenit ex loquente, tamquàm ex causa, sed tamquàm ex occasione, quam loquens non tenetur vitare cum suo incommodo: Et si enim aliquod detrimentum inde sequatur circà humanum commercium, tale detrimentum non sequitur per se ex amphibologica locutione, sed per accidens, nempe ex ignorantia auditoris, qui negligit examinare, & penetrare sensum omnium verborum: loquens enim satisfacit, conformando verba externa cum sua mente, nec obligatur gerere vices Procuratoris illius, qui audit, præsertim cum proprio incommodo, & damno: sibi itaque, & suæ imperitiæ imputet audiens, si intelligit verba in diverso sensu ab eo, in quo proferuntur, ad commercium enim humanum satis est, si proferantur verba conformia menti, & sinè causa non utatur Homo amphibologiis. Ita Eminentissimus de Lugo loco citato num. 70. Hanc doctrinam apresse tradit S. Augustinus in lib. contra Mendacium cap. 10. affirmans, loquentes per metaphoram, & Allegoriam occultare quidem audientibus veritatem, sed non mentiri. Undè Jacob non est mentitus cum dixit Patri: Ego sum Primogenitus tuus Esau, propter mysticam, & metaphoricam significationem, quam Isaac tunc non intellexit: Jacob autem quod Matre fecit auctore, ut Patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium; quæ si mendacia dixerimus, omnes etiàm parabola, ac figura significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia, quod absit omnino: Nam qui hoc putat tropicis etiàm tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam, ita ut hæc ipsa, quæ appellatur metaphoram, possit ista ratione mendacium nuncupari.

VII. Ex his patet, quomodo Christus Joannis 7. dixerit: *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum*

impletum est. Nam S. Augustinus loco citato, ait. *Quid videtur contrarium, quando tunc non ascendit, quando negavit, sed ascendit postea?* Equivocatio itaque, & amphibologia fuit in verbo *ascendo*, quod Christus dixit pro præsenti, & Discipuli acceperunt pro futuro: rursus dum dixit, *non ascendo ad diem festum hunc*, statim subdit rationem, *quia meum tempus nondum advenit*: cum quo significavit, se non celebraturum ut suum diem festum illum, ad quem Discipuli eum invitabant, sed alium, in quo per Passionem suam erat redempturus Humanum Genus: Undè ibidem Augustinus addit: *Et ascendit non quasi ad diem festum, sed quasi ad persfruendas delicias diei festi: certum est ergò quia non ascendit ad diem festum Salvator: Is autem illi fuit dies festus, qua Passione sua Mundum redemit.*

VIII. Juxtà hanc doctrinam si quis mortem minetur Confessario, nisi dicat, an audierit aliquod peccatum, quod verè audivit in Confessione, poterit jurare, se non audivisse, quia in circumstantiis Confessionis, cum non audierit ut Homo, sed ut gerens Personam Dei, verum jurat cum necessitate.

IX. Secundò: qui occultè novit Adulterium Fæminæ, quod jure naturali tenetur non manifestare, ne famæ, vitæque ejus noceat, jurare potest, se nescisse adulterium, quia verè illud nescit, veritate propriè tali: & ut vult Suarez illud nescit juxta sensum, quem habere debet interrogatio, scilicet per notitiam convenientem ad respondendum: non enim est conveniens respondere contrà Divinum Præceptum.

X. Tertiò: si Adultera minanti Marito, nisi aperiatur Adulterium, quod si aperiatur, occidetur, juret, se non violasse fidem, aut se non vulnerasse ejus honorem, aut se non commisisse adulterium, intelligendo de Fide Catholica, de vulnere corporali, vel de Idolatria, quæ in Divinis Scripturis frequentissimè significatur nomine adulterii, utetur verbis amphibologicis absque ulla restrictione mentali.

XI. Quartò: Reus Judici non juridicè interroganti, po-

De Juramento . Cap. V. 249

poterit cum Juramento respondere, se nescire in sensu interdito, vel etiam se non commisisse delictum, quod videlicet obligetur manifestare vi talis interrogationis non juridicæ, quia qui jurat in Judicio se responsurum veritatem Judici, jurat de responsione, non quacumque, sed de illa, ad quam tenetur, hoc est de ea, quæ interrogationi juridicæ debetur: ac proinde si Judicis interrogatio non sit juridica, Juramentum Rei ipsum non obligat ad dicendum verum apertè, & clarè, sed potest illud æquivocationibus occultare: sic verbi gratia si interrogetur Servus, an ejus Dominus reperiatur Domi, poterit sine mendacio quærentibus respondere, illum egressum fuisse Domo, quamvis aliàs Domi maneat: quia cum illa verba sint capacia significativa egressus præteriti æquè ac præsentis, faciunt, ut verum dicatur, cum referri possint ad tempus præteritum, in quo verum fuit, quòd Dominus Domu egressus sit.

XII. Quintò: Pœnitens, qui ritè jam confessus est adulterium, quod commisit, si de hoc iterum interrogetur ab alio Confessario, & respondeat, se non commisisse, verum respondet, si ab ultima Confessione non commisit, quia interrogatio Confessarii est de adulterio spectante ad præsentem Confessionem, non de adulterio jam per absolutionem remisso: excipe tamen, quando Pœnitens teneretur illud iterùm fateri ob manifestandam peccandi consuetudinem, juxta doctrinam Patris Cardenas differt. 37. cap. 5., tunc etenim obligaretur illud expressè, & sine æquivocatione fateri.

XIII. Similiter si quis petat mutuam à me pecuniam, qua ego indigeo, vel quam prudenter credo, ipsum nunquam, vel saltèm difficilè restitutum, possum respondere, me non habere, videlicet juxtà intentionem, quam habet Petens, seu quam debet habere ex vi petitionis mutui, aliquando reddendi, & sine difficultate restituendi, quando illius indigentiam habeat ipsemet mutuans.

C A P. VI.

An Reus juridicè interrogatus respondere possit cum *Æquivocatione*, quando agitur de periculo propriæ vitæ?

I. **R**espondeo, quòd non pauci Doctores putant, etiam in hoc casu Reum teneri aperire veritatem, nec posse uti amphibologiis pro ea occultanda. Hi sunt S. Thomas, Henriquez, Gabriel, D. Antoninus, Arragonius, Corduba, Paludanus, Fumus, Tabiena, Martinus Navarrus, Toletus, Valentia, Grassius, Salonijs, Sayrus, Petrus de Ledesma, Philiarcus, Bannes; quibus subscribunt Thomas Sanchez lib. 6. Consiliorum cap. 3. dub. 29., & Gonet. tom. 3. in dissertatione de Opinionum Probabilitate num. 95.

II. Fundamentum ipsorum est, quia inter partes *Justitiæ legalis* potissima est obedientia, qua Subditus tenetur obedire Superioribus justè præcipientibus; sed quando Judex juridicè interrogat, justè præcipit Reo, ut suum delictum aperiat; ergo tenetur hic aperire, alioquin, si non teneretur, non posset licitè Judex eum cogere tortura ad illud fatendum, quia iniquum est cogere quemquam ad præstandum id, ad quod non tenetur.

III. Oppositam tamen sententiam, quòd possit Reus veritatem amphibologiis occultare, quando agitur de propriæ vitæ periculo, sustinent Petrus Navarrus, Sylvester, Panormitanus, Rodriquez, Villalobos, Filiucius, Fagundez, Alcozer, Reginaldus, Portella, Peyrinus, Diana, Joannes Sanchez, Tamburinus, & alii, quibus adhæret Cardinalis de Lugo tom. 2. de *Justitia*, & *Jure*, disp. 40.

De Juramento. Cap. VI. 251

disp.40. sect.1. num.14., ipsamque veram reputat Cardenas differtat.19. cap.7. num.82.: ratio est, quia Lex humana nequit obligare in conscientia nisi ad rem humano modo possibilem, & humanæ infirmitati accommodatam, alioquin esset inutilis, & conscientiis illaqueandis tantummodò inserviens: est autem res humano modo impossibilis, & superans humanam infirmitatem, quòd Reus alioquin certè non damnandus, dicat contra se testimonium, ut ad mortem damnetur: addo, quòd delicto etiam plenè probato, non tenetur in conscientia Reus citatus à Judice spontè comparere cum periculo vitæ, imò si sit in Carcere, potest licitè fugere etiam contra præceptum sibi à Judice factum non fugiendi, etiam sub poena excommunicationis, quia jus naturale reddit licitam fugam ad tuendam propriam vitam; ergo idem jus excusabit illum in conscientia ab aperienda veritate, etiam si constet ipsi, se juridicè interrogari.

IV. Imò plures Doctores relati à De Lugo loco citato asserunt, non teneri Reum veritatem aperire, sed posse illam æquivocationibus occultare Judici interroganti juridicè, si timeat damnationem ad triremes, confiscationem omnium Bonorum, periculum amittendi honorem, & similia: quam sententiam probabilem, & practicè tutam in causis Capitalibus cenfeo, quidquid in contrarium asserat nimis rigldè Turrianus disp.50. dub.2. n.7., & in Selectis centuria prima dub.75. de Censuris Theologicis.

V. Fundamento oppositæ sententiæ respondetur, Judicem posse obligare Reum in causa semiplenè probata ad veritatem non occultandam sub poena, non autem sub culpa, sicut illum obligat ad non fugiendum è carcere sub poena, non tamen sub culpa, ut etiam Adversarii fatentur.

C A P. VII.

De Irritatione, Remissione, Relaxatione, & Commutatione Juramenti.

I. **I**lli possunt Juramenta irritare, qui possunt & vota: ii autem sunt Prælati Regularis respectu Subditi, Pater respectu Filii, Vir respectu Uxoris, & Dominus respectu Servi, sicut etiam Tutor respectu Pupilli: ita ex S. Thoma 2. 2. quæst. 89. art. 9. colligunt communiter Doctores: excipe tamen quando irritatio cederet in damnum Tertii, tunc enim Juramenta etiam prædicti irritare non possunt, nisi in quantum sint sibi præjudicialia: & sic Pater potest etiam nulla existente causa irritare Juramenta Filii de dando alteri aliquam summam pecuniæ, nisi tamen Filius habeat proprium peculium, cum quo possit alteri, in cujus favorem juravit, satisfacere; tunc enim Pater irritare non posset Juramentum Filii, cum in proprium præjudicium non cederet. Ita Layman lib. 4. tract. 3. cap. 11.

II. Circa remissionem verò Juramenti, ille solum, in cujus favorem fuit emissum, potest remittere, seu condonare Juramentum. Quando autem hoc fuit præstitum in favorem alicujus Personæ secundariò, primariò verò in Dei obsequium; tunc censent nonnulli, etiam remittente illa Persona, adhuc Juramentum obligare, cum adhuc perseveret motivum primarium, pro quo Juramentum emissum fuit, quamvis contrarium doceat Tamburinus in Decalogum lib. 3. cap. 7. §. 2. n. 2.

III. Tunc relaxari dicitur Juramentum, quando qui potestatem habet, à Juramento Subditum absolvit: quod enim in Voto dispensatio dicitur, in Juramento magis pro-

De Juramento. Cap. VII. 253

propriè relaxatio appellatur. Possunt autem omnia Juramenta soli Deo præstita relaxari, justa tamen existente causa: Primò, à Summo Pontifice pro toto Orbe: Secundò ab Episcopis, aliisque Ecclesiæ Prælati jurisdictionem habentibus respectu suorum Subditorum: Tertiò à Personis privilegium dispensandi, & relaxandi à Summo Pontifice habentibus, de quibus videri potest Tamburinus loco citato §.3. num.9.

IV. Dixi Juramenta soli Deo præstita; quia Juramenta facta in favorem Tertii non possunt ne quidem à Summo Pontifice relaxari, nisi ille, in cujus favorem juratum fuit, Juramentum remittat. Excipitur tamen quando commune Bonum postulare talis Juramenti relaxationem, tunc enim posset Summus Pontifex relaxare, etiam invito eo, in cujus favorem Juramentum emissum fuit: Bonum namque publicum debet prævalere privato: Tamburinus ibidem num.2.

V. Justæ autem causæ relaxandi Juramenta hæ communiter assignari solent à Doctoribus: Prima, quando Juramentum metu, vi, aut dolo extortum fuit: Secunda, quando dubitatur de valore Juramenti: Tertia, quando adest dubium, an cedat in injustam læsionem Tertii: Quarta, quando adest dubium, an observando Juramentum possit dari in observante periculum, seu occasio peccandi: Quinta, quando Juramentum temerè, aut Inconsideratè, vel ex iræ, aut doloris perturbatione factum fuit: Sexta denique, quando dubium est, an res jurata amplius bona non sit: Dixi *quando dubium est*, quia quando est certum, materiam juratam turpem evasisse, tunc relaxatione, aut dispensatione opus non est; Juramentum enim de se amplius non obligat, cum non debeat esse vinculum iniquitatis, ex Cap. *Non est obligatorium* §8. de Regulis Juris in 6. apud Lessium de Justitia, & Jure lib.2. cap.18. dub.4.

VI. Si verò aliqua causa adsit, sed, omnibus expensis, omninò sufficiens non videatur ad relaxandum totaliter Juramentum, tunc datur locus commutationi Juramenti in aliud opus, quod minùs gravet Jurantem, ut docet San-

San-

Sanchez in Decalogum tom.1. lib.3. cap.19. num.4.

VII. Ad commutandum Juramentum soli Deo præstiterum in opus evidenter melius necessarium non est adire Superiorem habentem potestatem commutandi, sed potest ipsemet jurans commutare, cum non dicatur promissum infringere qui in melius illud commutat. Ita Toletus, Valentia, Sanchez, alique apud Tamburinum lib.3. cap.7. §.4. num.5. Imò probabile est ex Reginaldo, Valentia, & Emmanuele Sa apud Bonaccinam tom.2. disp.4. quæst.1. punct.17. num.11., quòd possit etiam unusquisque commutare in opus æquale, cum tunc reddatur Deo, quòd æquè illi gratum est: in minùs verò nullatenùs potest quis ex se ipso commutare, quia ad hoc requiritur potestas Jurisdictionis: undè solum possunt Juramentum in minùs commutare, qui habent potestatem irritandi, & relaxandi, de quibus diximus num.1. & 3.

VIII. Notandum denique, quòd etiam commutatio in minùs sine causa ab habente potestatem facta nec licita est, nec valida: quia commutatio in minùs est species dispensationis, quæ, si fiat in Lege Superioris sine causa, nulla est, ut cum communi firmat Sanchez in Decalogum tom.1. lib.3. c.19. n.4. Verum tamen est, quòd minor causa requiritur ad commutandum in minùs, quàm ad totaliter relaxandum Juramentum: & sic solam majorem difficultatem, aut majus incommodum, quæ Juranti superveniant ad Juramentum exequendum, esse causam sufficientem ad illud in minùs commutandum, testatur Tamburinus in Decalogum lib.3. cap.7. §.4. n.12.

F I N I S

Opusculi de Juramento.

OPUSCULUM QUINTUM.

DE BLASPHEMIA.

CAP. I.

Quid sit Blasphemia, & quomodo dividatur.

I. **B**lasphemia est contumeliosa in Deum locutio: alia est in Deum immediatè, ut cum de ipso dicitur, esse injustum, ingratum, &c.: alia est mediatè, ut cum malè loquendo de Creaturis, verbi gratia, dicendo, Sanctos non esse adorandos, hominem non esse Imaginem Dei &c., quis male loquitur indirectè de ipso Deo. Si talis locutio fuerit merè interna, dicitur Blasphemia Cordis; si fuerit externa dicitur Blasphemia oris.

II. Ex Blasphemiis alia est in Patrem, alia in Filium, alia in Spiritum Sanctum, juxta tria Specialia attributa Divinarum Personarum, nempe Omnipotentiam, quæ tribuitur Patri, Sapientiam, quæ Filio, Bonitatem, quæ Spiritui Sancto.

III. Contumeliosa in Deum locutio ex passione, & impotentia animi, dicitur Blasphemia in Patrem: ut cum quis ex antecedente passione, & concupiscentia dicit, non esse peccatum fornicari, ut ita in sua libidine aliquem pertrahat. Dicitur Blasphemia in Filium, cum quis contumeliosè loquitur in Deum ex ignorantia vincibili, ut ante Conversionem faciebat Paulus, qui ad Timotheum 1. cap. 1. dicit se ignorantem fuisse blasphemum. Bla-

Blasphemia in Spiritum Sanctum est locutio in Deum ex pura malitia, idest cum absque passione, & ignorantia quis malè loquitur de Deo, ut faciebant Pharisei, & Scribæ, qui dicebant Christum in Beelzebub ejicere Dæmonia.

IV. Cæterum dicitur peccatum Blasphemiæ esse in hanc, vel in aliam Personam Divinam, non quia sit aliquando offensivum unius Personæ, & non alterius, [nam cum sit trium Divinarum Personarum unica Essentia, peccatum, quod est contra illarum unam, est contra omnes] sed quia hæc vel illa Blasphemia est contra certas perfectiones particulares Divinis Personis attributas. Sic Blasphemia in Patrem opponitur Potentiæ, quæ peculiariter attribuitur Patri, Blasphemia in Filium opponitur Sapientiæ, quæ specialiter attribuitur Filio, Blasphemia in Spiritum Sanctum opponitur Charitati, quæ peculiariter Spiritui Sancto tribuitur.

V. Dividitur pariter Blasphemia in Hæreticalem, quæ importat falsitatem contra Fidem: exempli gratia, dum Deo, vel Sanctis tribuitur aliquod indecens, ut si quis dicat: Deus est crudelis, invidus, &c.: Sancti sunt superbi, mendaces, &c.: vel dum aliquid iisdem negatur, quod eis competit, verbi gratia, Deus non est justus, misericors, &c.: Maria non est Mater Dei: Sanctus Petrus non fuit Vicarius Christi: vel dum Creaturæ tribuitur aliquid, quod soli Deo debetur, ut si quis diceret: Diabolus est fidelior Deo: vel denique quando vera quidem dicuntur, sed quæ in vilipendium & dehonorationem Dei, & Sanctorum redundant: ut si quis irrisoriè cum Judæis diceret Christo: ave Rex Judæorum.

VI. Dividitur etiam Blasphemia in simplicem, quæ dicitur verbum Deo contumeliosum, non tamen sonans aliquam falsitatem contra Fidem: ut si quis dicat: faciam hoc ad despectum Dei, idest licet Deus prohibeat pereat Deus, si non ita est: maledictus, &c. de quibus videatur Stoz lib. 1. p. 3. q. 3. art. 2. §. 1. num. 170.

VII. Notandum, quodd si Blasphemia Hæreticalis sit conjuncta cum errore intellectus, idest, si eam exterius cre-

De Blasphemia. Cap. I. 257

credat, quod ore profert, est Hæresis, & sic Blasphemans est Hæreticus.

VIII. Si quis blasphemet expressa intentione, & animo Deum in se, vel in suis Creaturis dehonorandi, dicitur Blasphemia formalis, quæ non nisi in perditissimis hominibus datur. Si verò quis blasphemet sine dicta intentione, cum advertentia tamen plena, quòd ea verba sint Deo contumeliosa, dicitur Blasphemia materialis: & utraque est semper peccatum mortale, licet prima sit hac secunda valdè gravior.

IV. Unus est Casus, in quo Blasphemia potest esse aliquando venialiter peccaminosa, nempe cum non adest in Blasphemante plena advertentia, ut accidit in subita, & vehementi animi commotione, aut inveterata consuetudine, quam quis conatur remove. Undè cum frequentissimè desit plena advertentia, fit, ut talia verba Blasphemiæ rarò sint mortaliter peccaminosæ. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. num. 32. Diana in Summa Verbo *Blasphemia* n. 5. & 6. apud Stoz lib. 1. p. 3. q. 3. art. 2. §. 1. num. 173. & Bussbaum lib. 3. tract. 2. de Secundo Præcepto Decalogi cap. 1. num. 8.

C A P. II.

Quæ nam sit dicenda Consuetudo Blasphemandi in ordine ad Reservationem: & de obligatione talem Consuetudinem extirpandi.

I. **A**liqui Doctores apud Patrem Jacobum de Grassis in Praxi Casuum Reservatorum lib. 1. de Blasphemia Cap. 10. tenent consuetudinem induci per tripli-

K k

plicem actum, non autem per unicum tantum, aut per duplicem, quia tunc dicitur actus raro fieri juxta Bartolum in *L. Jura* num. 1. ff. de Legibus.

II. Græthum sequitur Floronus 1. 2. de Casibus reservatis cas. 3. num. 10., ubi ait, tunc aliquem dici Blasphemum Consuetudinarium, quando ab ultima Confessione per tres vices blasphemavit, modò tamen illas Blasphemias non eodem impetu, sed in diversis actibus protulerit: nam si quis eodem impetu, & in eodem actu pluries blasphemaverit, non dicetur per hunc authorem Blasphemus Consuetudinarius, quia licet illæ Blasphemie sint materialiter plures, unam tantum Blasphemiam in genere moris constituunt, cum ex eodam Passionis impetu procedant.

III. Janfon verò in *L. Ait Prætor S. jurari* num. 14. ff. de Jurejur. ubi agit, qua pæna puniendus sit Blasphemus Consuetudinarius, dicit non sufficere binos, aut ternos actus, ut aliquis dici possit Blasphemus Consuetudinarius, licet alias bini, aut terni actus Consuetudinem inducant, sed requiri multò plures reiterationes: quod etiam asserit Menochius de Arb. Jud. cas. 375. n. 31. apud eundem Floronum loco citato.

IV. Finellus tamen, in sua erudita lectione de Casibus Reservatis Casu 3. num. 28. & sequentibus dicit, quòd cum hic simus in foro Conscientiæ, in quo mitius agitur, quàm in foro externo, ille dicitur Blasphemus Consuetudinarius in ordine ad Reservationem, qui cum assidua actuum frequentatione Blasphemiis est adictus, & ob id non sat esse si semel, aut iterum blasphemaverit, sed multò pluries. Ubi etiam notat, quòd non possit certò determinari numerus Blasphemiæ, quæ requirantur ad Consuetudinem reservatam inducendam, sed id esse relinquendum arbitrio prudentis Confessarii, qui ex diversis circumstantiis judicabit, an hic, & nunc suus Pœnitens assidua actuum frequentatione blasphemaverit. Undè ait, non dici Blasphematorem Consuetudinarium illum, qui etiam decies blasphemaverit unico, vel altero die, si tamen non fuerit antea blasphemare assuetus: & posse dici

con-

De Blasphemia. Cap. II. 259

Consuetudinarium illum, qui duabus tantum vicibus in singulos menses continuos blasphemaverit, maximè si per plures annos hujusmodi Blasphemiis fuerit assuetus. Et ex hac doctrina facile poterunt Confessarii cognoscere, quando nam poterunt, & quando non poterunt, blasphemos Pœnitentes absolvere, ubi adest reservatio Consuetudinariæ Blasphemiæ.

V. Quod verò attinet ad obligationem tollendi Consuetudinem blasphemandi, dico, quòd si quis ex Consuetudine culpabiliter blasphemet, nullum dubium est, quòd tenetur sub mortali talem Consuetudinem, in quantum poterit, à se amovere: si verò illa prava Consuetudo sit inadvertenter blasphemandi, tunc non conveniunt Doctores, an sit sub mortali extirpanda. Castropalaus enim tr. 14. de Juramento disp. 1. punct. 9. n. 4. Sanchez left. 3. Moral. c. 5. num. 11. Suarez de Juramento l. 3. c. 6. num. 6. Bonaccina de Juramento quæst. 1. punct. 13. n. 5. & Bussbaum l. 3. tr. 2. cap. 1. n. 7., censent habentem talem Consuetudinem obligari sub mortali eam extirpare. Fundamentum ipsorum est, q. Consuetudo sæpe est occasio etiam culpabiliter blasphemandi, ergo qui illam tollere non conatur, cum possit, censetur velle Blasphemiam culpabilem, tamquam effectum ex sua causa.

VI. Oppositum nihilominus benigniùs sentiunt (an autem probabiliter alii judicent) Joannes Sanchez in Selectis disp. 9. num. 5. Gabriel Vasquez tom. 8. in 3. p. quæst. 91. art. 1. disp. 3. num. 2. aliique, quos citat, & sequitur Matthæus Stoz in suo Tribunali Sacramenti Pœnitentiæ l. p. part. 3. quæst. 3. art. 2. §. 1. num. 176. Ratio ipsorum est, quia falsum esse asserunt, Consuetudinem esse occasionem peccandi: non enim idem sunt Consuetudo, & Occasio, alioquin qui haberet Consuetudinem consentiendi cogitationibus malis, se polluendi, & simillum, esset in Occasione peccandi, quod nemo dicet: corrumpit ergo in istorum sententia fundamentum contrariæ sententiæ, quæ confundere videtur Occasionem cum Consuetudine.

VII. Rursus certum communiter est, neminem tene-ri in Confessione explicare Consuetudinem, ex qua peccavit,

vit, nisi de illa a Confessario interrogetur. Ità Bonaccina de Sacramentis disp. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diff. 3. num. 22. Suárez de Pœnitentia disp. 21. sect. 4. num. 15 Reginaldus l. 6. num. 138. & Diana part. 1. tract. 7. de Circumstantiis resol. 15. & 55. Sed si Consuetudo affect Occasio, obligaretur eam confiteri, ut de proxima Occasione voluntaria, docent communiter omnes; ergo manifestum videtur Consuetudinem prædictam non posse dici Occasionem.

Quod si quis, terminis abutens, velit hanc vocare Occasionem internam, non externam, qualis est retentio Concubinæ domi, quæ si possit expelli, grave peccatum est ab actu fornicationis distinctum illam retinere: & si quis dicat esse obligationem talem habitum extirpandi; responderi potest talem obligationem esse indistinctam ab obligatione non peccandi, atque adeò sufficere, si sic Blasphemans curet non blasphemare, quod non sufficit in externa Occasione voluntaria; illam enim habens non solum obligatur, verbi gratia non fornicari, sed etiam alia obligatione tenetur Concubinam domo ejicere.

IX. Si quis autem illum habitum blasphemandi expressè vellet retinere, ut haberet majorem blasphemandi facilitatem, tunc utique tam perversa voluntas esset novum peccatum: sed hoc accidere nequit, nisi quis sit diabolicè malus.

C A P. III.

De variis Generibus Blasphemiæ:
& ad quos nam pertineat Blasphemorum punitio.

- I. **Q**ui iratus non contra Deum, sed contra hominem, nominat membra, vel mortem Christi, ejus Venera, Sacramenta, & similia, dummodo absit con-

De Blasphemia. Cap. III. 251

contemptus, & scandalum, non blasphemat, sed vanè viurpat Divinum Nomen, & venialiter peccat: Stoz loco citato num. 179., & Bussenbaum ubi supra n. 9.

II. Imprecans alteri fulmina, grandinem, Dæmonem, mortem, &c., ob subitam iram usum rationis aliquatenus avertentem, quæ tamen mala extra iram ipsi nollet evenire, non blasphemat, neque mortaliter peccat: Si tamen Filius Parentibus, & Subditus Superiori ea in faciem imprecaretur, esset gravis irreverentia, atque adedò mortalis, ut omnes communiter docent. Similiter maledicens Vento, Pluvie, Tempestati, Brutis, &c. peccat peccato imprecationis, & est culpa tantum venialis, nisi fortè fieret cum expressa Relatione ad Deum, aut cum animo deliberato gravis damni Proximi, in his enim casibus esset culpa mortalis: Thomas del Bene de Officio SS. Inquisitionis par. 2. dub. 218. sect. 6. n. 9.

III. Blasphemix contra Deum, & Sanctos sunt omnes ejusdem speciei, quia opponuntur uni, & eidem Virtuti Religionis, quæ sola obligat ad cultum Dei, & Sanctorum propter Deum. Ita Cajetanus in Summa verbo *Blasphemia*: & in 2. 2. quæst. 13. art. 1. ad 2. & 3., alique plurimi, quos citat, & sequitur Thomas del Bene loco citato sect. 7. n. 1., qui n. 10. infert, sufficere in Confessione dicere se toties blasphemasse, absque necessitate explicandi, an Blasphemix fuerint vel contra Deum, Beatam Virginem, aut Sanctos prolatæ: contrarium probabilius existimat De Lugo de Pœnit. disp. 16. sect. 5.

IV. Blasphemix tamen, quæ continent Hæresim, ratione Hæresis, opponuntur Fidei, & Religioni, atque idedò circumstantiam mutantem speciem includunt: sicuti Circumstantiam hujusmodi includunt Blasphemix prolatæ ex desperatione, vel ex odio Dei, quia hæ non modo Religioni, sed etiam Charitati, & Spei opponuntur, atque idedò sunt necessariò in Confessione explicandæ. Ita Doctores communiter.

V. De Blasphemiis Hæreticalibus solum Inquisitores cognoscunt privativè quoad omnes alios Judices, etiam Ecclesiasticos. Ita doctissimus Thomas del Bene de Officio SS.

SS.

262 Opusculum Quintum

SS. Inquisitionis par.2. dub.210. sect.15. num.1., & cum eo communiter Doctores.

VI. Aliæ verò Blasphemix sunt mixti fori, daturque propterea locus præventioni inter Judices Ecclesiasticos, & Seculares, sicuti per textum in cap.2. de Maledicis, docent Abbas ibidem n.9. Royas de Hæreticis 2. par. assert.12. n.172., & Joannes Azorius tom.1. Institutionum Moralium lect.9. cap.28. quæst.5.

C A P. IV.

De obligatione denunciandi Blasphemos.

I. **A** Udiens Blasphemantem tenetur intra triduum illum denunciare: ita præcipitur in Concilio Lateranensi, & in Cap. *Si quis per capillum causa* 22. quæst.1., & à Julio III. in Constitutione, quæ incipit *In multis*, ubi non denunciatus punitur iisdem pœnis, quas incurrit Blasphemans.

II. Advertendum tamen, quòd Blasphemi Hæreticales denunciandi sunt solis Inquisitoribus, quia ipsi soli de talibus Blasphemis cognoscunt. Blasphemi verò non Hæreticales denunciandi sunt vel Judici Ecclesiastico, vel Seculari, ita ut, qui denunciavit Seculari, satisfecerit suæ obligationi, nec tenebitur denunciare Ecclesiastico, & è converso. Notandum etiam, quòd denunciatio adhuc est facienda de Blasphemia etiam sub conditione prolata. Ita Royas de Hæreticis 2. par. assert.12., & alii, quos sequitur Arzeved. l.8. recapit. lib.4. n.14.

III. In crimine Hæresis speciale est, ut fiat denunciatio sine præmissa correctione Evangelica, quia in Hæresi magnum est periculum, ne alii eadem inficiantur: & ex alia parte Hæretici correctio est difficillima. At in Blasphemia, si sit secreta, & prudenter speretur emendatio

ex

De Blasphemia. Cap. IV. 263

ex correctione fraterna, probabilius est, hanc esse præmittendam, dummodo Blasphemia non sit Hæreticalis. Ita Manuel in Summa tom.1. cap.34. num.6. Ludovicus Lopez 1. par. Instructorii cap. 282. Medina in Summa lib.1. cap. 14. §.2., quibus subscribit Thomas del Bene loco citato sect.21. num.7., ubi ex his rectè inferit, quòd edicta Inquisitorum præcipientia Blasphemos statim denunciari, intelligenda sunt, servata Evangelica Correctione. Si verò Blasphemia fuerit publica, potest fieri denunciatio etiam ante factam correctionem, imò etiam post secutam emendationem, quia judicialis denunciatio non tendit principaliter in hoc casu ad emendationem delinquentis, sed ad consulendum Bono publico, ut ex punitione publici delicti timeant ceteri, & à Blasphemiis abstineant: Covarruvias lib.2. Variar. Resol. cap. 10. num.3. Sayrus in Clavi Regia l.6. cap.13. n.18., & Azorius tom.1. lib.9. cap.28. quæst.8. & 12.

IV. Si pœna inflictæ Blasphemo simplici à Judice Ecclesiastico non fuerit competens, poterit Blasphemus accusari apud Judicem Laicum, & hic ipsum punire in supplementum pœnæ omissæ à Judice Ecclesiastico: atque hoc idem poterit Judex Ecclesiasticus facere contra Reum non condigné punitum à Judice Laico: nec obstat Capitulum *De his accusationibus*, ubi dicitur, non posse accusationem replicari, nam Textus intelligitur, quando Reus fuit ab alio Judice condigné punitus, non autem quando primus Judex pœnam competentem non infixit. Abbas in Cap. de Officio Ordinarii circa finem. Felinus in Cap. *Quod olim de Judæis* in fine, Clarus in §. final. quæst.75. vers. penult. Gomoz lib.3. Variar. cap.1. n.40. Marc. in Præctica par.4. titul. *an sit Judicium Civilis* n.27., & patet ex textu in Cap. *Felices* de Pœnis circa finem.

C A P. V.

De Pœnis pro delicto Blasphemix tam
quoad forum externum, quàm
quoad internum imponendis.

I. **P**ÆNÆ Blasphemo impositæ in foro externo olim fuerant gravissimæ, nam ex Levitici 24. debebat lapidari: Jure Civili pledebatur capite: patet ex Authent. *Ut non luxurentur homines*, & ibidem docet Glossa verb. *Ultimis suppliciis* in cap. finali de Cler. Maledico, & in Cap. *Si quis per capillum*, Clarus in §. *Blasphemix* vers. sed quæro: Covarruvias de Pœnis par.1. §.7. num.10. Prædicta verò Authentica intelligitur de his, qui ex Consuetudine blasphemant, ut docent Albertinus de Agnoscendis Assertionibus quæst.16. n.19. Brunus in Consiliis Criminalibus Diverforum tom.2. consil.115. n.15. & 16. Hæ tamen pœnæ in desuetudinem abiire, ut testatur Lucas de Penna in L. *Omnes Judices*. Codice de Delatoribus lib.1. col.3.

II. Jus Canonicum verò præcipit Blasphemos plecti pœnis gravissimis. In citato cap. *Si quis per Capillum* 22. quæst. 1. si Blasphemus sit Clericus deponi jubetur, si sit Laicus anathematizari præcipitur. Insuper in cap. *Statuimur* de Maledicis imponitur pœna, ut Blasphemus septem Dominicis diebus, dum solemnia Missarum per aguntur, stet præforibus Ecclesiæ, quòd Eleemosinas pro sua facultate erogat in pauperes, quòd certis diebus in pane, & aqua jejundet: quæ pœnæ intelliguntur de Laico, nam Clericus deponi debet ab Ordine, & Honore Ecclesiastico: nec quilibet Blasphemans, sed tantum Consuetudinarius illis subjacet. Ita Covarruvias part. 1. §. 7. num.10. Has tamen in desuetudinem abiisse testantur Me-

no-

De Blasphemia. Cap. V. 265

nochijs de Arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 375. Azorius, & alii. Sicuti pariter non sunt usu receptæ pænæ decretæ in Concilio Lateranensi sub Leone X. celebrato sect. 9. in §. *Ad abolendam*, & repetitæ in Bullario tom. 1. constitutu. 7. Leonis X. num. 23. pag. 477. ubi habetur, quod Clericus Blasphemos pro prima vice punitionis perdet redditus omnium Beneficiorum unius anni: pro secunda privetur uno, vel altero Beneficio: pro tertia privetur omnibus Beneficiis, & reddatur inhabilis ad aliâ consequenda, & obtinenda. Laici verò puniantur pæna pecuniaria, damnentur ad Triremes, vel ad perpetuum carcerem. Sicuti etiam non sunt in usu illæ, quas statuit Julius III. in sua Constitutione, quæ incipit *In multis*, & est in Bullario tertia inter Constitutiones hujus Pontificis tomo 1., ubi Blasphemos vult haberi infames, & inhabiles ad quælibet Beneficia, honores, & dignitates, & decernit, quod non possint esse Testes in Judicio. Quas pænas renovavit S. Pius V. in sua Constitutione, quæ incipit *Cum primum Apostolatus*, & habetur in Bullario tom. 2. constit. 5. dicti Pontificis. Non esse autem dicta Jura in usu testantur Azorius tom. 1. lib. 9. cap. 28. dub. 6. & Sayrus in Clavi Regia lib. 6. c. 13. n. 18.

III. Unde hodie pænæ contra Blasphemos sunt Judici arbitrarie, ut pluribus citatis firmat Thomas Delbene de Offi. SS. Inquisitionis p. 2. dub. 118. sect. 22. n. 21.

IV. In foro autem conscientie præcipit idem Summus Pontifex Leo X. loco cit. non licere Confessario absolvere Blasphemos absque gravissima pœnitentia. Unde Comitulus lib. 4. Responsi Meral. quæst. 9. cap. 9. Navarrus in Summa cap. 12. num. 83. Lopez 1. p. Instructorii cap. 15. Petrus de Ledesma in Summa tom. 1. tract. 1. cap. 8. putant Confessarium non posse Blasphemos absolvere, nisi imposita eisdem gravissima pœnitentia. Probabilius tamen sentiunt oppositum Layrus in Clavi Regia lib. 6. cap. 13. num. 10. Azorius tom. 1. lib. 9. cap. 28. quæst. 9., & Armilla v. *Blasphemia* num. 5. quos citatos sequitur Thomas Delbene ubi supra sect. 23. num. 1. & sequentibus, quia, si tale Decretum, ut supra ostendimus, non fuit usu

266 Opusculum Quintum

receptum, vel est per contrariam Consuetudinem abrogatum, ampliùs non obligat. Nec obstat, quòd in fine ipsius dicatur, quòd per nullam contrariam Consuetudinem ei derogari possit, quia, etiam si Lex sit Concilii Generalis, & habeat istud Decretum irritans, non obligat, si non sit usu recepta, aut si sit contraria Consuetudine abrogata. Ita Alexander Consil. 132. volum. 1. Ruinus Consil. 13. num. 27. volum. 2. Rochus in cap. final. de Consuetudine sec. 7. n. 15. Duenna Regul. 144. limit. 2. Roderiquez in Quæst. Regular. quæst. 6. art. 11. & alii apud istos. Ratio est, quia essentiale est Legi, ut sit in bonum, non autem in damnum Communitatis, debetque esse suavis, atque Subditorum fragilitati accomodata. Thomas Delbene, ubi supra num. 3. Talis autem esse non censetur, quando ex iusta causa usu non recipitur, aut legitima in contrarium Consuetudine abrogatur, atque adeò in his casibus non obligat sub mortali.

V. Dicit fortasse aliquis, quòd Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. inquit, debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate, salutare, & convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte indulgentius cum Pœnitente agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem: Ratio ulterior est, quia cum Confessarius sit Judex, debet pœnitentiam proportionare peccato: & sicut malè faceret, qui pro levissima Culpa gravissimam imposeret Pœnitentiam; ita etiam malè faceret, si pro Blasphemia, quæ gravissimum est peccatum, gravissimam non imposeret pœnitentiam.

Respondeo: Concilium non dicit absolute, quòd Confessarius imponat pœnitentiam proportionatam Culpæ, sed prout spiritus, & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate. Quæ verba si-

De Blasphemia. Cap. V. 267

significant Confessarium debere in hoc prudenter, & Spiritu Christi, qui est mitis, & suavis, se gerere, considerata fragilitate, & imperfectione Pœnitentis, nempe illum ita onerare, ut ei onus Salvatoris non grave, sed leve videatur: sic enim gravissimam imponere pœnitentiam non esset salutare, sed damnosum Pœnitenti, ut enim, inquit citatus Thomas Delbene ibidem num. 5. Salus Spiritualis Pœnitentis periculo exponeretur, cum illam pœnitentiam vel non faceret, vel à Confessionibus frequentandis averteretur, vel in desperationem incidere, vel alio modo in pejus rueret. Concilium autem juxta Christi Domini doctrinam vult, ut in hoc Sacramento Pœnitentiæ habeatur ratio Spiritualis Boni Pœnitentis juxta prudens arbitrium Confessarii, & ut non servetur magnus rigor, sed judicetur cum magna misericordia, ne avertantur homines ab usu Sacramenti. Quare in cap. Alligant 26. quæst. 7. dicitur, quod prudens Confessarius debeat potius in mitiorem partem inclinare, & quod melius sit Sacerdotem judicari de nimia misericordia, quam de nimia severitate. *Ubi enim Paterfamilias largus est, dispensator non debet esse teneax. Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus? Vis apparere Sanctus? Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.* Ita S. Joannes Chrysostomus relatus in dicto cap. Alligant: quod etiam notavit S. Gregorius Nazianzenus Orat. 26. circa finem.

VI. Poterit igitur, ut notat Divus Thomas in addition. quæst. 13. art. 4., Confessarius sine Scrupulo imponere pro sua prudentia pœnitentiam levem pro peccatis gravibus, monendo interim Pœnitentem, quod licet melius tractetur, gravissimam tamen pœnitentiam mereatur, ut ex tali monitione sumat occasionem melius penetrandi gravitatem suorum peccatorum, & voluntarias pœnitentias susciplendi. Ita Navarrus cap. 26. num. 19. Silvester V. Confessor 4. quæst. 2. Vivaldus de Satisfactione num. 10. Aegidius de Coninck disp. 10. de Sacramentis dub. 8. de Satisfactione num. 73. & alii communiter.

VII. Ex his infertur, quod Pœnitenti nolenti ex rationabili, & justa causa acceptare gravem pœnitentiam

268 Opusculum Quintum

teneatur Confessarius illam ei minuere in tantum; ut illam acceptet: ita ex Monaldo Sylvester V. *Confessor* 3. quæst. 12. Navarrus cit. cap. 26. num. 20. Et à fortiori debent hoc concedere omnes illi Doctores, qui tenent (an autem probabiliter, alii judicent, cum talis opinio à Suario temeraria, à Vasquez Hæretica, & contra communem à de Lugo reputetur tom. de Pœnitentia disp. 25. sect. 5. num. 68. §. *Tertia Sententia*) qui tenent, inquam, quòd Pœnitens non teneatur acceptare pœnitentiam, paratus in Purgatorio satisfacere: & sunt Sotus, Gabriel, Medina, Navarrus, Armilla, Sylvester, Tabiena, Hostiensis Panormitanus, Cajetanus, alique apud Reginaldum in Praxi Fori Pœnitentialis lib. 7. c. 1. num. 15. & Tamburinum in Methodo Confessionis lib. 4. c. 2. §. 1. num. 7., qui ait, quòd si daretur Pœnitens, qui nollet pœnitentiam acceptare paratus in Purgatorio solvere, non esset ex hoc præcisè censendus indispositus (nisi fortè recusare Pœnitentiam, etiam parvam, esset signum non veri doloris, quod facile potest contingere) nec propter hoc solum esset sine absolutione dimittendus.

VIII. Notandum est hic obiter, multos, & graves Doctores probabiliter censere, quòd possit Pœnitens oneratus pœnitentis (dummodo non sint medicinales, seu præservativæ) se illis exonerare, lucrando Indulgentiam plenariam. Undè Confessarius pro gravibus peccatis levem pœnitentiam injungens poterit Pœnitentem hortari, ut plenariam Indulgentiam lucrari satagat. Ita S. Thomas in in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. Cajetanus in Opusculo de Indulgentiis cap. 7. & in Summa V. *Indulgentia*, sicuti etiam Sylvester eodem V. quæst. 9. Tabiena quæst. 12. Angelus num. 1. Armilla num. 17. Corduba de Indulgentiis quæst. 10. Suarez tom. 4. de Pœnit. disp. 57. sect. 2. Beja p. 1. casu 38. Reginaldus lib. 7. num. 150. Filliucius tom. 1. tract. 8. cap. 8. quæst. 2. num. 175., & alii. Hanc tamen opinionem numquam, vel rarò in praxi deducendam rectè advertit Pater Viva in Explic. 15. Propositionis ab Alexandro VII. Damnatae n. 8.

F I N I S Opusculi de Blasphemia .

OPU.

OPUSCULUM

SEXTUM.

DE VOTO.

C A P. I.

Quid sit Votum, & quot conditiones
requirantur ad illius valorem.

I. **V**otum est promissio voluntaria, & deliberata, facta Deo, de meliori Bono. Dicitur *deliberata*, idest cum perfecto usu Rationis, cum plena advertentia, & notitia obligationis, quam sibi Vovens imponit. Ita Doctores communiter: quare invalida sunt Vota emissa ab eo, qui non habet usum Rationis sufficientem ad peccatum mortale. Item facta in ebrietate, quamvis fuissent antea prævisa, & sic volita in causa; quia cum Voti obligatio sit gravissima, debet esse volita directè, & in se ipsa.

II. Invalida pariter sunt Vota emissa ob metum ad hoc injustè incursum, si metus gravis sit, dummodò quis solùm ex tali metu moveatur ad vovendum: si verò quis in aliquo periculo sibi imminente, vel ab hominibus, vel ab alia causa, verbi gratia, ab infirmitate, voveat, validum est Votum.

III. Nullum pariter est Votum emissum ex errore, si error sit circa substantiam rei promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa motivum formale: verbi gratia, si quis voveat hunc suum Calicem donare Ecclesiæ, credens esse argenteum, & inveniat esse aureum;

reum : vel ingredi aliquod Monasterium , quod putat esse strictæ Observantiæ , & reperit esse indisciplinatum : vel peregrinationem ad Sanctum Sepulchrum , putans distare centum millia passuum , cum distet plusquam octingenta millia : vel si putans Patrem recuperasse sanitatem ; voveat decem aureos pro gratiarum actione , & ille mortuus sit.

IV. Qui voveret , sed nollet se obligare , nulliter voveret : Lessius lib.2. cap.20. dub.1. n.6. ; si verò haberet animum vovendi , & se obligandi , non tamen implendi Votum , validè voveret , sed mortaliter peccaret.

V. Potest fieri Votum implicitè , quando scilicet quis deliberatè vult aliquid , cui necessariò Votum annexum est , ut cum quis vult Ordinem Sacrum , vult etiam Votum in ipso imbitum.

VI. Materia Voti debet esse melior , quàm suum oppositum ; quare non valet Votum de re vana , inutili , imò nec indifferenti , verbi gratia , si quis voveat deambulare , venari , &c. : si tamen res indifferens vel ex fine , vel ex circumstantiis fieret bona , verbi gratia , venari ad capiendam feram pro sustentatione infirmi , tunc Votum valeret.

VII. Multò minùs valet Votum de re mala , verbi gratia , de mentiendo , aut de re moraliter impossibili , ut de non committendo ullo veniali.

VIII. Vovere rem venialiter malam non est , juxta communem Doctorum sententiam , grave peccatum , licet Cajetanus , & Lessius sentiant oppositum : vovere autem rem mortaliter malam , certò est mortale . Ita Busselbaum lib.3. tit.2. c.3. de secundo Præcepto Decal. dub.3. num.3.

IX. Peccat pariter , & invalidè vovet , qui adjungit Voto finem , vel circumstantiam malam , ut qui voveret elemosynam pro vincenda lite injusta , vel pro fornicatione obtinenda , quod Votum includeret Blasphemiam , quia Deus peccata non promovet : Layman lib.4. tit.4. cap.2. num.6.

X. Si verò finis , vel circumstantia mala non se tenent

neat ex parte materiæ, sed ex parte Voventis, verbi gratia, si quis ex impulsu vanæ gloriæ voveat donare Calicem argenteum Ecclesiæ, vel eleemosynam Pauperi; Votum est de re bona, licet conjunctum sit cum vana gloria, quæ est mala: & in hoc casu adest absolutè obligatio illud implendi, non tamen ex illo pravo fine.

XI. Idem dic, si Votum sit de fine bono, conjunctum verò cum causa mala: verbi gratia, si quis voveat Religionem, si evaserit incolumis ex duello; Eleemosynam, si sibi nascatur filius ex adulterio, quod vult committere: Bussiembaum loco citato dub.3. n.6. ex Layman, & Navarro.

XII. Votum Matrimonii regulariter invalidum est, quia ejus oppositum, nempe Cælibatus est quid melius. Dixi regulariter, nam aliquando validè voveri potest Matrimonium: verbi gratia, si sine injuria, vel infamia Sponsæ, vel sine gravi damno Liberorum ab ea susceptorum, non possit quis à Sponsalibus recedere: si valdè Bono publico expediat, &c. addunt aliqui valdè probabiliter, si quis ex propria fragilitate prudenter timeat frequentem lapsum carnis, ac consequenter sit in periculo amittendi æternam Salutem, nisi nubat. Ita Tamburinus in Decalogum lib.3. cap.15. §.3. n.4., licet contrarium sentiant aliqui relati à Bussiembaum loco citato n.9.

C A P. II.

De vi, & obligatione Voti tam absoluti, quàm conditionati.

I. **C**UM Votum sit Lex privata pendens ab intentione Voventis, tantum obligat, quantum Voventis fuit intentio juxtà materiæ quantitatem. Ita Doctores communiter.

II. Qui vovit materiam gravem, regulariter censetur

se

se obligasse sub gravi : si tamen etiam ad illam intendisset solum se obligasse sub veniali , non obligaretur plusquam venialiter.

III. Qui postquam vovit, dolet, se vovisse, non peccat graviter, modò retineat animum implendi Votum : Sa verb. *Votum* num.5.

IV. In materia levi nemo obligatur nisi sub veniali : undè qui vovit quotidie recitare Salutationem Angelicam, vel quid simile, non peccat nisi venialiter, omitendo etiam per totum annum talem recitationem, quia materia unius diei non coalescit cum alia alterius diei. Ita Doctores communiter, quos sequuntur è Societate Jesu Adamus Tannerus 2. 2. disp.4. dub.3., & Hermannus Busselbaum cit. cap.3. dub.4. n.1.

V. Si Pater vovit pro Filio, vel si Communitas aliquid vovit, (ut hlc Florentiæ jejunium Vigilæ Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ Virginis) & Filius, & Posterius non consenserunt in illud Votum, non tenentur ad illam materiam ex Voto, sed aliquando vi Pacti, Statuti, vel longæ Consuetudinis : undè Canones, qui indicant, Filium obligari ad Religionem, quam Pater pro ipso vovit, intelligendi sunt, quando Filius Patris Votum ratificavit : Layman loco cit. cap.5. n.6.

VI. Quando quis vovet factum alterius, ad aliud non obligatur, nisi ad curandum, ut ille faciat, si velit, id, quod ipse vovit : verbi gratia, si Pater vovit Religionem, vel peregrinationem pro Filio, tenetur suppeditare ipsi necessariam pecuniam, ut per se non stet, quominus Votum Filius adimplere possit, si velit. Ita Doctores communiter apud Sanchez tom.1. in Decalogum lib.4.

VII. Quando constat de Voto, & dubitatur, an vovens habuerit animum se obligandi, possessio stat pro Voto, & Vovens ad illud obligatur : si verò dubitatur de ipso Voto, an fuerit emissum nec ne, debet fieri interpretatio juxta proprietatem verborum, quibus usus fuit, & secundum quod ea verba solent communiter accipi. Ita cum communi Andrææ Mendo in Epitome verb. *Votum* num.2.

Vo-

De Voto. Cap. II. 273

VIII. Votum personale cessat, si Vovens non possit per se illud implere; non cessat autem Votum reale, sed debet impleri etiam per alium, si possit.

IX. Infirmus, qui dicit: *si convalesco, volo Religionem ingredi*, non emittit Votum, sed solum ostendit propositum, quod ex communi Doctorum sententia non est per se obligatorium, saltē sub mortali.

X. Nullum est Votum factum sub conditione impossibili, vel turpi, quæ se habet, ut finis Voti: verbi gratia, si voveas Religionem, si volabis, aut si injustam litem vinctes: si verò conditio turpis non sit finis, sed mera occasio Voti, verbi gratia, si aliquod grave delictum perpetravero, voveo Religionem, tunc Votum tenet. Ita Doctores supra citati.

XI. Vovens sub conditione pendente à propria voluntate, verbi gratia, se daturum Ecclesiæ Virginis Lauretanæ Calicem argenteum, si quando iverit Lauretum; non peccat impediendo conditionem, verbi gratia, non eundo Lauretum; quia ad adimplendam eam conditionem non se obligavit, & ea non impleta non tenetur ad Votum.

XII. Similiter certò probabile est, non teneri ad Votum, quando conditio pendet ab alterius voluntate, & ille impedit, etiam vi, aut dolo, ne alter illam conditionem adimpleat, licet peccet inferendo vim, aut dolum. Ita Major in 4. dist. 88. quæst. 1. Filliucius cap. 6. de Voto num. 158. Layman, Suarez, & alii citati à Mendo in Epitome verb. Votum n. 57.; licet ipse probabilius putet oppositum, quòd scilicet teneatur ad Votum, non modò quando vi, aut dolo, sed etiam quomodocumque impediatur. Alii verò censent nec peccare, nec teneri ad Votum, si impediatur precibus, & suasionibus; quia quærere modo licito, se non obligari ad Votum, non est peccatum, secus verò quærere modo illicito. Ita Felix Potestà loco supra citato n. 1796.

XIII. Vota, in quibus tempus præfigitur, verbi gratia, jejunandi in Adventu, audiendi Missam quovis Sabbatho, sunt implenda eo tempore, nec fatishit in alio,

M m

jeju-

jejunando, verbi gratia, ante Adventum, aut Missam audiendo feria sexta, & transacto tali tempore cessat obligatio. Si verò aliquis voveat hoc pacto, designando tempus ad sollicitandam, non verò ad finiendam obligationem; tunc non cessat obligatio, sed durat, etiam eo tempore transacto: verbi gratia, vovisti dare Eleemosynam intra Mensem, peccas, si intra illum Eleemosynam non tribuas; teneris tamen adhuc eam dare transacto Mense, quia illa designatio temporis apponi communiter solet ad sollicitandam, non ad limitandam, & finiendam obligationem. Si tempus sit hoc pacto præfixum, datur parvitas materiæ in dilatione, verbi gratia, trium vel quatuor dierum. Idem, qui supra.

XIV. Si fiat Votum disjunctivum, cujus una pars sit bona, altera mala, verbi gratia, vel jejunandi, vel furandi, est omnino irritum, quia promissio cadit supra utrumque, ita ut detur locus electioni: in Voto autem non potest dari locus electioni alicujus rei illicitæ. Mendo ubi supra num. 65.

C A P. III.

Varii Casus particulares in materia Voti resolvuntur.

I. **Q**UI partem principalem Voti implere non potest, non tenetur ad accessoriam: verbi gratia, vovisti recitare Rosarium flexis genibus, si non potes recitare, non teneris genua flectere pro illo temporis spatio, quod in Rosarii recitatione insumpisses: Suarez de Voto lib. 2. cap. 2. & 10.

II. Quando vovisti materiam, quæ commodè dividi potest, si non potes implere totum Votum, teneris ad partem, quam potes: ut si vovisti Eleemosynam decem aureorum, & possis tantum dare quinque, ad hos obligaris:

De Voto. Cap. III. 275

garis : Thomas Sanchez in Decalogum lib.4. cap.10. n.7. cum Sylvestro, Navarro, Valentia, & aliis .

III. Si voveris dare Ecclesiæ Calicem, aut Planetam, & horum unum periit, vel tempore, quo vovebas, vel antequam voveres, ad nihil teneris, quia cum Voti tempore altera pars facta sit impossibilis, cum non habeas, quod possis eligere, nullum est Votum : At si post emissum Votum perierit, teneris dare Ecclesiæ vel id, quod superfuit, vel pretium illius, quod periit. Ita cum Bonaccina Pater Mendo loco citato num.68. Si tamen post Votum emissum fecisses electionem ejus rei, quæ periit, verbi gratia, Calicis, dummodò sine tua culpa perierit, non obligareris dare superstitem, scilicet Planetam : quia jam per electionem determinasti rem, quam tradere intendebas Ecclesiæ, ergo si hæc pereat, ad aliud non obligaris.

IV. Qui vovit rem aliquam, non determinando impletionis tempus, tenetur Votum implere, quamprimum commodè poterit, data scilicet occasione, & opportunitate juxta prudens arbitrium : Ledesma putat in Voto Religionis dilationem duorum, vel trium Mensium post datam occasionem, & commoditatem, non esse peccatum mortale : Castropalaus censet esse mortale in hoc casu differre ultra sex Menses : Cajetanus, Navarrus, & alii dicunt, omnia illa Vota, in quibus tempus præfixum non est, posse differri, quamdiù voluerit Vovens, dummodò non sit periculum non adimplendi : Tamburinus lib.3. cap.12. §.3. n.10. existimat, in Voto Religionis considerandam esse ætatem Voventis, nam si ætas sit quadraginta annorum, dilatio trium annorum, esset notabilis, secus verò, si esset sexdecim annorum.

V. Unicum est peccatum, frangere sæpius renovatum Votum de eadem re, quia illa renovatio non constituit aliud Votum, sed est ratificatio illius prioris.

VI. Emittens Votum, accedendi ad Sacram Eucharistiam quolibet Mense, non peccat mortaliter, si etiam sine causa differat Communionem per duos, vel tres dies post elapsum Mensem ; quia etiam sic moraliter accipitur

M m 2 Men-

276 Opusculum Sextum

Mensis, ut colligitur ex Azorio in Institutionibus Moralibus lib. 11. cap. 15.

VII. Qui per comestionem alicujus cibi, vel potionem vini fregit jejunium, quod voverat in pane, & aqua, ad nihil amplius eo die tenetur, quia reddidit sibi impossibile, quod voverat.

VIII. Si vovisti Religionem cum intentione ibi Sacerdotio fungendi, & Religiosi nolint te recipere nisi pro Laico, liberaris Voto, quia supervenit notabilis mutatio in ejus materia.

IX. Cessante fine principali Voti cessat Votum: verbi gratia, si vovisti non adire Domum aliquam particularem; non conversari cum aliqua determinata persona, ut vites periculum incontinentiæ; si totaliter cesset tale periculum, potes domum illam petere, & cum illa persona conversari.

X. Hæres repræsentat personam Defuncti, ac propterea, sicut tenetur solvere alia debita illius, tenetur etiam implere Vota realia ejusdem, non tamen Personalia, quia hæc solum obligant Personam Voventis, & non aliam.

XI. Si quis voveat aliquid sine determinata quantitate, verbi gratia, erogare in Eleemosynas pecuniam, frumentum, &c. potest dare quantitatem, quam pro libito voluerit, dummodò non sit tam parva, ut videatur irritare Votum: Bussenbaum loco citato dub. 4. n. 17.

C A P. IV.

Quot modis tollatur Obligatio Voti,
ubi de Cessatione materiæ, de
Interpretatione, ac de Irritatione
Votorum.

I. **Q**uinque modis tollitur obligatio Voti: Cessatione materiæ, Interpretatione, Irritatione, Dispensatione.

De Voto. Cap. IV. 277

trione, & Commutatione: Ita Tamburinus in Decalogum lib. 3. cap. 16. n. 1. In præfenti autem capitulo de primis tribus agemus, reliquos duos in fequentibus explicandos refervantes.

II. Tollitur itaque Voti obligatio per Ceffationem materiæ, hoc eft quando materia evadit turpis, aut indifferens, vel majoris boni impeditiva, aut phyficè, aut moraliter impoffibilis.

III. Tollitur per Interpretationem, ideft quando Vir in Morali Theologia verfatus judicat in his, vel illis circumftantiis Votum non obligare: Ita Mendo in Epitome verb. *Votum* num. 10.

IV. Tollitur denique per Irritationem, hoc eft quando Votum ab eo, cui perfona, vel res eft fubjecta, annullatur: fi hoc fiat ab eo, cui fubjecta eft perfona, dicitur irritatio directa, & Votum directè irritatum nunquam revivifcit: fi verò fiat ab eo, cui non eft fubjecta perfona, fed res, dicitur irritatio indirecta: & in hoc cafu obligatio Voti aliquandò tantùm fufpenditur, ut ex dicendis conflabit. Ad hoc autem ut Votum irritari poffit, debet fubjectio Voventis effe perfecta: Ita Mendo ubi fupra num. 9.

V. Poffunt ergo irritare vota Pater, & hoc deficiente, Avus Paternus, atque his deficientibus, Mater refpectu Filiorum; Vir Vota Uxoris, & Uxor Viri; Summus Pontifex, Generales, Provinciales, Abbates, Priores, Guardiani, Præfidentes, & alii Religionum Superiores locales Vota Religioforum: denique Domini vota Servorum.

VI. Pater irritare poteft omnia Vota, etiam Caftitatis perpetuæ, & Religionis, emiffa à Filiis ante pubertatem, quia tacitè ineft in ipsis conditio, fi Pater non irritaverit: & hoc facere poteft etiam, quando Filius, qui impubes vovit, eft adeptus pubertatem, dummodò hic ea Vota poft pubertatem non confirmaverit.

VII. Filiorum item puberum poteft Pater irritare omnia Vota realia, quæ patriæ poteftati repugnant, qualia funt, quæ Familiam perturbant, ut longa peregrinatio,
nimia

nimia jejunia, ex quibus probabiliter timentur infirmitates obventuræ, & similia, dummodò tamen Filii adhuc sint sub patria potestate. Vota verò puberum non præjudicantia patriæ potestati nequit Pater irritare, quia in his Filius est sui juris.

VIII. Quòd si Pater Filio impuberi facultatem vendendi concefferit, adhuc poterit illius Vota irritare, quia illa facultas intelligitur concessa sine præjudicio proprii juris; & hoc verum est, quamvis promississet Filio non irritare, licèt quidam putent, quòd tunc irritando peccaret mortaliter, sed meliùs tenet Castropalaus peccare solum venialiter contra Fidelitatem, quia hæc tantum virtus in hoc casu violatur.

IX. Mater, etiam mortuo Patre, nequit irritare vota Filiorum, nisi sit ipsorum tutrix, aut curatrix, quia Filii non sunt in potestate Matris. Oppositum etiam probabiliter docent Sayrus in Clavi Regia Sacerdotum lib. 6. cap. 10. in fine, Emmanuel Sa in Summa expurgata verb. *Voti irritatio* n. 1. Azorius, Lopez, Navarrus, & alii apud istos, quando non adsint Tutores, aut Curatores Filiorum.

X. Dominus potest irritare ea tantum Vota Servorum, quæ ejus servitio præjudicant; undè non potest irritare Vota emissa tempore Servitutis, sed implenda post Servitutem: quæ verò emisit servus ante servitutem, nequit Dominus irritare, sed dumtaxat suspendere quantum ad ea, quæ ejus Servitio obsunt.

XI. Maritus potest irritare Vota Uxoris emissa tempore subjectionis, si ipsius juri præjudicent: Ita Doctores communiter. Imò probabiliter docet Sanchez, posse irritare omnia etiam sibi non præjudicialia, propter totalem subjectionem Uxoris, quia censentur emissa cum ea conditione, si Vir non irritaverit. Excipe Votum Religionis, si emittatur ab Uxore tempore, quo potest illud implere, invito Viro, verbi gratia, infra primum bimestre, nondum consummato Matrimonio: sicuti etiam si Vir adulterium commisit, quia in hoc casu subiecta non est Viro. Ita Doctores communiter.

Uxor

De Blasphemia. Cap. IV. 279

XII. Uxor directè vota Mariti irritare nequit, quia Maritus quoad voluntatem non est Uxori subiectus, non enim Uxor Viri sed Vir Uxoris est caput: potest tamen irritare indirectè, scilicet quoad materiam promissam, si hæc sibi, vel statui Matrimoniali præjudicet: talis autem irritatio indirectè non tollit absolutè Votum, sed suspendit, undè mortua Uxore, Vir obligaretur ad Votum.

XIII. Si quis voveat ante pubertatem, & postea non ratificet Votum, potest Pater illud Votum irritare: at si ratificet post pubertatem, nequit Pater amplius irritare. Dubitatur autem, an censeatur ratificare Votum, si illud post pubertatem servet, aut formet intentionem servandi. Ad hoc respondeo talem observantiam, & intentionem, non sufficere, ut dicatur ratificasse, & confirmasse Votum; sed requiri, ut denuò voveat, vel expressè intendat confirmare Votum jam emissum. Ita Leander de SS. Sacramento tom. 2. tr. 1. disp. 16. quæst. 77. ubi citat Suarium Navarrum, Cajetanum, Lellium, & alios.

XIV. Putavit Raphael de la Torre 2. 2. quæst. 88. art. 9. disputatione 1. num. 6. in Patre, Viro, & quovis alio Superiore requiri ad validam Votorum irritationem, ut cognoscat in specie Votum emissum: communis tamen, & verior sententia est, hoc non requiri, sed sufficere si dicat, *irrito quæcumque vota à te emissæ de materia mihi subiecta*. Ita Basilii Pontius Augustinianus lib. 10. de Matrimonio cap. 17. §. 2. num. 22. Tamburinus in Decalogum lib. 3. cap. 10. §. 3. num. 1. ratio est, quia qui habet potestatem irritandi Votum, potest etiam sine causa irritare, ergo non requiritur specialis cognitio. Non sic dicendum de Dispensante, aut Commutante, quia nequeunt id facere nisi cum causa, ac proindè requiritur, ut cognoscant speciatim Votum, ut scire possint, an habeant justam causam dispensandi, vel commutandi, necne.

XV. Quid verò dicendum, si tam Vir, quam Uxor ex mutuo consensu Castitatem voveant, poterunt ne vicissim validè sibi hanc obligationem remittere, & Votum irritare?

Re-

280 Opusculum Sextum

Respondeo: Negat ab eis posse fieri Sanchez, cui subscribit Præpositus, si quæstio intelligatur de licita remissione obligationis, quam putat fieri non posse sine peccato saltem veniali inconstantiae: at si sermo sit de valida, censet probabiliter idem Præpositus valere talem remissionem, quia per mutuum consensum in Votum Castitatis neuter ademit sibi potestatem irritandi Votum alterius: huic sententiæ adhæret etiam Diana p. 4. tr. 4. resol. 110. cum aliis.

C A P. V.

De Dispensatione in Votis .

I. Dispensatio Voti est relaxatio, qua tollitur vinculum ejusdem per potestatem a Christo Domino relictam Ecclesiæ; undè ad dispensandum requiritur in Dispensante Ecclesiastica Jurisdictio: quare Vovens, qui intendit ita vovere, ut suum Votum sit indispensabile, non redditur per hoc incapax dispensationis, quia nullus Subditus coarctare potest Superioris Jurisdictionem.

II. Habet potestatem dispensandi in Votis Summus Pontifex pro toto Mundo: Episcopus in sua Diœcesi, exceptis tamen quinque Votis Papæ reservatis, quæ sunt Religionis, Castitatis perpetuæ, & trium peregrinationum, eundi videlicet devotionis causa Romam, Jerusalem, & Compostellam: Superiores Regulares exempti habent hanc potestatem respectu suorum Religiosorum, & Novitiorum, etiam circa Vota, quæ in Novitiatu, vel in Sæculo emiserunt: denique simplices Sacerdotes, & Parochi secundum concessionem tantum sibi à suis Superioribus factam; quod idem valet de Confessariis Ordinum Mendicantium. Ita ex Lessio, Suarez, Layman, & Bonaccina, tradit Busselbaum lib. 3. tr. 2. cap. 3. dub. 8.

III. Ad dispensandum iusta causa requiritur, ut est Bonum Ecclesiæ, vel Reipublicæ, Notabilis difficultas in obser-

observatione Voti, levitas, & facilitas, ex qua processit Votum, &c. undè sine iusta causa invalida est dispensatio, cum Deus non approbet solutionem Voti temerè, & sine rationabili motivo factam. Ita ex S. Thoma, Soto, Suarrio, & Navarro Tamburinus in Decalogum lib. 3, cap. 16. §. 4.

IV. In Votis Summo Pontifici reservatis potest aliquandò Episcopus dispensare: Primò, cum Voti valor est dubius; Secundò si Votum emissum sit ex metu etiam levi illato ab extrinseco; Tertiò in gravi necessitate, si Pontifex adiri non possit; Quartò in Voto disjunctivo materiæ partim Reservatæ, partim non Reservatæ, si pars Reservata adhuc non sit electa, cum possit eligi non Reservata: item si materia non Reservata effecta sit impossibilis, nam tunc tale Votum ex natura sua non obligat ad Reservatam; Quintò, quando Pontifex commutavit materiam Reservatam in non Reservatam; Sextò, quando Vovens intendit se obligare solum ad culpam venialem, item in Voto ad tempus, [dummodò non sit ad centum annos, hoc enim reputatur perpetuum] quia talia Vota sunt imperfecta; Septimò potest Episcopus dispensare in Voto vovendi Castitatem, quia hoc non est Votum Castitatis: idem dicendum in Votis Castitatis partialis, ut non nubendi, non fornicandi, & similibus; Octavò, potest etiam Episcopus dispensare cum eo, qui post Votum Castitatis nubit, ut possit, non obstante Voto, petere debitum: dixi *petere*, quia illud reddere jam tenetur; Nonò potest etiam cum Successoribus eorum, qui emiserunt Votum, quia Successores non tenentur ex Voto, sed ex præcepto, vel consuetudine, in quibus Episcopus habet potestatem, sicut in suis præceptis; Decimò in Voto facto in gratiam alterius, si hic nondum acceptaverit; quia post acceptationem nequit dispensare sine consensu illius, qui jus acquisivit; Undecimò in Voto ingrediendi Religionem strictiorem dispensare potest, ut Vovens ingrediatur minus strictam, quia hoc non pertinet ad substantiam Voti: idem dic in circumstantiis Voti, verbi gratia ut eat in curru Romam ille, qui

Nn

qui

qui voverat pedester ire: similiter in Voto eundi Romam non causa visitandi Limina Apostolorum, sed ut osculetur pedes Pontificis; Duodecimò in Votis conditionalibus, etiam post impletam conditionem, verbi gratia illius, qui vovit ire Romam, si prosperè liti finem imponat, &c. nam cum Vovens feratur affectu non ad rem importatam in materia, quæ vovetur, sed ad importatam in conditione, Votum est imperfectum. Idem valet in Votis pœnalibus, nam etiam posito delicto potest Episcopus dispensare, ne proficiscatur Romam, &c. quia cum in suo principio hoc Votum non fuerit perfectum, non cadit sub Reservationem, quæ cum non sit favorabilis, non est amplianda; Decimotertiò, quando dubium est, an Votum sit reservatum, Reservatio enim ad Vota tantum certa extenditur; Decimoquartò in Voto Religionis non approbatæ, quia verè Religio non est; Decimoquintò in Voto Religionis, & Castitatis ad duos, vel tres annos, cum hæc non sint Vota perfecta Religionis, & Castitatis, undè & reservationi Pontificiæ non subjaceant. Ita colligitur ex Sanchez in Decalogum tom. 1. lib. 4. de Voto.

C A P. VI.

De Votorum Commutatione .

I. **C**ommutatio Voti est substitutio alterius operis honesti loco ejus, quod per Votum promissum erat sub eadem obligatione.

II. Potest quilibet commutare suum Votum in materie evidenter meliorem, quia sic non frangit promissionem, sed in rem meliorem, & Deo magis gratam commutat. Potest etiam quilibet commutare in materiam æqualem, si æqualitas sit evidens; quia tamen rarissimè constat de tali evidentiâ, propterea communis sententia est non posse Votentem suum Votum commutare in æquale. Ita Suarez, Bardi, aliq. quos citat; Andreas Mendo in Tract. de Bulla Cruciatæ disp. 26. num. 38. Qui-

De Voto. Cap. VI. 283

III. Quicumque habet potestatem dispensandi, cum in hoc non includatur potestas dispensandi potest etiam commutare Votum in minus, iungendo potestatem dispensandi cum potestate commutandi: si enim per dispensationem posset omnino auferre Votum, multò magis ipsum poterit in minus commutare. Mendo in Epitome v. *Votum* num. 28. E' contrario verò, qui habet potestatem commutandi, non potest commutare in minus: *Æqualitas* autem materiæ non est scrupulosè æstimanda, sed secundum Hominis prudentis arbitrium. Mendo ubi supra.

IV. Si materia, in qua commutatum est Votum, fiat impossibilis, vel indifferens, non tenetur ille redire ad prius Votum, quia obligatio illius fuit extincta per commutationem: onus quippè observandi Votum transiit in materiam commutatam: Bussenbaum cum aliis lib. 3. tr. 2. de Secundo Præcepto Decalogi cap. 3. dub. 7. in fine.

V. Quando conceditur facultas in Jubilæo commutandi Vota, commutari possunt etiam illa, quæ durante Jubilæo emissæ sunt; quia in privilegiis verba indefinita, & generalia extenduntur, quantum fieri potest, salva verborum significatione: cum autem in Jubilæo non restringatur commutandi facultas ad ea tantùm Vota, quæ ante Jubilæum fuerunt emissæ, sequitur posse etiam ea commutari, quæ durante Jubilæo facta fuerint. Ita docet ex Navarro, & aliis Andræas Mendo ubi supra num. 37.

VI. Votum sibi in melius, vel, secundum probabilem opinionem, in æquale commutans non eget iusta causa, sed sufficit ejus voluntas: ita Villalobos, & alii contra Layman: ratio est, quia ponit id, quod æquè gratum est Deo; ergo sine ulla causa potest hoc facere. Quando autem ab habente potestatem in minus commutatur, requiritur iusta causa, quæ sufficiens erit ex Lessio lib. 2. cap. 40. dub. 11. n. 96., si res subrogata suaviùs, hilariùsq. implenda acceptetur: juxtà verò Sanchez apud Dainam p. 2. tr. 2. Miscellan. resol. 8. erit causa sufficiens sola petitio Voventis.

VII. Dubitari solet, an sit valida dispensatio, vel commutatio facta ab habente potestatem, quando hic putat adesse causam dispensandi, vel commutandi, cum re vera

284 Opusculum Sextum

non adfit: Respondeo: negat Castropalaus tom. 3. tr. 15. disp. 2. punct. 9. num. 4. sed probabilius affirmant Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 17. num. 119. Trullenck in Decalogum tom. 1. lib. 2. dub. 33. num. 24., & Sanchez apud Dianam p. 6. tr. 7. resol. 23., quia sic exigit recta Ecclesiæ administratio; si enim aliter esset, semper posset tum Vovens, tum Commutans angidubio, & scrupulo, an extiterit causa legitima dispensandi, vel commutandi, nec ne.

VIII. Quæres, an qui vovit non ludere, possit dispensari ab habente potestatem dispensandi in Votis?

Respondeo: S. Pius V. requisitus, ut in tali Voto dispensaret, noluit dispensare, dicens non adesse causam dispensandi in hoc Voto, ut refert Lopez p. 2. cap. 35. quæst. 7. nihilominus posse etiam in hoc Voto dispensari, vel fieri commutationem ex iusta causa, qualis esset subtractio occasionis peccandi in illo, qui ludendo contra Votum sæpissimè graviter peccaret propter consuetudinem ludendi, est communis sententia, quam docet cum Bonaccina Diana p. 7. tr. 9. resol. 55. in tantum autem S. Pontifex Pius noluit dispensare, quia ludens non adducebat pro causa nisi magnum desiderium ludendi, quod certè non videtur sufficere ad dispensandum. Ceterum potest in hoc dispensari, vel commutari, sicut in aliis Votis, etiam si Vovens vovisset sub conditione, nisi à Pontifice dispensaretur, quia cum huiusmodi Votum ex natura sua non sit de Reservatis Pontifici, non potest Vovens Episcopo, & aliis jurisdictionem, & potestatem in eo dispensandi auferre. Ita Trullenck in Decalogum tom. 1. lib. 2. cap. 11. dub. 5., & Diana p. 7. tr. 9. resol. 59.

IX. Inquires deniq., an qui voluntariè, vel ex oblivione non petit tempore Jubilæi commutationem Voti, possit illam post transactum Jubilæum obtinere, si fecit omnia opera in Jubilæo præscripta.

Respondeo: negant Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. cap. 16. Bonac. in Decalogum disp. 4. quæst. 2. punct. 7. §. 3. Filliuccius tom. 2. tr. 26. cap. 10. num. 30., & alii. Probabilius tamen affirmativè respondent Sayrus in Cla-

De Voto. Cap. VI. 285

Clavi Regia lib. 6. cap. 12. num. 17. Henriquez in Summa lib. 7. de Indulg. cap. 11. num. 4. Lessius lib. 2. c. 40. dub. 16. num. 109. in ultima editione, Diana p. 2. tr. 16. resol. 9. & alii: ratio est, quia quamvis opera in Jubilæo injuncta alligentur tempori in eo designato, privilegium tamen, ut quis absolvatur à Reservatis, ut dispensentur, vel commutentur illi Vota usq. ad tempus Jubilæi emissæ, non est alligatum certo tempori, ut patet ex Bulla cujusdam Jubilæi apud Dianam ubi supra, in qua sine ulla temporis limitatione sic habetur: *Concedimus, ut possint pro una vice tantum idoneos Presbiteros approbatos eligere, qui, eorum Confessionibus diligenter auditis, licitè valeant ipsos absolvere, nec non, & Vota commutare.* Quando igitur facultas absolvendi, & commutandi Vota in Jubilæis expressè non restringitur ad tempus, quo durat Jubilæum, poterit exerceri etiam extra tempora ipsius circa casus, & Vota, quæ tempore Jubilæi habebat Pœnitens.

X. Hic obiter adverto, quòd si quis intendens lucrari Jubilæum absolutionem à Reservatis, vel commutationem Votorum obtinuit initio Jubilæi, & deindè, mutata voluntate, non fecit opera præscripta, nec lucratus est Jubilæum, securus est in Conscientia ab illis peccatis, & Votis; quia Summus Pontifex in Jubilæo nulla conditione appositâ absolutè concedit potestatem absolvendi à Reservatis, & commutandi Vota; ergo cum semel legitime hæc facta fuerint, absurdum est dicere, non obtento postea Jubilæo, peccata absoluta, & Vota extincta reviviscere. Ita contra Nugnum, & Torre Diana p. 2. tr. 16. resol. 10. ubi pro se citat Suarez, Bonaccinam, Sanchez, Filliuccium, Molfesum, & alios.

F I N I S

Opusculi de Voto.

OPU-

OPUSCULUM SEPTIMUM.

DE FAMA, EJUSQUE RESTITUTIONE.

C A P. I.

Quid sit Fama, & quanti facienda.

I. **F**ama à fando dicta est, quia est id, quod fando vulgatur: & quoniam loquendo vulgari potest aliquid tum de re, seu aliquo negotio, tum de Homine, propterea illam, ut ad utrumque communis est, describit Speculator Tit. de notitia Criminum, *est vehemens Vulgi, & majoris partis opinio rei, de qua queritur, consentiens, & consonans*. Quatenus verò ad Hominis laudem tantum spectat, & in bonam partem accipitur, describi potest communis extimatio de alterius excellentia, seu multorum existimatio de vita, & moribus alterius. Undè patet, quòd Fama principaliter consistit in opinione Dignitatis, seu Virtutis, & Sapientiæ alterius, per quam præcipuè laude dignus est Homo.

II. Differt Fama ab Honore, quia Honor est externa testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ; tunc enim aliquem honoramus, quandò externis signis nos ipsos illi submittimus, testificando opinionem, quam interius habemus de ipsius virtute. Undè Azorius in Explicatione quarti Præcepti Decalogi dicit, quòd Honor est reverentia, quæ impenditur alicui in testimonium virtutis, vel dignitatis, vel potestatis, vel alicujus alterius excellentiæ.

III. Differt tamen Honor à Reverentia, quia hæc à
ver-

verbo *revereor* derivata est quidam Honor, qui verendo, seu quodammodo pavendo alteri exhibetur .

IV. Famam inter res temporales esse bonum præstantissimum docent communissimè Theologi cum D. Thoma 2.2. quæst. 73. art. 2. ubi ait : *Inter res temporales videtur Fama esse pretiosior, per cujus defectum impeditur homo a multis bene agendis, propter quod dicitur Ecclesiastici 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi, & magni* : Et ibidem art. 3. *Fama præeminet divitiis, eo quòd propinquior est spiritualibus bonis* : undè dicitur Proverbiorum 22., *melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ* ; ratio est, quia bona Fama est per se medium reddens Hominem idoneum ad officia humana, ad se præservandum à peccatis, & ad juvandos alios, ne scandalizentur, & ne malum exemplum ad peccandum assument ; imò potius excitentur ad sectandam Virtutem, & ad fugienda vitia, quod non competit divitiis, quæ potius ad malum alliciunt ; & si fortè Bonum aliquod causent, id quodammodò per accidens præstant, undè Christus Dominus eas assimilavit spinis, quæ exortæ suffocaverunt triticum Divini Verbi ; ergò Fama præeminet divitiis .

V. Imò non defuere, qui putaverint bonam Famam præeminere Bono vitæ ; quibus favere visus est Apostolus dicens : *malo mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet* . Et hoc videtur iudicium plurimorum, qui potius esse sine vita, quàm sine Fama cupiunt .

VI. Communis nihilominùs, & vera sententia est, quòd licèt fama sit Bonum valdè affine Bono vitæ, est tamen vita Bonum superioris ordinis ad Famam, cum Fama sit Homini Bonum extrinsecum, & accidentale, vita verò intrinsecum, & essentialè : Fama autem, de qua loquebatur Apostolus, non erat nuda Fama, sed hæc ut conjuncta cum ministerio Apostolatus, quod ministerium, si per malam Famam vituperatum fuisset, valdè inutile ad Dei gloriam, & Proximorum salutem promovendam redditum fuisset : cum id autem desiderare debeamus, ut deficiat potius nostra vita, quàm aptitudo ad Dei servitium, &

288 Opusculum Septimum

& ad salutem Proximi promovendam ; propterea rectè cupiebat Apostolus mori potiùs, quàm per infamiam fieri ineptus ad tam excellens opus, ad quod fuerat à Deo assumptus .

VII. Hinc tamen colligi potest Primò, quòd bona Fama eorum Hominum, qui bono publico profunt, vel privato salutis Proximorum commodo sunt addicti, debet pluris, vel saltem tanti, quanti vita æstimari .

VIII. Colligitur Secundò, diversi ponderis, & pretii esse famam unius, ac alterius, nam cum bonitas, & æstimationabilitas mediorum mensuretur à bonitate, & æstimationabilitate finis, ad quem ordinantur, & cum Fama medium sit ad Hominis bona, tum temporalia, tum spiritualia promovenda, eò æstimabilior est Fama, quòd majus est Bonum, ad quod promovendum est ordinata, & applicata : cum ergò fiat, ut quidam sibi solis in Republica vacent, quidam verò etiam aliorum regimini, & salutis consulere debeant, quod finè bona Fama vix facere possunt, sequitur proinde, ut horum Fama sit longè æstimabilior, quàm Fama illorum : quare cæteris paribus pretiosior est regulariter Fama Nobilium, quam Plebejorum hominum, Dominorum, quàm Servorum, Patrisfamiliàs, quàm Domesticorum, Principis, quàm Subditorum, Sacerdotum, quàm Secularium, & Prælatorum Ecclesiæ, quàm aliorum Hominum .

IX. Colligitur Tertiò, quòd sicut in furto, & quavis injusta læsione fortunarum, eò gravius est peccatum, quòd gravior est materia, quam quis injustè aufert, quòd gravius est damnum, quod quis alio infert ; ità in læsione Famæ eò gravior erit culpa, quòd pretiosior est Fama, quæ læditur, & quòd majus est damnum, quod aliis ex ea læsione resultat .

X. Quare ad dignoscendam enormitatem criminis, ejus, qui Famam alienam lædit, inspicienda est non solum injustitia, quæ contra ipsum, tamquam Personam privatam committitur ; sed etiam attendenda sunt damna, quæ Bono publico, tum temporali, tum spirituali aliorum inferuntur : nam vel illi, apud quos de aliquo detrahitur, sunt homines mali, vel boni : si mali, alacriores redduntur

tur ad malè agendum, & ut experientia docet, exemplo alieni lapsus, suam malitiam tuentur, gaudent alieno dedecore, insultant Proximo, & quia unus cecidit, omnes vituperant: si verò boni sunt, audientes alium cecidisse, ponuntur in magno periculo vitii se tradendi, discunt mala, quæ fortasse potius ignorabant; vel denique vana gloria capti Pharisaico fastu dicunt, *non sumus sicut ceteri Homines*, & ita miserè labuntur. Qui verò crimen suum vulgatum audit, abjecto pudoris fræno, sæpè sæpius in pessima ruit: & qui non infamatus unum, aut alterum admisisset crimen, infamatus ad omnia se applicat: non pauci enim à peccatis abstinere potius timore infamiæ, quàm amore Virtutis, ut ait Plinius lib. 2. ep. 20. *multi Famam, pauci Conscientiam verentur*: & Tiberius apud Tacitum lib. 4. animadvertit, contemptu Famæ contemni Virtutes: & D. Gregorius Nazianzenus cecinit: *Multa vident, quæ se fingunt non cernere, multa Dissimulant audisse Patres, licet auribus hausta, Ne tenerum abrumpat reprehensio dura pudorem, Auxilium Patribus, quo nullum firmitus unquam est; Probra etenim affrontes faciunt, &c.* Quare magnus hic Theologus monebat, ne ostendamus, malam habere opinionem de occultè peccantibus, & hanc reddit rationem, *ne, dissoluto tandem pudore, ad quodvis facinus audaciores reddantur.*

XI. Concluditur ergò, quòd qui occultè peccat, regulariter Deo, & sibi peccat: qui verò Proximum de occulto crimine infamant, peccant Deo, peccant sibi, peccant quamplurimis, tam bonis, quàm malis; peccant ipsi infamato, quem ad peccata multiplicanda impellunt. Undè patet, quàm grave sit detractorum scelus: Quare Paulus ad Rom. 1. d. 30. dicit: *Detractores Deo odibiles*: & Proverb. 24. habetur: *Cum Detractoribus ne commiscearis, quoniam repensè confurget perditio eorum.*

C A P. II.

Quid sit Dubitatio, Suspicio, & Judicium temerarium.

I. **D**ubitatio est Ambiguitas, seu Suspendio mentis, nec assensus, nec dissensus ulli parti præbentis. Si talis Suspendio oriatur ex eo, quod intellectus nullum habeat fundamentum adhærendi alterutri parti, dicitur Dubium negativum: exempli gratia si quis dubitet, an stellarum numerus sit par, aut impar; si verò oriatur ex eo, quod Intellectus habeat rationes hinc inde probabiles, aded tamen æquilibratas, ut in neutram partem inclinet, dicitur Dubium positivum, quod à D. Thoma in 3. dist. 27. appellatur contrariarum rationum æqualitas.

II. Dubium aliud est juris, aliud est facti: Dubium Juris est, quando quis dubitat, an Jus prohibeat, vel præcipiat aliquam actionem: Dubium facti est, cum quis dubitat de facto aliquo, exempli gratia an Petrus occiderit Paulum, an Uxorem duxerit, an adulterium commiserit, &c.

III. Rursus dubium Juris aliud est speculativum, & aliud practicum: Dubium speculativum est, cum quis in genere dubitat, an aliquid facere, exempli gratia ludere, venari, aut iter agere die Festo, sit licitum: Dubium practicum est, cum quis dubitat, an in his determinatè circumstantiis aliquid sit licitum; exempli gratia an sit licitum die Festo Sacrum omittere ad assistendum determinatè huic, vel illo Infirmo.

IV. Suspicio à suspicando dicitur, quod significat, cum nobis videtur cum aliquo timore aspicere ea, de quibus dubitamus: est igitur Suspicio inchoatio quædam, seu debilis assensus inclinans potius ad unam partem cum actuali formidine de oppositam.

Tri-

De Fama . Cap. II. 291

V. Triplex est Suspicio, levis, gravis, seu vehemens, ut violenta. Levis dicitur, quæ ex levibus motivis orta, valdè debilem assensum generat, & multum dubitationis includit: exempli gratia si quis videns Virum, & Fœminam consanguinitate, aut affinitate non conjunctos simul ridere, & se invicem salutare, suspicietur id fieri ex pravo amore inter ipsos; sed de hoc multum dubitet, quia considerat id evenire posse etiam ex animi levitate, vel aliis pluribus causis sibi ignotis; hic dicitur levem Suspicionem habere.

VI. Gravis, seu vehemens Suspicio illa est, quæ orta ex motivis multum probabilibus habet multum assensus, & parum dubitationis: exempli gratia si quis literas amatorias alienæ Uxori misit, imò secundum Sanchez lib. 10. de Matrimonio disp. 12. num. 47. si cum ea in osculis, & amplexibus deprehensus sit, præbent hæc motiva valdè probabile fundamentum, quòd adulterium commiserint, aut committere velint: quia tamen non excluditur aliqua prudens formido de opposito, hæc Suspiciens dicitur habere Suspicionem gravem, seu vehementem.

VII. Violenta, seu gravissima Suspicio est, quæ ex motivis moraliter certis orta omnem ferè dubitationem, & formidinem de opposito excludit: exempli gratia si quis solus cum sola in eodem lecto, vel nudus cum nuda deprehendantur, oritur ex his motivis Suspicio violenta de copula, ut cum multis ibidem docet Sanchez num. 45.

VIII. Judicium deniquè temerarium est firmus, & indubitatus assensus de aliqua re sinè sufficientibus indiciis præstitus: cum enim ad rectitudinem Judicii requiratur certitudo in cognitione causæ; quando ex nullis, aut levibus indiciis de alicujus crimine judicamus (cum talis certitudo desit) temerè judicare dicimur.

C A P. III.

Utrum sit Mortale Dubitare de gravi peccato Proximi?

I. **P**riusquam ad hujus difficultatis solutionem accedamus, prænotandum est, quòd ad Suspiciendum requiruntur majora indicia, quam ad Dubitandum, sicuti etiam majora sunt necessaria ad judicandum, quàm ad Suspiciendum; ita Doctores communiter, quos citat, & sequitur Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 2. num. 1. & 2. His positis dico.

II. Si quis advertens motivum Dubitandi non esse prudens, seu sufficiens, velit nihilominus Dubitare, Proximum esse malum in re gravi, peccabit mortaliter: si autem ex quadam semiplena advertentia, & errore dubitet, peccabit solùm venialiter: ratio est, quia quilibet habet jus, ne alter sibi gravem injuriam inferat; sed quandò sine prudenti motivo dubitatur, quòd sit malus, gravis ipsi inferitur injuria, si fiat cum plena advertentia; levis verò, si cum semiplena advertentia, & ex errore; ergò peccatur mortaliter in primo casu, & venialiter in secundo.

III. Confirmatur, & explicatur hæc ratio, nam ab eo, qui dubitat, Proximum esse malum, Judicatur, quòd Proximi probitas ambigua sit; sed sic Dubitando infirmatur, & minuitur certa possessio, quam Proximus habet de sua probitate; ergò inferitur illi gravis injuria, consequenter mortaliter peccatur. Ita Bannes quæst. 60. art. 3. Salonijs, & Arragonius apud Lessium de Justitia, & Jure lib. 2. cap. 29. dub. 3.

IV. Oppositum nihilominus sustinet cum Molina, Azorio, Cajetano, & alijs Pater Tamburinus in Decalog. lib. 9. cap. 1. à num. 11., cujus ratio est, quia dubium regulari-

De Fama. Cap. III. 293

lariter loquendo (idem dicit de suspitione) in genere iudicii est actus imperfectus, atque adeò non est plenè temerarius, nequè necessariò conjunctus cum contemptu, saltè gravi, Proximi; ergò nec graviter peccaminosus: sicuti etenim cætera peccata ex imperfectione actus sunt tantùm venialia, ita etiam dubium de malo Proximi.

C A P. IV.

Utrùm Suspicio temeraria de gravi peccato Proximi sit moraliter peccaminosa?

I. **Q**uia diximus, quòd Suspicio inclinât potiùs in unam, quàm in aliam partem, ac propterea magis, quàm Dubitatio ad Iudiciũ accedit, ideò de illa aliquantò fusiùs in præsentĩ tractabimus.

II. Suppono itaque esse communem Doctorum Sententiam, teste Azorio apud Layman lib.3. tr. 3. p. 2. cap.2. num.4. quòd Suspiciari, imò & Judicare malum de Proximo, ubi habentur gravia, & sufficientia indicia, nulum sit peccatum, quia respectu ejus, cui talia indicia sunt manifesta, Proximus non habet jus, quòd ille non suspicetur, vel Judicet; ergò Susplicando, aut Judicando, ei injuriam non infert.

III. Quòd autem in hoc casu nequè etiam peccetur contrà Charitatem, probatur: quia Charitas obligat tantùm ad non admittendam malam Suspicionem de Proximo, quandò ita ratio suadet; sed ratio non suadet, quòd, qui gravia mali præbet indicia, non subiaceat Suspicioni, vel Iudicio; ergò qui Suspicatur, vel Judicatur de malo Proximi, quandò de hoc habet gravia, & sufficientia indicia, contrà Charitatem non peccat. Ita Layman ubi supra.

In

IV. In praxi autem tutius, & consultissimum est, etiam in eo casu abstinere à Suspicionem, & Judicio, incertisque rumoribus contrà Proximi Famam nullo modo fidem habere, nisi necessitas, vel magnà utilitas aliud exigat, nam in re tam lubrica facillimum est, ut decipiamur putando esse gravia, vel sufficientia Suspicandi, vel Judicandi indicia, quæ verè talia non sunt.

V. Rufus quia licet certum sit, opus esse ex suo genere mortale, incerti tamen sumus de intentione Operantis, an scilicet opus illud ex ignorantia, indeliberatione, &c. processerit, & consequenter an ille ille mortaliter peccaverit, ut cum communi, & vera Sanctorum Patrum Sententia advertunt D. Augustinus tr. 4. lib. 2. de Sermone Domini in monte cap. 18. & D. Bernardus serm. 40. in Cantic. ad finem dicens: *Cave aliena conversationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius Judex: & si perperam actum quid deprehendas, nec sic judices Proximum: magis autem excusa intentionem, si opus non potes, existima igitur ignorantiam esse, vel casum, vel subreptionem: quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, dicito apud te ipsum: vehemens nimis tentatio fuit; quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?* Sanctus Chrysostomus in illud Apostoli prima Corint. 13. *Charitas non cogitat malum, Charitas non Suspicatur malum de Proximo, & ibid. Theodor: Charitas non cogitat malum, idest ignoscit eis, qui errant, existimans ea non esse facta malo animi proposito.*

VI. Suppono etiam, Suspicionem tunc esse temerariam, cum homo advertens se Suspiciari malum de Proximo, & causam Suspicandi non esse gravem, seu sufficientem, vult nihilominus dare locum Suspicioni. His positis dico.

VII. Suspicio temeraria de gravi malo Proximi, idest per quam graviter læditur bona Proximi opinio, est per se, & ex genere suo peccatum mortale. Ita Arragonius, Salonius, & Bannes, quos refert, licet non sequatur P. Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 2. n. 6. ratio est, quia illud, quod

quod grave damnum per se infert Proximo, est per se, & ex genere suo peccatum mortale; sed hujusmodi Suspicio per se grave damnum infert Proximo, nam quilibet Vir prudens rationabiliter eligeret potius amittere ingentem pecuniæ summam, quàm tali Suspicionem laborare; undè videmus, quòd honesti, & prudentes homines magnoperè contristantur, quando audiunt alios de se graviter Suspiciari; ergò sicut grave damnum infert Proximo, qui furatur ab eo ingentem pecuniæ quantitatem, & proinde mortaliter peccat; ita etiam qui prædicto modo Suspiscatur, peccabit proculdubio mortaliter.

VIII. Confirmatur hæc ratio, quia si aliquis suaderet alteri, ut ex insufficientibus indiciis Suspicaretur grave malum de Proximo, profectò peccaret mortaliter, non ob aliam rationem, nisi quia graviter læderet jus, quod habet Proximus ad Famam; ergò etiam peccabit mortaliter qui ita Suspiscatur.

IX. Adde, quòd qui vult ita Suspiciari graviter contemnit Proximum, qui gravis contemptus nequit esse sine peccato mortali.

X. Deniquè non videtur minor injuria Suspiciari temerè malum gravius de Proximo, quàm temere Judicare minus: exempli gratia non videtur minor injuria Suspiciari, quòd sit Incestuosus, quàm Judicare quòd sit Fornicarius; sed sic temerè judicare est mortale; ergò erit etiam mortale sic temerè Suspiciari. Ita Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 3. num. 21. Arragona in 2.2. D. Thomæ p. 60. concl. 2. & alii plurimi.

XI. Oppositum docuit Cajetanus, & cum ipso quidam alii, inter quos Tamburinus, in Decalog. lib. 9. cap. 1. num. 11. & apud ipsum Azorius, & Molina, qui putant, Suspicionem esse ex genere suo peccatum veniale.

XII. Fundamentum ipsorum est, quia, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 60. art. 3. primus gradus Suspicionis, qui est, quando homo ex levibus indiciis de bonitate alicujus dubitare incipit, est solum peccatum veniale; pertinet enim ad tentationem humanam, sine qua vita ista non ducitur; sed quævis Suspicio continetur sub hoc primo gra-

gradu, nam in nulla Suspicionem adest certum Judicium; cum omnis Suspicio sit cum formidine de opposito; ergo nulla Suspicio est per se peccatum mortale.

XIII. Respondetur, quod D. Thomas primum gradum Suspicionis constituit in eo, quod homo dubitare incipiat, non autem in eo, quod cum plena advertentia, & deliberatione Suspiciari velit, & idem dicit, primum gradum Suspicionis pertinere ad tentationem humanam, si nē qua vita ista non ducitur: quæ verba ostendunt, quod Sanctus Doctor loquitur de illo principio Dubitationis, quod, attenta humana fragilitate, & occasionibus, quæ se identidem præbent, difficilimum est, ut vitetur: Non est autem principium Dubitationis, nequē vitatu difficilis Suspicio illa, qua quis plenē advertens ad grave Proximi malum, & ad levitatem indiciorum, vult nihilominus malē Suspiciari; sed est perfecta Suspicio temeraria, & actus plenæ malitiæ pertinens ad perfectum, & plenum consensum voluntatis, idēque non continetur sub primo gradu Suspicionis, sed sub secundo, quem Sanctus Doctor dicit esse peccatum mortale.

XIV. Nec refert, quod in tali actu adsit formido, & hæsitatio de opposito, nam, ut ibidem advertit Angelicus, in Moralibus ad constituendum secundum gradum Suspicionis, qui est peccatum mortale, non requiritur, ut quis credat, & judicet grave malum de Proximo cum perfecta certitudine; sed satis est, si illud Suspicietur, ita ut Proximo fiat gravis injuria, quod utique contingere in casu nostro manifestum est.

XV. Quæres, quæ nam sint causæ, quibus homo inclinatur ad temerē Suspiciandum de Proximo?

Respondeo: causas temerē Suspiciandi assignat D. Thomas loco citato his verbis: *Contingit temerariæ Suspicionis peccatum ex tribus, uno quidem modo ex hoc, quod aliquis in se ipso malus est, & ex hoc ipso, quasi conscius suæ malitiæ, faciliter de aliis malum opinatur, juxta illud Ecclesiastes 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. Alio modo provenit ex hoc, quod aliquis malē afficitur ad alterum: Cum enim aliquis*
con-

contemnit, vel odit aliquem, aut irascitur, vel invidet ei, ex levisbus signis opinatur malè de ipso, quia unusquisque faciliter credit, quod appetit. Tercio modo provenit ex longa experientia: undè videmus, senes magis ad Suspican- dum pronos esse, quàm Juvenes, quia, ut ait Philosophus in 2. Rhet. multoties experti sunt aliorum defectus.

C A P. V.

Utrum necessitas, vel utilitas propria
sint motiva sufficientia ad licitè
Suspican- dum malum de
Proximo?

I. **H**Ujus dubii resolutio ad eos præcipuè spectat, qui aliis præsumunt, & ratione sui muneris aliorum errores præcavere, & corrigere debent, ut Prælati respectu Subditorum, Patres familiars respectu Domesticorum, &c. Dico itaque si necessitas, vel magna utilitas propria, vel aliena hoc postulent, licitum est Suspiciari suppositivè tamen, & non definitivè, malum de Proximo: ratio est, quia quoties existunt sufficientia mali indicia, ex quo imminet probabile damni periculum, jus habemus à tali periculo nos defendendi, & per consequens eligendi media efficacia ad illud præcavendum; sed unum ex hujusmodi mediis est Suspiciari malum de Proximo, nam per hoc observamus ea, quæ possunt ad nostram defensionem conducere; ergò tunc licitum est Suspiciari. Ità cum communi Doctorum sententia Molina tr. 4. disp. 14. Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 4. in fine, Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 2. num. 4. versu *verumtamen*, &c., qui sapientissimè monet, ut caveant, qui præsumunt, ne Suspiciandi libidine nimii sint in inquirendis aliorum criminibus: ex hoc enim oriuntur in Subditis magnæ perturbationes,

P p odia

odia, animorum alienationes, murmuraciones, discordiæ, &c., quæ non rarò mala sunt longè pejora illis, quæ quis præcavere intendit, ac proindè tunc eos peccare contrà Prudentiæ regulas certum est: quinimò cum hujusmodi per Suspicionem cautio Charitati, & Justitiæ Christianæ adverfetur, ab illa est omninò abstinendum. Verba tanti Doctoris hæc sunt: *Semper tamen caventes ne dum unum malum impedire conantur, alterius majoris mali causa existant, si videlicet plùs jùsto in vitam Subditorum inquirentes nimis Suspiciosi appareant, idèdque animos suorum alienent, & inquietos reddant: vel si Suspiciones suas, aut etiam crimina occulta Subditorum aliis extrè casum necessitatis, aut majoris utilitatis aperientes Famam suorum flocci pendere videantur.*

II. Advertendum tamen est, quòd quandò dicimus, licitum esse in prædictis terminis Suspiciari malum de Proximo, non intelligimus per hoc, quòd liceat Suspiciari, vel Judicare, ipsum esse furem, vel improbum, aut existimandum esse pro tali, sed solùm quòd possumus exteriùs ità nobis cavere, ac consulere, ac si ejus probitas esset dubia: exempli gratia si quempiam ignotum in nostris ædibus reperiamus, possumus ita cavere nostris rebus, ac si ejus probitas esset dubia; ac proindè licebit custodire januas, claudere Scrinia, Observatores ponere, &c. non debemus tamen illum existimare Furem, idèdque superiùs dixi, licere aliquando suspiciari malum de Proximo *suppositivè tamen, & non definitivè*. Quarè monet Lessius loco citato, quòd quamvis Superiores possint ad præcavendum, aut corrigendum ita se gerere cum Subditis, ac si aliquid mali egissent, eosque objurgare, & pœnitentias illis imponere; obligantur tamen in conscientia eòs non habere pro malis, sed eorum facta, & intentionem interiùs apud se excusare, exteriùs verò tam prudenter, & cautè se gerere, ut modum non excedant, eorumque Famam non lædant: sic etenim ibidem ait num. 43. *Cavere tamen debent, ne vel modum excedant, vel illos aliis suspectos reddant, vel de illorum virtute diffidere videantur.*

CAP.

C A P. VI.

An quælibet mora in Suspicionem
temeraria de gravi malo
Proximi sit peccatum
mortale ?

I. **A**D hoc dubium dicendum est, non quamlibet moram, sed illam solam, quæ est perfectè voluntaria, & plenè deliberata, esse peccatum mortale: ratio est, quia peccatum mortale cum sit malum gravissimum (est enim perfectæ aversio à Deo, & conversio ad Creaturas) requirit plenam deliberationem, & perfectum consensum voluntatis; ergo quamdiù hæc non adsunt, non datur peccatum mortale.

II. Quare quamvis intellectus noster formet cogitationes Hæreticas, vel Blasphemias circa Deum, aut temerarias circa Proximum, si tamen voluntas plenè intellectui non consentiat, non datur peccatum mortale, quamvis si aliqua interveniat negligentia in talibus cogitationibus expellendis, vel post imperfectam advertentiam, & semiplenam deliberationem, voluntas imperfectè, & potius per quandam assuefactionem præbeat aliquem imperfectum consensum, aderit culpa venialis. Ita Ludovicus Molina tr. 4. disp. 13. quem citat, & sequitur Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 2. num. 3.

III. Pro timoratis tamen Conscientiis, eorum scilicet, qui à peccato procul abesse desiderant, & satagunt, est certum, & manifestum indicium, eos non consensisse tentationi, & in peccatum non indicisse, si temerarias de Proximo suspensiones, sicuti & alias quaslibet cogitationes illicitas odio habeant, easque in intellectu permanere nolint. Quare qui non est propensus ad inquirendam

300 Opusculum Septimum

aliorum vitam, & mores, regulariter timere non debet, se indicisse in mortale, quamvis aliquantulum moratus sit in aliqua Suspicionem de malo Proximi. Ita Layman loco citato num. 3. & Arragona sect. 6. de Judicio art. 3. versu *Est tamen, &c.*

IV. E' contra verò ille, qui est facilis aliorum vitæ censor, si dubius est, an malæ Suspicioni, aut Judicio Temerario consenserit, semper timere debet, se peccasse mortaliter, quia est valdè probabile, quòd qui nihili facit aliorum Famam, in pravis Suspicionibus, ac Temerariis Judiciis consenserit. Undè tales Personæ, ut rectè notat idem Arragonius loco citato, ut plurimum sunt in malo statu, cum scientes, & volentes se exponant probabili periculo temerè Suspiciendi, & Judicandi de Proximo: illum autem, qui se exponit probabili periculo peccandi lethaliter, graviter quoquè peccare docent communiter Doctores, & nos, Deo favente, probabilius in Opusculo de Occasione proximà peccandi.

C A P. VII.

An Judicium Temerarium sit peccatum mortale?

I. **D**iximus suprà Cap. 2. num. 8. tunc Judicium dici, & esse Temerarium, quandò ex levibus, & insufficientibus indiciis malum de Proximo Judicamus: nam si Judicemus ex indiciis sufficientibus, tunc Judicium non est Temerarium, sed rationale: exempli gratia si videam aliquem frequenter nocturno tempore ad lupanar pergere, & Judicem esse Fornicarium, non Judico temerè, sed cum valdè probabili fundamento, atque adeò rationabiliter. Hoc posito.

II. Dico Judicium Temerarium de gravi malo Proximi si formetur cum plena advertentia, est peccatum mortale

tale contrà Justitiam: ratio est, quia quotiescumque gravis injuria irrogatur Proximo, committitur peccatum mortale contrà Justitiam; sed formando Judicium Temerarium de gravi malo Proximo irrogatur ipsi gravis injuria, nam Proximus habet jus, ne sine justa causa improbus existimetur; ergò committitur peccatum mortale.

III. Adde, quòd sicut graviter læditur jus Proximi, quandò ipsi falsum crimen imponitur, ita etiam quandò in materia gravi de ipso temerè Judicatur, cum Judicare grave malum de Proximo sine causa perindè sit, ac illi falsum crimen imponere; undè sicut graviter peccatur in primo casu, ita etiam in secundo.

IV. Confirmatur, quia SS. Patres communiter docent, quòd Matthæi 7. & Lucæ 6. dum Dominus dicit: *Nolite Judicare, & non Judicabimini, &c. nolite condemnare, & non condemnabimini*, prohibet inter cetera Judicium Temerarium, & condemnationem minatur illis, qui sic Judicant, sed quandò Sacra Scriptura minatur condemnationem pro aliquo scelere, evidens argumentum est (ut communiter docent Doctores) illud esse peccatum mortale; ergò Judicium Temerarium est peccatum mortale.

V. Insuper addendum, quòd ex Judicio Temerario gravia mala sequuntur, præsertim si exteriùs manifestetur, & licèt in animo retineatur, extinguit tamen bonam Proximi opinionem, bonamque Famam, parit contemptum, & Charitatem impedit.

VI. Colligitur deniquè hujus peccati malitia ex eo, quòd Homo sic Judicando sibi quodammodo usurpat Judicium Dei, cujus solius est de occultis Judicare; ita cum communi Lessius lib. 2. de Justitia, & Jure cap. 29. dub. 2. num. 12.

C A P. VIII.

An Judicium Temerarium distinguatur
Specie à Detractione , ità ut sit
tamquam quid diversum in
Confessione explicandum ?

I. **R**espondeo , juxta aliquos Doctores , Judicium Temerarium , & Detractionem esse ejusdem infimæ Speciei , ac proinde non esse necessarium in Confessione explicare , an quis læserit Famam alterius per Judicium Temerarium , aut per Detractionem . Ratio ipsorum est , quia ejusdem Speciei infimæ in genere moris sunt illi actus , qui nec obiecto , nec motivo , nec fine differunt ; sed Judicium Temerarium , & Detractio sunt hujusmodi , non enim differunt obiecto , quia bona existimatio , seu opinio de excellentia Proximi , quæ denigratur , & amittitur apud temerè Judicantem , est ejusdem Speciei cum illa , quæ læditur per Detractionem , nec differunt fine , quia tam Judicium Temerarium , quàm Detractio ejusdem virtuti , scilicet Justitiæ , opponuntur , nequè differunt motivo , cum hæc diversitas motivi non sit assignabilis ; ergò sunt ejusdem infimæ Speciei in genere moris .

II. Quare sicuti , per se loquendo , qui detrahit alicui non est necesse , ut explicet in Confessione , an detraxerit apud Petrum , Paulum , aut Franciscum , sed satis est , si dicat , se detraxisse in re gravi de Proximo , seu læsisse Famam Proximi ; ità si Judicio Temerario læsit apud se ipsum , non erit necesse in Confessione dicere , se læsisse Famam alienam Judicio Temerario , sed satis erit , si dicat se infamasse Proximum . Ità Joannes Sanches in Selectis disp. 5. num. 10. , & alii apud Moyam in Selectis tr. 3. disp. 3. quæst. 3. cap. 14. num. 122.

III. Hic

III. Hic tamen oppositum docet ibidem num. 124. cum aliis, quorum fundamentum est, quia sicuti Rapina, & Furtum distinguuntur specie morali, cum diversus sit modus, quo res aliena auferitur per Furtum, ac per Rapinam. Ità etiam hæc duo videntur distingui specie morali, cum diversus quoquè sit modus, quo Fama per Judicium Temerarium, ac per Detractionem læditur.

IV. Sed ad hoc responderi posset negando paritatem, nam in Rapina fit specialis injuria Proximo, dum in ejus præsentia privatur re propria, atque adeò peculiari modo contemnitur ejus Persona; at in casu Judicii Temerarii, & Detractionis, non adest hæc specialis injuria potius in uno, quàm in alio, undè non potest dici quòd hæc duo specie morali distinguantur. Quia tamen hoc esse contra praxim tam Confessariorum, quàm Pœnitentium, rectè notat de Lugo de Just. & Jure disp. 14. sect. 2. num. 32. ideo contrarium probabilius existimo.

C A P. IX.

Utrùm temerè Judicans aliquem esse
Spurium, Filium Judæi, aut habere
similes defectus inculpabiles,
peccet mortaliter?

I. **R** Espondeo, quòd si homini, de quo tale formatur Judicium, grave sit tales defectus de ipso credi, erit mortale peccatum temerè Judicare eum tales defectus habere; si verò id ei grave non sit, erit solum veniale. Ità cum communi Petrus Navarra lib. 2. de restitutione cap. 4. num. 450.

II. Ratio primæ partis est, quia quotiescumque alicui grave est, quòd ab aliis credatur Spurium, Filius Judæi, &c., sit ipsi gravis injuria, si absquè sufficienti fundamento

damento tale Judicium de ipso formetur ; ergò etiam & graviter peccatur . Quarè optimè notavit Stephanus de Moya loco supracitato , quòd quia apud Hispanos est valdè infame à Judæis originem ducere , gravis etiam injuria est de quopiam illorum sic temerè Judicare .

III. Ratio secundæ partis est , quia tunc leve aliquid censetur , cum careat vituperio apud Sapientes illud , quod caret culpa , atque aded id judicare , etiam temerè , non est gravis injuria . Ità Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 2. num. 14. , & Diana p. 5. tr. 5. resol. 68. cum Navarro , Azorio , & aliis , qui rectè censent , eandem doctrinam veram esse in casu , quo temerè Judicatur de aliquo crimen aliquod grave , quod tamen ille parvi æstimat , idest sibi magno dedecori non ducit : ut si de Milite , aut de Juvene liberio rem vitam proficiente Judices habere Concubinam . Ità Lessius loco citato , qui meritò limitat hanc doctrinam , ut non procedat , si propter hoc ille contemnatur , infametur , aut ab aliquo Officio amoveatur , vel à magno aliquo Bono consequendo impediatur : tunc enim ratione gravis damni efficitur culpa lethalis .

C A P. X.

Quid sit Contumelia ?

I. **C**ontumelia sic dicitur à verbo *contumeo* , quia est injuria tota quasi verbis tumens ex Superbia illam proferentis . Definitur communiter *manifesta , & injusta alicui honoris violatio , quæ verbis potissimum fieri solet* .

II. Differt à Detractione , tum ex parte obiecti , tum ex parte modi : & quidem ex parte obiecti , quia Detractio lædit Famam , Contumelia honorem : differt autem ex parte modi , quia Detractio est veluti furtum , cum auferat Famam absenti , & occultè ; Contumelia verò est quasi quædam Rapina , quæ præsentem , & manifestè honorem lædit .

Differt

De Fama. Cap. X. 305

III. Differt etiam Contumelia à Convitio, & Improperio, quia Convitium est injuria, qua obicitur Proximo malum sive culpæ, sive pænæ, sive naturæ; ut cum aliquis appellatur vitiosus, excommunicatus, aut gibbosus. Improperium verò est injuria, qua redarguitur alterius ingratitude, obijciendo ipsi beneficium antea collatum.

IV. Unde Contumeliæ affines sunt Irrisio, Subfannatio, & Imprecatio. Irrisio, seu derisio est injuria, qua quis alterum contemnendo ridet, ut in erubescentiam inducat. Subfannatio est injuria, qua quis nasi, vel capitis motu, tamquam signo, manifestat aliquem Proximi defectum, ut ruborem illi ingerat. Imprecatio, seu maledictum est, cum quis malum alicui per injuriam precatur, ut faciunt Mulierculæ, Muliones, & similes sordidi, & viles homines.

C A P. XI.

Utrùm peccet mortaliter, qui alium Contumelia afficit ob exercitium Virtutis?

I. **T**Ribus modis fit contumelia, nempe verbo, scripto, & facto: fit verbo, cum Conviciis, Improperis, aut Maledictis aliquis impetitur: fit scripto, quando animo infamandi Proximum libellus famosus in ipsum publicatur: fit facto, cum aliquis verberibus afficitur, aliquo in loco concluditur, aut illius Domus violatur, &c. His positis,

II. Dico, quòd quomodocumque fiat Contumelia propter exercitium virtutis, est peccatum mortale. Ratio est, quia exponere ludibrio bonum opus est per se grave; ergò Contumeliam facere propter exercitium virtutis est peccatum mortale.

Qq

Rur-

306 Opusculum Septimum

III. Rursus hoc pacto solent Homines à virtute aver-
ti, & pertrahi ad vitia: nam experientia demonstrat,
multos cessare à rectè operando, & se ad vias malas con-
vertere, quia propter bona opera deridentur ab Impro-
bis; sed hoc est grave malum, ut per se est manifestum;
ergò etiam ex hoc capite erit mortale, Proximum con-
tumelian afficere propter exercitium virtutis: quare 1.
Regum 2. de duobus Filiis, Heli, Ophni, & Phinees
dicitur: *Erat peccatum Puerorum grande nimis coram Do-
mino, quia retrahabant Homines à Sacrificio Domini*. Ita
cum communi Doctorum sententia Layman lib. 3. tr. 3.
p. 2. cap. 6. num. 3. in fine.

C A P. XII.

An ille, qui libello Famoso contume-
liam fecit, debeat in Confessione
explicare in quo genere Proximum
infamavit, sicuti etiam an peccet
qui Mortuo, vel ejus Cadaveri Ima-
gini, statuæ, &c. Contumeliam facit?

I. **Q**uod attinet ad primum dubium, dicendum est,
hujusmodi Infamatorem non teneri in Confessione
explicare genus delicti, de quo Proximum infamavit,
sed sufficere, si confiteatur, se gravem illi Contumeliam
fecisse: ratio est, quia in genere Moris Fama semper
est ejusdem speciei, & ipsam lædendo per Contumeliam
cujuscunque generis, læditur eadem Justitiæ virtus;
ergò non est circumstantia, quæ speciem mutet, sive Fa-
ma lædatur uno, vel alio gravis delicti genere. Quare
non erit necesse dicere, se Contumeliam fecisse, publi-
cando aliquem esse Furem, Blasphemum, Usurarium, &c.
Ita

De Fama. Cap. XII. 307

Ita ex Cardinali de Lugo Busselbaum lib. 3. tr. 6. cap. 1. dub. 2. num. 17., & alii.

II. Placet hic advertere, quòd non tantùm qui scripsit, aut didit, sed etiam qui inventum libellum famosum non laceravit, aut combussit, pœna capitis est plectendus ex l. 5. §. *Siquis* ff. de Iniuriis, & l. 1. cod. de famosis libellis, quondò tamen delictum, quod in libello famoso continebatur, erat eadem pœna dignum. Hanc tamen pœnam rarò infligi notant Molina tr. 4. disp. 39. Clarus, & alii.

III. Quæres, an dari possit casus, quòd quis à prædictis pœnis, & à culpa excusetur, scribendo libellum famosum?

Respondeo posse, nam si quis aliquo crimine, verbi gratia Hæresis, proditionis Patriæ, & similibus, publicum scandalum, aut detrimentum afferat, & alius efficax modus non suppetat adhibendi opportunum remedium, quàm scribendo famosum libellum, tunc nulla incurritur, pœna, nec culpa, committitur, si libello famoso notitia illius criminis Communitati detur, dummodò sic faciendo fructus, & remedium prudenter speretur. Ita cum communi Layman lib. 3. p. 2. cap. 6. num. 3.

IV. Quòd autem spectat ad secundum dubium in titulo hujus Capituli propositum, an scilicet peccet, qui Mortuo, vel ejus Cadaveri, Imagini, Statuæ, &c. Contumeliam facit? Dicendum est peccare, & quidem mortaliter, si in re gravi hoc faciat: ratio est, quia honor est Bonum, cujus possessione etiam Mortui gaudere moraliter censentur: quilibet enim honestus homo satagit etiam post mortem vivere per honorem in memoria Hominum, quia talis vita quædam species immortalitatis existimatur; ergò gravis Mortuo irrogatur injuria, si ipse, vel ejus Cadaver, Statua, vel Imago debito honore priventur. Ita Doctores communiter, quibus subscribit Lessius lib. 2. de Justitia, & Jure cap. 11. dub. 21. num. 124.

C A P. XIII.

Utrum sit peccatum mortale
infamare se ipsum?

I. **R**espondeo dicendum esse, quodd infamare se ipsum non sit per se, & ex genere suo peccatum mortale, per accidens tamen, & ratione alicujus gravis circumstantiæ possit esse mortale.

II. Ratio primæ partis est, quia quandò Infamia sui ipsius nullum aliud damnum infert, quàm jacturam Famæ propriæ, nec est contrà Justitiam, nec contrà Charitatem sibi Famam auferre: non contrà Justitiam, quia unusquisque est Dominus propriæ Famæ eo modo, quo est Dominus suarum facultatum, ergò sicut se spoliando suis facultatibus non operatur contrà Justitiam, quia nulli facit injuriam, ita nec operatur contrà Justitiam spoliando se ipsum propria Fama: nec est contrà Charitatem, quia Charitas nos non obligat, saltem sub gravi, ad quærenda, vel conservanda Bona hujus vitæ, nisi quandò necessaria sunt ad nostrum, vel Proximorum Spirituale Bonum; sed Fama propria, ut supponimus, ad hæc non inservit; ergò per se non est peccatum, saltem grave, contrà Charitatem, Famam sibi auferre. Ita ex Soto, Navarro, & Ledesma Rebellus prima parte de Obligationibus Justitiæ lib. 4. quæst. 5.

III. Ratio secundæ partis est, quia quandò ex mea infamia sequatur vel mihi, vel Proximo notabile damnum, ut si ego reddar per hoc ad peccandum effrenatior, vel si Proximus indè occasionem graviter peccandi desumat, aut si mea infamia redundaret in aliorum dedecus, & detrimentum, tunc esset quid grave me propria Fama spoliare, atque adeò esset etiam mortale peccatum. Ita cum communi Doëtorum Sententia Lessius lib. 2. cap. 11. dub.

De Fama. Cap. XIII. 309

dub. 6., & Rebellus ubi suprâ num. 4.

IV. Oppositum docet Cajetanus in Summa v. *Detractio*, ubi dicitur, esse per se peccatum mortale infamare se ipsum, quia homo non est Dominus suæ Famæ: undè sicuti gravius est occidere se ipsum, quàm occidere alium, ita etiam putat, gravius esse infamare se ipsum, quàm alium: ergò sicuti est mortale peccatum infamare alium in re gravi, à fortiori erit mortale infamare se ipsum.

V. Sed ad hoc respondetur, falsum esse, quòd homo non sit Dominus propriæ Famæ: nam Fama propria est subiecta cujusvis dominio, non secùs ac Bona fortunæ, atque adeò non facit sibi injuriam, qui se ipsum infamat: Vita verò non est sub dominio hominis, nisi quoad usum, atque adeò grave peccatum est illam sibi auferre, sit enim injuria, tum Deo, tum Reipublicæ. Ita ex D. Thoma, Soto, Navarro, & aliis colligunt communiter Doctores, ut videre est apud Rebllum loco supra citato quæst. 5. per totam.

C A P. XIV.

Utrum ad vitanda gravia tormenta possit quis sinè mortali sibi falsum crimen imponere; & an ob eamdem causam possit quis alterius delictum occultum, aut aliquod secretum aperire?

I. **R**espondeo Primò certum esse apud omnes, quòd qui sibi falsum crimen imponit, ne se subiciat tormentis levibus, peccat mortaliter, si pro tali delicto sibi falsò imposito sit morte puniendus. Ratio est, quia unusquisque tenetur jure naturali & Divino sibi vitam conser-

fervare subeundo aliquod incommodum, alioquin censeatur se ipsum occidere; ergò si ne subeat levia tormenta, aliquis sibi falsum crimen imponat, per quod sit morte puniendus, se ipsum, moraliter loquendo, occidet, atque adeò mortaliter peccabit. Ita cum communi Doctorum sententia Lessius lib. 2. de Justitia cap. 11. dub. 7. num. 35., & apud ipsum Sotus de Justitia, & Jure lib. 5. quæst. 10. art. 2.

II. Respondeo Secundò, certum pariter esse, quòd ad vitanda levia tormenta confiteri suum occultum crimen, vel sibi falsum imponere, quandò nullum aliud damnum sequitur, quàm infamatio sui ipsius, non sit peccatum mortale, sed tantùm veniale. Ratio patet ex dictis cap. præcedenti, quia quilibet est Dominus suæ Famæ, ergò sicuti non est mortale illam sibi auferre sinè causa, si nullum aliud grave damnum sequatur; nec erit mortale ex majoritate rationis infamare se ipsum propter aliquam causam, qualis est ad vitanda levia tormenta. His positis,

III. Dicendum est, quòd ad vitanda gravia tormenta non est peccatum mortale sibi falsum crimen imponere, ex quo videat quis sibi mortem certò inferendam. Ratio est primò, quia tenetur quidem homo tueri propriam vitam, sed non cum tanto cruciату, qui durior morte ipsa existimetur; ergò cum gravia tormenta existimentur aliquandò ipsa morte duriora, non tenetur homo tueri propriam vitam cum eorum incommodo; ergò non peccat graviter contrà præceptum tuendæ propriæ vitæ, si falsum crimen confiteatur propter illa vitanda.

IV. Secundò, quia si esset peccatum mortale, vel idèd esset, quia foret mendacium perniciosum sibi, vel aliis, vel quia foret perversio Judicii; sed ex neutro capite est mortale, non quia sit mendacium perniciosum (aliis enim non affert tale damnum, quod ipse teneatur cum tanto incommodo vitare, ut suppono; sibi pariter non infert tantum malum, quod longo, & intolerabili cruciату obligetur avertere, cum nemo teneatur, pro una vitanda, plures mortes subire, quales moraliter censentur longi cruciatus) nequè quia fiat perversio Judicii, hæc enim consistit

De Fama. Cap. XIV. 311

fit in eo, quòd quis pervertat aut Judicem, ut agat contrà proprium officium, aut Accusatorem, aut Testes corrumperat, ut falsò accusent, seu testificentur; qui autem sibi falsum crimen imponit, nihil horum facit, cum Judex tuta conscientia secundùm acta, & probata possit damnare Reum, sibi falsò crimen imponentem, Accusator verò, & Testes non inducuntur ab ipso ad falsum dicendum, sed ipsi sponte sua id faciunt; ergò cum nec Judici, nec Accusatori, nec Testibus ullam faciat injuriam, nequè etiam mortaliter peccabit, qui sibi ad vitanda gravia tormenta falsum crimen imponit.

V. Tertio, quia vel interrogatur juridicè, vel non: si non juridicè, non facit injuriam Judici, sed potiùs illam ab eo patitur; si juridicè, adhuc Judici injuriam non facit fatendo crimen falsum, quia non tenetur probare Judici propriam innocentiam, se subjiciendo tormentis tam gravibus; ergò dicendum est, non peccare mortaliter eum, qui ad vitanda gravia tormenta sibi falsum crimen imponit.

VI. Hinc rectè infertur, quòd talis homo non tenetur ante mortem revocare suam falsam criminis confessionem, etiam si eam perjurio confirmasset, quandò prudenter timet rursus gravibus tormentis se fore subjiciendum, si illam revocet. Ratio est, quia quamvis mortaliter peccaverit jurando falsum, nihil tamen medicinæ malo perjurii per revocationem confessionis affertur; perjurium enim sola pænitentia deleri potest, & ex alia parte nemini fit injuria non revocando falsi criminis sibi impositi confessionem; ergò non est sub mortali obligatus ad se retractandum. Ita Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 7. citans Angelum, Sotum, & alios.

VII. Si tamen ex non retractione confessionis falsi criminis sequatur alteri grave damnum, tunc prudentis judicio considerandum est, utrum tale damnum præponderet tormentis illis, nec ne? Si præponderet, tunc obligatur Reus revocare illam falsam confessionem, & potiùs tormenta perpeti; si verò non præponderet, poterit sinè mortali à tali revocatione abstinere. Lessius ubi suprà num. 50.

Lef-

312 Opusculum Septimum

VIII. Hactenus traditæ doctrinæ oppositum docet primò Cajetanus v. *Detraffio* cum aliis, ex eo fundamento, quòd supra capite 13. num. 5. refutavimus, videlicet quòd homo non sit Dominus suæ Famæ.

IX. Secundò, Navarrus cap. 18. num. 29. Sylvester, & alii. Fundamentum ipsorum est, quia homini in nullo casu est licitum se ipsum occidere; sed imponendo sibi falsum crimen, ex quo sit morte plectendus, se ipsum occideret, ergò illi hoc non licet. Rursus non potest homo alteri falsum crimen imponere, ut eximat se à tormentis, ergò nec poterit etiam sibi metipsum imponere.

X. Sed respondetur, falsum esse, quòd talis homo se in illis circumstantiis infamans se ipsum occidat: non enim se occidit physicè, ut patet, nequè etiam moraliter, quia moraliter se ipsum occidit, qui sine iusta causa se exponit periculo, ut occidatur; hic autem, ut vidimus, exponit se periculo, ut occidatur, urgente gravi, & iusta causa, quæ est effugere gravia tormenta; ergò moraliter se ipsum non occidit. Ad secundum verò respondetur quòd homo non est Dominus famæ alterius, & ideò gravem illi faciat injuriam, si contrà veritatem ipsum infamet, præsertim si ille credatur invitus: at unusquisque suæ Famæ est Dominus, & ideò nulli facit injuriam si eam sibi auferat: undè semper stat quòd non peccet mortaliter qui ad vitanda gravia tormenta sibi falsum crimen imponit.

XI. Prò solutione autem alterius dubii in titulo hujus capitis propositi, an scilicet possit quis ad vitanda gravia tormenta alterius delictum occultum, aut aliud secretum aperire? Prænotandum est, nomine secreti intelligi rem, quæ alicui clanculùm manifestata in plurium notitiam nondum pervenit.

XII. Triplici pacto potest homo obligari ad non detegendum secretum: primò ex Lege naturali de non nocendo Proximo in Anima, Corpore, Honore, Fama, & Bonis Fortunæ: secundò ex promissione præcedenti, quatenus qui secretum audit, expressè, vel tacitè promittit se illud servaturum; & hæc obligatio semper oritur, quando

De Fama Cap. XIV. 313

dò res ita , & cum talibus circumstantiis alicui narratur , ut appareat loquentem eis sub secreto committere id , de quo loquitur. Tertio ex Lege Sacramentali Confessionis , quatenus omnia peccata , & ea , quæ ad peccatorum confessionem faciendam sunt narrata Sacerdoti , cadunt sub Secreto , seu sub sigillo Sacramentali , quod in nullo umquam casu violare licet ; de quo videri potest Hieronymus Onuphrius , qui integrum Opusculum de Sacro Sigillo perdoctè quidem , & eruditè conscripsit.

XIII. Certum est , quòd qui sivè ex expressa , sivè ex tacita conventionē se obligavit servare aliquid sub Secreto , peccat graviter , si Secretum cum gravi damno ejus , qui sibi illud commisit , audeat revelare. Ita docent cum communi Sententia Sotus de Secreto tegendo memb. 1. q. 1. concl. 2. , Navarrus cap. 18. num. 62. , Molina tr. 4. disp. 5. , & 6. , & alii , qui dicunt obligari ad Secretum ex tacita conventionē Consiliarios , Belli Duces , Medicos , Advocatos , Obstetrices , Viros doctos , quibus ad capiendam instructionem , & consilium revelantur arcana ; deniquè verisimiliter etiam Propinquos , & Amicos , quibus eadem ad solatium capiendum , vel ad auxilium impetrandum manifestantur. His positis ,

XIV. Dicendum est primò , si per hoc , quòd Secretum alicujus privatæ Personæ celetur , resultaturum sit grave Reipublicæ detrimentum , aut gravis injuria alicui Personæ innocenti , licitum est illud revelare , quantum satis est ad malum illud avertendum . Ratio est , quia publicum Bonum est anteponendum privato , & ex ordine Charitatis obligamur liberare Innocentem ab injuria Nocentis , etiam cum istius aliquo damno , si Innocens alia via à tali injuria liberari non possit , ut communiter docent ex D. Thoma 2. 2. quæst. 70. art. 1. ad 2. S. Antonius 3. parte , tit. 17. cap. 22. §. 2. Sotus memb. 2. quæst. 7. concl. 4. Rodriguez , Gutierrez , & alii apud Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 5. num. 2.

XV. Dicendum est Secundò , si per hoc , quòd à te celeretur Secretum , immineat tibi grave damnum , quod aliter vitare nequeas nisi revelando Secretum ; licitum

R r est

est illud revelare, quamvis ei, qui illud tibi commisit, immineat ex tali revelatione periculum vitæ. Quare si Cajo exempli gratia, qui ad consilium capiendum revelavit tibi perpetratum à se fuisse homicidium, de quo postea tu falsò ab alio accusatus periclitaris vita, honore, ac divitiis, poteris tunc (si alia via non suppetat evadendi periculum,) revelare homicidium fuisse à Cajo commissum. Ratio est, quia tum in hoc, tum in aliis debitis cessat suscepta obligatio, quando hec sine gravi detrimento sustineri non potest: nullus enim præsumitur, se voluisse obligare ad tegendum Secretum etiam in casu, in quo propter illud celandum, sibi aliquod grave damnum, aut non leve periculum immineret. Imò præsumitur, quemlibet juxta ordinem Charitatis velle potius propriæ, quàm alienæ incolumitati consulere. Ita Molina tr. 4. dis. 37. Layman. lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 5., & Lessius lib. 2. cap. 11. num. 55.

XVI. Limitatur tamen hæc doctrina, ut non procedat in quibusdam circumstantiis propter disparitatem rationis. Primò itaque non procedit, si Secretum in Confessione Sacramentali, aut in ordine ad eandem Confessionem revelatum sit; secundò si ex revelatione Secreti periclitetur vita illius, qui secretum commisit, & ex non revelatione periclitetur non tua vita, sed aliud Bonum inferioris ordinis, ut Fama, vel divitiæ: tunc enim debet pensari prudentis arbitrio, an is, cui Secretum commissum fuerat, voluerit, vel debuerit velle in se suscipere obligationem illud celandi, etiam cum jactura propriæ Famæ, & suarum divitiarum: poterit autem Vir prudens id considerare ex his circumstantiis, an scilicet qui Secretum commisit, sit Innocens, aut Reus; an commiserit spontè, vel rogatus; an commiserit in suum proprium commodum, aut etiam in commodum ejus, cui commisit: nam propter has circumstantias Famuli à Secretis, Ministri, & Advocati, quibus propter officium Secreta committuntur, & salarium propterea recipiunt, obligantur strictissimè ad Secretum celandum. Hinc si quis expressè promittit, se servaturum Secretum, etiam cum vitæ periculo

De Fama. Cap. XIV. 315

lo, putant communiter Doctores teneri ad illud servandum etiam cum tali periculo. Ita docet Molina loco citato disp. 37. cum aliis: quia, cum talis promissio sit de obiecto honesto, servanda est, fietque alteri injuria, si non servetur.

XVII. Oppositam tamen in partem inclinat Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 5. num. 4., qui sentit repugnare Charitatis Legi, vitam exponere pro altero homine privato, idèdque censet talem promissionem esse de obiecto inhonesto: quare concludit, quòd licèt sit probabilis, imò communior sententia Molinæ, eam nihilominus non admitteret in casu, quo non agatur de maximo incommodo committentis Secretum, quia tunc certum est, inquit, nullam adesse obligationem illud servandi cum periculo vitæ, cum ex Lege Charitatis debeat ille potiùs subire suum minùs damnum, quàm velle, ut alter Innocens in mortis periculum incidat.

XVIII. Quæres: An si quis vi, vel fraude notitiam Secreti affectus sit, possit illud manifestare ad vitandam mortem, si propter hoc, alter, qui Secretum commisit, in æquale mortis discrimen conjiciatur?

Respondeo juxtà Sententiam Patris Layman, & aliorum apud ipsum, non posse revelare. Ratio est, quia fraus nemini debet patrocinari, ergò qui exempli gratia frangendo Sigillum Literarum, aut alio iniusto modo Secretum alterius scivit, non debet ex suo delicto, & fraude patrocinium, & commodum reportare, quod utique non sequeretur, si ad vitandam mortem posset illud revelare cum periculo mortis alterius. Rursus quicumque injuriam alteri fecit, obligatur abstinere à continuatione ejusdem injuriæ; sed qui vi, vel fraude penetravit, & aperiendo illud cum alterius vitæ discrimine, talem injuriam continuaret; ergò obligatur abstinere ab aperiendo.

Nec refert, quòd in æquali periculo etiam ipse versetur, nam in pari casu melior est conditio Innocentis, qualis est ille, qui Injustè læsus est, atque adeò nequit lædens, ad vitandum mortis periculum, alterum in simile mortis discrimen conjicere revelando Secretum. Ita

316 Opusculum Septimum

citatus Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 5. circa finem cum Soto, Navarro, & Molina.

XIX. Oppositum nihilominus sustinet Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 8. num. 55. Ipsius fundamentum est, quia quamvis aliquis rem alienam: exempli gratia frumentum injustè abstulerit, si tamen postea ad extremam necessitatem redactus sit, potest illud consumere, nec tenetur ipsum vero Domino restituere, quamvis hic eo tempore in simili necessitate versetur; ergo etiam quando quis vi, vel fraude notitiam Secreti obtinuit, si tali notitia indigeat ad vitam suam conservandam, poterit ea uti, quamvis alter in simili periculo versetur. Ad hoc autem fundamentum respondet Layman dicendo, quòd paritas allata non currit, nam divisio rerum ab initio ita instituta est jure Gentium, ut in extrema necessitate omnia sint communia, atque adeò etiam si aliquis peccaverit contra Justitiam, auferendo rem alienam, si tamen postea in extremam necessitatem incidat, ratione talis necessitatis ea res sit sua; atque adeò illam consumens non consumit alienum, sed suum: at ille, qui Secreti alieni cognitionem vi, vel fraude obtinuit, non apparet, quomodo alieni Secreti Dominus fiat, & quomodo possit tali cognitione uti, cum æquali periculo ejus, cui injuriam fecit.

C A P. XV.

Quid sit, & quot modis committatur Detractionis peccatum?

I. **D**etractio est occulta, & injusta denigratio Famæ alterius. Ità communiter definitur à Theologis ex D. Thoma 2. 2. quæst. 73. art. 1. quare differt à Contumelia in eo, quòd Contumelia fit per verba manifesta, & in illius præsentia, cui fit, atque adeò lædit honorem: Detractio verò fit occultè, & lædit Famam: quare minus peccatum est Detractio, quàm Contumelia, quia qui fur-
tim

tim violat alienam Famam, reveretur aliquo modo illum, quem infamat, cum vi aperta ipsum non lædat: quia autem alicui detrahit in ejus præsentia, eique honorem tollit, infert vim scienti, & repugnanti, eumque confusione replet.

II. Detractio formalis, idest facta ex intentione lædendi graviter alterius Famam, est peccatum mortale, & quidem gravius Furto: hoc enim versatur circa divitias, Detractio verò circa Famam, seu bonum nomen, quod cum sit melius divitiis, dicente Spiritu Sancto Proverb. 22. *Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ*, propterea ejus violatio est longè gravior, magisque injuriosa Proximo, quàm violatio divitiarum. His positis,

III. Dico, quod octo modis committi solet Detractionis peccatum: quatuor enim modis directè, & quatuor aliis indirectè committitur. Primò itaque directè committitur imponendo falsum: secundò ampliando crimen verum: tertio detegendo crimen occultum: quartò interpretando apud alios in malam partem alterius dictum, vel factum. Dixi *apud alios*, nam si tecum ipse interpreteris, non est Detractio, sed Judicium Temerarium. Indirectè verò committitur primò, si negentur bona opera, vel prærogativæ, & Virtutes Proximi: exempli gratia si dicatur, non esse hominem doctum, prudentem, pium &c., illum, qui reverà alias sit: secundò, si non negentur, sed extenuentur ejus prærogativæ: tertio si taceantur loco, tempore, & aliis circumstantiis, in quibus prævidetur, quòd alii silentium illud in tacitam vituperationem sint accepturi: quartò deniquè, si ironica, seu simulata, vel frigida laudatione aliquis laudetur: nam, ut inquit Favorinus apud Gellium lib. 19. Noctium Atticarum cap. 3., *pejus est frigidè laudare, quàm apertè reprehendere*. Ità colligit ex D. Thoma Leonardus Lessius lib. 2. de Justitia cap. 11. dub. 2.

IV. A Confessario autem in hac materia advertendum est primò ad intentionem Detrahentis, nam si intendebat multum infamare, licet hoc non sit secutum, quia Audientes non crediderunt, vel quia aliquid dixit, quod le-

318 Opusculum Septimum

leviter læsit, nihilominus mortaliter peccavit: secundò ad id, quod DetraCTOR dixit, an secundùm se, & ex propria natura consideratum, sit infamatorium: tertio ad Personam, de qua Detraxit, nam si sit malæ Famæ, ut Meretrix publica, publicus Usurarius, &c., non dicitur Diffamari: quartò ad Personam Detrahentis, an sit magnæ, vel parvæ apud homines existimationis; nam si tam parvi æstimarentur ejus dicta, ut Audientes non crediderint id, quod dixit, non Infamasset Proximum: quintò an DetraXerit nominibus generalibus, exempli gratia dicendo quempiam esse Superbum, Iracundum, Avarum, &c. cum enim regulariter his nominibus significari soleat inclinatio, vel venialis defectus, non est mortale ità detrahere. Dixi *regulariter*, nam fieri potest, ut dicantur aliquando de Persona talis dignitatis, aut coram hominibus, qui ea accipiant pro gravibus vitis, & sic sit peccatum mortale nominibus etiam generalibus Detrahere, ut cum communi DoCTORum firmat Lessius citato lib. 2. cap. 11. dub. 3.

C A P. XVI.

Utrum Audiens, vel Referens se audiviss. se Detractorem, graviter peccet?

I. **R**espondeo: dicendum est Primò, si ità audiat, ut inducat, excitet, aut animum addat ad detrahendum, non modò peccat ut DetraCTOR, sed etiam magis. Ratio est, quia in his circumstantiis Audiens cooperatur efficaciter Detractioni, ergò peccat ut DetraCTOR: quòd autem magis etiam peccet, ex eo patet, quòd non tantùm detrahit, ut facit DetraCTOR, sed etiam est causa, ut aliter detrahat, atque adeò inducendo illum ad detrahendum, peccat, non solùm peccato Detractionis, sed etiam peccato Scandali. Quare D. Bernardus lib. 2. de Consi-

de-

De Fama. Cap. XVI. 319

deratione sub finem inquit : *Detrahere, vel Detrahentem audire, utrum horum detestabilis sit, non faciliè dixerim.*

II. Si verò ità quis audiat, ut non addat animum Detraктору, nec illum exciret ad detrahendum, sed tamen interiùs lætetur de Detractione, si hæc gravis sit, peccat mortaliter contrà Charitatem. Ratio est, quia ex præcepto Charitatis obligamur non lætari de malo Proximi; ergò si lætamur de Detractione gravi, cum hæc sit grave malum Proximi, graviter offendemus Charitatem Proximi, & consequenter mortaliter peccabimus.

III. Quòd si quis audiat, & non lætetur, sed tamen non impediatur, cum possit sinè suo gravi incommodo, illam gravem Detractionem, adhuc mortaliter peccat contrà Charitatem. Ratio est, quia Charitas obligat unumquemque ad impedienda Proximi mala, si absque suo gravi incommodo hoc fieri possit: ergò qui gravem illam Detractionem non impedit, cum commodè possit, graviter contrà Charitatem peccabit.

IV. Imò si hic talis esset Superior, ad quem ex officio spectat impedire gravia mala Spiritualia Suorum Subditorum, & audiet Detractorem, non quidem lætando, sed non impediendo, cum posset, peccaret etiam contrà Justitiam, & in solidum cum Detractore ad Famæ restitutionem obligaretur, ut ex D. Thoma docet Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 4. qui rectè notat, quòd si quis solùm delectetur eloquentia Detraкторis, vel curiosa cognitione factorum Proximi, non tamen desideret, ut ille Detrahat, nec ullo modo ad Detrahendum inducat, aut non desistat ab impediendo, cum commodè possit, aut debeat, non peccabit mortaliter, sed tunc solùm quandò, vel delectatur de damno Proximi, vel ità delectetur eloquentia, aut curiosa cognitione, ut placeat ei, quòd alter Detrahat.

V. Dicendum est Secundò: qui refert se audivisse aliquid grave de aliqua particulari Persona, nominando etiam Auctores, qui hoc dixerunt, ut Audientes possint rationabiliter induci ad credendum grave illud malum de

Pro-

320 Opusculum Septimum

Proximo, peccat mortaliter contra Justitiam, & ad restitutionem tenetur. Ità Sotus lib. 4. de Justitia, & Jure quæst. 6. art. 3., Ratio est, quia qui est aliis causa efficax malè Judicandi de aliquo in re gravi, aufert illi re ipsa efficaciter Famam; sed qui prædicto modo narrat audita, est causa efficax aliis malè Judicandi de Proximo; ergò re ipsa aufert illi Famam.

VI. Confirmatur hæc ratio, quia certum est, quòd si aliquis diceret absolutè, Petrum commisisse Stuprum, & Audientes id crederent, peccaret mortaliter contra Justitiam, & ad Famæ restitutionem teneretur; sed quando narrat, se audivisse tali modo, vel nominando talem Authorem, ut alii crimen illud rationabiliter credant, est causa efficax, ut illi malè Judicent de illo, non minus ac si narret, se vidisse; ergò peccat mortaliter contra Justitiam, & ad restitutionem tenetur.

VII. Rursus qui assert argumenta, seu rationes efficaces, per quas alii malè credant de aliquo, est causa efficaciter auferens illi Famam; sed qui, allegando alterius testimonium fide dignum, malè loquitur de aliquo, assert argumentum efficax, propter quod alii malè credunt de illo; ergò aufert illi efficaciter Famam, atque adeò peccat contra Justitiam. Ita cum communi Doctorum Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 5. num. 28.

VIII. Dicendum est Tertiò, quòd si ita referat, ut probabile non sit, gravem indè infamiam Proximo obventuram, quia Audientes exempli gratia credituri non sunt, non peccat mortaliter. Ratio est, quia graviter non peccat, qui aliquid dicit, aut facit erga Proximum, quod probabiliter ei graviter non nocebit; sed in tali casu id, quod iste dicit, probabiliter non nocebit graviter Proximo; ergo non peccat mortaliter: & ita ex Scoto, Navarro, & aliis docet Lessius ubi suprà num. 24.

IX. Dico Quartò si quis referat, se audivisse de aliquo quidpiam grave, & advertat, quòd licet Audientes non haberent ex vi suæ narrationis probabile, & sufficiens motivum illud credendi, attamen ex propria levitate sunt credituri, non peccat contra Justitiam, sed tamen pec-

De Fama. Cap. XVI. 321

peccat graviter contra Charitatem tale crimen referendo. Ratio est, quia Præceptum Charitatis obligat nos ad abstinendum ab iis, ex quibus advertimus Proximum grave damnum esse passurum, [si tamen ab illis abstinere absque nostro gravi incommodo possimus] ergo, &c. Quod autem iste non peccet contra Justitiam, nec ad restitutionem obligetur, patet, quia, quando ejus sermo talis est, ut non sit sufficiens, nec idoneus ad inducendos Auditores, ut malè judicent de Proximo, si illi nihilominus judicent, id provenit ex eorum levitate, & malitia, quæ tunc solum est causa efficax talis damni: quare qui dicit exempli gratia se ab hominibus fide indignis audivisse stuprum de Titio, & Audientes hoc credant, non est tunc ille, sed ipsorum malitia causa efficax sic credendi: unde licet ipse graviter peccet, si hoc dicat intentione eos inducendi ad sic credendum, vel prævidens ita ex propria levitate, aut malitia credituros, quia tamen indicando Authores fide indignos, non cooperatur efficaciter ad tale Judicium, non violat Justitiam, sed Charitatem: ut cum Navarro, Adriano, Sylvestro, & aliis docet idem Lessius loco citato num. 25., & 26.

C A P. XVII.

Utrum aliquandò licitum sit crimen alterius occultum manifestare?

I. **R** Espondeo, in aliquibus casibus hoc esse licitum; præsertim verò in iis, qui sequuntur.

Primò itaque licitum est, crimen alterius occultum manifestare propter justam sui defensionem, seu adhibito moderamine inculpatae tutelæ. Quare si quis occulto suo crimine injustè me ita aggrediatur, ut non possim me liberare à gravi meo damno, nisi ejus occultum verum crimen aperiā, possum illud aperire: sic quia ad me de-

S f fen-

322 Opusculum Septimum

fendendum opus habeo accipere à Viro prudenti consilium, vel auxilium, aut reddere inefficacem Detractionem ejus, qui de me male loquitur, ostendendo ipsum non esse fide dignum, quia crimine aliquo occulto obstringitur, possum licite occultum illud crimen patefacere. Ratio est, quia cuilibet competit de jure Naturæ se ab injuncto Aggressore, medio licito defendere. Dixi *cum moderamine inculpatae tutelæ*, quia tunc solum possum illud crimen occultum aperire, quando eo non aperto, alia via injuriam refellere non possum: unde curandum est, ut illud tantum crimen aperiatur, cujus manifestatio sufficit ad necessariam defensionem, non verò manifestentur alia, quæ fortè DetraCTOR habet: similiter quòd manifestetur solum uni, aut tot hominibus, quot erunt præcisè necessarii ad illam defensionem, & non aliis; quia si aliter fieret, excederetur moderamen inculpatae tutelæ, & graviter peccaretur, si materia esset gravis, tunc enim excessus ille non tenderet ad sui defensionem, sed ad offensionem Proximi, seu ad vindictam, quæ est illicita: quare ut ex communi docet Layman lib. 2. tr. 3. p. 2. cap. 3. num. 5., si possum me defendere aperiendo alterius crimen, & non nominando Personam, debeo ab ea nominanda abstinere.

II. Secundò, licitum est occultum aliquod crimen detegere, quando id necessarium est ad impediendum damnum, quod ex nequitia peccantis Reipublicæ, vel tertiæ Personæ innocenti immineret: semper tamen illud observando, quod ei tantum detegatur, qui cum minori detrimento peccantis potest damnum impedire, ne alioquin majus ex detectione malum subsequatur.

III. Tertiò, quando quis peritum in aliqua Arte, vel Scientia se fingeret, aut pro tali falso haberetur, licitum esset illius imperitiam detegere iis, quibus damnum aliquod ex tali fictione, aut deceptione immineret, quantum opus foret ad damnum devitandum. Undè Ferdinandus Rebellus lib. 4. de Obligationibus Justitiæ p. 1. q. 2. rectè docet, quòd si quis majorem Famam, quam par est quo ad Scientiam haberet, tu verò ex iis, quæ in ipso conspiciuntur, vel ab eo dicuntur, rectum judicium illius

De Fama. Cap. XVII. 323

lius Scientiæ debitis meritis dignum proferres, non faceres illi injuriam, nec peccatum committeres: dummodò tamen id non ex odio, invidia, aut alio aliquo pravo ergà illum affectu faceres (in quibus tamen casibus contra Charitatem tantum, & non contra Justitiam peccares.) Ratio est, quia in eo casu vitium occultum non manifestares, sed errantium potiùs judicium corrigeres,tribuendo homini id, quod ex iis, quæ apparent, & natura rei postulat, tribuendum videtur.

IV. Nequè obstat quòd ille sit in possessione talis Scientiæ apud alios, undè illicitum videatur illum ab ea æstimatione deicere: nam respondetur, quòd talem æstimationem, & Famam non acquisivit, sed furatus est, cum reverà talem Scientiam, quam finxit, vel quæ de eo falsò creditur, non habeat: ac propterea sicuti licitum est rem aliquam furto sublatam à Fure auferre, eamque vero Dominio restituere, ita etiam licebit Scientiæ æstimationem injustè ab aliquo acquisitam, detegendo errorem, & exiguitatem doctrinæ, illis, à quibus per injuriam extorta fuit, quodammodò restituere.

V. Periculum tamen est, ne hoc ex invidia, aut alio pravo fine fiat; undè nemini consilium dandum censeo, quòd hoc faceret, nisi quandò de Proximi damno avertendo ageretur.

VI. Quartò licitum est, crimen alicujus occultum patefacere, quandò hoc sit à potestate publica ob justam criminis comissi pœnam, & in aliorum exemplum, ut timore infamiæ à similibus delictis abstineant.

VII. Quintò denique licitum est, si hoc Bono communì, aut Bono spirituali ipsius infamati expediat: sic verbi gratia si quis ad Sacros Ordines, vel ad Beneficium curatum sit promovendus cum probabili periculo notabilis damni Spiritualis, vel sibi, vel animabus sibi committendis inferendi propter inveteratum aliquod vitium occultum tibi notum; posses, imò ex præcepto Charitatis tenereris istam hominis indignitatem Prælato aperire, modò tamen ex tali revelatione fructus speraretur: Ratio est, quia tam Bonum commune, quàm Spiritualis illius, & aliorum Salus Famæ ipsius sunt præponenda. Ita Reb-
bellus ubi suprà n. 3. in fine.

Sf 2 CAP.

C A P. XVIII.

An liceat aliquem , qui in uno loco
diffamatus est , in alio etiam ,
ubi Famam non amisit ,
Infamare?

I. **D**upliciter potest aliquis Infamari: Primò per Sententiam publicam, secundò per Notorietatem facti, verbi gratia in aliqua Vicinia, Urbe, aut Provincia. Si primò modo sit aliquis infamatus, probabile est, non esse peccatum mortale, saltem contra Justitiam, illum diffamare in aliis locis, ubi diffamatus non est, si hæc loca commercium habeant cum illo, in quo Famam per Judicis Sententiam amisit. Ita ex Ledesma, Cajetano, & Navarro, Rebellus p. 1. de Obligationibus Justitiæ lib. 4. quæst. 4. n. 7. Ratio est, quia quandò quis per Sententiam Judicis Famam amisit, jus ad illam ampliùs non habet, cum sit ea privatus à Judice habente talem potestatem ob Bonum publicum; ergò non peccabit, saltem contra Justitiam, qui delictum per Sententiam Judicis publicatum manifestat in aliis locis cum eo, in quo Sententia lata fuit, commercium habentibus. Vide etiam Layman lib. 3. tr. 3. de Just. p. 2. cap. 3. num. 10.

II. Dixi *Saltem contra Justitiam*: certum enim est, quòd esset peccatum contra Charitatem Infamare Proximum in illis locis, ubi Famam non amisit, quamvis alibi per Sententiam Judicis fuerit diffamatus: nisi hoc fieret ad avertendum grave aliquod damnum Reipublicæ, aut ad aliquod magnum Bonum promovendum. Quamvis probabile putet Layman ubi supra, nec contra Charitatem in hoc casu peccari.

III. Quandò autem ob loci distantiam, vel commer-

cii

De Fama . Cap. XVIII. 325

cii carentiam credibile foret, quòd alicujus delictum per Sententiam Judicis (secus si per Notorietatem facti) publicatum, eò non esset perventurum, tunc, ait Navarrus, & Ledesma apud citatum Rebelleum num. 8., quòd esset mortale peccatum contrà Justitiam, & consequenter restitutioni obnoxium, illius infamiam ibidem detegere; quamvis ob rationem supra num. 1. adductam probabile putet idem Rebelleus, quòd etiam in hoc casu solùm esset peccatum contrà Caritatem, ac propterea absquè onere restitutionis. Imò quòd neque sit peccatum contra Charitatem rectè docet de Lugo disp. 14. de Justia sect. 6. n. 71.

C A P. XIX.

De Obligatione restituendi Famam.

I. **A**D hoc ut adsit obligatio restituendi Famam, tria communiter Doctores requirunt. Primum est, ut Fama re verà sit ablata: non sufficit enim solus Animus, & sola intentio Infamandi, ut enascatur obligatio restituendi, licet hæc sufficiant ad hoc, ut peccatum committatur, & quidem contrà Justitiam: exempli gratia si aliquod malum de alio dixeris cum intentione illum infamandi, sed tamen aut audientes tibi non crediderunt, vel jam illa persona talis mali Infamia publica laborabat, peccasti quidem ex pravo animo contrà Justitiam, ad restitutionem tamen non obligaris, cum re verà tuo dicto Famam non abutuleris. Tamburinus in Decalogum lib. 9. c. 3. §. 3. num. 12.

II. Secundò requiritur, ut Famam auferendo contrà Justitiam formaliter peccetur: quare si Judex, verbi gratia justè aliquem condemnando Famam lædat, & hoc faciat cum odio ad illam Personam, & cum animo eidem nocendi, licet peccet contrà Charitatem ob pravum animum, & affectum, ad restitutionem tamen non obligatur, cum non peccaverit contrà Justitiam talem Personam in-

326 Opusculum Septimum

Infamando. Ex eadem etiam ratione qui DetraCTORIBUS obfistere tenentur ex lege solius Charitatis, si hoc non faciant, peccant quidem, sed ad restitutionem non obligantur.

III. Ex eodem fundamento, si aliquem omninò inculpate, aut etiam cum culpa solum veniali læsisti; ut verbi gratia si credens peccatum esse publicum, illud aliis retulisti, ad restitutionem ex Justitia non obligaris; non enim teneris ex iniusta actione, aut damno illato, quia in Famæ ablatione nullatenus, vel saltem non graviter, deliquisti; nec teneris ex re accepta, quia nihil alienum mala fide accepisti, & ex alia parte nihil apud te extet, nec in aliquo sis factus ditior; ergo ex nullo capite ad Famæ restitutionem ex Justitia faciendam obligaris, ut rectè notat cum Emmanuele à Conceptione Joannes Euphiates in sua doctissima Cynosura Neoconfessoriorum nuper edita, & à me maxima animi voluptate perlecta p. 1. punct. 22. num. 182. in fine. Nec dissentiunt aliqui apud Tamburinum lib. 9. in Decalogum cap. 3. §. 3. num. 8. qui tamen illis non consentit; docet enim in hoc casu adesse obligationem restituendi ex Justitia, licet non cum tanto incommodo, ac si culpa gravis cum plena deliberatione in Infamando commissa fuerit.

IV. Dixi *ad restitutionem ex Justitia non obligaris*, certum enim est, te obligari ex Charitate: undè si absquè tuo gravi incommodo possis Famam restituere, & damnum grave ex tuo dicto, licet omninò inculpato, aut solum venialiter malo obventurum impedire, & non facias, proculdubio mortaliter peccabis.

V. Tertiò, deniquè requiritur, quòd remissionem ab Infamato non obtiueris, aut quòd alia via ipse Famam non recuperaverit; si enim Infamatus sponte sua restitutionem tibi remiserit, aut prudenter præsumatur tibi remittere, sicuti etiam si aliquo modo infamia omninò abolita fuerit; ad restitutionem non obligaris. Ita cum Navarro Rebellius p. 1. de Obligationibus Justitiæ lib. 4. p. 8. n. 4. in fine.

VI. Primus modus restituendi Famam quandò hæc per falsi

De Fama. Cap. XIX. 327

falsi criminis appositionem ablata fuit, est revocatio dictorum: & hæc ab Infamante fieri debet, quando opus sit, etiam jurando se mentitum fuisse, coram illis, apud quos Proximum Infamavit. Imo si fides adhuc non habeatur, & probabiliter habitura præsumatur, si testes adhibeantur, teneri Infamantem ad hos adhibendos docent Sotus, & Corduba, quos citat, & sequitur Rebellus ubi suprâ quæst. 10. num. 1., quamvis in hoc contrarium doceat Navarrus cap. 18. num. 45. cum aliis.

VII. Quando autem infamatio facta fuit per injustam veri, sed occulti Criminis propalationem, tunc restitutio facienda est non per revocationem dictorum, hoc etenim esset mendacium, sed aut dicendo, se non potuisse loqui eo modo de Proximo, se malè loqutum fuisse, &c. aut eandem Personam in eodem genere laudando: & hic modus restituendi videtur faciliior, quem approbat etiam cum Tannero, Valentia, Lessio, Fausto, & Arragonio, Antoninus Diana p. 3. tr. 5. resol. 30. contrâ Layman, Sylvium, & Filliuccium, hunc modum restituendi non esse sufficientem contententes.

VIII. Secundus modus restituendi est per compensationem in alio genere Bonorum, ut verbi gratia per pecuniæ exhibitionem, &c. hoc tamen tunc solùm locum habere, quando proprio in genere Famæ restitutio fieri non potest, asserunt Adrianus quodlib. 11. quæst. 1. Valentia tom. 3. disp. 5. q. 6. punct. 5. Molina tr. 4. disp. 45. n. 3. Sa v. *Infamia* n. 7. Sylvius in 2. 2. D. Thomæ quæst. 62. art. 2. & Villalobos in Summa tom. 2. tr. 11. difficult. 39. num. 5.

IX. Quamvis contrarium probabiliter etiam doceant cum Sylveitro, Lessio, Petro, Navarro, Maldero, Turriano, & Fabro, Filliuccius tom. 2. tr. 32. cap. 10., & Layman lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 7. num. 3. quia, ajunt, Fama, & pecunia non sunt res æquivalentes, nec Bonæ ejusdem ordinis, undè inter se commutationem non recipiunt. Quare juxta horum Doctorum Sententiam qui Famam à se injustè ablatam restituere non potest, non tenetur hanc pecunia compensare.

Ter-

328 Opusculum Septimum

X. Tertius, & quidem optimus modus est ex D. Antonino 2. p. tit. 2. cap. 2. §. 3. Soto memb. 1. de Secreto quæst. 3. Adriano, Navarro, & aliis, si remissio Infamiae ab Infamato, sive per se, sive per alium obtineatur: cum enim unusquisque sit propriae Famæ Dominus [quidquid in contrarium asserant Cajetanus 2. 2. quæst. 73. art. 2. & Major in 4. dist. 15. quæst. 16.] rectè poterit ab obligatione illa restituendi liberare. Opus tamen est, ut Infamatus intelligat, saltem in genere, quantitatem damni per infamationem passi; nisi diceret, se remittere Infamanti obligationem restituendi quantumcumque magnum fuerit damnum ex tali infamatione receptum.

C A P. XX.

In quibus nam casibus vel differri, vel omitti possit Restitutio Famæ.

I. **E** Minentissimus Cardinalis Cajetanus 2. 2. quæst. 62. art. 6., & Navarrus cap. 17. num. 56., & 89. pro regula statuunt, neminem esse obligatum ad satisfaciendum damno inferioris ordinis Proximo illatum cum detrimento suorum Bonorum ordinis superioris: quare cum inter Bona temporalia Vita Honorem, ac Famam, Honor verò, & Fama Bona Fortunæ antecellat; ajunt, non dari obligationem reparandi damnum Bonorum Fortunæ cum detrimento propriae Famæ, Honoris, aut Vitæ, sicuti nec damnum Famæ, aut Honoris cum periculo Vitæ.

II. Hæc tamen regula sic absolute accepta non placet Soto lib. 4. de Justitia quæst. 6. art. 3. & quæst. 7. art. 2. Adriano quæst. 4. de Restitutione, Majori in quartum dist. 15. quæst. 17., & aliis: cum enim damnum superioris ordinis, quod quis patiat ex restitutione Boni inferioris ordinis, interdum possit esse tam parvi momenti, ut multo minoris æstimetur, quàm magnum damnum Boni inferioris

rio-

De Fama . Cap. XX. 329

rioris; non videtur posse permitti, quòd quis deobligetur à restituendo damno inferiori alicujus magni momenti, ex eo quod hoc restituere non possit absque aliquo levissimo damno in Bonis ordinis superioris: undè dicendum est, quòd, quando Bonum Famæ, ac Honoris injustè ablatum longè minoris æstimationis sit apud prudentes, quàm vita, aut Honor Infamantis; non tenetur hic cum probabili periculo vitæ, aut Honoris ad talis Infamiæ satisfactionem; si verò Bonum Famæ injustè ablatum longè pluris æstimetur, quam damnum superioris ordinis Infamantis, tenetur hic Famam etiam cum tali damno restituere. Ita Rebellus lib. 4. de Obligat. Justitiæ quæst. 13. Sotus ubi supra, Covarruvias in Regula Peccatum p. 1. n. 76. & alii.

III. Contrarium nihilominùs probabile etiam existimo, præcipuè si agatur de periculo vitæ: tunc enim videretur esse contrà dictamen Rationis, Regulasque Prudentiæ Famam restituere, ut rectè monet ex Diana p. 3. tr. 5. resol. 30. in fine, Philippo Fabro in 4. sent. dist. 15. de restitut. quæst. 3. disputat. 53. cap. 4. num. 121, & Cajetano 2. 2. quæst. 63. art. 6. Jacobus Mancinus in Practica visitandi Infirmos practica 6. in Addition. dub. 7.

IV. Excipe tamen, quando ex Infamia alteri falsò illata hic vitæ periculum subeat, vel aliquod grave malum Reipublicæ impendeat; tunc enim adesset obligatio restituendi Famam etiam cum vitæ periculo, dummodò prudenter credatur, retractationem esse Innocenti profuturam. Ratio est, quia in periculo æquali rectè postulat Justitiæ ratio, ut potius damnum subeat Nocens, quàm Innocens, cum melior debeat esse hujus conditio, quàm Nocentis. Ità Tamburinus in Decalog. lib. 9. cap. 3. §. 3. num. 21. Rebellus loco citato num 2., & alii communiter.

V. Excusatur etiam à restitutione Famæ ille, qui prudenter cognoscit Audientes nullo modo Fidem ei habituros, si se de Detractione facta retractet. Ratio est, quia in hoc casu Famæ restitutio est superflua, cum suum effectum non sortiatur; ergò non est, cur ad illam Detra-

T t

fior

330 Opusculum Septimum

actor obligetur : si verò esset dubium , an retractatio esset profutura , vel non , tunc absolutè teneretur Detra-ctor Famam , se retractando , restituere : cum in dubio melior debeat esse conditio illius , qui injustè fuit Infamatus . Ità Tamburinus ubi suprà num. 18.

VI. Similiter ad Famæ restitutionem DetraCTOR non obligatur , quandò certò constat , secus quandò est dubium , quòd Infamatus aliundè Famam recuperaverit ; puta suis bonis moribus , aut assertione , vel testificatio-
ne proborum Virorum , &c. Ratio est , quia in tali casu Infamatus nullum in Fama damnum patitur . Si verò pro illo medio tempore , quod intercessit inter Famæ abla-
tionem , & recuperationem , aliquod damnum passus fue-
rit , ut si propter Infamiam aliquod Beneficium , Pensio-
nem , aut munus aliquod lucrativum obtinere non potue-
rit , utique teneretur Infamator in tali casu damnum ex
injustà Infamatione ei proventum reparare . Ità Reginal-
dus lib. 10. num. 337. , Valentia Tom. 3. disp. 5. quest. 6.
punct. 4. , & Fagundez , tom. 2. in Decalogum lib.
8. cap. 14. num. 2.

VII. Non adest etiam obligatio restituendi Famam ex probabiliori sententia Doctorum apud Dianam p. 3. tr. 5. resol. 30. quòd duo æqualiter se invicem Infama-
runt . Ratio est , quia in hoc casu adest inter ipsos com-
pensatio : cavendum tamen est aliorum Scandalum : undè
neceffe est , quòd illi , apud quos quis alterum Infamavit ,
sciant vice versa eum ab illo Infamatum fuisse , ne ex
non factà restitutione ex parte illius , qui secundò In-
famavit , Scandalizentur .

VIII. Advertendum tamen est ex Tamburino in De-
calogum lib. 9. cap. 3. §. 3. num. 17. non idèd esse licitum
aliud Infamare eo titulo , ut compensetur Infamia ab al-
tero illata : hoc enim esset vindictam sumere , quod pri-
vatæ Personæ non licet : sed solùm conceditur , quod , quan-
dò ex utraque parte æqualis Infamia jam sit sequuta , ne-
uter ex illis ad Famæ restitutionum obligetur .

IX. Non tenetur pariter Infamator ad Famæ restitui-
tionem , ut jam diximus , quandò id , quod contrà Ter-
tium

De Fama. Cap. XX. 331

tium dixit, oblivioni certò moraliter traditum existimatur. Ratio est, quia in hoc casu illi, qui Detractionem audierunt, nihil mali in eorum mentibus de illo Tertio retinent; ergò non est, quod Infamator restituere teneatur. Ità Reginaldus, citato lib. 10. num. 340. Petrus Navarra, Rebellus, & alii, qui rectè notant, non teneri Infamantem eos interrogare, an de Infamia à se illata recordentur, hoc enim esset illos ad Infamiæ reminiscen-
tiam excitare, sed sufficit si hujus rei oblitos esse certò moraliter existimet.

X. Dixi *certò moraliter*, nam, ut rectè notat Tamburinus ubi Suprà num. 14. si dubium sit, an oblivioni data sit Infamia, adest obligatio restituendi, cum in hoc casu certa sit Infamia, & excusatio à restituenda Fama sit dubia.

XI. Notandum hic obiter cum eodem Tamburino ibidem num. 12. quòd quandò Detraçtori non fuit ab Audientibus fides adhibita, quia ab eis mendax judicabatur, aut quia cognoscebant illum ex ioco, aut ex ira, & odio Detrahere; tunc à restitutione deobligabitur: Ratio est manifesta, quia in hoc casu Infamatus nullum damnum recepit, cum Audientes delictum de eo à Detrahente publicatum re vera non crediderint; ergò ad nihil Infamator restituendum tenebitur.

XII. Queres, an Infamator, qui crimen alterius occultum uni tantum Personæ dixit, sed hæc aliis postea revelavit, teneatur Famam restituere apud illos omnes, qui id sciunt, vel apud illum tantum, cui ipse tale crimen aperuit? Respondeo, quòd si, quandò infamavit, probabiliter dubitaverit, illum, cui ipse crimen occultum aperiebat, id esse aliis revelaturum, ad restitutionem obligatur non solum apud illum tantum, cui crimen occultum patefecit, sed etiam apud omnes alios, quibus iste postea tale crimen revelavit. Si verò de hoc non dubitaverit, ad restitutionem non obligatur, nisi illi tantum Personæ, cui crimen manifestavit. Ratio est, quia in primo casu censetur causa efficax illius diffamationis, secus verò in secundo, in quo diffamatio formaliter imputatur illi

T t 2

Per-

Personæ, quæ crimen occultum sibi revelatum aliis propalavit. Ita ex Filliuccio, Turriano, Rebello, & aliis docet P. Jacobus Mancinus in Additione ad Practicam visitandi Infirmos Practica 6. dub. 2.

XIII. Quæres iterum, an qui narrat alterius peccata, quæ ab aliis audivit, sed cum asseveratione, se de illis nihil certò scire, seu, ut vulgò dici solet, *salvo la verità*, peccet, & ad restitutionem teneatur?

Quamvis non desint Doctores, qui asserant in tali casu Detrahentes non peccare contra Justitiam, & consequenter nec ad restitutionem obligari, quia communiter sic relatis fides non adhibetur, nihilominus probabilius existimo, eos contra Justitiam peccare, & ad restitutionem obligari; quia talis assertio ferè semper aliquam malam opinionem in mentibus Audientium generat, undè graviter læditur alterius Fama: excipe tamen quandò fortè ex circumstantiis DetraCTOR Audientes nullam omninò fidem suis dictis habituros certò moraliter judicet. Ita Malderus 2. 2. tr. 7. cap. 1. dub. 13. Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 53. dub. 10. num. 8. Navarrus, Molina, & Lessius, quos citatos sequitur Paulus Layman lib. 3. de Justitia tr. 3. p. 2. cap. 3. num. 7.

XIV. Quæres deniquè an mortaliter peccet, & ad restitutionem teneatur, qui delictum alicujus occultum duobus, verbi gratia, Viris prudentibus, ac taciturnis, quos scit illud non esse evulgaturos, manifestet?

Hoc dubium proponit P. Jacobus Mancinus citata Practica 6. in addit. dub. 16., & ad illud affirmativè respondet: quia, inquit, per hoc Infamatus bonam sui estimationem apud illos amittit, & ex alia parte Præceptum de non infamando Proximum est absolutum, non verò conditionatum, scilicet apud illos tantum, qui sunt crimina revelata aliis dicturi: & citat prò se Suarium tom. 4. disp. 34. sect. 1., Sotum lib. 5. de Justitia quæst. 10. art. 2. concl. 4. Villalobos in Summa tom. 2. tr. 11. difficul. 36. num. 8., additque, se nescire, an, qui contrarium sentiunt, de se ne quidem peccatum veniale apud Santissimos Viros propalari vellent.

Op-

De Fama. Cap. XX. 333

XV. Oppositum nihilominus censent quamplurimi Doctores. Ratio est, quia revelando crimen aliquod occultum uni, vel duobus probis Viris in morali hominum æstimatione perindè, est ac si crimen taceretur; cum illi duo Viri non sint aliis crimen illud propalaturi, & ex alia parte apud ipsos non amittatur statim per alicujus criminis notitiam bona existimatio, cum sciant naturali hominum fragilitati, & humanis infirmitatibus compati: & ita docent Reginaldus, Lessius, Azorius, Diana, Bonaccina, aliique apud Dicastillum lib. 2. de Justitia tr. 2. disp. 12. p. 2. dub. 8. Excipit tamen cum Lessio Tamburinus in Decalogum lib. 9. cap. 3. §. 2. num. 7. quando prudenter judicatur, quòd quis rationabiliter nolit, ut sua Fama apud aliquem in particulari, à quo multum dependet, denigretur: tunc enim esset grave peccatum, crimen aliquod occultum tali Personæ revelare, rectè existimat.

Opusculi de Fama, & totius Operis

FINIS.

IN.

I N D E X

ALPHABETICUS RERUM NOTABILIUM, QUÆ
IN HIS MORALIBUS PRINCIPIIS, ET
OPUSCULIS CONTINENTUR.

A

Absolutio à peccatis non potest dari à Sacerdote per Episcopum, aut Internuntium. In Principiis cap. 16. n. 7.
Absolutionem Complicis in re Venerea nullam sapientissimè declaravit Archiepiscopus Florentinus in sua Synodo Anni 1710. unde locum amplius non habent pro nostra Diocesi quorundam Doctorum opiniones circa absolutionem Complicis. In Princip. cap. 9. num. 14. 15. & 16.

Adoratio quoduplex sit. In Opusculo 1. cap. 11. n. 2. 3. 4.

Advertentia semiplena an sufficiat ad veniale peccatum committendum. In Principiis generalibus cap. 20. num. 16.

Advertentia plena in aliqua actione, an habitu fuerit, quomodo cognoscendum. In Principiis cap. 20. n. 17. 18. 19. 20. & 21.

Amphibologias, & equivocationes in Juramento adhibere an sit mortale. In Opusculo 4. cap. 5. n. 3. ad 7. & n. 8. ad finem, varii casus particulares circa equivocationes in Juramento resolvuntur.

Apostasia peccatum an specialiter sit in Confessione apeririendum, vel sufficiat explicare lapsum in Hæresim. In Principiis cap. 17. num. 31.

Articulus mortis qui nam dicatur. In Opusculo 1. cap. 16. num. 7.

Azymis Judæorum vesci Christiano an liceat. In Opusculo 1. cap. 9. num. 2.

Bc-

B

Beneficiario doctiori, aut nobiliori plus concedendum est prò congrua sustentatione ex fructibus Beneficii. Opusculo 3. cap. 8. num. 8.

Beneficiarii quam strictam habeant obligationem faciendi eleemosynas de superfluis Beneficiorum. In Opusculo 3. cap. 8. per totum.

Beneficium Ecclesiasticum in dubio præsумitur Simplex, non Curatum. In Principiis cap. 6. num. 70.

Blasphemandi Consuetudo quomodo tollenda. In Opusculo 5. cap. 2., num. 5., & 6.

Blasphemi an, & quibus sint denunciandi. In Opusculo 5. cap. 4. per totum.

Blasphemia quid sit, & quomodo dividatur. In Opusculo 5. cap. 1. d. num. 1. ad 8.

Blasphemia peccatum an aliquando possit esse solum veniale. Sibi cap. 1. n. 9.

Blasphemia contra Deum, Beatam Virginem, vel Sanctos prolata an sint ejusdem speciei. Ibidem cap. 3. num. 3.

Blasphemiarum varia formula examinantur. In Opusculo 5. cap. 3. num. 1. & 2.

Blasphemorum puniatio ad quos nam spectet. Ibidem cap. 3. n. 5., & 6.

Blasphemorum pena tam quoad forum internum, quam quoad externum imponenda, quanam sint. In eodem Opusculo 5. cap. 5. per totum.

Blasphemi consuetudinarius in ordine ad reservationem qui nam dicatur. In Opusculo 5. cap. 2. n. 1. 2. 3. & 4.

C

Castitatis virtus non solum obligat ad illam non violandam in se ipso, sed etiam ad non procurandam ejusdem violationem in altero; secus verò dicendum de Voto Castitatis; Votum enim solum obligat personam votentem. In Principiis cap. 9. n. 7.

Cha-

Charitas quid sit. In Opusculo 3. cap. 1. n. 1.

Charitas Dei quandò nam obliget ad cliciendum actum amoris. In Opusculo 3. cap. 1. num. 3. & 4.

Charitas Proximi quomoddò obliget nos ad illum amandum. In Opusculo 3. cap. 2. num. 1. & 2.

Charitatis ordo quinam sit. In Opusculo 3. cap. 3. per totum.

Christiani remigantes in Triremibus Turcharum, aut porrigentes scalas, vel arma ad rem Christianam expugnandam, an peccent mortaliter, si id metu notabilis damni faciant. In Opusculo 3. cap. 9. n. 22. 23. 24., & 25.

Circumstantia quis denotat explicandam esse in Confessione qualitatè personæ, quæ peccatum commisit. In Principiis cap. 9. n. 1. & 2.

Circumstantia quid quomoddò intelligenda sit in ordine ad Confessionem. In Principiis cap. 10. n. 1. 2. 3., & 4.

Circumstantia finis in aliquo peccato intenti an semper sit in Confessione explicanda. In Principiis cap. 13. n. 1. & 4.

Circumstantia quando raro speciem peccati mutat. In Principiis cap. 15. n. 2.

Circumstantiæ aliæ sunt mutantes speciem, aliæ aggravantes, aut minuendo in infinitum & aliæ purè aggravantes. In Principiis cap. 8. n. 16. 17. 18., & 19.

Circumstantiæ, quæ in omni peccato sunt imbibitæ, ut ingratitude, irreverentia, inobedientia, & injuria erga Deum, non sunt necessariò confitendæ, nisi formaliter, & quasi reflexè à Peccatore intendantur. Ibidem cap. 16. n. 1. & 2.

Circumstantiæ speciem mutantes quomodo sint intelligendæ. Ibidem num. 3.

Circumstantias purè aggravantes non esse necessariò confitendas latè probatur. Ibidem cap. 8. d. n. 21. ad finem capituli.

Clerici Sæculares strictam obligationem habent erogandi superflua suorum Beneficiorum in Eleemosynas, & pios usus. Opusculo 3. cap. 8. per totum.

Clerici Sæculares an habeant dominium omnium fructuum Beneficiorum Ecclesiasticorum. In Opusculo 3. cap. 8. n. 13., & 14.

Clericorum Sæcularium Bona dividuntur in Patrimonialia

lia, & merè Ecclesiastica . In Opusculo 3. cap. 8. n. 3.

Commodatarius, qui dubitat, an res commodata sua culpa perierit, an teneatur ad restitutionem . In Principiis cap. 6. num. 59.

Commutare Vota quis possit, & qua de causa. In Opusculo 6. num. 2., & 6.

Commutationem Juramenti quis possit facere, & qua de causa. In Opusculo 4. cap. 7., & 8.

Complicis absolutio in re Venerea declaratur nulla in Synodo Florentina Anni 1710. In Principiis cap. 9. num. 14. 15., & 16.

Concubitus conjugalís in Ecclesia habitus an sit Sacri-legus . In Principiis cap. 11. num. 13. 14. 15., & 16.

Confessarius tenetur absolvere Pœnitentem, qui vult sequi opinionem benigniorem contrà rigidiorem ipsius Confessarii, dummodò illa benignior sit verè, & certò moraliter probabilis, & non solum tenuiter, aut dubiè talis. In Principiis cap. 5. num. 22.

Confessarius debet absolvere sub conditione moribundum, qui, licet non dederit signa Contritionis, solitus tamen fuit Christianè vivere. Ibi num. 23.

Confessarius dubitans, an Pœnitens inciderit in casum reservatum, potest illum absolvere. In Principiis cap. 6. n. 46.

Confessarius, qui dubitat, an Puer, qui confitetur, habeat usum rationis, potest illum absolvere sub conditione. Ibidem cap. 6. n. 67.

Confessarius quomodo se gerere debeat cum Scrupulosis. Ibidem cap. 7. n. 25. 26., & 27.

Confessarius quomodo se gerere debeat cum Pœnitente ignorante Mysteria Fidei. In Opusculo 1. cap. 4. n. 2., & 3.

Confessarius quando nam teneatur interrogare Pœnitentem de Mysteriis Fidei. In Opusculo 1. cap. 7. n. 1. & 2.

Confessio debet fieri de numero, specie, ac circumstantiis peccatorum, nec sufficit in materia mortali dicere numerum in confuso, sed debet dici certus, & determinatus, quando hic scitur. In Principiis cap. 8. n. 10., & 11.

Confessus aliquod peccatum, de cujus numero certò non recordatur, cum particula circiter, non tenetur iterum confite-

fieri, si deprehendat, se plus, minusve dixisse, dummodò ad, in quo erravit, non sit notabiliter minuens verum numerum. Ibidem cap. 8. n. 12.

Conjux an peccet delectando sensibilibiter de copula maritali imaginaria in absentia alterius Conjugis, secluso tamen periculo pollutionis. In Principiis cap. 10. num. 15.

Conscientia quid sit, & quomodò dividatur in rectam, erroneam, opinativam, dubiam, & scrupulosam. In Principiis generalibus cap. 2. per totum.

Conscientia recta quid sit, & quomodò obliget. Ibidem cap. 3. per totum.

Conscientia erronea quid sit, & quomodò dividatur. Ibi cap. 4. per totum.

Conscientia dubia quomodò dirigenda. In Principiis cap. 6. per totum.

Conscientia scrupulosa quæ nam sit, & quomodò sananda. In Principiis cap. 7. per totum.

Consilia non sequi an sit peccatum. In Principiis cap. 3. n. 2., & 3.

Consuetudinarius quomodò se accusare debeat in Confessione. In Principiis cap. 14. n. 5. 6., & 7.

Consuetudinarius Blasphemus qui nam dicatur in ordine ad Reservationem. In Opusculo 5., cap. 2. n. 1. 2. 3., & 4.

Consuetudo in dubio non præsumitur introducta sub præcepto, sed ex devotione. Ibidem n. 68.

Consuetudo peccandi an debeat in Confessione explicari. In Principiis cap. 14. n. 3., & 4.

Consuetudo Blasphemandi quomodo extirpanda. In Opusculo 5. cap. 2. d. n. 5. ad finem.

Contumelia quid sit, & quomodò à detractiōe, convictio, & improprio differat. In Opusc. 7. cap. 10. n. 1. 2. & 3.

Contumelia alium afficientes ob exercitium alicujus virtutis an peccent mortaliter. In Opusc. 7. cap. 11. per totum.

Contumeliæ qualitas an sit in Confessione explicanda. In Principiis cap. 10. n. 22.

Contumeliam faciens imagini, aut statuæ alicujus Personæ an peccet. In Opusc. 7. cap. 12. n. 4.

Copula cum Falsa Spirituali an contineat circumstantiam

tiam necessariò in Confessione aperiendam. In Principiis generalibus cap. 9. n. 13.

Copula cum Infideli an contineat circumstantiam necessariò in Confessione aperiendam. Ibidem cap. 10. n. 17.

Copula non consummata an differat specie à talibus impudicis. Ibidem cap. 10. n. 18.

Copula cum aliena Sponsa de futuro an contineat matritiam specialiter in Confessione aperiendam. In Principiis cap. 10. n. 27.

Correctio fraterna quandò, & quomoddò sit adhibenda. In Opusculo 3. cap. 4. d. n. 1. ad 12.

Correctionem fraternam qui nam facere teneantur. In Opusculo 3. cap. 4. n. 13. 14. 15. & 16.

Creditor, ac Debitor si aequè dubii sint, an sit debito satisfactum, non tenetur Debitor ad integram solutionem, sed ad partem. In Principiis cap. 6. n. 60.

Culpa lata à Theologis quomoddò explicetur. In Principiis cap. 6. n. 59.

Cultus civilis qui nam sit. Opusc. 1. cap. 11. 5.

D

Decalogi Præcepta, Orationem Dominicam, & Symbolum Apostolorum saltem quoad substantiam tenentur Fideles addiscere. In Opusculo 1. cap. 3. d. n. 1. ad finem.

Delectatio morosa in re Venerea quid sit. In Principiis cap. 10. n. 13.

Delectatio morosa de Conjugata an differat specie à delectatione morosa de Consanguinea, vel de Libera. Quod est idem, ac quærere an in delectatione morosa de re turpi debeat in Confessione explicari status Personæ, de qua delectatio habita fuit, an scilicet fuerit Nupta, vel Libera, Consanguinea, aut Voto Castitatis obstricta. In Principiis cap. 10. n. 12.

Delectatio morosa sumit speciem ab objecto, undè si objecta sint diversa, diversa etiam erit delectatio ex illis desumpta. In Principiis cap. 10. n. 16.

Delictum in dubio non est præsumentum. In Principiis, cap. 6. n. 10.

Delictum, aut Secretum alterius occultum revelare an liceat ad vitanda gravia tormenta. In Opusc. 7. cap. 14. d. num. 11. ad finem.

Delictum alicujus occultum revelare an aliquando liceat. In Opusc. 7. cap. 17. per totum.

Desiderium de malo Proximi an debeat explicari, fuerit ne circa divitias, aut circa honorem, vel circa vitam. In Principiis cap. 10. n. 21.

Desperatio quid sit, & quàm grave peccatum. In Opusc. 2. cap. 4. d. n. 1. ad 7.

Detractio quid sit, & quot modis committatur. In Opusc. 7. cap. 15. per totum.

Detractiones quomoddò in Confessione explicandæ. In Principiis cap. 10. n. 23.

Detractorem audiens, aut referens se audivisse, an peccet mortaliter, & ad restitutionem teneatur. In Opusc. 7.

Deus quomoddò d nobis super omnia diligendus. In Opusc. 3. cap. 1. n. 2., & 5.

Diligentia in examinanda conscientia pro Confessione Sacramentali quæ, & quanta adhiberi debeat. In Principiis cap. 8. d. n. 6. ad 9.

Dispensare in Votis quis possit. In Opusculo 6. cap. 5. per totum.

Divinatio quid sit, & quotuplex. In Opusculo. 1. cap. 12. n. 10., & 11.

Divinationes per aves, aut per somnia factæ, sunt ejusdem speciei. In Principiis cap. 12. n. 4.

Divinationes factæ per pactum explicitum cum Demone sunt diversæ speciei à Divinationibus, in quibus intervenit pactum implicitum. In Principiis cap. 12. n. 5.

Divitibus Pauperes ab Eleemosyna repellentibus an sit neganda absolutio. In Opusc. 3. cap. 6. n. 16.

Doctores quamplures docentes, esse licitum usum opinionis probabilis in concursu probabilioris, referuntur. In Principiis generalibus cap. 5. n. 25.

Doctoris unius auctoritas an possit constituere aliquam opi-

opinionem probabilem. In Principiis generalibus cap. 5. n. 9. 10. 11., & 12. Debet esse doctus in Theologia morali. Ibid. n. 15.

Dubia in mitiorem partem interpretanda. In Principiis cap. 6. n. 7. & 63.

Dubio pratico de honestate alicujus actionis non deposito, talem actionem exercere non licet. In Princ. cap. 6. n. 8.

Dubitans an antè, vel post mediam noctem comederit, si habeat rationes probabiles pro utraque parte, an possit sequenti die Eucharistiam sumere. In Principiis cap. 6. n. 26., & 27.

Dubitans de aliqua actione an sit mala, nec ne, non semper tenetur eligere partem tutiorem. In Principiis cap. 6. num. 36.

Dubitans de Lege imponente aliquam penam non tenetur ad Legem servandam sub illis penis. In Princ. cap. 6. n. 51.

Dubitans an aliqua censura sit lata, vel ferenda sententiæ, potest præsumere, quod sit ferenda. In Principiis cap. 6. num. 52.

Dubitans an habeat legitimam aetatem ad Beneficia, aut Ordines, non potest nec Beneficia, nec Ordines suscipere. Ibidem n. 55.

Dubitans, an vigesimum primum annum expleverit, non tenetur jejunare. Ibidem eodem n. 55.

Dubitans, an suum consilium efficaciter influxerit in damnum alicujus ad restitutionem non tenetur. Ibidem n. 57.

Dubitans, an dispensatio, quam obtinuit, sit valida, præsumere potest esse validam. Ibidem n. 66.

Dubitans, an suum suffragium fuerit causa conclusionis rei injusta, non tenetur ad restitutionem, licet suffragium ferendo peccaverit. Ibidem n. 75.

Dubitans, an suum Beneficium obliget ad recitandas Horas, non tenetur recitare. Ibidem n. 76.

Dubitans, an habeat impedimentum ad Matrimonium contrahendum, vel ad Ordines suscipiendos, utrum possit Matrimonium contrahere, & Ordines suscipere. Ibid. n. 80.

Dubitans, an commiserit aliquod delictum, ob quod prius. ipso jure Beneficio, aut Beneficii fructibus, potest Bene-

neficiū retinere, & fructus percipere, cum possessio ſit pro
carentia delicti. Ibidem n. 83.

Dubitans de actione Proximi, an prava, vel bona ſit,
non tenetur poſitiuè judicare eſſe bonam, ſed ſufficit, ſi nega-
tiuè ſe habeat. Ibid. n. 87.

Dubitans utrū aliquis effectus proveniat à cauſa na-
turali, vel à Damone, an poſſit aliquandò licitè talem effe-
ctum procurare. In Opus. 1. cap. 13. n. 9.

Dubitare de gravi peccato Proximi, an ſi mortale. In
Opus. 7. cap. 3. per totum.

Dubitatur quis, an res, quam bona fide poſſidet, verè ſit
ſua, poteſt illam retinere, donec illi certò conſtet eam eſſe
alienam. In Principiis cap. 6. num. 28., & 56.

Dubitatur quis, an conſenſerit pollutioni nocturnæ, præ-
ſumendum ne eſt conſenſiſſe? In Principiis cap. 6. n. 86.

Dubium quid ſit, & quomodò dividatur in poſitiuum,
& negatiuum, in dubium Juris, & in dubium facti. In Prin-
cipiis cap. 6. n. 1., & 2.

Dubium deponi debet ex motivo aliquo rationabili, ad
hoc ut formari poſſit judicium practicum certum. Ibid. n. 6.

Dubium negatiuum in his, quæ à noſtra voluntate proceſ-
ſerunt, non poſſe dari, latè probatur cum Caramuele. Ibid. n. 44.

Dubius de Voto, aut Juramento non tenetur ad eorum
impletionem, etiam ſi habeat rationes probabiliores pro Vo-
to, aut Juramento. Ibidem n. 11.

Dubius, an recitaverit Horas Canonicas, tenetur reci-
tare: ſecus ſi certus ſit de recitatione, dubius autem, an ſuf-
ficientem attentionem habuerit in recitando, tunc enim poteſt
præſumere illam habuiſſe, cum delictum non præſumatur.
Ibidem n. 22., & 23.

Dubius de valore Matrimonii jam bonæ fide contracti,
poteſt ubi Matrimonio. Ibidem num. 29.

Dubius, an aliquis ſit Legitimus, debet præſumere eum
eſſe talem, unde Expoſiti, de quorum Parentibus dubitatur,
habendi ſunt præ Legitimis, & ut Ordines recipiant diſpen-
ſatione ab irregularitate ex defectu natalium non indigent.
Ibidem n. 31., & 32.

Dubius, an commiſerit peccatum, nec ne, vel an pecca-
tum

tum, quod commisit, fuerit veniale, aut mortale, an teneatur per se explicite de tali peccato dubio confiteri. Ibidem d. n. 34. ad 45.

Dubius, an materia Voti, quod emisit, sit bona, vel mala, non tenetur servare Votum. Ibidem n. 50.

Dubius in fide est Hæreticus. In Opusculo 1. cap. 14. n. 4.

Dubius, an incideris in Excommunicationem, non tenetur abstinere ab iis, d quibus abstinere debent Excommunicati. In Principiis cap. 6. n. 76.

Duratio, seu longa mora in peccato non est necessarium in Confessione aperienda. In Principiis cap. 15. n. 5

E

Ecclesiastici tenentur ad maiorem, & magis explicitam cognitionem Mysteriorum Fidei. In Opusc. 1. cap. 6. per totum.

Effectus peccati an, & quandò confitendus. In Principiis cap. 10. n. 4.

Eleemosynæ præceptum an obliget ex Iustitia, aut ex Charitate. In Opusculo 3. cap. 5. n. 3.

Eleemosynæ præceptum quandò, & quos obliget. In Opusculo 3. cap. 6. per totum.

Eleemosynas qui nam possint facere, & de quibus Bonis possint has fieri. In Opusculo 3. cap. 7. per totum.

Emptor rei, quam dubitat esse furto ablatam, an possit illam retinere. In Principiis cap. 6. n. 61.

Episcopi an possint adhuc probabiliter absolvere ab Hæresi occulta. In Opusculo 1. cap. 16. n. 10, & 11.

Episcopus dubitans, an res indigeat dispensatione Summi Pontificis, an possit dispensare. In Princ. cap. 6. n. 72.

Eucharistia non est deneganda Peccatori, de quo dubitatur, an sit publicè, vel occultè talis. In Principiis cap. 6. n. 74.

Eunuchi carnaliter cognoscentes feminam debent explicare, se esse tales, quia eorum copula finem d Natura intentum non habet. In Principiis cap. 9. n. 4.

Exa-

Examen conscientiae an, & quandò Sacramentali Confessione sit praeiudicandum. In Principiis cap. 8. n. 1. ad 5.

Excommunicatio in dubio non incurritur. In Principiis cap. 6. n. 62.

F

Faciens actionem, quam putat malam, non advertens tamen, an sit graviter, vel leviter peccaminosa, peccat solum venialiter ex probabili Doctorum sententia. In Principiis cap. 20. n. 36. 37., & 38.

Factum in dubio non praesumitur, secus verò quandò constat de facto principali, dubitatur verò de accessorio, quod debuit, aut consuevit fieri, tunc enim accessorium praesumitur. In Principiis cap. 9. n. 10.

Facultas commutandi Vota, quae in Jubilaeo concedi solent, quomodò intelligenda. In Opusc. 6. cap. 6. n. 5., & 9.

Falsum crimen sibi imponere ad vitanda gravia tormenta an sit mortale. In Opusc. 7. cap. 14. d. n. 1. ad 10.

Fama quid sit, & quanti facienda. In Opusc. 7. cap. 1. per totum.

Fama quomodò differat ab honore, & honor d. reverentia. In Opusc. 7. cap. 1. n. 2., & 3.

Fama an pluri sit facienda, quam Vita. Ibidem n. 5. 6., & 7.

Fama restitutio quandò, & quomodò facienda. In Opusc. 7. cap. 19. per totum.

Fama restitutio in quibus nam casibus vel differri, vel omnino omitti possit. In Opusc. 7. cap. 20. per totum.

Femina Christiana an possint Filios Hebraeorum lactandos suscipere. In Opusc. 1. cap. 9. n. 5.

Fidei actus in mortali elicitus an sit meritorius. In Opusc. 1. cap. 1. n. 8.

Fidei actus quo tempore eliciendus. In Opusc. 1. cap. 5. d. n. 1. ad 7.

Fidei Mysteria actualiter, & explicitè credenda ex necessitate mediis, quae nam sint. In Opusc. 1. cap. 2. per totum.

Fi-

Fidelis interrogatus de sua Fide an , & quando teneatur eam exterius confiteri . In Opusc. 1. cap. 8. n. 3. 4. & 5.

Fidem exterius negans , licet illam in corde retineat , peccat mortaliter . In Opusc. 1. cap. 8. n. 1.

Fides Theologica quid sit , & quomodo necessaria ad salutem . In Opusc. 1. cap. 1. d. n. 1. ad finem .

Filiusfamilias an possit facere Eleemosynas de Bonis Paternis . In Opusc. 3. cap. 7. n. 5.

Fine Legis in particulari cessante , an cesset Lex . In Principiis cap. 18. n. 11.

Furans cum Sociis quando nam teneatur hanc circumstantiam in Confessione aperire . In Principiis cap. 12. n. 2.

Furti quantitas an debeat necessarium in Confessione explicari . In Principiis cap. 10. n. 5. 6. , & 7.

Furtum in loco Sacro habitum an semper sit Sacrilegium . In Principiis cap. 11. n. 5. 6. , & 7.

Furtum rei Sacrae in loco Sacro commissum an contineat in se duplicem malitiam Sacrilegii necessarium in Confessione aperendam . In Principiis cap. 11. n. 8.

G

G *Ravitas Praecepti ex quo nam colligenda . In Principiis cap. 17. n. 16.*

H

H *Aeres an teneatur adimplere Vota Defuncti . In Opusc. 6. cap. 3. n. 10.*

Hæresis quid sit , & quæ requirantur ad constituendum hoc peccatum . In Opusc. 1. cap. 14. n. 1. , & 2.

Hæresis aeterna per quod nam constituatur . In Opusc. 1. cap. 14. n. 5. , & 6.

Hæresis tantum interna , sicuti & merè externa an sit reservata . In Opusculo 1. cap. 16. n. 2.

Hæresis occulta an possit probabiliter nunc ab Episcopis absolvi . In Opusc. 1. cap. 16. n. 10. , & 11.

X x

Hæ

Hæretici, cum sint per Baptismum subditi Ecclesie, Legibus Ecclesiasticis obligantur. In Principiis cap. 18. n. 3.

Hæreticorum pena enumerantur. In Opusc. 1. cap. 15. n. 1., ubi n. 2., & 3. varia dubia circa easdem penas præposita resolvuntur.

Hæreticus in articulo mortis constitutus an possit absolvi à quolibet simplici Sacerdote, etiam præsentente Parocho, aut alio Confessario approbato. In Opusculo 1. cap. 16. n. 5.

Honor ablati an pecunia possit compensari. In Principiis cap. 10. n. 11.

Honor quomodo à Fama, & Reverentia differat. In Opusculo 7. cap. 1. n. 2.

Horas Canonicas recitans, dum Missam die festo præceptam audit, an satisfaciat obligationi Horarum, & auditionis Missæ. In Principiis cap. 19. n. 4. in fine.

Horologia diversa bene regulata faciunt diversas opinionones probabiles, quod sit elapsa, vel non elapsa media nox. In Principiis cap. 6. n. 53.

I

I *Instantia de peccato unius speciei an sit distinctum specie peccatum à instantia peccati alterius speciei. In Principiis cap. 10. n. 28.*

Idolatria peccatum quid sit, & an Excommunicationem Bulla Cæna annexam habeat. In Opusc. 1. cap. 12. n. 5. 6., & 7.

Ignorans annexam esse Excommunicationem peccato Hæresis formalis, si in Hæresim incidat, excommunicationem non incurrit; undè potest à quolibet simplici Confessario ab ea absolvi. In Opusc. 1. cap. 16. n. 4.

Immunitas Ecclesiastica quomodo violetur, & quæ nam sint crimina, ob quæ delinquentes illa non gaudeant. In Principiis cap. 11. n. 21. 22., & 23.

Immunitati Ecclesiastica est favendum, quando dubitatur, an factum aliquod sit contra ipsam. In Princ. cap. 6. n. 85.

Impedimento perpetuo adeundi Superiorem, pro obtinenda à reservatis absolutione, laborantes possunt absolvi à quo-

quocumque Confessario. In Opusc. 1. cap. 16. n. 8., & 9.

Imprecatio, & Irrisio quid sint. In Opusc. 7. cap. 10. n. 4.

Improperium quid sit. In Opusc. 7. cap. 10. n. 3.

Incestus gradus an sint necessariò in Confessione explicandi. In Principiis cap. 10. n. 8. & cap. 16. n. 5.

Incestus an committatur per peccatum contra naturam cum Consanguineis, vel Affinibus commissum. In Principiis cap. 10. n. 9.

Indifferentia ministrare an liceat Proximo volenti illis ad peccandum abuti, quandò certò constet, aliquo in particulari non ministrante, alium nihilominus ministraturum, undè & consequenter adhuc Proximum peccaturum. In Opusc. 3. cap. 9. n. 20.

Inducens habentem Votum Castitatis ad peccandum contra Castitatem an teneatur circumstantiam Voti illius Personæ, quam ad peccandum induxit, in Confessione explicare. In Principiis cap. 9. n. 9. 10., & 11.

Inductio ad peccatum an semper debeat necessariò in Confessione explicari. In Princ. cap. 10. n. 19., & 20.

Infamare se ipsum an sit mortale. In Opusc. 7. cap. 13. per totum.

Infamatum in uno loco alibi etiam, ubi Famam non amisit, infamare an liceat. In Opusc. 7. cap. 18. per totum.

Infans, de quo dubitatur, an sit Baptizatus, sepeliendus est in loco Sacro. In Principiis cap. 6. n. 69.

Infideles non tenentur Legibus Ecclesiasticis, cum non sint Ecclesie subditi. In Principiis cap. 18. n. 3.

Inimici quomodò diligendi. In Opusc. 3. cap. 2. d. n. 3. ad 13.

Inquisitorum jurisdictio ad quas Personas, & ad quæ delicta extendatur. In Opusc. 1. cap. 17. per totum.

Inspirationibus Divinis non correspondere non est per se peccatum. In Principiis cap. 3. n. 3. & cap. 17. n. 9.

Interruptio in actionibus, quando nam multiplicet, & quando non multiplicet numero peccata. In Principiis cap. 20. n. 32., & 33.

Irregularitas in dubio Juris non contrahitur. In Principiis cap. 6. n. 82.

Irritare Juramenta qui nam valeant. In Opusc. 4. cap. 7. n. 1.

X x 2

Irr-

Irritare Vota quis possit. In Opusc. 6. cap. 4. d. n. 4. ad 15. Jubiles tempore an sit probabile, quod omnes Confessarii possint ab Hæresis crimine absolvere, quando hoc specialiter in Bulla Jubilæi non excipitur. In Opusc. 1. cap. 17. n. 9., & 10.

Judicans temerè aliquem esse Spuriū, Filium Judæi, aut habere similes defectus inculpabiles, an peccet mortaliter. In Opusc. 7. cap. 9. per totum.

Judicium temerarium quid sit. In Opusc. 7. cap. 2. n. 8.

Judicium temerarium an sit peccatum mortale. In Opusc. 7. cap. 7. per totum.

Judicium temerarium quomodò sit in Confessione explicandum. In Principiis cap. 10. n. 23.

Judicium Temerarium an distinguatur specie à Detractione, et ut sit tanquam quid diversum in Confessione explicandum. In Opusc. 7. cap. 8. per totum.

Juramenta per se loquendo an sint ejusdem speciei. In Opusc. 4. cap. 2. n. 4., & 5.

Juramenti divisio in Assertorium, & Promissorium explicatur. In Opusc. 4. cap. 2. n. 1., & 2.

Juramenti varii casus particulares expenduntur. In Opusculo 4. cap. 4. d. n. 3. ad finem.

Juramenti irritatio, remissio, relaxatio, & commutatio quibus competat. In Opusc. 4. cap. 7. per totum.

Juramentum quid sit. In Opusc. 4. cap. 1. n. 1. 2., & 3.

Juramentum ad hoc, ut sit licitum, debet habere tres conditiones, quæ sunt Veritas, Justitia, & Judicium, seu necessitas. Ibidem n. 4. 5. 6. 7., & 8.

Juramentum execratorium quid sit. Ibidem n. 3.

Juramentum exigere ab eo, qui creditur perjuratorus, an liceat. In Opusc. 4. cap. 3. per totum.

Juramentum non faciendi aliquem actum Misericordiæ an valeat. In Opusc. 4. cap. 4. n. 8.

Juramentum de materia Summo Pontifici reservata, ut de Religione, Castitate perpetua, &c. an sit eidem Pontifici reservatum. In Opusc. 4. cap. 4. n. 10.

Juramentum solvendi usuras an teneat. Ibidem n. 12.

Juramentum in dubio restringi debet, ut minus, quàm fieri potest, gravet Jurantem. Ibidem n. 15.

Ju-

Jurandi variae formulæ examinantur. Ibidem d. n. 7. ad finem.

Jurans sine animo jurandi, sed cum animo Juramentum implendi, an peccet mortaliter. In Opusc. 4. cap. 4. n. 14.

Jurans Juramento Promissorio variis de causis ab Juramenti impletione excusatur. Ibidem n. 16.

L

L *Aicis prohibita est disputatio de rebus Fidei cum Hæreticis. In Opusculo 1. cap. 10. n. 1., & an id intelligi etiam debeat de Laicis doctis. Ibidem n. 2.*

Laxitas, & nimis rigor in opinionibus moralibus vitari debent. In Principiis cap. 1. n. 8. 9., & 10.

Leges humanæ an obligent sub culpa. In Principiis cap. 17. n. 12.

Leges, quas nam Personas obligent. In Principiis cap. 18. per totum.

Legislator suis Legibus non tenetur vi coactiva, at vi directiva ad earundem observantiam obligatur. In Princip. cap. 18. n. 2.

Lex quid sit, & quomodo à Præcepto differat. In Principiis cap. 17. n. 2.

Libellum famosum conficiens an debeat in Confessione explicare in quo genere delicti Proximum infamavit. In Opusculo 7. cap. 12. n. 1. 2., & 3.

Locus Sacer qui dicatur, & quæ nam peccata illo commissæ specialem malitiam Sacrilegis contineant. In Principiis cap. 11. n. 2. 3., & 4.

Ludens ad quid teneatur, si in ludo fraudes adhibuit. In Principiis cap. 6. n. 71.

M

M *Agia alia est naturalis, alia Dæmoniaca, & quomodo hæc cognoscatur. In Opusc. 1. cap. 12. n. 7., & 8.*

Malice.

Malefici Confessio Sacramentalis quomodo excipienda.
In Opusc. 1. cap. 12. n. 20.

Maleficium quid sit, & quotuplex. In Opusculo 1. cap. 12. n. 17. 18., & 19.

Maleficium Maleficio solvere an liceat. Ibidem n. 21. & 22.

Maleficium destruere an liceat tollendo signum Malefici.
Ibidem n. 23.

Mancipium Eleemosynas facere non potest, nisi habeat proprium peculium à Domino sibi permissum. In Opusc. 3. cap. 7. n. 2.

Metus mortis non excusat ab impletione Præcepti prohibentis rem intrinsecè malam: excusat tamen, si res non sit intrinsecè talis, dummodò tamen metus non incurratur in odium Fidei, vel in contemptum Religionis. In Principiis cap. 19. n. 12., & 13.

Milites dubitantes de Iustitia Belli, an possint licitè bellare. In Principiis cap. 6. n. 47.

Minores, Pupilli, & Prodigii non possunt facere Eleemosynas, nisi parvas, si tamen faciant etiam magnas absquè Tutorum, vel Curatorum consensu, validè eas faciunt, cum verè sint Domini suorum Bonorum, licèt peccent (sed rarè mortaliter) quia faciunt contra Leges eisdem Bonorum administrationem prohibentem. In Opusc. 3. cap. 7. n. 3.

Minus malum suadere, ut majus impediatur, an liceat.
In Opusc. 3. cap. 9. n. 17., & 18.

Missam audiens in die Festo sine interna attentione an Præcepto satisfaciat. In Principiis cap. 19. n. 4.

Missam audiens in die Festo cum expressa intentione non satisfaciendi Præcepto verè satisfacit, licet peccet ex prava intentione. In Principiis capite 19. n. 5.

Motus carnis, & motus iræ non sunt peccata, nisi sint voluntarij. In Principiis cap. 17. n. 10.

Mulieres superflue se ornantes an peccent mortaliter, quandò dubitant ex tali ornatu alios lapsuros in peccatum.
In Opusc. 3. cap. 9. n. 13., & 15.

Mytheria Fidei ex necessitate mediis credenda quæ nam sint. In Opusc. 1. cap. 2. per totum.

Mytheria Fidei explicitè credenda ex Præcepto enumer-
rau-

vantur. In Opusc. 1. cap. 3. per totum.

Mysteria Fidei quando nam d Fidelibus ex Præcepto sint addiscenda. In Opusc. 1. cap. 4. n. 1.

N

Necessaria necessitate medii, & necessaria necessitate Præcepti, in quodifferant. In Opusculo 1. cap. 1. n. 3. Notorium quando nam aliquid dicatur. In Principiis cap. 11. n. 17.

Numerus certus peccatorum commissorum quando inveniri nequeat d Pœnitente, quomodò se gerere debeat Confessarius. In Principiis cap. 8. n. 14.

Numerus Personarum ad peccandum inductarum an sit necessariò in Confessione explicandus. In principiis cap. 12. n. 8.

O

Occasionem peccandi positivè alicui offerre, ut postea hic in peccato deprehensus emendetur, an liceat. In Opusc. 3. cap. 9. n. 11.

Occulta alterius crimina manifestare an aliquandò liceat. In Opusc. 7. cap. 17. per totum.

Opinio probabilis quæ nam dicatur. In Princ. cap. 5. n. 1.

Opinio probabilis speculativè an sit etiam probabilis practicè. Ibidem n. 6, & 7.

Opinio quæ nam censenda sit propria illius Doctoris, qui plures opiniones refert, & non explicat quam sequatur. In Principiis cap. 5. n. 17.

Opinio Rotæ an reliquis præferenda. In Principiis cap. 5. n. 18.

Opinio benignior rigidiori est præferenda. Ibidem n. 19. 20., & 21.

Opinio probabilis, probabiliore relicta, potest amplecti etiam in articulo mortis, dummodò non agatur de valore Sacramenti: In Principiis cap. 5. n. 31.

Opl-

Opinio Vivaldi reiicitur circa deobligationem confitendi determinatum numerum peccatorum, quandò post Confessionem rite factam quis de eo recordatur, etiam si non comprehensus fuerit in particula circiter. In Princ. cap. 8. n. 13.

Opinionem probabilem an constituat unicus Doctor. In Principiis cap. 5. n. 9. 10. 11., & 12.

Opinionem probabilem sequi, probabiliore relicta, licitum esse [exceptis casibus administrationis Sacramentorum, & præiudicii Tertii] tum rationibus, tum quamplurimorum Doctorum testimonio comprobatur. In Principiis cap. 5. d. n. 24. ad 30.

Opiniones probabiles sunt aequè in praxi tutæ, nec datur una opinio probabilis practice altera tutior. In Principiis cap. 5. n. 8.

Ordo in correctione servandus quinam sit. In Opusc. 3. cap. 4. n. 17. 18. 19., & 20.

P

Prochorum obligatio docendi suas Oves Doctrinam Christianam ostenditur. In Opusc. 1. cap. 7. n. 3., & 4.

Parvitas materiæ ubi possit dari, vel non, quomodo cognoscendum. In Principiis cap. 20. n. 24.

Parvitas materiæ in re Venerea an dari possit, latè differitur eodem Capite 20. d. n. 25. ad 29.

Parvitas materiæ in desperationis, & præsumptionis peccato non datur. In Opusc. 2. cap. 4. n. 11.

Parvitas materiæ an detur in suspitione temeraria de gravi malo Proximi. In Opusc. 7. cap. 6. per totum.

Pater, qui non vult admittere ad suum colloquium Filium, qui indignè Matrimonium contraxit, an sit absolvendus. In Opusc. 3. cap. 2. n. 14.

Pauperes in extrema necessitate constituti possunt necessarium ad vitæ sustentationem a Divitibus surripere, in gravi autem necessitate hoc eis non licet. In Opusc. 3. cap. 6. d. n. 7. ad 10.

Pauperes in gravi necessitate constituti an possint officium

cium Judicis implorare, ut cogat Divites ad eis succurrendum. In Opusc. 3. cap. 6. n. 7.

Peccata dubia, tam positivè, quàm negativè, sive dubium versetur circa substantiam, sive circa quantitatem actionis, an sint ex necessitate in Confessione aperienda. In Principiis cap. 6. d. n. 34. ad 45.

Peccata pro Confessione facienda an sint scripto adnotanda, & quid dicendum de eo, qui est labilis memoria. In Principiis cap. 16. n. 6., & 7.

Peccata contra Fidem quæ nam sint. In Opusc. 1. cap. 11. d. n. 6. ad 15.

Peccatorum distinctio specifica, & numerica quomodo cognosci possit. In Principiis cap. 20. n. 32., & 33.

Peccatum contra idem Votum sæpius repetitum non continet tot malitias specie diversas, quot sunt numero Vota repetita. In Principiis cap. 9. n. 5.

Peccatum commissum in confidentia Jubilæi non addit actui novam malitiam specie distinctam. In Princ. cap. 12. n. 6.

Peccatum mortale per quid constituatur. In Principiis cap. 17. n. 10.

Peccatum Philosophicum quid sit, & an in præsentia providentia sit possibile. In Principiis cap. 20. n. 2., & 3.

Peccatum Theologicum quomodo definiatur. In Principiis cap. 20. n. 4.

Peccatum Originale quid sit. Ibidem n. 5.

Peccatum actuale explicatur. Ibidem n. 6.

Peccatum quomodo dividatur in peccatum Commissionis, & Omissionis, in peccatum Cordis, Oris, & Operis. Ibidem n. 8. ad 13.

Peccatum mortale ex genere an possit transire in veniale, & è contrario. Ibidem n. 15. 16. 22. 23., & 30.

Peccatum mortale an possit transire in veniale ex defectu plene advertentiæ, duplex sententia refertur. Ibidem n. 16.

Peccatum de se veniale in quibus circumstantiis transire possit in mortale. Ibidem n. 31.

Peccatum an possit habere plures malitias distinctas numero, sicut potest habere plures distinctas specie. In Princ. cap. 20. n. 34., & 35.

Peregrini an teneantur Legibus sui Domicilii, quandò

ab eo absunt. In Principiis cap. 18. n. 4. 5. 6. 7., & 8.

Peregrinus, antequam discedat à proprio Domicilio, anteneatur implere præceptum particulare, quod ibi viget. Ibidem n. 9., 10.

Periculo proximo peccandi se exponens jam peccat, licet postea in illud peccatum, cujus periculo se exposuit, non incidat. In Principiis cap. 12. n. 7.

Pingentes, aut representantes turpia, an mortaliter peccent. In Opusc. 3. cap. 9. n. 16., & n. 27.

Pœnitens an satisfaciatur, si loco pœnitentiæ sibi à Confessario injectæ aliquam plenariam Indulgentiam lucretur. In Opusc. 5. cap. 5. n. 8.

Pœnitentes nobiles, bene à pueritia educati, præsumuntur sufficienter in Fide instructi; unde non tenetur eos Confessarius de Fidei Mysteriis interrogare. In Opusc. 1. cap. 7. n. 1.

Pœnitentiæ à Confessario quomodo imponendæ. In Opusc. 5. cap. 5. n. 4. ad 7.

Pollutio occultè habita in Ecclesia an contineat malitiam Sacrilegii necessariò in Confessione explicandam. In Princ. cap. 11. n. 12.

Possessio favet dubitanti. In Principiis cap. 6. n. 4.

Possessor bonæ Fidei, qui, dubitans rem esse alienam, neglexit investigare verum Dominum, unde effectus est impotens ad illum ampliùs inveniendum, an ad restitutionem teneatur. In Principiis cap. 6. n. 58.

Possidere quis dicetur. Ibi n. 5.

Præcepta aliqua possunt impleri sine Charitate, aliqua vero non. In Principiis cap. 19. n. 1. 2., & 3.

Præcepta diversa per unicum actum impleri possunt, dummodò non constet aliam fuisse Præcipientis mentem. Ibidem n. 7. 8. 9. 10., & 11.

Præcepta affirmativa an obligent etiam cum periculo scandalis proprii, vel alterius. In Opusc. 3. cap. 9. n. 27., & 28.

Præcepti divisio in affirmativum, & negativum, & quomodò utrumque obliget. In Principiis cap. 17. n. 3. 4., & 5.

Præceptum aliud est naturale, aliud positivum. In naturalis non datur dispensatio; datur autem in positivo. In Principiis cap. 17. n. 6. 7., & 8.

Præ-

Præceptum aliquod obligare sub gravi, undè nam colligatur. In Principiis cap. 17. n. 16.

Præsumptions peccatum quid sit, & quomodò committatur. In Opusc. 2. cap. 4. n. 8. 9. 10.

Principes quos nam Confessarios, & Consiliarios adhibere debeant in rebus ad conscientiam spectantibus. In Principiis cap. 5. n. 16.

Principes, & Magistratus non sunt condemnandi, ex eo quodd pauperes advenas è suis Civitatibus arceant. In Opusc. 3. cap. 6. n. 17.

Probabilitas opinionum alia ab intrinseco alia ab extrinseco provenit. In Princ. cap. 5. n. 2. 3. 4. ubi d num. 24. ad 31. de licito usu opinionis probabilis, etiam in concursu probabilioris, latè disseritur.

Probabiliter credens se esse confessum de aliquo peccato, quod certò commisit, etiam si habeat rationes probabiles, se non esse confessum, non tenetur ex probabili Doctòrum Sententia tale peccatum iterùm confiteri. In Princ. cap. 6. n. 78.

Protestatio nolendi expectare effectum à Dæmone, an excuset à superstitionis peccato. In Opusc. 1. cap. 12. n. 9.

Pueri an in dubio præsumendi sint habere usum rationis. In Principiis cap. 6. n. 73.

Pueri antè usum Rationis Legibus positivis non obligantur. Ibidem.

R

R *Elaxare Juramenta quibus competat, & quibus nam de causis possint hæc relaxari. In Opusc. 4. cap. 7. n. 3. 4. 5., & 6.*

Religionis actus qui nam sint. In Opusculo 1. cap. 11. n. 1.

Religionum superiores Eleemosynas facere obligantur de superfluis congruæ sustentationi Monasteriis. In Opusc. 3. cap. 7. n. 10.

Religiosi subditi an possint facere Eleemosynas. Ibid. n. 11.

Reliquias Sanctorum in actu Venereo ad collum gestantes, aut Meretricibus easdem donantes an Sacrilegium committant. In Principiis cap. 14. n. 2.

Remissionem Juramenti quis nam possit concedere. In Opusc. 4. cap. 7. n. 2.

Y y 2

Re-

Restriktionum mentalium usus merito prohibitus a Summo Pontifice Innocentio XI. In Opusc. 4. cap. 5. n. 1., & 2.

Reus juridicè interrogatus an respondere possit cum equivocatione. In Opusc. 4. cap. 6. per totum.

Rigor nimius in opinionibus moralibus vitandus. In Principiis cap. 1. n. 8. 11. 12. & 14., & cap. 17. n. 11.

Rudes an aliquandò ratione incapacitatis, & ignorantia excusari possint ab obligatione addiscendi Symboli articulos. In Opusc. 1. cap. 5. n. 8.

S

S *Acramenta ministrare ex opinione probabili, relicta probabiliore, non licet, quando opinio versatur circa valorem Sacramentorum: secus verò, si versetur circa illorum administrationem. In Principiis cap. 5. d. n. 27. ad 30.*

Sacrilegium quomodo committatur per furtum, & per violationem personæ. In Principiis cap. 10. n. 2. & 3.

Scandalum quid sit, & quomodo dividatur. In Opusc. 3. cap. 9. n. 1. 2. 3., & 4.

Scandalum unico actu pluribus Personis datum an contineat tot malitias necessariò in Confessione explicandas, quot fuerint personæ scandalizatae. In Princ. cap. 9. n. 12.

Scrupulorum variae causæ assignantur. In Princ. cap. 7. à n. 1. ad 6.

Scrupulorum indicia quæ nam sint. In Principiis cap. 7. à n. 7. ad 11.

Scrupulorum varia genera. Ibi n. 12.

Scrupulorum remedia. Ibidem d. n. 13. ad 28.

Scrupulorum effugia evincuntur. Ibidem n. 29. & 30.

Scrupulosus nunquam cogitare debet de peccatis jam confessis. Ibidem n. 24.

Scrupulosus licitè potest agere contra scrupulum, eo non deposito. Ibidem n. 15.

Seminis, aut humani sanguinis effusio in Ecclesia an semper contineat malitiam sacrilegis, necessario in Confessione explicandam. In Principiis cap. 11. n. 9. 10. 11., & 12.

Si

Sigillum Confessionis violantes an subsint Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis. In Opusc. 1. cap. 17. n. 9., & 11.

Sodomia peccatum cum Fœmina commissum an differat specie à commissio cum Mare. Item utrum debeat quis explicare an in Sodomia fuerit agens, vel patiens. In Principiis cap. 10. n. 29., & 30.

Somnia, Astra, Aves, & similia in operando observare an sit mortale. In Opusc. 1. cap. 12. n. 12., & 13.

Sortes divinatorias mittere an sit peccatum, etiam in distributione Ecclesiasticorum Beneficiorum, & Officiorum Sæcularium Bonum Resp. conservantium. In Opusculo 1. cap. 12. n. 13., & 14.

Sortes consultoria sunt licita, dummodò aliquæ conditiones servantur. Ibi n. 15.

Sortilegia exercentes an punitioni D. D. Inquisitorum subsint. In Opusc. 1. cap. 17. n. 3., & 4.

Spei actum elicere an teneamur ex præcepto speciali. In Opusc. 2. cap. 2. per totum.

Spei actum elicere quandò nam obligemur. In Opusc. 2. cap. 3. d. n. 3. ad 9.

Spes, pro ut est Virtus Theologica, quid sit, & quomodò definitur. In Opusc. 2. cap. 1. d. n. 1. ad finem.

Sponsa de futuro an peccet delectando de copula futura. In Principiis cap. 10. n. 14.

Subditus dubitans de legitima potestate Superioris an teneatur obedire. In Principiis cap. 6. n. 48., & 49.

Subsannatio, Irrisio, & Imprecatio quid sint. In Opusc. 7. cap. 10. n. 4.

Substantiationis nomine in Clerico Sæculari quid intelligatur. In Opusc. 3. cap. 8. n. 9.

Superior potest dispensare etiam quandò dubium est, an adsit causa sufficiens ad dispensandum. In Princ. cap. 6. n. 65.

Superiores an possint in rebus levibus imponere Præceptum sub gravi, & de converso. In Princ. cap. 17. n. 13. 14., & 15.

Superiores an teneantur Subditorum delicta inquirere, ut corripiant. In Opusc. 3. cap. 4. n. 22.

Superstitio quid sit, & quot ejus species. In Opusc. 1. cap. 12. n. 1. 2. 3., & 4.

Sum

Superstitionum varii casus resolvuntur. In Opusc. 1. cap. 13. per totum.

Suspicio de gravi malo Proximi quid sit, & an semper sit mortalis. In Opusc. 7. cap. 2. d. n. 4. ad 7. & cap. 4. per totum. Et in Principiis cap. 6. n. 88.

Suspicionis causa, quæ hominem facili ad suspicandum inducunt, enumerantur. In Opusc. 7. cap. 4. n. 15.

Synagogas Judæorum adire, eisque famulatum præstare an sit prohibitum Christianis. In Opusc. 1. cap. 9. n. 1.

T

T *Actus impudici in Ecclesia habiti an contineant malitiam Sacrilegii necessariò in Confessione aperiendam. In Principiis cap. 11. n. 18. 19., & 20.*

Tactus, & oscula immediatè ante, vel post copulam illicitam habita quandò nam explicari debeant in Confessione. In Princ. cap. 13. n. 2., & 3.

Templa Hæreticorum ingredi an liceat Catholicis. In Opusc. 1. cap. 9. n. 1.

Tentatio dei quid sit. In Opusc. 1. cap. 12. n. 16.

Tentationes, quibus consensus præstitus non fuit, Confessario aperire necesse non est. In Princ. cap. 8. n. 9.

Theologia quid sit, & quomodò dividatur in Mysticam, Positivam, Scholasticam, & Moralem. In Principiis cap. 1. d. n. 1. ad 7.

Trinitates, & Incarnationis Mysteria an sint de necessitate mediè explicite credenda. In Opusc. 1. cap. 2. d. n. 3. ad finem.

Tutores, & Curatores quas Eleemosynas facere possint de Bonis suorum Pupillorum, aut Minorum. In Opusc. 3. cap. 7. n. 4.

V

V *Endentes ea, quæ ordinariè in malum usum destinari solent, quandò nam peccent, & quandò non. In Opusc. 3. cap. 9. n. 19.*

Veritas in Juramento potest esse certa, vel ex parte rei ju-

jurata, vel ex parte Jurantis, & quomodo hoc cognoscatur.
In Opusc. 4. cap. 4. n. 1., & 2.

Vestes protestantis falsæ Religionis an liceat induere.
In Opusc. 1. cap. 8. n. 6.

Vidua an peccet delectando de copula conjugali præterita. In Princ. cap. 10. n. 14.

Virtus an in aliquo casu possit esse contra aliam virtutem. In Principiis cap. 5. n. 21.

Vis, & violentia quando nam in Confessione explicari debeant. In Princ. cap. 14. n. 8.

Unguento armario, & Pulvere sympathico ad medendum vulneribus, uti an liceat. In Opusc. 1. cap. 13. n. 6.

Vota propter metum emissa an sint valida. In Opusc. 6. cap. 1. n. 2.

Vota Communitatis an sint à Posteris servanda. In Opusc. 6. cap. 2. n. 5.

Vota interpretari quis possit. In Opusc. 6. cap. 4. n. 3.

Vota irritare quis valeat. Ibidem d. n. 4. ad 15.

Vota commutare quis nam possit. In Opusc. 6. cap. 6. per totum.

Voti obligatio quomodo tollatur. In Opusc. 6. cap. 4. per totum.

Votorum dispensatio quibus competat. In Opusc. 6. cap. 5. per totum.

Votum quid sit, & quot conditiones requirantur ad illius valorem. In Opusculo 6. cap. 1. per totum.

Votum in dubio an sit emissum non obligat: secus autem quando constat, votum jam esse factum, dubitatur verò an cum animo se obligandi, aut cum deliberatione sufficienti, aut dubium est, an sit postea adimpletum. In Princ. cap. 6. n. 12.

Votum solemne an specie distinguatur à simplici. In Principiis cap. 9. n. 8.

Votum ex errore emissum an valeat. In Opusc. 6. cap. 1. n. 3.

Votum contrahendi Matrimonium an sit validum. In Opusc. 6. cap. 1. n. 12.

Votum, tam absolutum, quàm conditionatum quomodo, & quantum obliget. In Opusc. 6. cap. 2. per totum.

Votum sub conditione impossibili, aut turpi emissum an valeat. Ibidem cap. 2. n. 10.

Vo-

Votum sapius renovatum frangere an multiplex sit peccatum. In Opusc. 6. cap. 3. n. 5.

Vovens præsumitur semper se voluisse gravare minus, quàm potuit. In Principiis cap. 6. d. n. 15. ad 20.

Vovens, qui dubitat, an ante septennium Votum emisserit, sed tamen certus est, se habuisse perfectum rationis usum, tenetur ad Votum, quid in hoc non attenditur ætas, sed usus rationis. Excipiuntur tamen Vota solemnia Religionis, pro quorum valore ex Tridentino ætas sexdecim annorum requiritur. In Princ. cap. 6. n. 24.

Vovens jejunare in quatuor anni temporibus, quando aliis non obligatur, si dubitet, an intentionem habuerit abstinendi etiam à Lacticiis, non tenetur ab his abstinere, cum jejunium possit, etiam cum horum comestione servari. In Princ. cap. 6. n. 54.

Vovens aliquid sub aliqua conditione an teneatur curare, quod talis conditio adimpleatur. In Opusc. 6. cap. 2. n. 11, & 12.

Vovens, qui non potest totum Votum implere, an teneatur ad partem. In Opusc. 6. cap. 3. n. 1., & 2.

Vovens ad Votum non obligatur, quando cessat finis principalis Voti. Eodem cap. 3. n. 9.

Vovens an possit ex se suum Votum in melius, aut etiam in æquale commutare. In Opusc. 6. cap. 6. n. 2.

Vovere rem venialiter malam an sit peccatum grave. In Opusc. 6. cap. 1. n. 8.

Utilitas propria an sit causa sufficiens licitè suspicandi malum de Proximo. In Opusc. 7. cap. 5. per totum.

Uxor an Eleemosynas possit facere de Bonis Mariti. In Opusc. 3. cap. 7. n. 6. 7. 8., & 9.

FINIS.

Omnia, quæ in hoc Libro continentur,
Sanctæ Romanæ, & Universalis
Ecclesiæ judicio, & corre-
ctioni subjiciuntur.

ERRATA NOTABILIORA

SIC CORRIGENDA

Pag.	lin.		
13	18	qua	quia
14	23	Probabilistarum	Probabilioristarum
31	1	novit	vovit
37	31	de obligatione	deobligationem
61	15	proximo	proximum
61	16	articulo	articulum
71	7	hæc	hæ
71	14	Benedicto	Benedicti
89	10	reservatis	reservatio
101	11	convincta	coniuncta
116	11	Tamburi	Tamburini
134	36	vero	vera
143	2	illam	illa
144	5	præcepto	præcepti
154	10	cædat	cedat
188	1	illis	ullis
211	14	propopia	propria
213	30	tum	tunc
226	17	qui turpia	qui valde turpia
227	8	quæst. 87	quæst. 78.
227	18	haberi	habere
245	5	amphibologiis	amphibologiis est
249	17	domu	domo
255	ultim.	blasphemium	blasphemum
256	ultim.	exteriùs credat	exteriùs proferens, etiam interiùs credat
257	17	peccaminosa	peccaminosa
260	5	asset	esset
264	17	intelligentur	intelliguntur
269	18	incursum	incussum
271	1	obligasse	obligare
285	1	non includatur potestas dispensandi	includatur potestas commutandi
290	5	assenfus	assenfum
290	ultim.	oppositam	opposita
291	2	ut	&
293	9	moraliter	mortaliter
294	4	hebere	habere
299	15	indicisse	incidisse
300	1	indicisse	incidisse
300	17	probabilis	probabimus

313 2 cis
 315 31 penetravit &
 316 15 ~~per~~Euphiates
 316 31 obtiveris
 318 8 illa
 318 19 illatum
 337 8 cap. 7. & 8.
 340 19 Opusc. 7.
 343 13 has
 344 13 cap. 9.

ei
 penetravit alterius secretum, in-
 juriam alteri fecit, &
~~per~~Euphrates
 obtinueris
 illam
 illato
 Cap. 7. n. 7. & 8.
 Opusc. 7. cap. 16.
 hæ
 cap. 6.

005665818

